

Átlatvető

2015. március

Az Erdélyi Körök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedéves lapja

A TARTALOMBÓL

Czakó Gábor: Sátáni háború	3
Csapó Endre: Év eleji látóhatár	4
Romániai börtönlottó	6
Gazda József Charlie-jegyzete	8
Ágoston András jegyzetei	10
Szász I. Tas naplójából	11
Fény és árnyé: Lenin versus Hamvas Béla, Bőjte Csaba	14
Erdélyi magyarok Ausztriában	17
Lelkünk aranycsapata	20
Szobrok a múlt időben	24
In memoriam	32
Könyvekről	36
Osvát Kálmán: Románia felfedezése	41
Irodalom: v. Somogyváry Gyula	44
Az Átlatvető melléklete: Az ellenpontok színe és fonákja	

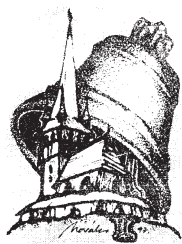

Juhász Gyula

Húsvétra

*Köszönt e vers, te váltig visszatérő
Föltámadás a földi tájakon,
Mezők smaragdja, nap tűzében égő,
Te zsendülő és zendülő pagony!
Köszönt e vers, élet, örökön élő,
Fogadd könnyektől harmatos dalom:
Szívemnek már a gyász is röpke álom,
S az élet: győzelem az elmúláson.*

*Egy régi húsvét fényénél borongott
S vigasztalódott sok tűnt nemzedék,
Én dalt jövődő húsvétjára zsongok,
És neki szánok lombot és zenét.
E zene túlzeng majd minden harangot,
S betölt e Húsvét majd minden reményt.
Addig zöld ágban és piros virágban
Hirdesd világ, hogy új föltámadás van!*

EKOSZ

2015. január 22-én, az EKOSZ elnöke, *dr. Szekeres Sándor Gergely Károly*val, az Erdélyben Maradásért Alapítvány elnökével együtt részt vett a magyar kultúra napja alkalmából szervezett jótékonysági esten, melyet a Magyar Patrióták Községe szervezett a szerémségi magyar oktatás jövőjéért. A budai ciszterci Szent Imre Gimnázium dísztermében kétszáz érdeklődő és szimpatizáns gyűlt össze, hogy jelenlétével és adományaival Maradék falu magyar szórványközpontjának létrehozását támogassa. A rendezvényen a maradéki magyarok is megjelentek, a maradéki református lelkész, *Halász Dániel* arról a biztató kezdeményezésről beszélt, hogy a maradéki magyaroknak beindult az magyar nyelvű óvodájuk, s hamarosan magyar nyelvű iskolájukat is újra akarják indítani. A csaknem teltházas rendezvényen fellépett *Meister Éva* színművésznő, *Dr. Makkai Béla* történész-egyetemi tanár, valamint *Dr. Papp Lajos* professzor. Ha minden jól alakul, a maradékiak hamarosan visszaszerezhetik a valamikori Julián-iskola telkét, amelyre fel szeretnék építeni magyar nyelvű iskolájukat.

MEZŐBERÉNYI ERDÉLYI KÖR

Januárban tartotta éves közgyűlését a Mezőberényi Erdélyi Kör. *Kajlik Péter* elnök beszámolt az előző év eseményeiről és ismertette a 2015. évi programtervezetet, amelyben több jelentős esemény szerepel.

Március 9-én, a marosvásárhelyi pogrom 25. évfordulóján az egyesület vendége lesz *Kincses Előd* ügyvéd. A rendezvényen bemutatják *A fekete márciusig* című dokumentumfilmet. Amennyiben egészségi állapota engedi, *Király Károly* is Mezőberénybe látogat, így jelen lesz mindkét személy, kiknek meghatározó szerepe volt a márciusi eseményeken.

A Mezőberényi Erdélyi Kör vállalta a soron következő EKOSZ Közgyűlés szervezését. Az előkészületek folynak, a helyszín a Városháza díszterme lesz.

Az egyesület hagyományos rendezvénye a farsangi bál. Ezennel is a Kolozsvári Magyar Opera művészei léptek fel. Fergeteges operett-műsorukkal előzőleg is nagy sikert arattak. Első alkalommal jelent meg az eseményen *Szép Gyula* igazgató, aki fontosnak tartja a hasonló kapcsolatokat.

Kajlik Péter elnök

SALGÓTARJÁNI ERDÉLY-KÖR

2014. november 20-i rendezvényünkön könyvbemutatót tartottunk, amelyen *Lőrincz Gézáné* nyugdíjas tanárnő mutatta be a kutatási eredményeit összefoglaló *A bocári Mocsáry nemzetség leszármazása és története* című könyvét. Ugyanekkor levetítésre került a Lendvai TV filmje az I. világháború magyar vonatkozású harcairól, feltehető emlékeiről.

Következő, 2014. december 17-i rendezvényünkön megemlékeztünk a temesvári forradalom 25. évfordulójáról. A karácsonyi ünnepkör hangulatának megteremtéséhez *dr. Kúti István* fellelevenítette az elfelejtett népszokást: a kántálást. Előadását néhány legyebényei, gyerekkori kántálási énekkel színesítette.

A 2015. év első rendezvényén, január 15-én *Szomolai Tibor* szlovákiai magyar író és vállalkozó *Felvidéki saga* című könyvét és a kiadás körülményeit mutatta be. A könyvbemutató során a felvidéki magyarság aktuális problémáinak ismertetésével is foglalkozott. Ezen az összefüggésben a 2015. évi program pontjairól is folyt eszmecsere.

Valiskó Ferenc SEK elnök

KOMLÓI ERDÉLYI KÖR

2014. november 24-én a Komlói Erdélyi Kör tagja, *Bálint Ferenc* erdélyi származású grafikus Ex Libris és Kis grafika címmel tartott előadást. Az idei év első

eseményként február 14-én megtartottuk a már hagyományossá vált Székely Farsangi Bálunkat.

BUDAPESTI SZÉKELY KÖR

A Székely Szabadság Napja demonstrációra Hívunk Marosvásárhelyre.

Autóbusz indul azok részére, akik részt kívánnak venni a helyszínen, a Postaréten a hősi emlékműnél tartandó demonstráción. Az autóbusz indul 9-én este 22 órakor a Népliget Volán pu. elől. (Tél: 06/30-2731020.) Felszállási lehetőség: Berettyóújfalu MOL 1.00 óra. Költsége: 11.500 Ft/fő, minimum 35 fővel

Csíksomlyói búcsú – 2015. május 22–25.

Autóbuszos zárandoklat a legnagyobb magyar keresztény eseményre a Csíksomlyói búcsú helyszíneire, Csík-szék nevezetességeihez és az 1000 éves határhoz. Szállás Máréfalván és/vagy Szentegyházán magángazdánál. Utazással együtt 4 nap, 3 éjszaka, vacsorával és reggelivel. Utazás különjáratú autóbuszal. Részvételi költség: 39.000 Ft/fő+belépők (kb. 20 lej), fakultatív programok.

MAROSVÁSÁRHELY

Fényképkiallítás a száz évvel ezelőtti Örmény Népiértés emlékére

Örmény múlt és jelen címmel *dr. Ábrám Zoltán* fényképkiallítást állít össze. A szerző 2013 szeptemberében egy orvoskonferencián vett részt Jerevánban. Az Örményországban készült felvételek a száz évvel ezelőtti népiértésnek állítanak emléket, miközben bemutatják a nemrég függetlenedő ország múltját és jelenét, értékeit és ellentmondásait.

A kiállítás megnyitójára 2015. április 12-én kerül sor Marosvásárhelyen a Bolyai téri unitárius egyházközség tanácstermében. Igény és lehetőség szerint a szerző más helyszínekre is elviszi a kiállítást (51 fénykép 30x40 cm-es ráámában), ahol egyúttal a száz évvel ezelőtti szomorú eseményre is emlékezhetnek.

Szerkesztőbizottság:

Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, *B. Osvát Ágnes* (irodalom és gyermekoldal), *Szabó M. Attila* (Székelyudvarhely)

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: **Orbán László**

Levelezési cím: *Dr. Kövesdy Pál* – 7100 Szekszárd, Otthon u. 2. Tél./fax: (36) 74/417-705
E-mail: ekosz@tolna.net

A kiadásért felel a lap főszerkesztője • ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Galamb Marietta • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

Czakó Gábor

Háború, szabályok nélkül

Aki nem vak, az látja, hogy sátáni háború folyik hazánk ellen

Nem igazi háború, mert annak – elvileg – vannak szabályai. Van, amit szabad, van, amit nem, van, ami ajánlott, s van, ami kötelező. A hadakozók hatalmat akarnak szerezni ellenfelük fölött, el akarják foglalni országát, de nem minden áron. A történelemből sok példa maradt ránk.

II. Konrád német császár hadai 1030-ban megtámadták hazánkat. Legyőzhetetlen uralkodónk, Szent István, a Héródosz révén a Kr. e. 5. század óta ismert szkíta stratégiával – visszavonulás és fölperzselt föld – kiheeztette, szétzilálta a császári hadsereget. Maradékaikat Bécsbe úzte, s ott elfogta. Ám nem koncolta föl, hanem megettette és elbocsátotta őket. Miért? Mert keresztény volt, mert szent volt, mert bölcs volt. Tudta, hogy a németek ezután is szomszédaink lesznek. Együtt kell velük élni, ha tetszik, ha nem. Ahogy manapság mondják: a gyűlölet nem pálya. A bölcs ember – legyen vezér vagy válópereskedő lakatos – úgy indul ütközetbe, hogy a visszavonulás útjára, a jövő békére tekint. Mi lesz, ha engem elüt a hajókötél, s a gyerekek a „másikra” szorulnak?

A gyűlölködő viszont vak és esztelen, nem gondol a holnapra, csak a pillanatnyi sikerre és persze önmagára: ő mindent akar, örökké fog élni.

A gyűlöletmesterek szakemberek. Kitanulják, hogyan kell a népek lelki békéjét földűlni, s miként kell fölkelteni az emberek legalantasabb indulatait, s miként tolják közéjük a leggőzösebb alakokat. Ehhez a sokaságot tömeggé kell zúzni, vagyis szétbontani az évezredek alatt kialakult szeretetkapcsolatokat, amelyek a haza, a család, a nemzet, a kultúra, az egyes emberek természetes kötelékeit megformálják. A tömegben – Gustave le Bon óta, vagyis több mint száz éve tudjuk – mindig a legalacsonyabb szellemi színvonal érvényesül, értelmi, erkölcsi és érzelmi síkon egyaránt. Ezen a szinten bármi lehetséges. Például a jakobinus képviselők a konventben amúgy egyáltalán nem voltak ostoba emberek, ráadásul egymást is meglehetősen ismerték, mégis megszavazták mentelmi joguk fölfüggesztését, azaz beutalójukat a guillotine alá...

A demokratikus rendszerek sokfélék lehetnek. Mindnek közös vonása, hogy a nyilvánosságra, a bizalomra, együttműködésre és dinamikus hierarchiára épül. Úgy is mondhatnánk, hogy érett, felelős, erkölcsös emberekre. A nyilvánosságon ma átláthatóságot értünk, elsősorban a közhivatalokét. Ezt a jogát a nép a sajtó útján gyakorolja, ami a korgubancra mutat: ugyan kié a sajtó, a választóké vagy a tulajdonosoké? A bizalom ennyi: igaz, ami igaz. Elhiszem, amit mondasz, ha nem értünk egyet, vitánkat a logikára bízuk. Az együttműködés magába foglalja a nézetkülönbségek áthidalhatóságának reményét, a sokféleséget meg az árnyalatok közti vita jogát és lehetőségét, a többségi elvet. Nevezhetnénk szeretetnek is, ha elég bátrak volnánk...

A dinamikus hierarchia egyrészt a szubszidiaritást, a kisebbségek jogát jelenti. Előbb a maguk körében, de az egészre is kihatóan és odáig lemenően, hogy a muzsikában a nyolcéves Mozart véleménye legalább annyira megfontolandó, mint egy 8x8 éves korátlagú Zeneakadémiáé. E fogalomkör része a rendszeres választás joga, azaz a politikai váltógazdaság alkotmányos szabályok szerinti működése is. Mindez igen szép és jó, ámde gazdaságkorban élünk, ahol egy kérdés létezik, az érdeké: megéri vagy sem. Az előbb vázlatosan elősorolt eszmék ehhez képest sokadlagosak. „Ha úgy látjuk, hogy valahol nem jól mennek a dolgok, alaposan befűtünk nekik.” Nem írom ide, hogy kitől való az idézet, mert a végén kitiltanak még Újpalotáról is.

A dolgok akkor mennek jól, ha a pénzizmus érdekeit szolgálják, tehát a legtöbb pénzt. A főpénzt. Az egész világon az övé a sajtószabadság, amit ma véleményformálásnak neveznek. Helyesen, mert a sajtónak egyre kisebb részét nyomják-sajtolják, a többség sebesen iramlík át a megfoghatatlanság világába. Az ellenőrizhetetlenségbe azonban nem, mert a pénz markából nem szabadul: a fönmaradásához ugyanis támogatás kell, leginkább hirdetések formájában. És kitől jön a hirdetés? A néptől vagy a pénztől?

A sajtó- meg a többi szabadság lényegében megszűntnek mondható az úgynevezett „demokratikus” világban. Nem holmi „cenzori írók” törölték az élők sorából, hanem a hülyítés. A tankötelezettség ellenére a lakosságnak bő harmada funkcionális analfabéta, olvasástudása megáll az árcédulák, a cégtáblák meg a képregények böngészésénél. Homéroszt, Shakespeare-t vagy Krúdyt a mai fölnőttek százalékban alig kifejezhető töredéke olvas. A filmek, dalok szókinsét régóta korlátozzák a hollywoodi gyártók, hogy a közönség megértse! Ezzel a szókinsmaradékkal lehetetlen az igényes, vagyis például a demokratikus gondolkodás.

Alaptörvényünk vitára bocsátása óta igen buzgók mifelénk a gyűlöletmesterek az említett szabvány szerint. Ez igen árulkodó, hiszen a mi nyelvünk milliányi szavát minden magyar megérti. Ezért volt jellemző az utóbb szervezett tüntetések népszónokainak gyermekes makogása. Igyekeztek „kereten” belül maradni: „követelem, igen, nem” stb. Mestereik tudják, hogy az Orbán-kormány Európa legdemokratikusabbja, hiszen kétszer kapott kétharmadot. Éppen ezért meg sem próbálkoznak új választást szorgalmazni, mert csicskásaik azt is elvesztenék. Inkább áttaszítják a gyűlölet irracionális síkjára az ügyeket, ahol nem kellenek érvek, nincs vita, ahol a gondolat helyett „indulat úr” dül.

Egy politikából élő ember minap a kormányt a „maffia” varázsígéivel sújtotta. E szó rávilágít a helyzetre és a támadók párbeszéd-képtelenségére. Képzeld el a gyűlölködő, hogy őt vádolják meg a jellegzetes maffiagazságokkal! Gyilkos vagy! Rabló! Hogyan védekezne? Akire ilyesmit ráfognak, azt egyúttal kitesztik a társadalomból. A kitesztéssel pedig bármi megtehető, hajdan, aki meglátta, megölhette. Ez a bizonyítatlan, ráolvasott vád sem politikai, sem emberi szinten nem kezelhető. Aki ilyet mond, az vagy nem egészséges, vagy kilépett a nemzetből: nem akar együtt élni a többiekkel. Fűtül az alkotmányos keretekre, és azt szeretné, hogy a magyar közélet vitái „ukranizálódjanak”, és vér folyjék a pesti utcán.

Szent István másként gondolta.

(MHO)

Lapunk a Emberi Erőforrás Minisztérium támogatásával jelenik meg.

nka
Nemzeti Kulturális Alap

Csapó Endre megszokott *Elemzője* helyett megküldött írásainak részleteiből állítottunk össze válogatást, különös tekintettel a szerző egyéni gondolataira, meglátásaira.

Újévi gondolatok

...Reményeinkben nem csalódtunk, megismétlődött az 1910-es választási eredmény. Az újra megválasztott kormányzó pártok képviselői Orbán Viktort bízták meg kormányalakítással... A hazai baloldal érdeméhez méltó helyre került... ellenzéki oldalra, ahol további négy évet kap átalakulásra és alkalmassá válni a választók bizalmára. És akkor még ...a magyarországi türelem jól bánt a baloldallal, mert valódi érdeme szerint megérett arra, hogy politikai szereplés helyett az okozott károk mértékében lakoljanak legalább főbűnös vezetőik. Mert aki a nemzet és hazáját szolgálja az felmagasztaltatik, aki ártalmára van, az megaláztatik...

...Gazdasági értelemben a Föld négy hatalmi bázisa osztozik a termelés és fogyasztás túlnyomó részén: Amerika, Európa, Kína és Oroszország. Fegyveres hatalomként: Amerika és Oroszország. Minden hatalom alaptermészete szerint egyeduralomra tör. A XX. században Amerika és Oroszország lerombolta Európa elsőségét, miközben Kína mostanában fölemelkedett a meghatározó tényezői szintre. A Szovjetunió lebontásával Amerika kettős célt akart elérni: egyrészt az egész európai, másrészt az orosz hatalmi térség feletti ellenőrzést megszerezni. Előbbi – mint láttuk – az amerikai megszállással sikeres lett, Oroszország azonban felmérte természeti kincsekben, geopolitikában rejlő lehetőségeit, elhatározta függetlenedését az 1917 óta fennállott amerikai kötődéstől, amit természetesen New York nem tűr el.

A (taktikai okokból valójában csak mutatóványos) hidegháború most valóságosan is megjelent a politikai síkon. Ha sikerül az orosz birodalom független fejlődése, működésbe lép Európa–Ázsia kontinens-széles (egybetartozó) realitása, aminek során Európa atlantista függősége elvetni való nyűggé válik. Amennyiben sikerül Oroszországot visszatelelni a gazdasági és politikai függés állapotába, évszázadokra meghatározza az atlanti-eurázsiai tömb elsőségének kérdését Kínával és egyéb feltörekvőkkel szemben. Ilyen nagy a tét, és ne legyen kétség a fegyveres megoldás alkalmazása kérdésében.

*

Ebben a felvázolt képben kell gondolni az aggodalomra okot adó amerikai–magyar viszonyra. A kiinduló pont: a magyar szuverenitás veszélyben van. Az is része a kiinduló pontnak, hogy Magyarország az Európai Unióval van szuverenitását átruházási viszonyban, az Egyesült Államokkal nincs. Más szóval az Európai Unió tagjaként fennáll a magyar nemzeti szuverenitás egy részének átengedése a közösbe, amerikai vonatkozásban ilyenre nincs jogalap. Az országok közötti normális viszony szerint két ország kapcsolatában nem lehet olyan viszony, amiben valamelyik fél olyan beavatkozást enged meg magának, amit a másik fél nem tehetne meg. Az Egyesült Államok durván beavatko-

zik Magyarország belügyeibe, megszálló hatalomként viselkedik...

A nagyhatalmi erőfitogtatás nyomán személyes élmény ötlük fel legénykoromból, 1940-ből, amikor már kocsmai betérésre is sor került. A veszprémi Kispipában történt az eset. Ugye, kisvárosban mindenkit ismerünk, ha máshonnan nem, a Korzóról. Az ügyvédbojtár..., nevezzük Behemótnak, nagy szál ember volt, akit mindig együtt látunk Pacussal (csibészneve tehát megmaradt), aki mindenben ellentéte volt, nyápic legényke, foglalkozására borbélysegéd. Ki tudja, mi kötötte őket össze, nem is érdekes. A történet pedig az, hogy a kocsmai asztalok egyikéhez odamegy Pacus, elkezd pímaszkodni a számára idegen vendégekkel. Amikor valamelyik felkel, hogy megfogja a grabancát, odalép Behemót és mély hangjával eldörög: „Van valami kifogás?” – Nos, így szórakoztak.

„Orbán Viktor gondolkodásából hiányzik az együttműködés elfogadása, barát-ellenség dichotómiában látja a világot” – ez Gyurcsány Ferencnek, a DK elnökének véleménye a kormányfőről... A *Demokratikus Koalíció* elnöke a párt által Budapesten rendezett, *Az elszigetelt Magyarország és a globális világ* című külpolitikai konferenciát megnyitó beszédében kiemelte, a jelenlegi külpolitika következménye, hogy az elmúlt 30–35 évben az ország soha nem volt ennyire elszigetelve, mint most. 2015-ben növekedni fog a kormány külső és belső elszigetelődése, nemzetközi és belpolitikai konfliktusokkal lesz teli az év – vélekedett. (Váteszi szavait már az év elején igazolta is ugyebár Merkel és Putyin látogatása. A szerk.)

Az elhangzottaknál érdekesebb, hogy kik vettek részt vendégként, és szólaltak meg Gyurcsány rendezvényén: Eörsi Mátyás, Kuncze Gábor, Göncz Kinga az ismertebbek, és két jeles, Magyarországról elszármazott nyugati szolgálatos, Bécsből Paul Lendvai és az Egyesült Államokból Charles Gati. Valamennyi Pacus sietett is buzgón kormányellenes felkeléssel riogatni a diktatúrától szenvedő magyarokat. És el ne felejtjük: Behemótként jelen volt André Goodfriend amerikai ideiglenes ügyvivő is, jelezve, hogy kormányának tetsző eseményt látogatott. Van valami kifogás?

(2014. december. 25 – 2015. január 1.)

Év eleji látóhatár

Mi történt január 8-án Párizsban? Korszakindító cselekedet. Hasonlóan korszakindító, de méretében jóval kisebb, mint a toronyházak omlása volt New Yorkban 2001. szeptember 11-én reggel 8 óra 19 perckor, ami akkor megdöbbentette elsősorban az Egyesült Államok népét, de Európa és talán a világ népeit is. Erre a döbbenethalmazra lehetett fölépíteni a terrorizmus elleni háborúk elfogadtatását az amerikai néppel. A párizsi vicclap szerkesztőségét legyilkoló terrortámadás hasonlóképpen alkalmas lehet ezúttal a

rendkívül mértékben megdőbbsent Európát rávenni a rácsatlakozásra Amerika immár 15-ik éve folyó, a terrorista államok elleni küzdelem néven folytatott háborúhoz...

...(A Charley Hebdo) tartalma megfelel a többségében szekularista politikusi társadalomnak is. Ne becsüljük le a szekularizmust, az nem egyféle vallásellenesség. A Magyar Szekuláris Egyesület megfogalmazásában a szekularizmus is vallás: „A vallásos embereknek joguk van a hiedelmeiket nyilvánosan kifejezni, azonban ez a jog azokat is megilleti, akik ezen hiteket elutasítják vagy kétségbe vonják. Vallásos hitek, eszmék és szervezetek nem élvezhetnek semmilyen kiváltságos védelmet a szólásszabadsággal szemben. Egy demokráciában muszáj, hogy minden eszmét és ideát meg tudjunk vitatni. Jogai az embereknek vannak, nem az eszméknek.”

A szekuláris fundamentalizmus egyik ismert tétele: a kereszténység szemben áll a felvilágosodás nyomán kibontakozó európai szellemtörténeti fejleményekkel. Következtetésképp, küzdeni kell a „keresztény-konzervatív” világképpel. **Köntös László** megfogalmazásában: „A szekuláris történelemszemlélet annyiban és úgy fundamentalista, hogy úgy tekint önmagára, mint az európai történelem értelmezésének egyetlen, abszolút és végérvényes nézőpontjára, amelyet társadalmi szinten érvényre kell juttatni. Aki tehát nem így gondolja, tévedésben van, s itt a küldetéses idő ennek a végső harcnak a lefolytatására.”

Vallási képlet ellen csak vallási (hitelvi, hiedelmi) képlettel lehet küzdeni. Ma ez történik a világpolitikában. Amerikában az ószövetségre visszafundamentált protestantizmus, Nyugat-Európában a szekularizmus a hivatalos és kötelező világnézet a teljes mezőnyben, emellett a politikai pártok vonzalma lehet akár bal, akár jobboldali. Ez uralkodik az Európai Unió vezetőségi testületeiben, és ennek elfogadott gazdasági rendje a *neoliberalizmus*, amely erőteljes nyomulásban van Európa keleti részei ellen. Ennek az irányzatnak a legnagyobb akadálya a szovjet iga alól kiszabadult fél (kelet-közép- a szerk.) Európa társadalmának kötődése a nemzethez és a kereszténységhez. Ezekkel szemben a szekularista (általában baloldali) pártok türelmetlenek.

A szekularizmus magyar hittérítőinek egyike **Gyurcsány Ferenc**. Róla írja a Mandiner.hu: „A Demokratikus Koalíció elnöke szerint ha valamikor meg kell vinni az eredeti értelemben vett kulturkampfort, akkor annak itt az ideje, mert az a gondolkodás, amelyet a keresztény-konzervatív világ közvetít, szemben áll mindazzal, amit a felvilágosodás óta a szabadelvűek és a baloldaliak közvetítenek.”

Jóságról és a szelídség jutalmáról álmodozó keresztények, tudjátok meg, hogy itt háború van, mindenre kész, elszánt fundamentalistákkal. Hitetlennel előbb lehet szót érteni, mint fanatizált „felvilágosodott” aktivistával (...)

*

A párizsi terrortámadás méretét tekintve csak egy volt a sok közül, jelentőségében azonban egyedülálló, mert politikai felkarolásával alkalmas továbblendíteni a globális átrendezés céljait szolgáló *War against Terror* (háború a terror ellen - a szerk.) nevű háborúskodást. Félő, hogy az eddigi lanyha európai részvétel megerősítését jelzi az európai

pai országok vezetőinek felsorakoztatása Párizs utcáján. Ha a párizsi merénylet ilyen magas politikai figyelmet és jelentőséget kapott, akkor alkalmas eszköz lesz egy új politikai folyamat elindítására – Európában, Európát érintően.

Lehet, hogy e folyamat állomása lesz a február 18-ra összehívott *Biztonsági Csúcsértekezlet*, amit európai alkalmasbiztonsági intézkedések létrehozása céljából hívott egybe az Egyesült Államok elnöke... Lehet, hogy valahol valakik megmondják, hogy mi és ki a szélsőséges, mármint úgy világszerte. Aztán jön a *counteract* (ellenesapás- a szerk.) – világszerte?...

Az Európára kiterjedő terrorizmus elhárításában, Amerika Ukrajna-kalandjában és a szélsőségszűzölésben, egy szélsőséges globális elhárítás nyomán lassan elsorvad az európai polgári, politikai és egyéni szabadság. „Pirosló arccal és piros zászlókkal, és a zászlókon eme szent jelszóval: Világszabadság!”

(2015. január 29.)

P. Ferencz Ervin OFM, Csíksomlyó

Így látom én...

A párizsi terrorcselekmény nyomán – ferences szemmel

1. Ha én egyisten(Allah) hívő, muzulmán vallású, francia állampolgár lennék... vagy tiszteletben tartanám befogadó új hazám törvényeit, vagy elhagynám azt, és visszamennék őseim hazájába, ahol mások az állapotok, vagy önbíráskodásra vállalkozva védeném becsületemet vállalva tettem következményeit.
2. Ha én egyisten hívő mózesvallású volnék és valaki meggyalázná 4000 éves kultúrát teremtő tízparancsolatomat, mozgósítanám a világon szétszóródott testvéreimet, esetleg Izrael állam diplomáciáját is.
3. Ha én az 1900 éves katolikus Franciaország fia lennék, kereszténydemokrata pártot alapítanék, és a parlamentben megmagyaráznám a „liberté” és „libertinage” fogalmak közötti különbséget, és rendet teremtenék.
4. Ha vallásomat gyakorló, esetleg szerzetes lennék, akkor követném Megváltóm ajánlását: „imádkozzatok üldözőitekért és azokért, akik gyaláznak titeket...”
5. Ha az én anyámat merné valaki piszkolni, nem felelnék a tettem következményeiért!
6. De ha elkövettem egy szörnyűséget, menekülök, mentem a bőrömet... 80.000 rendőr a nyomomban..., s azok közül egyetlen mesterlövész sincs, aki ennek a terroristának kezéből kilőné a géppisztolyt és ártalmatlanná tenné!? Szitává lövik őket, ahelyett, hogy törvényszék elé állítanák és megkérdéznék tőle az egész kultúr világ előtt: „miért tetted ezt?” Amíg ez nem történik meg, csak újabb hasonló támadásokra számíthatunk! Így látom én.

Demeter Szilárd

Román börtönlottó

Romániában beindult a korrupcióellenes fűnyíró, az amerikaiak a román művelleti területen elszánták magukat a politikai elit cseréjére. Ennek eszköze az Országos Korrupcióellenes Ügyészség, melynek jóvoltából hetente új és meghökkenítő ügyek derülnek ki.

Romániában pár hónapja spontán össznépi tippjáték indult. Az alapkérdés, amit minden reggel feltesznek a közügyek iránt érdeklődők: „Vajon ma kit visz el a DNA, vagyis az Országos Korrupcióellenes Ügyészség?” Mert az állami szerv magasabb fokozatba kapcsolt, és sorra leplez le elképesztő méretű korrupciós ügyeket, ennek következtében pedig eddig érinthetetlennek hitt csúcspolitikusok, alkotmánybírák, állami tisztségviselők letartóztatását kezdeményezi pártállásra való tekintet nélkül.

Sokáig tartotta magát az a nézet, hogy a DNA Traian Basescu volt államfő eszköze. Ez annál is valószínűbbnek tűnt, mert a szocialisták EU-csatlakozási kényszerből létrehozott látszatintézményéből Basescu regnálása alatt faragott hatékonyabb szervezetet Monica Macovei egykori igazságügyi miniszter. A múlt héten viszont ezt tettekkal cáfolta az ügyészség, amikor rászállt Basescu üdvöskéjére, a volt elnök által létrehozott politikai formáció, a Népi Kezdeményezés Pártja (PMP) elnökére, Elena Udreára. Tény ugyanakkor, hogy a DNA erős támogatottsággal bír, s vitorláját olyan szelek duzzasztják, amelyek képesek voltak elfújni a jelenlegi kormánypárt egyik legerősebb emberét, a szocialisták szürke eminenciását, Viorel Hrebenciucot. Márpedig ilyen erő Románián belül eddig még nem született, és az Európai Unió is gyengének bizonyult korábban.

Amerika visszainteget

Kizárásos alapon marad tehát az Egyesült Államok, amin olyan nagyon nem lehet csodálkozni: Ukrajna és a Moldovai Köztársaság szomszédjaként Románia kulcshelyzetben van. Fontos szempont továbbá, hogy az országot vastagon meghittezte az IMF, az elmúlt években érdemi döntést a világbank potentátjainak jóváhagyása nélkül egyik kormány sem hozhatott. És az altalajkincsekről sem feledkezhetünk meg, példának okáért köztudomású, hogy a verespataki aranyat, valamint ritkafémeket cianidos technológiával befolyásos tengerentúli befektetők termeltetnék ki, és – palagáz után kutatva – a Chevron amerikai cég is körbefúrta az országot.

A legbefolyásosabb román véleményvezér, Cristian-Tudor Popescu (becenevén: CTP) „betonbiztos forrásokra hivatkozva” egyenesen azt állította, hogy a DNA vezetőjét, Laura Codruta Kövesi főügyészt amerikai nyomásra nevezték ki. Mindenesetre tény, hogy Victoria Nuland, az amerikai külügyminisztérium európai és eurázsiai ügyekért felelős államtitkár-helyettese tavaly januári látogatásán elsőként a főügyészt kereste fel, és négyszemközt tárgyalt vele, majd csak ezután autózott át az államelnöki palotába, márpedig az amerikai diplomaták általában ezekkel a gesztusokkal is üzennek.

Ez után kapott szárnyra a hír, hogy a korrupcióellenes ügyészségnél számos politikusdosszié áll, és ahogy közele-

dett a tavaly év végi államfőválasztás, úgy fokozódott a nyomás a politikai eliten. Fontos mellékszál, hogy az elnökválasztás tétje a fent említett elemző szerint nem egyik vagy másik politikai oldal nyeresége, hanem az igazságszolgáltatás jövője volt – CTP szerint a szocialista Victor Ponta miniszterelnök győzelme az igazságszolgáltatás halálát jelentette volna. Ponta és támogatói ezt a mérkőzést elveszítették, és most vert helyzetből nézik, ahogy átrendezik az erővonalakat.

Klaus Johannis meglepetésszerű államfővé választásával viszont megnyílt a tér, egymás kezébe adják a kilincset amerikai katonai és politikai vezetők. Victoria Nuland is visszalátogatott idén januárban, emelve a téten, amikor az egyébként később alkotmányellenesnek bizonyult „Nagy Testvértörvény” mellett érvelt, mely a távközlési cégeket adattárolásra kötelezte volna. Az adatokba a titkosszolgálatok igény esetén betekintheznének. Továbbá kötelezővé tették volna a név szerinti regisztrációt feltöltős mobilkártya esetén is.

Moldova a kulcs

Az események magyarázata a román elit szuverenitást feladó viselkedésében rejlik, mást ugyanis nem tehet. Említettük az IMF-et, melynek kölcsönei nélkül már csődbe ment volna az ország. Az IMF küldöttsége most is Bukarestben tárgyalt, s azt szeretnék, ha a kormány liberalizálná a gázárakat. A kabinet ezt nem akarja, mert az amúgy is egyre kisebb választói támogatását ezzel teljes mértékben elveszítené. Az eddigi tapasztalatok alapján az IMF fog nyerni.

Másfelől Románia többszörösen is érintett az orosz-ukrán konfliktusban. Ukrajna mellett figyelniük kell a szomszédos Moldovai Köztársaságra is, mely Bukarestből nézve román ország, jelentős orosz kisebbséggel, mi több, orosz identitású elittel. A két állam egyesülése már régóta a politikai retorika része, Traian Basescutól Victor Pontáig mindenki használta már kampányeszközként, az új államfő első útja is Chisinauba vezetett. A román elemzők szerint a következő konfliktuszóna „a második román államban” várható.

Az oroszokat viszont csak azóta zavarja a nagyromán álom, amióta Ponta besorolt a csillagos lobogó alá. 2012-ben Pontáéknak a demokratikus intézmények elfoglalását célzó villámháborúja mellett az Oroszország Hangja még valóságos propagandahadjáratot folytatott, tavaly viszont Dmitrij Rogozin orosz miniszterelnök-helyettes azzal fenyegette meg a vele szemben repülési tilalmat foganatosító Romániát, hogy legközelebb egy bombázóról nézi meg a fővárost.

Ponta tehát elveszítette az oroszok támogatását, de az amerikaiak sem bíznak benne. Hiszen mentora többek között az a Ion Iliescu, aki 1953-ban lépett be a kommunista pártba, Moszkvában diplomázott, majd 1965-ben – Nicolae Ceausescu hatalomra kerülése után – a Központi Bizottság tagja lett, a román rendszerváltás után három cikluson keresztül volt köztársasági elnök.

Romániát többek között a nagymértékű korrupció miatt nem vették fel eddig a schengeni övezetbe, és mind az Európai Bizottság, mind az amerikai külügyminisztérium éves jelentéseiben előkelő helyen szerepel a probléma. De hogy mennyire rendszerszintűvé vált, az csak mostanság kezd kiderülni, amikor a megvádolt politikusok és üzletem-

berek kiborítják a csontvázakat a szekrényből. A román alternatív nyilvánosságban keringő poén szerint a romániai parlament két házában „csak az a politikus nem korrupt, aki még ehhez is hülye”. A nép dühös, és joggal dühös: a legnagyobb lenyúlások éppen abban az időszakban történtek, amikor a gazdasági válságra hivatkozva megnyirbálták a fizetéseket, nyugdíjakat, és családok százezreit szorították a létminimum peremére.

Mindeközben kialakult egy „hirtelengazdag” réteg, az oligarchák (román megfelelőjük: helyi bárók) mellett politikusok és házastársaik, továbbá médiamágnások, üzletemberek halmoztak fel vagyont. Így érthető, hogy a publicisták legtöbbször a rákos sejt burjánzásához hasonlítják a korrupciót, amely áttételeivel az egész országot megfertőzte. A hivatalnokok jóindulatát megváltó „kis figyelmességekkel”, az orvosok zsebébe becsúsztatandó borítékokkal, a kapcsolatokon keresztül elintézt ügyekkel napi szinten együtt élt a romániai átlagpolgár. Legfeljebb legyintett, hogy ezt hívják „balkanizálódásnak”. De mára kiderült, hogy gyakorlatilag minden párt, egykori és jelenlegi kormányerő, állami és jogszolgáltatási intézmény vagy erőszakszervezet vezetéséig érnek a korrupció szálai, s oknyomozó újságíró legyen a talpán, aki kibogozza, hogy ki kivel, mikor, mennyiért zsírozott le egy nagy üzletet – nem mellel az adófizetők pénzéből.

Magyarok is célkeresztben

Mivel az erdélyi magyar politikai elit politikailag és gazdaságilag is integrálódott a bukaresti közegbe, várható volt, hogy az RMDSZ sem ússza meg. Ennek első jeleként 2012-ben Borbély Lászlót, az RMDSZ politikai alelnökét – akkor

még környezetvédelmi miniszterként – a DNA befolyással való üzérkedéssel és vagyonyilatkozatának meghamisításával gyanúsította meg. Borbély lemondott, de az akkor ellenzékben lévő szocialisták nem járultak hozzá mentelmi joga megvonásához, így a bírósági szakaszt megúsza. Eddig. Most ismét elővették az ügyét. Vagy emlékszünk még a háromszéki szenátorra, Olosz Gergelyre, akit a DNA azzal vádolt, hogy az Országos Energiaszabályozó Hatóság vezetőjeként 2007-ben és 2008-ban állami szerződésekhez juttatott négy céget, ennek fejében pedig több mint 500 ezer eurót és 400 ezer lejt kért.

Néha viszont félrehord az igazságszolgáltatás fegyvere: a DNA hivatali visszaéléssel vádolta meg a restitúciós bizottság tagjaként dolgozó Markó Attilát egy ingatlan-visszaszolgáltatási ügyben, közben kiderült, hogy az ominózus ülésen a politikus részt sem vett, alá sem írt semmit. Arról a székellyöldi politikusról van szó, akinek restitúciós munkáját a református egyháznak visszaszolgáltatót sepsiszentgyörgyi Székely Mikó Kollégiumért folyó perben a romániai bíróság felfüggesztett börtönbüntetéssel honorálta (a kollégiumot „visszaállamosították”, átadták az önkormányzatnak).

A Korrupcióellenes Ügyészség tehát elszánta magát a minél teljesebb tisztogatásra, és ehhez megfelelő hátszele is van. A startvonalon melegeitnek Johannis liberálisai, átvennek a hatalmat, az viszont láthatóan nem dőlt el, hogy pontosan kik is kerülnek majd a kormányrúdhhoz. A hadjárat eredményeképpen egyébként könnyen működésképtelenné válhat a román kormány. Merthogy Bukarestben az egyik karikaturista szerint így köszöntik egymást a politikusok: „Hát téged még nem vittek el?”

Románia egy szekus állam?

Napok óta csak Elena Udrea és szövényes-zavaros ügye folyik a romániai médiából, ami egyrészt azért nem baj, mert a politikusnő – ellentétben a legtöbb itteni politikussal és más fennforgóval – egy rendkívül dekoratív jelenség, ráadásul jól neveltnek és illedelmesnek tűnő ember, akinek semmilyen mocskok, semmilyen alpári sértés, szitok, blódség nem hagyja el a száját akkor sem, ha egyesek igyekeznek felbosszantani

De azért sem baj, hogy sokat szerepelt mostanság, mert olyan dolgokat mondott ki a ma regnáló hatalomról, a szuverén, egységes, oszthatatlan román nemzetállamról, amiket szinte mindenki tudott-sejtett, de kevesen mertek kimondani.

És azért érdemes odafigyelni arra, hogy mit mondott és mit mond Udrea, amíg még mondhat, mert hosszú évek óta belülről látta-látja ennek az államnak, ennek a velejéig korrupt, romlott, degenerált maffiarendszernek a bugyrait. Amit tudatosan vagy csak óvatlanul, esetleg félelmében kikotyogott, az mind megerősíti ama tudásunkat, hogy ezt az országot 1989-ben a kommunista politikai rendőrség egyik szárnya kaparintotta meg és irányítja azóta is. A Securitate és utód szervezetei az élet minden területét behálózták Romániában, és behálózzák ma is, sőt dominálják, irányítják és alakítják. Egy szerteágazó politikai bűn-

szövetkezet tartja kezét a társadalom nyakán, s ha kell, fojtogatja, de persze meg nem öli, mert élőködik rajta és profitál belőle.

Elena Udrea-t azért kell bezárni és elhallgattatni, hogy ne „fecsegen” tovább. A Román Hírszerző Szolgálatot (SRI) pedig azért kell tisztára mosni, mert ez a szervezet és vele együttműködő klikkek szervezik és működtetik az államot, ami talán rögvést összeomlana, ha megszűnne a korrupció, ha érvényesülne a társadalmi igazságosság és a jogbiztonság, ha elkezdene valóban működni a politikamentes igazságszolgáltatás. Ha megtörténne a múlttal való szembenézés és leszámolás. Márpedig a „maffiának” egyetlen célja: a törvényesség látszatát keltve a háttérben működtetni azt a gépezetet, ami kívülről egy demokratikus jogállamot láttat, belül viszont a pénz, vagyon, hatalom, szigorú hierarchia világa, masinériája.

Egy fecske nem csinál nyarat, s hát maga Elena Udrea sem egy Szent Johanna, de azért már akadt tegnap olyan fővárosi román újság, amelyik le merte írni: csak a vak nem látja, hogy ebben az uniós országban valójában a titkosszolgálat felügyeli az ő felügyeletével megbízott parlamenti bizottságot, sőt az egész törvényhozást és az állami apparátust. És miért lenne ez alól kivétel a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás? Vagy az élet bármely pásmája?

(itthon.ma)

A Charlie-ügy kapcsán...

Figyelem a Charlie-ügyet, visszhangját, s e visszhang gyűrűzését. Magáról az „ügyről” csak annyit: szörnyű! Csak el kell gondolkozni rajta: hová jutott az ember!

Az emberiség! „Önként, kéjjel öl(t), nem csak parancsra!” – mondjuk, mondhatjuk Radnótival a Charlie-ügy ürügyén. Mert ez csak egy ügy a sokból, ürügy arra, hogy elgondolkozunk, hogy eltöprengjünk korunk arcán! Van min! Egyik s másik oldalról nézvést is.

Az okot sem árt azért megvizsgálni (mely semmiképp sem jogosíthat föl sem hibát elkövető, sem ártatlan emberek meggyilkolására), mert arról nem beszélnek a tiltakozó menetelők. Hogy durván belegázolunk egymás hitébe. A fehér ember nemcsak hitéből vetkőzött ki – lásd a nyílt isten-tagadó rendszereket, a Lenineket és Sztálinokat, de még a Bushokat és Eisenhowereket is –, de sokszor józan emberi mivoltából is. Keserűen vetette papírra már 150 évvel ezelőtt Madách: „Ma senki nem hisz, törpe az idő!” Azóta csak annyi történt: intézményesített a hitetlenség és a hagyományos erkölcs tagadása Európa- és Amerika-szerte. És nemcsak Mohamed prófétát gyalázzák az elvadult, magukból kivetkőzött lélektelenek, embertelen emberek, de gyalázzák Krisztust is, gúnyfilmet, gúnyrajzokat készítenek róla is eme felfuvalkodott, ateista vagy más hitű embertelenek! Az „Öld meg a jót!” üvöltők.

Olvasom, hogy a Fehér Házban már vagy két-három éve nem állítanak karácsonyfát, hogy ne zavarják a hit nélkülieket, a hitetleneket vagy azokat, akiknek nem a szeretet megnyilvánulására okot adó ünnep a karácsony! (Bocsánatot kérek az olvasóktól – így az amerikai újságíró gúnyos mentegőzése –, hogy cikkemben a karácsonyt karácsonynak neveztem.) Mert „másoknak” nem tetszik a Te Hited, lelked fénye, és semmi, ami ezt a fényt benned gerjeszti! Mint ahogy a Charlie Hebdo szerkesztőinek vagy szellemtársainak is gúnytárgy, és tartják is magukat hozzá, ezért nyomtatták ki immár ötmillió példányban a lapot, tovább gyalázva benne az iszlamisták hitét! Vagy elvonatkoztatva: magát a Hitet!

Valamiféle lejtőn megyünk lefelé. Romlik az erkölcs, devalválódnak az emberi értékek. Szophoklész még írhatta: „Oly gyönyörű embernek lenni!” Gyönyörű? – kérdezem. Fegyveresek lépnek be az irodádba, iskoládba, bölcsődédbe, s lőnek. És Krisztus azt mondta: „Aki téged megdob kövel, dobd vissza kenyérrel!” És a Szentírás azt mondja: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat.” És azt is mondtuk, mondták eleink évezredek óta: segíts a bajban levőn! És segítünk is! A régi falu – „a megtartó székely falu” – önmagát kormányozta, s megsegítették egymást a bajban. Ha leégett a csűröd, a közösség újjáépítgette neked.

Vagy ne menjünk olyan messze. Érték volt: adott szó, hűség, szeretet, becsület és jóság. A másik ember tisztelete. És isteni törvény volt, hogy Ne lopj! Ne ölj! Ne kívánd a te felebarátodnak se házát, se ökrét, se feleségét!

Korunk új jelszavakat gyártott. Szabad szerelem. Az egyén joga. Saját utódod meggyilkolásának joga (magzatelhajtás). Felbomlanak a családok, közösségek, terjed az önzés, a „csak

én” erkölce. És intézményesítették, világpolitikává emelték a csalás, fosztogatás! A bankok becsapják ügyfeleiket. Uzsorakamattal „segítik” az országokat, befektetők hozzád építik a gyárukat, s téged tizedannyi munkabérrel fizetnek, mint pár száz kilométerrel odább azokat, akiket nem rántott bele a sárba, nincstelenségbe a rád zúdított – mert az sem magától jött – kommunizmus embertelen rémuralma. S miközben államfők tüntetnek a terrorizmus ellen, ott menekelnek közöttük azok is, akik rendeletére 350 ártatlan embert szállító repülőgépet lövetnek le, csak hogy politikai céljukat – másik ország befekettetését – megvalósítsák. S rendszereket akarnak megdönteni – s nemcsak akarnak, hanem meg is döntenek – azáltal, hogy tüntető zsoldosokat fizetnek, s orvlövészeikkel békés vagy jogaikat követelő embereket lövetnek le, gyilkoltatnak meg, ismét csak azért, hogy politikai céljaikat megvalósítsák. És folyik a népirtás, nyelvek, kultúrák – az én nyelvem, az én kultúráim s közvetve az én népem – gyilkolása (is), üldözése (is), és magának a kultúrának a gyilkolása, erkölcsszennyező, humánumirtó szenny-filmek tömkelege a tévék képernyőjén és mozik vásznán, melyekben egymásra lövöldöző emberek (terroristák!?) szaladgálnak ezzel a „tanulssággal” s hivatalosan is gerjesztett „tanítással”: semmi az ember, semmi – és semmiképpen sem szent – az élet, agyoncsaplak, mint egy legyet, s közben tüntetünk a terrorizmus ellen. De hogy államterror is van, gerjesztett terror, melyet demokráciának keresztelünk el, arról szó sem esik. És arról sem, hogy a jóságot, a humánumot kellene szembeszegeznünk, szembeordítanunk a rosszal vagy az azt megtestesítő érzéketlenekkel, a lelkekbe gázolók tetteivel.

Hát ezeket juttatta eszembe a Charlie-ügy. S ha én is ott lehettem volna, nem azt tartom magasba, hogy én is Charlie vagyok, hanem azt: Ember vagyok. Vagy hogy: Legyünk végre vagy újra emberek, emberek! A jóban higgyünk, és cselekedjünk is a jót! Bár tudom, hogy: „Aki hitetlenek, azoknak egyre megy, hogy intetted-e őket, vagy nem intetted.” (Korán, 6. 2. szúra)

Gazda József

A világ legszabadabb országában törvény tiltja Mohamed gúnyolását

A finn büntetőtörvénykönyv egyik, több mint 100 éves passzusa szerint szankcionálható, aki nyilvános istenkáromlást követ el („publicly blaspheming against God”); a káromlásba értelmezésük szerint a becsmérléstől az uszításig sok minden belefér, a szankció pedig akár szabadságvesztés is lehet.

A Charlie Hebdo elleni támadás érdekes reakciót váltott ki helyi zöld és liberális véleményformálókban: többen követelik a blaszfémiaira vonatkozó tétel törlését. A témában élen járt twitteres bejegyzésével a Green League nevű pártot képviselő Ville Niinistö. „A szabad véleménynyilvánítás a szabad társadalom alapja” – szól Niinistö érvelése. Anna-Maija Henriksson igazságügyi miniszter azonban hétvégén kijelentette: kormánynak nem áll szándékában enyhíteni az istenkáromlást büntető törvényen. Finnországban amúgy négypárti koalíció kormányoz, a miniszterelnököt (Alexander Stubb) a liberális-konzervatív Kokoomus adja. A szövetségnek eredetileg a Green League is tagja volt, de tavaly szeptemberben kiléptek.

Az istenkáromlásról szóló törvényt eddig ötször próbálták megfűdni, sikertelenül: 1914-ben, 1917-ben, 1965-ben, 1970-ben és 1998-ban. Ahogy a dolog áll, most sem fognak módosítani rajta. Miután mindezt tudjuk, tegyük félre egy pillanatra a törvényt, és figyeljünk másra.

Itt van a Reporters Without Borders (RWB) nevű francia gyökerű NGO (civilszervezet), ami minden évben elkészíti a világ sajtószabadság-térképét. A kísérlet kedvéért most higgyük el, hogy az RWB évről évre frissített listája pontos, valóságos képet mutat a sajtószabadság állásáról az egyes országokban. Ezen a listán Finnország 2012-ben, 2013-ban és 2014-ben is első helyet érdemelt.

Vagyis egy francia (!) szervezet, a Reporters Without Borders szerint ma a világon a legnagyobb sajtó- és véleménysszabadság Finnországban van. Abban a Finnországban, ahol törvény tiltja vallási jelképek becsmélését.

A nagy következtetéseket nem szeretném az olvasó helyett levonni. De talán a fentiekből látszik, hogy a közös Európa-eszményről szóló vitában nem Mordor sötét seregei állnak szemben a hótiszta szabadságharcosokkal.

(Válasz)

Wass Albert

A gyökér megmarad

Ezerszáz esztendeje már,
hogy hazát foglaltak őseink e földön,
s őrizték vérell, ésszel, türelemmel
ezerszáz esztendőn keresztül,
hogy hazánk legyen az ég alatt.
Gyökerünk lenyúlt mélyre, mélyre.
egészen le, Erdély szívébe,
s a mai napig ott maradt.

Történelem viharai
csapkodták, verték ezt a földet,
megtanítottak élni, halni,
mégis magyarnak megmaradni.

Élünk ma is, ahogy lehet,
s Isten-hitünk szent erejével
magyar szívünk szeretetével
őrizzük ezt a gyökeret.

Míg Isten a mi menedékünk
és hűség minden fegyverzetünk,
addig félnünk nem szabad:
mert a gyökér, az megmaradt!

Ki hűséget vet - életet arat,
és a gyökér, az megmarad!

Hajdúszoboszlón 2015. január 12-én
Wass Albert felolvasó klubot alakítottak.
Kísérje áldás tevékenységüket.

Je suis dühös, de nagyon!

Dühös vagyok. Voltaire, Rousseau és Montesquieu hazájában 2015. január 7-én két fegyveres ember lelőtt tizenkét másikat. A nyugati társadalom felhorkant, felháborodott, tüntetéseket szervezett, féltetni kezdte (többek között) a szólás szabadságát. Ami engem illet, én nem a párizsi szólás szabadságát félttem, és jelenleg nem Charlie miatt vagyok dühös.

Egy nappal a párizsi események után Székelyudvarhelyen tíz-egynéhány békés ember gyertyát gyújtott az Emlékezés Parkjában Wass Albert születésének 107. évfordulója alkalmából. Ezután a román bűnüldöző szervek nyomozást indítottak a gyertyát gyújtó békés emberek ellen „csak vizsgálódunk” jelígyével! Tekintettel arra, hogy bármely bűnügyi nyomozás elindításához szükség van bűncselekményre is, gyorsan találtak egyet. Szerintük, ha nem is az összes, de legalább egy résztvevő, aki szólt a többinek, gyanúsítható a 2002/31-es sürgősségi kormányrendelet 5. paragrafusának első bekezdésében szabályozott bűncselekmény elkövetésével. A kihallgatáson elmagyarázták: az említett jogszabály tiltja a háborús bűnösök kultuszának terjesztését, és köztudott, hogy nevezett Wass Ferenc (sic!) rehabilitálási kérését elutasította a kompetens bíróság, szóval tessék kérem megérteni, hogy Romániában nem szabad Wass Ferencet emlegetni. Na, ezért vagyok dühös.

A tények makacs dolgok, vegyük hát őket szép sorjában. Először is, ha már üldözünk, tanuljuk meg az üldözöttek nevét; tisztelt hatóság, az Önök által első számú mumusnak tartott személy pontos és teljes neve gróf Szentgyeydi és Cegei Wass Albert. A Wass család eredete az Árpád-korig nyúlik vissza, ez jóval több, mint amit egyesek elmondhatnak magukról. Továbbra is a tényeknél maradv hadd mondjuk el azt is, hogy a rendőri zaklatás törvényességi álcájaként használt jogszabály nem a háborús bűnösökről beszél. A 2002/31-es sürgősségi kormányrendelet a béke és az emberiség ellen elkövetett bűnökért elítélt személyek kultuszának propagandaszerű terjesztését tiltja.

Wass Albertet soha nem ítélték el béke- és emberiségellenes bűnökért (sőt, igazából háborús bűnökért sem ítélték el, de ebbe most ne menjünk bele). Ezenkívül a propaganda szó jelentése: nézetek terjesztése, a befogadók véleményének befolyásolása, meggyőzése. Tényleg, miről is próbálták az Emlékezés Parkjában egymást, bárkit meggyőzni a gyertyát gyújtó békés emberek?

Szóval dühös vagyok az igazságtalanság, a véget nem érő rendőri zaklatások, hatósági túlkapások, jogaink lábbal tiprása miatt: székelyzászló-ügy, nemzeti imánk éneklése, huszárágyú, Mikó-per és most a gyertyagyújtás.

Amúgy tudják, hogy kit ítélték el emberiségellenes bűnökért? Azt a Ceauscut, aki 1979-ben Wass Albertet Románia első számú közellenségének kiáltotta ki. Persze, a Kárpátok néhai géniusza sírjánál időnként gyertyát gyújtó holdkórosokat senki sem bűnüldözi!

Marosi György ügyvéd

Ágoston András

Megteremteni a belső egyensúlyt

A felszín szemmel láthatóan nyugtalan. A külső nyomás felerősödése, a behozatali véleményeket szajkózó szlogenek, a Fideszen belüli kiszólások, beszélések, valamint Magyarország látványos, a nemzetközi szinten is elismert gazdasági felemelkedése, mind olyan jelenségek, amelyek külön-külön és együttvéve olyan politikai kedélyhullámmáshoz vezettek, amelynek lecsitítása lassan időszerűvé válik.

A Fidesz-KDNP pártszövetség múlt évi háromszoros választási diadala, valamint a jó gazdasági mutatók, nemkülönben a feldarabolódott, egymással is viaskodó baloldal jó alap a politikai megnyugváshoz. Egy új politikai egyensúly létrejöttéhez.

A külső szíréhangokra érzékeny fideszes politikusok ideges kiszólásai, nemkülönben a szakmai hibákkal tarkított törvényhozó- előkészítő tevékenység nyomán keletkezett hullámmás, valamint a külső propagandatevékenység lecsitítása és kezelése szükséges és lehetséges. Azért, hogy a nemzetben gondolkodó szavazóbázis nyugalma megmaradjon, s ahol erre szükség van, megerősödjön.

Ami a Fideszen belüli türelmetlenséget illeti, annak kezelése – s ezt a párt története is bizonyítja – lehetséges, és ennek ma sincs különösebb akadálya. Annak idején a liberálisok távozása, a párt tevékenységének nemzeti alapra helyezése, továbbá a 2006. évi választások elvesztését követően a polgári körök mozgalmának megerősödése és a fő politikai áram-

ba való szinte teljes becsatlakozása a bizonyosságra, hogy a Fidesz megerősödése nem véletlen fejlemény. Az előre mozgó kezdeményezés nehéz történelmi szituációban is meghozza a párt belső megerősödését és történelemalakító szerepének kiteljesedését.

Azt akkor sem, ma sem vonhatja kétségbe senki, hogy az Orbán Viktor párt- és miniszterelnöki tevékenységét rendre az új, a társadalom támogatásával találkozó eszmék fémjelezték. Nincs jele annak, hogy nála a nemzet felemelését célzó új eszmék forrása elapadt volna, ne adj' Isten hiányozna.

Nincs más út, mint előre! A cél nem lehet más, mint a nemzeti beállítottságú választói bázis újabb kétharmados támogatásának elnyerése. Ennek a természetes útja az eredményes hajózás a Scillák és Charibdiszek között. Történelmileg bizonyított tény, hogy ez nem lehetetlen. Ha egy földrajzilag is közelebbi történelmi helyzetre szeretnénk kitekinteni, nos, ez sem lehetetlen. A szomszédos Jugoszláviában Tito csaknem hét évtizeddel ezelőtt sikeresen vívta meg az életre-halálra menő csatáját a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodájával. Mellőzzünk eleve minden más párhuzamot. Az alkalmazott módszerek akár felületes áttekintése azonban elvezet a vélhetően pontos következtetésig. A jó helyzetfelmérés, az ész, a bátorság, a biztos taktikai érzék, s mindenekelőtt igazságának a tudata a kemény harcost a túlerővel szemben is eredményre vezeti.

Ágoston András

A cél a harmadik kétharmad

Az elemzők majdnem mindent elmondtak már a veszprémi időközi választásról. A legfontosabb: nem egész egy év után oda a Fidesz-KDNP második kétharmada. Szerencsére nem akkora a baj, mint ezt a balliberális ellenzék reméli, s úgy látszik, hiszi is, de a veszteség mégis veszteség. Annak ellenére, hogy tudjuk, a kormányzás nincs veszélyben. Sokan örülnének Európában ennek a kényelmes többségnek. Ha ugyanis minden jól megy, s erre van esély, a kétharmadra a parlamenti ciklus végéig már nem lesz szükség.

A veszprémi vereségnek van egy fontos hozadéka. Nem mintha a külföldi karmesterek, akik ténylegesen megadják a balliberális politikai propaganda alaphangját, ezt nem tudnák, mégis rá kell mutatni: Magyarországon pedig van élő demokrácia. Bizonyítja ezt a tény, hogy a demokratikusan megszerzett, de ingatag kétharmadot nem egész egy év alatt el is lehet veszíteni.

Megszívlelendő tanulság bizonyára akad a jobboldal számára is. Amin érdemes elgondolkodni.

Az első és a legfontosabb: a fülkék forradalma ugyan évelő növény, de gondozni kell. Annál is inkább, mert az eredmények, amelyeket a nemzetben gondolkodó szavazóknak köszönhetünk, hosszú évekre meghatározhatják a Kárpát-medencében élő magyarok jövőjét. Megőrzésükért, fenntartásukért akarva, akaratlan a Fidesz - KDNP pártszövetség, a

nagy horderejű politikai projektum megalkotója és kivitelezője tartozik elsősorban erkölcsi és politikai felelősséggel. A nemzeti integráció meglendült folyamatait például véletlenül sem szabadna Gyurcsány Ferencre bízni. Hogy túl nagyot ne mondjunk, egyelőre biztosan nem.

A nemzeti oldalról nézve jó jel, hogy Kósa Lajos a Fidesz ügyvezető alelnöke már nyilatkozott. Szerinte a gazdasági célkitűzéseken nem kell változtatni.

Tekintettel a történetekre, sőt arra is, hogy a mandátum végéig van még három év, a kormánypártok és a szavazófülkék népének kapcsolatában bizonyára lesznek változások. Egyszerűen azért, mert a harmadik kétharmadra is szükség van ahhoz, hogy a magyar nemzet felemelkedése tartós legyen. Ez közös nemzeti érdek.

Íme, a célok. Erősödjön tovább a nemzeti érzelmű középosztály. A bérből és fizetésből élő magyarok önbizalma, a saját erejükben való hite pedig teljességgel ki, s ezen a szilárd alapon a nemzeti integráció váljon visszafordíthatatlan folyamattá. Hogy több mint egy ezredév után ne afféle fegyverhordozóként, hanem erős magabiztos, demokráciában, kisebbségi autonómiákban fejlődő nemzetként épülhessünk be Európába.

Az elvesztett veszprémi választás józanságra int. S a választott úton való továbbhaladásra.

Szász István *Tas naplójából*

A vakság felháborodása, a felháborítás vaksága és a megroppant nemzettudat

Sokszor írtam már rövidebben vagy hosszabban arról, hogy mekkora úrt tapasztalhatunk a meggyengített, sok esetben pedig megszűnt nemzettudat hiányában.

Tudom, hogy olyan időket élünk, amikor ezt az évezredek tudati kellékünket megannyi – főleg lelki – társával együtt kérdőjelek sokasága övezi. A haszonelvű világ eluralkodott ezek felett.

A nemzettudatnak a neoliberális törekvések mentén folyó felszámolása egyben a neoliberális gazdaság remélt fejlődésének akadályát is jelenti. Ennek az új világnak az ideológusai hidegfejű, okos emberek, és feltételezhetően mérlegelhetők is ezt. Ebben az esetben arra a következtetésre juthattak, hogy a nemzettudatnak céljait elérését akadályozni képes veszélyei a fent felsorolt előnyeit jóval meghaladják.

De milyen veszélyei lehetnek neoliberális szempontból az egészséges nemzettudatnak? Annak a valaminek, ami általuk irányított országokban (köztük éppen vezető, egyelőre „világ ura” államukban, és persze eleve lebutított formában) él és működik!

Nyilvánvaló, hogy a globalizáció által világalomra törő, romboló neoliberalizmusnak egy igazi nemzettudat (melynek részét képezik a valódi tudatosság, felismerő képesség, közösségi felelősségérzet, hagyományőrzés, és természetesen a hazaszeretet, meg sok-sok más, általuk nem óhajtott tulajdonság) nem lehet célja. S hogy miért? A válasz egyszerű. Azért, mert céljaik olyanok, amelyeket nem lehet egy ilyen tulajdonságokkal rendelkező „emberanyaggal” (amely már nem emberanyagot jelent, hanem nemzetet, nemzeteket) elfogadtatni és megvalósítani.

A tervszerű romboló munka célja azt támadni, amit az szolgálni lenne hivatott. A nemzetet és a hazát. Egy homogenizált világban mi szükség lenne ilyesmire? S ha mégis felüti fejét, az nagy akadálya a világ homogenizálásának. A hagyományos társadalmaknak, a hagyománytisztletnek a felszámolása immáron legalább 100 éve tartó munkájuk.

Trianoni, örökös zárójeleink közül itt is felbukkan egy: ez a világ (esetünkben az Unió) miért és hogyan is ellenezné az egyes országokon belüli homogenizációs törekvéseket, amikor ez az ő szemükben a végcél felé tett hasznos lépések egyike. (A szerk. idevágó megjegyzése: azt mindeközben feledni látszanak, hogy e sok belső homogenizációs célja és eredménye olyan „homogén nemzetállamok” létrejötté, ami a nagyobb – uniós – egység számára éppen hogy a kívánt homogenizáció akadálya leendő.)

De visszatérve eredetileg kitűzött mondandómhoz, a nemzettudat hiányának legkiáltóbb jelenlegi tünetét, megnyilvánulását szeretném magyarázni.

A nemzetet és hazát szolgálni akaró, az utóbbi időben sokunkat meglepve valóban számos hibát elkövető, de alapvető céljaiban egy egyedül elfogadható nemzetpolitikával próbálkozó kormányt felháborodott és felháborított tömeg támadja.

A külső erő és belső kiszolgálói (komprádorok) részéről működő mesterkedések világosak, magyarázhatók, előreláthatóak voltak. Az elkövetett hibák elkerülhetők lettek volna,

hiszen már rendelkezünk elég tapasztalattal a jelenlegi magyar társadalom tűrőképességéről

Azonban érthetetlenül alacsony ennek a társadalomnak az egészséges veszélyérzete. Mert a veszélyek, a felfordulás okozta károk messze meghaladják a felháborodást keltő hibák jelentőségét. És nem csupán össznemzeti szinten, de egyénekre lebontva is. Az atomizált társadalom egyes egyedeinek érdekeit tekintve is.

Vannak ilyen információk a neten? Ha nincsenek, miért nincsenek? Ha vannak, miért nem hatnak?

Ez utóbbira van csupán válaszem. Azért nem hatnak, mert nincs rá fogadókészség. Azért nincs rá fogadókészség, mert alszik a nemzettudat. Az a nemzettudat, amely egyik alapköve a kollektív, okos (és szükséges) veszélyérzetnek is. Na és természetesen, amely feltételez egy adott szellemi szintet. És amelynek velejárója az áldozatkészség is.

A Kossuth téren mocskoló szövegeket ordító felháborodottak – honfitársaink – a nemzet tudathiányos vakjai, őket egészítik ki a mindenkori és mindenholi szellemi vákuumban szenvedők. Ilyen értelemben mondhatjuk, hogy nem tudják, mit cselekszenek.

Az ismert és folyamatosan működő – komprádorainkra támaszkodó – külső erőnek volt mire szerveznie felforgató terveit. Mert rendelkezésére állt a felháborítás vaksága mellett a vakság felháborodottsága is.

(2014. november 18.)

Rövid válaszom egy létünket érintő kérdésre

Nemrégiben a Hitel nemzetpolitikai és irodalmi folyóirat kérdéssel fordult több magyar, „nemzetben gondolkodó” értelmiségéhez. Mondanák el véleményüket a magyar függetlenségről. Magam is a megkérdezettek közt voltam, és kimerítőbb válaszem a lap februári számában jelenik meg. Most az Átalve-tő terjedelmi korlátainak megfelelően röviden felelnék a kérdésre.

A magyarok már a honfoglalás pillanatában elkezdtek küzdelmüket a függetlenségért és azért, hogy Európa befogadja őket. A kettő egyet jelentett. A Géza nagyfejedelem és Szent István idejében történtek, az a hatalmas áldozatvállalás, mely hagyományaink jelentős részének feladásával léptetett be az európai kereszténység világába, már jelezte, hogy mekkora jelentőséget tulajdonítunk európaiságunk és ezzel összefonódó függetlenségünk ügyének.

A következő évszázadok az erősödő Magyarország sikerét bizonyították mindkét viszonylatban.

A pozsonyi csata, az „ungaros eliminados esse” (a magyarokat ki kell irtani - a szerk.) szelleme látszólag elenyészett, és tekintélyes, erős, európai hatalom épült a Kárpát-medencében.

Sajnos a történelem és a geopolitika megváltoztathatatlan hatásai ezt követően nem minket szolgálták.

Míg egy „történelmi cunami szerű” tatárjárást még képesek voltak kiheverni, addig a minket folyamatosan nyomás alatt tartó török veszedelem lassan felőrölte erőinket. A magyarázat egyszerű. Részben gazdasági, hiszen az oszmán gazdasági erő a magyarnak sokszorosa volt. Egyes mai kutatók százszorosra becsülik. Emellett pedig, igen szerencsétlen módon, a kor

logisztikai lehetőségeinek sugara éppen az ország nyugati határaiig terjedt. Bécs tehát megúsza, Magyarország viszont „művelési terület lett”.

Közben – nem ritkán magyar segítséggel – a nyugati pogány is megerősödött. A Habsburgok birodalma felvirágzott, s mi a két pogány közt három részre szakadva próbáltunk túlélni. Erdély megmentőnek bizonyult a maga hintapolitikájával, melyet a maiak a csúf „pávatánc” névvel illetnek. A függetlenség odalett, de mi megmaradtunk.

Aztán vesztes forradalmak vezettek a függetlenség remény-ségének útján, mégis előre. Jött a kiegyezés, ami már nagy lépés lehetett volna ebbe az irányba.

De a történelem mozgatói, a mindenkori háttérerők más akartak. Pontos szándékoktól vezérelve, azt ügyesen leplezve kiobbantották azt a háborút, melynek felelősségét egyesek még ma is a nyakunkba akarnak varrni. Itthon és határon túl is. Sok más közt, mint éppen most hallottam, pl. az osztrák oktatásban.

Jött tehát Trianon, és paradox módon a harmadára zsugorodott ország papíron független lett. Pontosabban lehetett volna, ha a rossz béke nem hordja magában a folytatást, és nem kerülünk megint két pogány közé. A náci és a bolsevik ütközőzónája meghatározta sorsunkat, és függetlenségünk reménye ismét semmivé vált.

Aztán újabb, vesztesen győztesnek hitt forradalom következett a függetlenségért. És meg is kaptuk 1989-ben. Pontosabban azt hittük, hogy megkaptuk. De vele együtt az új pogányt is, mely azt hiszi magáról, hogy egyedüli hatalom, de horgad már másik is, több is. Ő azonban, mint egyedül maradni látszó pogány, most már nem két, hanem minden oldalról körbezár minket egymagában is. Erről szól a ma.

Na és mi?

Egész történelmünk folyamán a kettősség jellemzett. Hol a pogány-keresztény ellentét, hol a királyi központi hatalom és a kiskirályok közötti, hol a két pogány valamelyikének szolgálói és a szabadság hívei között, mint például a kuruc-labanc ellentét.

Aztán volt a vallásszabadság országában hitbéli, majd osztály-ellentét és népies-urbánus, és megannyi más megosztottság.

Mai labancaink azonban már nem a haza üdvét más, esetleg téves módon szolgálni akarók, hanem valódi komprádorok. Tudatosak, öncélúak, veszedelmesek.

Ma már attól kell félnünk, hogy a függetlenségért folyó történelmi játszma célegyenesbe érkezett. A demográfiai katasztrófa, melyet a sok más célért folyó küzdelem elfedni látszik, véget vethet mindennek. Nem lesz már, aki független legyen, sőt az sincs kizárva, hogy az sem lesz, aki ma még veszélyeztetné azt.

És még nem szóltam arról, hogy megmaradásunk Európa megmaradásának is függvénye. Egmagunkban nem élhetjük túl ezt az örületet. De ki gondol ma erre?

És mégis! A megmaradás akarása, a demográfiai vész elleni küzdelem, sőt Európa ébresztgetésének sikeressége is minden-képen megköveteli, hogy függetlenek legyünk.

A függetlenségért küzdő csoportnak vagy egyénnek viszont nemzettudattal kell rendelkeznie. Ugyanis a nemzettudat rejt magában együtt az egészséges veszélyérzetet és a küzdelemhez oly szükséges áldozatvállalás szellemét.

Minek nevezzük hát azokat, akik ezt nem fogadják el? Minek minősíthető az a nemzetgyilkos, aki egyben és ez által öngyilkos is? A történelem terroristájának?

Hát ennyit a függetlenségről.

(2015. január 1.)

Az okot keresd, ne a módszeren csodálkozzál

Folyik a neoliberális világ megmaradásért folytatott harca. Még úgy érzik, hogy haladnak előre, akár Napóleon vagy Hitler, csak nem harci szekereken, hanem annál manapság hatékonyabb eszközökkel. Közben azonban már érezhető a rothadás mindent átható szaga.

Vigyázó szemünket elég Párizsra vetni. Természetesen csak amennyiben még nem ereszkedett rá a kötelező hályog. Mert láttunk már annyi mindent, elhittünk még ennél is többet, és hallottunk ezt meghaladó képtelen és nemegyszer mégis igaz-nak bizonyuló elméleteket.

Valaha ifjúkorunk szemináriumain álmodtak a rothadó kapitalizmus imperialista végéről. És íme! Pedig semmi nem állott távolabb tőlünk, mint a marxizmus tételei, a rajtunk uralkodó pártidiktatúrák dogmái, a szocialista internacionalizmus béklyói.

Most mégis megüti orrunkat ama rothadás valóságos bűze. A tőke tátott szája. A kovász, mely az erjedést biztosítja, neoliberalizmus névre hallgat. Ha nem az őt felhasználó hátsó erőt, csupán önmagát, mint eszközt nézzük, már akkor is egy gátlástalan és erőszakos, skizofrén világ tárul elénk. Ami, mint tudni illik, hosszú távon nem lehet életképes.

Ellene egyre-másra a kettős mérce ellentmondásaiba ütközve kényszerülünk tiltakozni. Pedig teljesen hiábavaló, hiszen akik ama mérleget kezelik, jól tudják, hogy miként kalibrálták be. Ha tiltakozunk, ha nem, akkor is ugyanaz történik velünk.

Lássunk mégis csupán két aktuális példát a sokból.

A neoliberális dogmák és az őket szolgáló politikailag korrektség jegyében a párizsi mézszárlásról csak félig illik beszélni. Együtt érezhetünk az áldozatokkal és hozzátartozóikkal, és ez eddig rendben is van. De nem beszélhetünk az okokról. Nem szabad a vallásgyalázást kivonni a szólásszabadság csodás csomagjából. Az egyik kultúrkör, esetünkben a miénk nevében beavatkoznak egy egészen más értékek mentén gondolkodó világ dolgaiba. Megsértik azokat, és aztán csodálkoznak, ha az (vagy akár annak egy szélsőséges változata) a maga módján válaszol. A vallásgyalázás, mások vérig sértése tehát szabad. Elkövetése során a szólásszabadságot gyakoroljuk.

De hol itt a skizofrénia? - kérdezhetik.

Már önmagában is megmagyarázhatatlan ez a helyzet, de ha arra gondolunk, hogy ugyanez az ideológia várja el tőlünk, hogy éppen mások érzékenységének sértését elkerülendő tilt-suk be az iskolai tantermekben függő feszületeket vagy egyszerű keresztet, vagy a karácsonyfát, sőt a karácsonyi ünnepet is átkeresztelik a fény ünnepének, akkor már észrevehetjük, hogy itt valami nem kerek. És ha összeesküvés-elméletekre hajló, gyanakvó ember veszi ezt észre, úgy gondolja, hogy ez nem tévedés, hanem valami pontosan kiszámított célt szolgál.

Vagy lássuk a legújabbat, a bevándorlás kérdésével kapcsolatos vitát.

A Miniszterelnök Párizsban nyilatkozta, hogy változtatni kell Európa bevándorlási politikáján. Magyarország ennek megfelelően szeretne eljárni, Magyarország szeretne maradni. A gazdasági menekülteket nem fogadná, a politikaiaknak védelmet nyújtana. Hogy a kérdés összefügg számos demográfiai és gazdasági gond mellett a terrorizmussal is, arról a Nyugat-Európába bevándorlottak második, harmadik generációs utódainak ismert tettei beszélnek. S nem csupán a mostani tragédia, de például az iszlám harcosok toborzása is pl.

A nyilatkozat nyomán nagy volt a felháborodás kívül és belül, bár itthon még az egyszerű baloldali megkérdezettek döntő többsége is egyetértett ebben az egyébként demonizált Miniszterelnökkel.

Mint már mindenki megtanulta, nagy példaképünk a demokrácia hazája (és exportőre), az USA. Végre örömmel hallottam felemlíteni a magyar médiában, amit azonnal látnunk kellett (úgy is, mint a kettős mérce ragyogó új példáját), hogy az USA egyfajta „vasfüggőnyt” épített fel Mexikó felé a gazdasági menekültek beözönlése ellen, s az ennek átjátszását szolgáló alagutak kijáratait, úgy hírlik, mesterlövészek figyelik.

És ez csupán két példa volt. Az elcsépezt korrupciós vádat ne is emlegessük. Ügyes. Mert persze, hogy van korrupció, és van harc is ellene. De, ha ezzel korrump országunknak akarnak segíteni, akkor miért nem foglalkoznak a nálunk nagyságrendekkel jobban érintett országokkal is? Velük nincs bajuk, esetleg mert ott minden kívánságuk teljesült?

Igen! Ezek a példák csupán a kilógó lólábak. És a lólábakhoz vannak falovak is. Amolyan trójaiak. Telve derék harcosokkal.

Az okokat keresve ismét csak ama háttérhatalom játékaire kell gondolnunk. Mi más lehet e képtelenségek magyarázata!

Ha az ellenzék párt-, vagy inkább hatalomérdekelte hangját hallgatjuk, akkor természetesen van erre is válasz. Mindennek okozója a kétharmad, a mocskos Fidesz és a korrump Orbán Viktor, akinek a vagyona az egekbe emelkedett, aki miatt az államadósság egyre nő, a GDP pedig zuhanó repülést mutat be.

Mindezt az egyik legutóbbi tüntetésen, jókora és sűrűn bejátszott grafikus ábrán láthattuk.

Ha korunkat egy szóban kellene jellemezni, adva van a válasz. Ez a hazugság kora. De ma már az is csupán egy módszer. Semmi más.

A cél mindent szentesít.

(2015. január 15.)

Vitatkozni manapság nem az igazság-keresés, hanem a hatalommal járó haszonkeresés érdekében szokás

Ez pedig meghatározza a vita kimenetelét. Ugyanis már előre tudhatjuk, hogy okos, vagy nem, olykor nevetséges és erőltetett érvekkel is hadakozva, a felek maradnak ott, ahonnan elindultak. Ki-ki a maga álláspontja mellett. S tulajdonképpen a hallgatók és nézők, netán olvasók többsége is megmarad zsigeri véleményével, mindennek ellenében.

Mostanság két téma dominálja a vitatkozó felek műsorait. Az egyik az illiberális demokrácia miniszterelnöki meghatározása, a másik a gazdasági menekültek bevándorlásának szintén általa felvetett kérdése.

- Ami az elsőt illeti, érthetetlen módon nem nyúlnak a – tulajdonképpen csak értelmezési – vita árnyalásának vagy kibontásának módszeréhez. Pedig a válasz egyszerű lehetne.

Nem a magyar miniszterelnöki álláspont az, amelyik elzárkózik a demokrácia egyik – „néppárti” változatában Merkel által is emlegetett – pillérének elismerésétől, hanem a liberális demokráciákat képviselők távolodtak el egy tiszta demokrácia fogalmától.

A miniszterelnök szerint említett demokrácia ugyanis természetes módon és szervesen, vagyis magától értetődően tartalmazza a hagyományos liberális elemeket. Nem jelent ki

semmit, de a legtermészetesebbnek tartja a szabadság eszméinek tiszteletben tartását és mindent, ami ezzel jár. Az illiberális jelzőt azért volt kénytelen bevezetni, mert maga az egykor valódi értékeket hordozó liberalizmus tévedt el a neoliberalizmusnak nevezett képtelenségek érdekében. Ennek csupán következménye, hogy a valódi demokráciát keresők ettől kénytelenek eltávolodni. De csupán ettől.

A neoliberális lábón (is) álló demokráciák saját csapdájukban vergődnek, és lassan fájdalmas események fogják arra kényszeríteni az ezt vallókat, hogy tragikomikus (vagy elképesztő módon célzottan bomlasztó) elvárásainak és megnyilvánulásainak következményeiből kitörni próbálkozzanak. Elég csak néhány az élet és az emberi együttélés törvényeivel ellenkező példát felsorolni. Hiszen már a pedofilok kezdik jogaikat követelni, mozgalom indul a férfiak állva vizelésének „kiváltsága” ellen, mesekönyv jelenik meg, amelyben királyfi királyfit szeret, stb. S ezek még csak a felületen mozgó apró képtelenségek a veszedelmesen kavargó mélység valóságos örülete felett.

- Ami a másik kérdéssel kapcsolatban eszünkbe jut, az mindenekelőtt a történelmi Magyarország mindenkor befogadó múltja, annak minden hasznával és tragikumával. Mert miközben a történelmi nagy darálóban kivérző államalkotó magyarság pusztult, a Szent Korona védelme alatt nemzetek nőttek fel a befogadottakból. Ők aztán bölcsőjüket börtönnek beállítva segítették a hungarus haza szétszaggatását. Ez már egymagában rávilágít a bevándorlás két arcára.

De gondolnunk kell arra is, amire már sok tanulmány figyelmeztet, arra, hogy Európa iszlamizálódása elkerülhetetlen. Hogy ez az őslakoságnak mekkora tragédia, arról a neoliberalizmus által kitalált, politikailag korrekt vagy inkorrekt fogalma miatt nem illik beszélni. Csak félni szabad, azt is csendben. Hogy mi minden jár ezzel együtt, arról éppen napjainkban lehet szörnyű példákat látni.

A tragédia árnyát fokozza, hogy egy kis európai ország egy-maga nem menekülhet meg. Tehát egész Európa megmenekülése lehet csak biztosítéka a mi megmaradásunknak. Ezért egyedül annál többet nem tehetünk, mint amit teszünk. Különösen akkor, amikor az ilyen irányba tett lépéseinket éppen Európa torolja meg rajtunk. Miközben ellentmondásokba keveredve kapkod a megoldás után, azt kéri számon, amit saját bőrén már megszenvedett.

A most időszerű két kérdés pedig – mint jól láthattuk – összefügg. A baj gyökere a pénz globalizáló világának háttérbirodalma által alkalmazott neoliberalizmus képtelen és halál-szagú erőltetése. Sajnos a pártpolitikák demokráciájának világában élve, az egyes országok életét is ez határozza meg.

A pártpolitikai küzdelem viszont csak a hatalom megszerzését vagy a megszerzett hatalom megtartását tarthatja elsőszámú céljának. Minden más, ami az embert valóban szolgáló feladatokkal kapcsolatos, csak ezzel összhangban, ennek árnyékában, sőt ennek érdekében, általa megengedhető mértékben és módon tud működni.

Bár a viták folynak, a fülek és a szemek nem akarnak megnyílni. Az elmékről és a szívekről nem is beszélve. Közben pedig az ember még küzd, de már nem bízik.

A Madách-i utolsó szín képei fenyegetően vetülnek a még gondolkodni képesek elé.

(2015. február 7.)

A Betiltva.com oldal 2002 szeptemberében magánszemélyek gondozásában kezdte meg működését, azzal az elhatározással, hogy a kommunista diktatúra által 1945-ben betiltott írásműveket újra-közölje. A könyvek íróit börtönbe vetették, emigrációba kényszerítették vagy agyonhallgatásra ítélték. Csodával határos módon ezeket a könyveket a sors megóvta a pusztulástól, és a honlap szerkesztői kötelességüknek érzik, hogy azt az internet szabad világában megosszák őket bárkivel, kiknek ezek beszerezhetetlenek. Az írások a forrás megjelölésével szabadon átvethetők, így került fenti írás lapjaink hasábjaira is.

Az álarc nélküli kommunizmus

Látogatás Leninnél

Moszkva, július 3.

Közel egy hónapig törtem magam, míg végre sikerült. Egyedül azért jöttem Oroszországba, hogy megismerjem ezt az embert, és nem akartam távozni, mielőtt beszéltem volna vele. Úgy gondolom, a közül a három vagy négy kortárs közül való, akiket érdemes meghallgatni. Mintegy 20.000 dolláromba került bejutni hozzá, amit a népbiztosok feleségeinek ajándékul, a vöröskatonáknak borraivalól és az árвахázaknak alapítványul kellett adnom; de nem sajnálom!

Azt mondták, hogy Iljics Vladimir beteg és fáradt, s a legközelebbi személyeken kívül senkit sem fogadhat; hogy nincs már Moszkvában, hanem egy közeli faluban egy korábbi urasági villában lakik. Pénteken este legyőztem az utolsó akadályokat is, és telefonon értesítettek, hogy vasárnapra vár. Leninnek azt mondták, hogy az én tőkém a NEP-et (Narodnaja ekonomicseszkaja politika - népi gazdaságpolitika- a szerk.) a kezdet nehézségein keresztülsegítheti, mire ő beleegyezett a látogatásomba.

A felesége fogadott; egy kövér, hallgatólag asszony, aki úgy nézett rám, mint ahogy az ápolónők szokták az újonnan érkezett beteget mustrálni. Lenint egy kis verandán találtam, ahol egy tervezettkel teleszórt asztal mellett ült. Úgy hatott rám, mint egy halálra ítélt, akinek még megengedték, hogy életének utolsó óráit békében elbábrálgassa. Mongol vágású közismert feje olyan volt, mintha régi és száraz sajtból lett volna faragva: aszott és petyhüdt volt. Nyálas ajkai között a koponya balfogsora már kivigyorgott. Hatalmas és csupasz koponyája olyan volt, mint egy barbár építmény, amit valami őskori szörnyeteg homlokcsontjából illesztettek össze. Gyanakvó és fürkésző szemei, mint valami ragadozó madaré, szinte eltűntek véres szempillái mögött. Kezei egy ezüstíróval babráltak: látszott, hogy nagy és erős kezei vannak, igazi parasztkezek, amelyeknek összeaszotttsága azonban már a halál közeledtét jelezte. Sohasem fogom a füleit elfelejteni, melyek mintha elkopott elefántcsontból lettek volna és messzire kifeszültek, mintha az örök hallgatás előtt a világ utolsó hangjait akarták volna felfogni.

A társalgás első pillanatai meglehetősen kínosak voltak. Lenin iparkodott velem tisztába jönni, de tette ezt szórakozott arccal, mintha egy olyan kötelességet teljesítene, mely már őt többé nem érdekli. Ez előtt a safránysárga és fáradt arc előtt nem volt bátorságom, hogy feltegyem azokat a kérdéseket, amelyek ide hajtottak. Ezért úgy találokra valami bókot morogtam a nagy műhöz, melyet ő Oroszországban véghezvitt. Erre ez a félhalott arc kísérteties ráncokba húzódott, ami egy szarkasztikus mosoly akart lenni.

– De minden kész volt – kiáltotta Lenin váratlan, majdnem brutális lelkesedéssel. – Minden kész volt, mielőtt még megérkeztünk volna. A külföldiek és az ostobák azt hiszik, hogy itt valami új dolog történt. Ez az elvakult polgárság tévedése. A bolsevikok nem tettek mást,

mint alkalmazták és kifejlesztették a cárok által megkezdett kormányzást, mely egyedül való az orosz népnek.

Százmillió barmot nem lehet kormányozni bot, korbács, titkos rendőrség, terror, akasztófa, katonai törvényszék, börtön és kínpad nélkül.

Mi csak a társadalmi osztályokat cseréljük ki, amelyek uralmukat erre a rendszerre alapították. Ez hatvanezer nemes és talán negyvenezer magasabb rangú hivatalnok, mindössze százezer ember volt. Ezzel szemben ma körülbelül kétmillió proletár és kommunista van. Ez haladás, mégpedig nagy haladás, mert a kiváltságosak száma tízszer olyan nagy, de 98 %-a a népnek ettől a változástól nem nyert semmit. Egészen bizonyos lehet a felől, hogy ezek semmit sem nyertek és így is kell annak lennie, én is ezt kívánom, s ez különben is teljesen elkerülhetetlen.

Lenin arcán egy elfojtott mosoly jelent meg; olyan volt, mint a kereskedő, aki becsapott valakit, és vígan tekint a távozó kárvallott után.

– És azután – dadogtam – Marx és a haladás? És minden más? Lenin csodálkozva nézett rám. – Önnek, – folytatta – aki befolyásos ember és külföldi, mindent meg lehet mondani, úgy sem fog hinni Önnek senki. De emlékezzék csak vissza arra, hogy Marx maga a teóriák tisztán eszközszerű és fiktív értékét hirdette. Oroszország és Európa helyzetét tekintve, kénytelen voltam a kommunista ideológiával élni, hogy céloimat elérhessem. Más országokban és más időkben valami mással kísérleteztem volna. Marx csupán zsidó

burzsuj volt, aki feltornászta magát az angol statisztikákkal és titkos imádója volt az industrializmusnak. Semmi érzéke nem volt a barbárságok iránt, ezért alig egyharmad ember. Egy sörbe és hegeliánizmusba áztatott agy, amelyre csak barátja, Engels fröccsentett egy pár zseniális gondolatot. Az orosz társadalom teljes cáfolata Marx prófécijának. Éppen ott, ahol szinte semmi burzsoázia nem volt, ott győzött a kommunizmus. Az emberek, Góg úr, félénk vadállatok, akiket egy olyan kíméletlen vadnak kell lefékeznie, mint amilyen én vagyok. Minden más fecsegés, irodalom, filozófia vagy hasonló muzsika az ostobák számára. És miként a vadak a bűnözőkhöz hasonlítanak, minden kormányzás legfőbb ideálja kell legyen, hogy országát egyetlen nagy börtönné alakítsa át. A régi cári virgács a politikai bölcsesség utolsó szava. S ha jól meggondolja, a rabélet a legalkalmasabb az átlagemberek számára, akik ha nem is szabadok, de végül is a felelősség veszélyétől és kellemetlenségeitől meg vannak óva és nem tudnak több rosszat elkövetni. Abban a pillanatban, ahogy egy ember börtönbe kerül, ártatlan életet kénytelen élni. Sőt, nincsenek gondolatai és gondoljai sem, mert vannak, akik gondolkoznak és parancsolnak helyette. Testileg dolgozik, de lelkileg kipiheni magát. És tudja, hogy lesz mit ennie és hol aludnia, akkor is, ha nem dolgozik, akkor is, ha beteg, a nélkül a sok kellemetlenség nélkül, ami a szabad embert gyötri mindennapi kenyerének és éjszakai fekvőhelyének a megszerzésében. Az én álmom az, hogy Oroszországot egy mérhetetlen nagy börtönné alakítsam át, és ne képzelje, hogy ezt egoizmusból mondom, mert e mellett a rendszer mellett a legnagyobb rabszolgák és áldozatok éppen a vezetők és börtönőrök.

Lenin hirtelen elhallgatott és egy tervezetet kezdett nézni, ami éppen előtte volt. Úgy láttam, a rajz egy magas, toronyszerű, megszámlálhatatlan kerek ablakoktól átlukasztott palotát ábrázolt. Végre megkockáztattam egy kérdést én is.

– És a parasztok? – Gyűlölöm a parasztokat – felelte

A koltói kastély

Jelen számunkat a Petőfi nyomában című fotó-összeállítással illusztráltuk.

Iljics Vladimir az undor kifejezésével. – Gyűlölöm a muzsikot, akit már az elpuhult nyugati Turgenyev és az az álszent, megtért faun, Tolsztoj idealizált. A parasztok képviselik azt, amitől én undorodom: a múltat, a hitet, az eretnkséget, a vallási hóbortot és a kézimunkát. Megtűröm őket és kedveskedem nekik, de gyűlölöm őket. Szeretném, ha mindnyájan az utolsóig kipusztulnának. Egy elektrotechnikus nekem százezer paraszttal felér. Remélhetőleg el fogunk jutni oda, hogy a mi vegyi gyárainkban percek alatt készített élelmiszerekből fogunk tudni élni, és végre az egész feleslegessé vált parasztságot halomra gyilkolhatjuk. Vagy át kell vedleniük munkásokká, vagy el kell pusztulniuk. A természetes élet történelem előtti szegénység. Vésse jól az emlékezetébe, hogy a bolsevizmus háromszoros háborút jelent: a tudományosan képzett barbárok háborúját a rothadt intellektuelek ellen, Kelet háborúját Nyugat ellen, és a város háborúját a vidék ellen. És ebben a háborúban a fegyverek megválasztásánál nem leszünk kényesek. Az egyén olyan valami, amit el kell nyomni; olyan találmány, amit azok a naplopó görögök és germán fantaszták találtak ki. Aki ellenáll, azt kivágjuk, mint egy rosszindulatú kelést. A vér a legjobb trágya, amit a természet szolgáltat nekünk.

De nehogy azt higgye, hogy kegyetlen vagyok. Unom már mindezeket az agyonlövéseket és akasztásokat, amiket az én rendeletemre visznek végbe. Gyűlölöm az áldozatokat, különösen, mert arra kényszerítenek, hogy legyilkoljam őket; de nem tehetek másként! Szinte epedek az után, hogy egy mintabörtönnek, egy békés és jól vezetett fogháznak legyek az igazgatója. De mint minden börtönben, úgy itt is vannak nyugtalan és engedetlen elemek, akik bután a régi ideológiák és gyilkos mitológiák után vágyakoznak. Ezeket mind ki kell irtani! Nem engedhetem meg, hogy néhány ezer beteg ember milliók jövőjébe veszélyeztesse. És mindent összefoglalva, a régi érvágás nem volt rossz kúra. Van abban valami kéjes érzés, hogy az ember úrnak érzi magát élet és halál fölött. Mióta az öreg Istent meggyilkolták – hogy Franciaországban vagy Németországban-e, már nem tudom –, bizonyos elégtételt érez az ember.

Ha úgy tetszik, én olyan helyi félisten vagyok, aki Ázsia és Európa között telepedett le, de néhány szeszélyt elvégre én is megengedhetek magamnak. Vannak gyönyörök, melyeknek titka a pogányság összeomlása után eltűnt. Az emberáldozatokban volt valami jó: mély szimbólum, fennkölt tünnetés és üdvös ünnepek voltak. A hívők himnuszai helyett a bebörtönözöttek és a haldoklók ordításait hallom felém özönlenni, és biztosítom, hogy ezt a szimfóniát nem cserélném el Beethoven kilencedik szimfóniájával. Ez a közelgő boldogságot hirdető himnusz!

Úgy rémlett, mintha Lenin összeesett és hullaszerű arca előrehajolna, hogy egy hallgató, ünnepélyes, csak az ő számára hallható muzsikát felfogjon. Közben belépett Krupszkaja asszony s tudtul adta, hogy férje fáradt és pihenésre van szüksége. Mire gyorsan eltávoztam. Közel 20 000 dollárt adtam ki, hogy ezt az embert láthassam, s valóban ezt az összeget nem érzem kidobott pénznek.

Giovanni Papini (1881–1956)

Hamvas Béla a barátságról és a szerelemről

(részlet)

Montaigne azt írja, hogy a szerelem senkit sem szokott megkérdezni. Akkor jön, amikor akar, és az embert kíméletlenül leteperi, mint az elemi erő. A barátsághoz beleegyezésre van szükség. Barátom csak az, akit szabadon választok magaménak. Igaz, hogy amikor már megvan, kényszer. Már nem tudok megenni nélküle. „Il me semble n'être qu'a demi” – úgy tűnik, hogy valaminek csak a fele vagyok. De még akkor sem teper le. Mindig szelíd és szenvedélytelen. Philia istennő minden isteni lény között a leggyengédebb. A szerető néha meg szokta érezni távollevő szerelmének örömét vagy baját, s néha el tudja találni kívánságát. A szerelemben kivételes, a barátságban ez a természetes. Mindig tudom és tudnom kell, hogy mi történik velem mit gondol. Semmi sem maradhat rejtve sem előtte, sem előttem. De ez a barátságnak nem feltétele; az őszinteség nem előzi meg a barátságot. Ilyesmit csak az gondol, akit a barátságról sejtelve sincs. Akit az istennő egybefűzött, arról lehull minden hazugság és maszk. Nem a barátság fakad az őszinteségből, hanem az őszinteség a barátságból. Először van Philia, s a többi az ő ajándéka.

Montaigne beszél a görögök érintkezési formáiról, s azt mondja, ilyen volt: természetes, társadalmi, szerelmi és vendégi. De Philia sem a természetben, sem a társadalomban, sem a szerelemben, sem a vendégségben nincs. A barátság Philia.

Az elementáris Eros az az ősi összefűző Hatalom, amely összetartja az atomokat, kiegyenlíti az ellentéteket. Az elementáris Erosnak két gyermeke van, az egyik a szerelem birodalmát kapta, a másik a barátságét. Ez a két gyermek Aphrodité, a szerelem és Philia, a barátság istennője.

A szerelem titka, hogy a kettőből egy lesz, a barátság titka, hogy az egyből kettő. Ezért a szerelem fordított barátság, úgy hogy az egyből mindig szívárogoz át valami a másikba. A szerelem néha olyan, mintha egyből kettő lenne, holott mindig kettő volt, és csak a szerelem tette eggyé. A barátság pedig néha olyan, mintha kettőből egy lenne, pedig mindig egy volt, csak a barátság tette kettővé.

A nő barátait elfelejti, szerelmeit soha. A férfi szerelmeit elfelejti, barátait soha.

(Összeállította Frigyesy Ágnes)

Meghaltam volna, ha nincs kilenc diófám...

„Egy idős néni áll a tavaszi zimankóban az út szélén, fején karton kendő, kezében egy kisebb zsák és szelíden integet. Megálltam, felvettem a nénit, és elkezdünk társalogni. Hamar kiderül, hogy dióbelet visz a szentgyörgyi piacra. Kérdés nélkül elkezd mesélni:

– Gyerekkoromban nagytatámmal ültetünk tíz diófát, locsoltuk a közeli patakból, de egy még abban az évben ki is száradt, a többi gyökeret eresztett. Teltek az évek, aztán engem az élet elsodort hazulról. Nagytatám egy szomorú nyári napon halt meg, hazajöttem a temetésre, a szépen felcseperedett diófák árnyékában ravatalozták fel. Az egész szertartás alatt én némán álltam a nyurga nagy fák árnyékában...

Teltek az évek! Nyugdíjas lettem! Egyedül maradtam és hazaköltöztem a szülőfalvamba. Nyugdíjам oly kevéske, így ősszel összeszedem a diót és télen megtöröm. Kilós, fél kilós csomagokban nagyon hamar el tudom adni, két óránál tovább még sohasem álltam kint a piacon. Ha hiszi, ha nem ez a kilenc diófa engem átsegített a télen! Az idén is, nemcsak tűzifát tudtam venni a dióbélből, hanem még egy kis malackát is. És most ha ezt a maradékot sikerül eladnom, szeretnék venni tíz kis facsemetét. Tudja van egy aranyos

unokám, nemsokára hazajön, el fogjuk ültetni a kis fákat és ha majd ő is megöregszik, diótörés közben biztos majd el fog mondani érettem egy-egy imádságot...

Az autó halad a tavaszi verőfényben... a néni elhallgatott, én is hallgatok, némán vezetek. Nemsokára a piacnál fékeztem, megálltam és utasom a reszkető kezével egy fél kiló zacskó dióbelet csúsztatott az ülésre. Tiltakoztam, de ő szelíd mosollyal csak annyit mondott: vegye csak el, nekem is a jó Isten adta a drága nagyapámat ki a diófákat ültette...

Szó nélkül sebességbe teszem az autót, vezetek, de fél szemmel a dióbelet nézem: az egyszerű székely asszony választát a gazdasági krízisre. Kezembe vettem a szépen bekötött kis csomagot, kibontottam és elkezdtem ropogatni a finom dióbelet, a becsületes, évtizedeken áthajló munka gyümölcsét, a finom, egészséges választ egy nagymama anyagi gondjaira.

Járható út... Megyek és én is veszek tíz facsemetét!”

Szeretettel: (Böjte) Csaba testvér

Fenti: Fény és árnyék címet viselő - rovatunkat Józsa Judit szobraival illusztráltuk: A háromfejű sárkány, Angyal I., Angyal II. Fotó: Gedai Csaba.

Erdélyi magyarok Ausztriában

Ausztriának és főleg Bécsnek évszázadokra visszamenően szoros kapcsolata volt Magyarországgal és a magyarsággal.

Bécsben mindig jelentős magyar lakosság élt. Az első világháborút követően az Ausztriában élő magyarok száma 30 000 (1923) és 35 ezerre (az 1930-as évek elején) tehető. (Lásd: *Kokas Miklós: Az ausztriai magyarok, Látóhatár, 1936/4., valamint A világ magyarsága /Európa II. Budapest 2000/*). Nincs adatunk arra, hogy a két világháború között Ausztriában élő magyarok hány százaléka származott Erdélyből. „A második világháború végén Ausztria a népek országútja volt. Több mint 1,6 millió külföldi tartózkodott az országban (...). Az idegenek között nagy számban voltak magyarok” - írja Szépfalusi István: (*Lássátok, halljátok egymást. Mai magyarok Ausztriában; Magvető könyvkiadó, Budapest, 1992.*)

A második világhéregést követő menekülthullám az erdélyi magyarok tömegeit is magával ragadta. Számukat azonban még megbecsülni sem lehet, hiszen külön az erdélyiekről nem vezettek nyilvántartást. Létükről csak abból a tényből következtetünk, hogy a nyugatra menekült magyarok között több ismert vagy híres erdélyi személyiség is volt. Borbándi Gyula nagy összefoglaló művében (*A magyar emigráció életrajza 1945 – 1985*) említi, hogy 1945 tavaszán Németországba és Ausztriába került erdélyiek közül nevesebbek voltak: Nyíró József, Wass Albert, Flórián Tibor, Zathureczky Gyula, Teleki Béla, Mikes Imre, Albrecht Dezső, Indig Ottó, Kovách Aladár stb. A menekült magyarság nagyobb csoportjai Grazban, Salzburgban, Innsbruckban telepedtek le, többségük ideiglenesen. Az erdélyiekre jellemző volt, hogy a „magyar Erdély élményt” hozták magukkal. Számukra elfogadhatatlan volt a nagyhatalmak újabb hibás döntése, melynek eredményeképpen Magyarországot újra a trianoni határok közé és az erdélyi magyarságot újra román fennhatóság alá kényszerítették. Az emigráció a maguk által létrehozott szervezeteken keresztül próbált hangot adni az újra román elnyomás alá került erdélyi magyarság helyzetéről.

Már 1949-ben Innsbruckban megalapították a Történelmi Magyar Alkotmány Alapján Álló Törvényhozók Csoportját. A szervezetet a hosszú cím miatt, később Unió névre keresztelték. Az 1950-ben útjára bocsátott közlönyükben, melynek szintén az Unió nevet adták, hangsúlyt kaptak az elcsatolt területek magyar lakosságának problémái is. Mind a szervezet tagjai, mind a lap szerkesztői között többen az elszakított területekről származtak mint Máriaffi Lajos, Pállfy József, Teleki Béla, Stomfay-Stitz János, Torjai Szabó István, Zathureczky Gyula, Homonnay Elemér, Emódi József, Mészáros Gyula, Várady Imre, Thewrewk-Pallaghy Attila, Jaszovszky József (Borbándi Gyula említett mű.)

Ugyancsak Innsbruckban, 1952 tavaszán Dr. gr. Bethlen László és Dr. Vargha Lajos elindítottak egy „Pro Transilvania” elnevezésű mozgalmat, mely szerette volna az emigrációban élő erdélyi magyarokat egy táborba tömöríteni. Céljuk között szerepelt az is, hogy erdélyi kérdést az egész magyar emigráción belül ébren tartsák és annak megoldását az általános magyar kérdés keretein belül szorgalmazzák. Mivel az Egyesült Államokban (Clevelandban) e mozgalommal szinte egy időben megalakult egy hasonló célú szervezet az „Ameri-

kai Erdélyi Szövetség”, melynek vezetője, az egy ideig szintén Ausztriába, majd onnan az Egyesült Államokba települt gr. Teleki Béla volt, az ausztriai csoportosulás a szervezkedés kettősségének elkerülése végett félreállt és működését 1952 szeptemberében beszüntette.

1953-ban, Dr. Kedves András kezdeményezésére a „Pro Transilvania” mozgalom alapítói közül többen munkaközösségbe tömörülve elhatározták, hogy „Lármafa” címmel egy negyedéves erdélyi szemlét adnak ki.

A Lármafa köré csoportosult erdélyi magyar értelmiség világosan látta, hogy a második világháború után újra a román fennhatóság alá került erdélyi magyarság problémáiról, életfeltételeinek rohamos romlásáról, a beolvasztásukat vagy elűzésüket célzó román politikáról és annak következményeiről, a deportálásokról, börtönbüntetésekéről, üldözésekről csakis az emigráció képes beszámolni a világnak. Míg a két világháború között, Magyarországon figyeltek a határokon kívül maradt és idegen fennhatóság alá került magyarságra és az ellenük elkövetett igazságtalanságoknak hangot is adtak, a második világháború után ez lehetetlenné vált. A Rákosi, majd a Kádár rendszer elfordult a csonka ország határain kívül rekedt magyarságtól, kiszolgáltatva őket az idegen államok kénye kedvének. A nemzeti kérdést belügynek tekintették, így a magyar állam szemet hunyt a határon túl élő magyarságot ért sérelmek felett. Sőt Magyarországon, a „proletár internacionalizmus” nevében a legdrasztikusabban léptek fel minden, úgymond „nacionalista” megnyilvánulással szemben.

Ebben a politikai helyzetben az emigrációra hárult az a nagyon fontos feladat, hogy felemelje szavát a kisebbségbe rekedt magyarokért.

A Lármafa (Erdélyi Figyelő) első száma 1954 januárjában jelent meg Linzben az „Erdélyi Műhely” kiadásában. A szerkesztője Torjai Szabó István, a főmunkatárs Dr. Vargha Lajos volt. A lap indulásakor kizárólag az erdélyi magyarságot érintő kérdésekkel kívánt foglalkozni. Azt vallották, hogy erdélyi probléma létezik, de csak mint általános magyar kérdés és érdek, ezért csak így lehet vele foglalkozni. Céljaik között az is szerepelt, hogy megismertessék Erdélyt az érdeklődőkkel, és hogy utódaiknak is átadják az erdélyi szellemet. Az erdélyi szellemről, mint a Trianon utáni Erdély egyik sokat vitatott témájáról, a Lármafában is sok cikket olvashatunk. Már az első számban Torjai Szabó István *Az erdélyi lélek* című esszéjében (I. évf./1. szám), megállapítja, hogy azerdélyi táj és az erdélyi sors, életforma, történelem és hagyomány együttes hatása alakította ki az erdélyiség jellegzetes jegyeit magába foglaló erdélyi szellemet. Véggkövetkeztetése, hogy „*Am ez a transzilvanista lelkiség minden más magyar tájtól különböző volta ellenére is minden időben magyar.*” Ugyancsak ezt a témát, de más szövegből közelíti meg Borbély Andor: *Erdélyiség* című tanulmányában (I. évf./2. szám) megállapítva, hogy az erdélyi ember a mostohább életkörülményei miatt többet kellett küzdjön fizikai és szellemi létéért mint az alföldön született magyar.

Dr. Vargha Lajos úgy véli, „*hogy ezt a „szellemet” az erdélyi magyarság jobb híján, politikai jelszónak találta ki és használta a románsággal szembeni önvédelmi harcában, miután a magyar szellem ápolását (így kifejezetten) a román állam egyértelműnek*

tekintette a hazaárulással és mint ilyent üldözte.” (Dr. Vargha Lajos: *Az egységes Erdély* V/2)

A Lármafa tizennégy éves fennállása alatt számtalan Erdélyt és az erdélyi magyarságot érintő problémával foglalkozott. Az erdélyi magyarság múltját, történelmét, valamint jelenét taglaló írásokból kibontakozik a székelyek eredete (II/2), a székely hadosztály küzdelme Erdélyért, (II/4), a csíksomlyói búcsú története, a vallásszabadság eszméjének története stb. Olvashatunk a Tolna megyében élő bukovinai székelyekről és az erdélyi örményekről is. A lap szinte minden számában hírt ad az aktuális erdélyi eseményekről. A *püspök él* (II. évf. 3. szám) című beszámoló Márton Áron erdélyi katolikus püspök letartóztatásáról, a román börtönökben való sínylődéséről majd szabadulásáról tudósít. A következő szám egy szemtanú leveléből idéz, aki a püspök hatalmas tömegeket vonzó kolozsvári bérmaúttjáról számol be. (Ennek az írásnak a szerzője szemtanúja volt a püspök kolozsvári útjának).

Az emigrációban élő magyarokat élenként foglalkoztatta Erdély jövője. Úgy gondolták, hogy az igazságtalan határok, melyeket a trianoni majd a párizsi békediktátumok kényszerítettek a magyarságra, a nyugat és a Szovjetunió viszonyának függvényében meg fognak változni. A nagy kérdés az volt, hogy egy esetleges rendezéskor mennyiben fogják figyelembe venni a magyarság jogos igényeit? A Lármafában nagyon sok tanulmány érintette az újrarendezés reményének kérdését, mindannyiszor megállapítva, hogy egy esetleges európai újrafelosztásnál az emigrációnak a magyar érdekek érvényesítésében egységes elvet kell képviselnie. Erdély jövőjével kapcsolatban több lehetőséget is fontolóra vettek aszerint, hogy ki hogyan látta, érzékelte ezt a problémát vagy kitől, mit várt el a befogadó ország és annak szűkebb környezete. Egyesek egy Duna-medencei konföderációban, mások az önálló Erdélyben, szintén mások az Erdély Magyarországhoz való visszatérésében látták a megoldást. A magyar emigráció szétforgácsolódása, térben és időben való szétszórtsága egyben az egységes igény megfogalmazásának a lehetőségét is szétszaggatta. Míg a román emigrációnak lehetett, és volt is, egységes elképzelése a kommunizmus megszűnte utáni Erdélyről (hogy Erdély csakis és kizárólag az ő birtokuk, és ehhez hallgatólagosan támogatást is kaptak Romániától), addig a területileg és tapasztalataiban is szétmorzsolódott, sok esetben széthúzó magyar emigráció képviselői, akiket az anyaország is magára hagyott, heves vitákat folytatott e témában. A közös vélemény kialakítását és a megegyezést szolgálta többek között az „**Erdélyi Disputa**” néven elindított széleskörű írásbeli gondolatcsere, melynek célja – mint ahogyan azt a kezdeményező, Dr. Szász Béla az első „konferencia” zárószavában írja – az egész erdélyi kérdés őszinte feltárása, a tennivalók megbeszélése és az erdélyi tevékenységek aktiválása.

A Lármafa által közölt hozzászólásokból is kiderül, hogy az emigráció reálisan mérte fel saját helyzetét, lehetőségeit és jövőbeni teendőit Erdély kapcsán. A tennivalókat Dr. Szász Béla a következőkben foglalja össze: „Erdély történetének, nemzetiségi statisztikájának, gazdasági jelentőségének stb. tudományos feldolgozása és tájékoztató munka megszervezése.”

A szerkesztők hírt adtak az emigrációs erdélyi szervezetek létrejöttéről és munkájáról (Amerikai Erdélyi Szövetség, Erdélyi Bizottság stb.). Például az Amerikai Erdélyi Szövetség alapítása körül kialakult légkörről Dr. Máté Imre közgazdász tanúként számolt be: „Jómagam is pár évvel ezelőtt betekinthet-

tem az „illetékes” szócsövek gépezetébe. Találkoztam a háttérben megbúvó erőtnyezőkkel is. Sokat kellett tárgyalnom az ottani u.n. magyar tanácsadók jelentősebb szerepét betöltő egyéneivel. Mindez akkor volt amikor az Amerikai Erdélyi Szövetség alakítására dolgoztunk ki terveket. Láttam azt, hogy miként tanácsolták el, vagy vonták vissza azokat a magyar szereplőket, akik sorsa felett diszponáltak. De határozottan szembehelyezkedtek egy erőteljes erdélyi szervezet létesítésével, mondván, hogy annak működése „**irritálná a románokat**” - amit ők kerülni akarnak. Értésemre adták, hogy sem az Nemzeti Bizottmánynak, sem azoknak akik bárhol is alkalmazva vannak nem adnak hozzájárulást egy **harcias erdélyi szervezet támogatására!**

A Lármafa közölte azokat a beadványokat, memorandumokat, melyeket a különböző erdélyi szervezetek fogalmaztak meg és adtak át a nyugati országok és Egyesült Államok vezető embereinek. Ilyen volt az

Az **Amerikai Erdélyi Szövetség** memoranduma John Foster Dulles külügyminiszterhez, vagy Gr. Teleki Béla és Erdélyi István levele New York polgármesteréhez. Az erdélyi magyarság jogaiért folyó küzdelem szélesebb skálán bontakozott ki, amikor a New York Állami Amerikai Magyar Szövetség meghirdette az „**Erdély védelmében**” mozgalmat. Felhívással fordultak a szabad világban levő magyar egyházakhoz, egyesületekhez, politikai és társadalmi csoportokhoz, valamint minden magyarhoz és magyar származásúhoz, hogy minden városban alakítsanak „Erdély védelmében” közösségeket és a tudomány és a sajtó lehetőségeivel tartsák napirenden és tárják a világ elé az erdélyi kérdést.

A Lármafa indulásakor úgy hirdette magát, hogy „**kizárólag erdélyi hírekkel és erdélyi vonatkozású kérdésekkel**” kíván foglalkozni (1/1)

Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc leverése után a szerkesztők úgy látták, hogy: „**Az események meghaladták az időt, melyben egy hosszú lejáratú emigrációra berendezkedve elindítottuk a Lármafát, hogy Erdélyt megszólaltassa a nyugatra jött magyarság között. A regionális megnyilvánulások ideje elmúlt. Nem engedhetjük meg magunknak a „luxust”, hogy Erdélyre, Fel- és Délvidékre tagozódva, az erők felaprózásával folytassuk felvilágosító munkánkat. Az összpontosított küzdelemnek kel követeznie minden téren. Ezért most felajánljuk hasábjainkat a Fel- és Délvidék magyarságának is, hogy az elszakított részek tollforgatói a jövőben egységesen végezzék feladatukat.**”

Ennek értelmében a negyedik évfolyam második számától a lap helyet ad a felvidéki és délvidéki magyarság problémáit ismertető írásoknak *Délvidék hangja*, valamint *Felvidéki hírek* rovatban. A nyolcadik évfolyam (1961) első számától elmarad a felvidéki rész. 1962-ben (IX. évfolyam) a lap különszámmal jelentkezik, majd ezt követi még három. A Lármafa (Időszaki Szemle) utolsó száma 1966-ban (XIII. évfolyam, 4. szám) jelenik meg. Ezután Kedves András szerkesztésében kiadják a „*Lármafa – erdélyi magyar évkönyv 1967/68*” című kötet. Ezzel fejeződik be ennek az erdélyi csoportnak a tevékenysége.

A hetvenes években, valamint a nyolcvanas évek első felében az erdélyi magyarok leginkább útlevéllel érkeztek Ausztriába. Számukat nagyon nehéz akár hozzávetőlegesen is megbecsülni, hiszen ők román állampolgároknak voltak elkönyvelve. „...de a Romániából hivatalos engedéllyel Ausztriába bevándorolt magyarok száma feltehetően erősen meghaladja a menedékkérelt kérők nemzetiségi arányszámát.” – írja Szépfalusi István idézett könyvében.

A nyolcvanas évek második felében akárcsak Magyarországon, Ausztriában is megjelentek az erdélyi menekültek, akik nem szándékoztak visszamenni a „román aranykorszakba”.

1986 augusztusában a Forma 1-es magyar futamot követően több erdélyi magyar is átment a tömeggel Ausztriába. Egy részük hajóval próbált Ausztriába jutni, azonban őket nem engedték kiszállni és visszafordították. Összesen kilenc erdélyi magyart küldtek vissza. Eva Maria Barki ügyvédnő, aki akkor az Ausztriai Magyarok Központi Szövetségének volt a jogi tanácsadója panaszt emelt az osztrák közigazgatási bíróságnál. Megkésve bár, (1988. január 28.) de ígazat adtak az ügyvédnőnek, mivel a belügyminisztérium emberei törvénytellenesen jártak el. Ez ugyan már nem segített a visszatoloncolt menekülteken, de a döntésnek elvi jelentősége volt. 1987-ben az ügyvédnő létrehozta **Nemzetközi Erdély Bizottságot** azzal a céllal, hogy a magára hagyott erdélyi magyarságnak legyen egy képviselői szerve. 1987 és 1990 között rendszeres és hiteles információval látták el a médiát az erdélyi magyarság kétségbeejtő helyzetéről. Képviselték az erdélyi magyarságot a különböző nemzetközi fórumokon. A Nemzetközi Erdély Bizottság 1990 után szüneteltette (de nem szüntette meg) a tevékenységét, mivel az erdélyi magyarság érdekeinek védelme a Romániai Magyar Demokrata Szövetségre hárult. Az erdélyi magyarság ügyében a bécsi ügyvédnő máskor is felemelte a szavát. Legutóbb a román kormánynál tiltakozását fejezte ki székely önrendelkezési jog korlátozása miatt.

Az erdélyi menekültek Ausztriában is keresték egymás társaságát és ennek érdekében 1987-ben megalakították Erdélyi Magyarok Ausztria Egyesületét. Az egyesület eredetileg azzal a céllal jött létre, hogy elősegítse a menekültek szociális és kulturális támogatását, megkönnyítse integrálódásukat az új környezetbe. *„A romániai magyarok – írja Szépfalusi István - kezdetben számarányuknál fogva jelentős mértékben kapcsolódtak be az ausztriai magyar intézmények munkájába, de erősen szelektív érdeklődésük elsődlegesen az erdélyi magyar kultúráértékek iránt volt fogékony.”* (430. old.) Ezt sajátos erdélyi magyar szellemiséget nem nézte mindenki jó szemmel. Deák Ernő a Bécsi Napló főszerkesztője erről így vélekedik: *„Sokszor kifejtettem már azt a nézetemet, hogy Erdélyben szükséges és hasznos a regionalizmus, a térségben való gondolkodás, de ez Ausztriában már nem egészséges jelenség. Nekiünk csakis összmagyarságban lehetséges elképzelniünk a jövőnket, mert másképpen sohasem képezhettünk egységes ausztriai magyarságot, ami mégiscsak jobb feltételeket biztosít a megmaradásra. A kb. öt-hatezernyi erdélyi magyarnak ezért be kell látnia, hogy saját identitása fenntartásán túl szükséges összmagyarságban is éreznie és gondolkodnia. Megjegyzem, hogy az utóbbi időben létrejött egy sajátos erdélyi magyar egyesület is, de az az érzésem, hogy nem a legserencsésebb válogatásban és működési feltételekkel.”* (Ábrám Zoltán: *Magyarok a nagyvilágban*, 61. old. Ablak kiadó, Székelyudvarhely – 1995)

Elgondolkodtató, hogy miközben Deák Ernő „ausztriai magyarnak” (*Otthon és úthon. Éger György interjúkötete, Bécs – Budapest 1993; 32. old.*) vallja magát, egy Ausztriában élő „erdélyi magyar” már nem szerencsés meghatározás.

Az Erdélyi Magyarok Ausztriai Egyesülete által 1987-ben megfogalmazott célok az idő múlásával igazodtak az új követelményekhez. Elsőbbséget kapott a kulturális, a nyelvi hagyományok őrzése és ápolása, az egymás közötti kapcsolatok ápolása, alkalmak teremtése a közösségi életre. Más erdélyi

és magyar szervezetekkel való közös rendezvények szervezése. Fontos az otthoniakkal való kapcsolattartás intenzitásának növelése.

Az Ausztriában élő erdélyi magyarok egyesülete évente három nagy rendezvényt szervez a farsangi bált, pünkösdkor a csíksomlyói búcsút (az eredetinek bécsi megfelelője) valamint az őszi hónapokban (októberben vagy novemberben) a szüreti bált. Ezeknek a rendezvényeknek elsődleges célja a kapcsolattartás, az összetartozás érzésének erősítése, az együttlét örömeinek a kifejezése. Ugyanakkor az egyesület igyekszik olyan rendezvényeket is szervezni, melyek a többi magyar szervezetek tevékenységében nem szerepelnek. Vendégül látták a marosvásárhelyi színházat, a nagyváradi Kiss Stúdiót, a sepsiszentgyörgyi Háromszék, a csíkszeredai Hargita és a marosvásárhelyi Maros Népi Együtttest többek között azért, hogy a bécsiek – legyenek ezek osztrákok vagy magyarok – megismerkedjenek Erdély sajátos gyönyörű világával, hogy ízelítőt kapjanak abból a csodálatos népi kultúrából, melyet nyugaton szinte egyáltalán nem ismernek. Igazi közösségi életet hívtak életre, annak ellenére, hogy semmilyen anyagi támogatásban nem részesülnek, mivel nem tartoznak az ausztriai magyarok csúcsszervéhez az Ausztriai Magyar Egyesületek Központi Szövetségéhez. A hosszan sorolható kulturális tevékenység mellett a cserkészeten keresztül nagyon fontos nevelő munkát végeznek a fiatalok magyarságtudatának megtartása érdekében. Amint azt Dr. Orbán Zoltán, az egyesület elnöke elmondta: *„A nyelv területén, de főleg az erdélyi szellemiség ápolására saját kiadású újságot szerkeszt a tagok számára, amelyet évente négyszer jelentet meg és 550 családnak ingyenesen küldi el”*

A negyedéves kiadvány 10 éves jubileuma alkalmából András Imre SJ (1997/3) tollából, érdekes visszatekintés látott napvilágot. *„Az 1980-as évek második felében egyre nagyobb számban érkeztek Ausztriába az erdélyi menekültek. 1987. március 17-én létrehozták az Erdélyi Magyarok Ausztriai Egyesületét. A közösségi munkát azonban megnehezítette az a tény, hogy a menekültek több tartományban szóródtak szét, így a kapcsolat kiépítése akadályokba ütközött. Úgy ítélték meg, hogy a helyzeten csak egy hírlevél segítségével lehet változtatni, amit könnyebb mindenkihez eljuttatni. 1988-ban megjelent a kis lap **Közlemények** címmel, három oldal terjedelemben.”* A kis, néhány oldalas hírlapból mára már 16 és a 2014/37. szám már 20 oldalt tartalmazó tekintélyes negyedévi kiadvánnyá lépett elő. Mind külsejében mind tartalmában sokat változott, formálódott 2005-től A Közlemények új fejlécet kapott és most már **Erdélyi Szemmel** címen jelenik meg.

Ez a lap ízig-vérig erdélyi menekült lap. Sajnos a nyugaton megjelenő erdélyi lapok palettáján már csak ez az egy lap található. Aki tájékozódni szeretne arról, hogy mi foglalkoztatja az Ausztriában élő erdélyieket, annak jó szívvel ajánlom Dr. Száva Tibor írásait. Nincs lehetőségünk mindent felsorolni, de egy néhány írást az érdeklődők figyelmébe ajánlok: **Téged komám szeretnek-e?** (1995/2); **Mesterek és tanulók** (1995/4); **Bécsi szemmel nézve.** (1998/4); **Mit hagyunk majd örökségül?** (2000/1); **Mire számíthatunk 2014-ben** (2014/37); Ez csak egy néhány cím az immár 26 éve fennálló lapból. Kívánjuk, hogy még sokáig biztosítson olvasnivalót az idegenben élő erdélyi magyarságnak.

Spaller Árpád

Tizenegy emberi sors – egy aranycsapat

Buzánszky Jenőnek, az utolsónak távozása hozta elő a mélyből az alábbiakat.

Az Aranycsapat névsorát sokan kívülről fűjják, de azt kevésbé, hogyan alakult az immár elhunyt legendák személyes sorsa.

Grosics Gyula (Dorog, 1926. 02. 24. – Budapest, 2014. 06. 13.) A későbbi Fekete Párduc Dorogon kezdte pályafutását, a Mateosz, a Honvéd és a Tatabánya **kapusmezét** viselte, s bár aláírt szerződése volt a Ferencvároshoz, nem engedték ott védeni. Az ötvenes években hazaárulásért perbe fogták. 86-szoros válogatott 1947 és 1962 között. Edző, sportvezető, a Volán SC elnöke, az MDF országgyűlési képviselőjelöltje, 2011-től a nemzet sportolója. Hosszú betegeskedés után tavaly nyáron, 88 évesen hunyt el tüdőproblémák miatt.

Buzánszky Jenő (Újdombóvár, 1925. 05. 04. – Esztergom, 2015. 01. 11.) Dombóváron kezdett futballozni, Pécsen és Dorogon folytatta, innen került be vidéki klubból egyedülként az Aranycsapatba, a jobb hátvéd posztjára. Eredeti szakmája vasúti tiszt. 49-szeres válogatott 1950 és 1956 között. Edző, sportvezető, 2011-től a nemzet sportolója. A legendás gárdából ő hunyt el utoljára, 89 évesen idén január 11-én, vastagbélrákban.

Lóránt Gyula (Kőszeg, 1923. 02. 06. – Szaloniki, 1981. 05. 31.) Otthon, Kőszegen kezdte karrierjét, viselte a Szombathely, a Vasas, a Nagyváradi, az Arad, a Honvéd, a Spartacus és a Vác mezét. 37-szeres válogatott 1948 és 1955 között. A kőkemény középhátvédből kiváló edző vált, itthon a Debrecen és a Honvéd, Németországban egyebek között a Bayern München, a Frankfurt, a Kaiserslautern, Görögországban a

szaloniki PAÓK kispadján ült. Utóbbiról szédült le 58 évesen 1981 májusában, egy kihagyott helyzet után, szívroham végzett vele. Hamvait 2011-ben hozták haza szülővárosába.

Lantos Mihály (Budapest, 1928. 09. 29. – Budapest, 1989. 12. 31.) A Mávágban indult a pályafutása, de felnőttként hűséges maradt az MTK-hoz tizennégy éven át. 53-szoros válogatott 1949 és 1956 között, balhátvédként öt gólt rúgott. Edzősködött a görög Olimpiakósnál és négy hazai vidéki klubnál. 1989 szilveszterén, 61 évesen szívbetegecsége vitte el.

Bozsik József (Kispest, 1925. 11. 28. – Budapest, 1978. 05. 31.) Tősgyökeres kispesti, itt kezdett kölyökként, majd folytatta a Kispesti AC-ból lett Honvédban 19 éves felnőtt-pályafutása során. Hazai csúcsként 101-szeres válogatott 1947 és 1962 között, s 11 gólt szerzett a kiváló jobbfekezett. Az ötvenes években parlamenti képviselőt kreáltak belőle, de lemondatták a Honvéd dél-amerikai túsója miatt. Visszavonulása után volt klubja szakosztályvezetője és edzője, 1974-ben egy mérkőzés (Ausztria ellen 0-1) erejéig szövetségi kapitány. Szívelégtelenség okozta korai halálát 52 évesen.

Zakariás József (Budafok, 1924. 03. 05. – Budapest, 1971. 11. 22.) Budafok után felnőttként a Kábelgyár, a Gamma, a Mateosz, az MTK és az Egyetértés csapatát erősítette a balfekezett. 37-szeres válogatott 1947 és 1954 között, az egyetlen, aki a vesztes vb-döntő után már nem viselhette a címeres mezt. Edzőként kisebb hazai klubok mellett 1961-től 1967-ig Guinea nemzeti gárdáját irányította. Elsőként távozott az Aranycsapat tagjai közül: 47 esztendősen váratlan érrendszeri problémák miatt műtétje közben érte az agyembólia s a halál.

Budai II László (Rákospalota, 1928. 07. 19. – Budapest, 1983. 07. 02.) A jobb szélsőt húszévesen szerződtette a Ferencváros, majd hatalmi szóval elvitte a Honvéd. 39-szeres válogatott 1949 és 1959 között, tíz gólt szerzett, Sándor Csikarral küzdött meg a posztért. Később kisebb katonacsapatokban edzősködött, s hű maradt szűkebb pátriájához, Rákospalotához. 55. születésnapja előtt nem sokkal agyvérzés vitte el.

Kocsis Sándor (Budapest, 1929. 09. 21. – Barcelona, 1979. 07. 22.): Már 17 évesen a Ferencváros csillagának számított, s talán örökre az marad, ha a kommunista politika a Honvédkhoz nem vezényli. A jobbösszekötő 1948 és 1956 között 68 válogatott mérkőzésén 75-ször volt eredményes, az 1954-es vb gólkirálya 11 találattal. A forradalom után nem tért haza, rövid svájci kitérő után a Barcelona szerződtette, ahol 1966-ig kétszeres spanyol bajnok és kupagyőztes lett. Edzősködött is a katalánoknál és Alicantében, majd súlyos betegségek – érszűkület, gyomorrák – tá-

Emberi sorsok. Prózai adatok, mint bárkié, mint mindenkié. Születés, küzdelem, öröm és bánat, siker és balsiker, majd öregség, betegségn halál. Csakhogy itt nem „mindenkiről”, nem „bárkiről” szólunk.

Elnézve a 6:3-s mérkőzés muzeális felvételét, egy remekül játszó, ám a mai (sajnos, egyáltalán nem magyar) csoda-mérkőzések fényében egy sokszor káprázatos, de elég sokat hibázó, mindenképpen emberi együttes képe áll előttünk. A valóság. Valóság? Számunkra, az egész nemzet számára mindennek égi mása vált valósággá. Abba és azzal nőttünk fel, az formázta emberi-nemzeti lényünket, és azt hordozzuk a mai napig lelkiünk mélyén. Napjaink zavaros, kozmopolita, értékesmeleges kavargásának gyermekei már alig tudják felfogni, mit jelentettek ők nekünk. A magyarságnak úgy általában, nekünk, Erdély akkori gyermekeinek, fiataljainak lelkében, magyarságtudatának alakulásában és megmaradásában különösen. Amikor nemzeti másságunkat valami szégyellnivaló alacsonyabbrendűségként akarták naponta megélelni velünk, amikor a bűnös nemzet bélyegét kellett viselni, amikor a leszakítottakra parancsolt fizikai valóság és a lelkek kitárulkozása között fájó szakadék tátongott... akkor éveken keresztül ragyogott a csoda, a boldogság, büszkeség, öröm bizonyossága. Ami átvilágít az évtizedeken és a kontinenseken, a teljes emberiség tudatába ágyazottan, mind a mai napig. Hát ezt adták ők nekünk. Talán a legnagyobbat, a legtöbbet, amit ember adhat embernek. Isten áldja meg őket ezért.

Most, az utolsónak távoztával megszűnik esendőségük, megszűnnek egyéni teljesítményeik, egyéni hibáik és erényeik. Most valóban egygyé forrtak, a magyarok lelkének aranycsapatává.

K. P.

madták meg, a bal lábfejét amputálni kellett. Nem volt még ötven, amikor kiesett (kiugrott?) egy barcelonai kórház ablakán, és szörnyethalt. Hamvait 2012-ben hozták haza.

Hidegkuti Nándor (Budapest, 1922. 03. 03. – Budapest, 2002. 02. 14.) Óbudai polgári család sarja. Az Újlaki FC, az Elektromos és a Herminamező érintésével 1947-ben igazolt az MTK-hoz, ahol 1958-ig játszott. 69-szeres válogatott 1945 és 1958 között, 39 gólt szerzett a visszavont középcsatári poszt etalonja, az Aranycsapat legidősebbje. Edzőként is nagyot alkotott: a Győrrel magyar, az Al-Ahlival egyiptomi bajnok, a Fiorentinával KEK- és kupagyőztes lett. Közel a nyolcvanhoz szívelégtelenségben hunyt el.

Puskás Ferenc (Kispest, 1927. 04. 01. – Budapest, 2006. 11. 17.) Minden idők egyik legjobb futballistája, a gárda csapatkapitánya, esze, balösszekötője, itthon a Kispestből lett a Honvéd állócsillaga, 1945 és 1956 között 85 válogatott-találkozón 84 gólt szerzett. Az ötvenhatos forradalom után emigrálva a Real Madridnál is korszakos klasszissá vált, spanyol válogatott, gólkirály, bajnok, BEK-győztes, az 1960-as BEK-döntőben négyszer talált be. Edzőként sokfelé működött, a görög Panathinaikoszt BEK-döntőbe vezette, hazatérése után 1993-ban négy meccsre a magyar válogatott szövetségi kapitánya volt. 2004-től a nemzet sportolója. Alzheimer-kór támadta meg a szervezetét, utolsó éveit kórházban töltötte, 79 évesen hunyt el keringési elégtelenségben. A Szent István-bazilikában nyugszik.

Czibor Zoltán (Kaposvár, 1929. 08. 23. – Győr, 1997. 09. 01.) Komáromi illetőségű vasutascsalád sarja, mozdonyvezetőből lett a Ferencváros klasszis balszélsője, innen a katonai behívó elől a Csepelhez ment, de végül megszerezte a Honvéd. 1949 és 1956 között 43-szoros válogatott, 17 gólt szerzett. A forradalmat követően Kocsishoz hasonlóan a Barcelona szerződtette, majd Svájcban, Ausztriában és Kanadában szerepelt. 1990-ben hazatért Komáromba, 1997-ben hunyt el rákban. (MNO)

Petőfi szobor a Gyárfás-kúria udvarán

Juhos-Kiss János

Az örök honvéd

Vezényeltek minden téridőben, vészes vaksötétben,
északi fényben, lidércnyomásban, vesztességben.
Meneteltem teljes hadfelszerelésben,
elszántan vívtam kézitusában,
szuronyom eltörött ——— lőszerem elfogyott,
késett az utánpótlás, az előrelátás,
nem volt bosszúvágy, önmérsztés, csak
folyamatos menetelés és négykézláb kúszás,
volt sérülésses fejfájás, leereszkedés, leroskadás,

ledőlt tornyokon
vérző test darabolás,
harcmeszőkönyvön vonagló lelkefurdalás,
volt kopogó éhség, nélkülözés!
Keményen tüzeltek
levegő-föld rakétákat lőttek,
alighogy sikerült legyőzni félelmeimet!
Gyötrelmeimből kiáltok feléd, drága Istenem!
Szabadíts meg a haláltól,
elég nekem a te kegyelmed!
Tudom, nem vagyok méltó, hogy felemelj, mert
képtelen voltam örök országodért
kitartóbban munkálkodni,
jobban küzdeni!

Kinek használ a sebnyalogatás?
Befagyott tavon nincs halszaporítás!
Csak éhes látomás, beesés, csúszkálás,
nincs ott madárdal, csak nádzsúpban alvás,
csak zúgó agyamba való fájdalom-befészkelés,
csak a ragadozó madarak általi marcangolás!
Volt állandó eszméletvesztés és fagyhalál,
fonák fetrengés és golyó általi halál!
Jó lenne hallani egy fülsüketítő,
bocsánatkérő szó-ágyúzást!
Látni a megbocsátás
emberi arcát!!!
Nyelni a húsleves illatát!
Érezni a Megváltó minden falatját!
Népek torlódásában az igazi feltámadást!
Csak az hal meg egészen, akit már elfelejtettek!
Csakis az élhet a jövőben, akire még emlékeznek!
Pont akkor, egy puszkagolyó nem filozofált,
jól eltalált,
hirtelen összeestem, testem kiadta önmagam hantját!
Csak az fájt nagyon, hogy körbe zárták a hazám!
Egy dolmányos varjú károga szállt le rám:
arcomba vágta — szemembe vágta
népem gyötrelmének összes
változat! Csak annyi időm maradt,
hogy a messzi jövő szétfeszülő fátylán át
egy pillanatra felismerjem bajtársam mosolyát,
hogy megpillantsam feleségem és kisfiam:
s lelkem feléjük szálló áramát.

2015. 01. 07

Az alábbi írás t.k. egy orvosi szaklapba illene bele, ezért laikus olvasóinktól elnézést kérünk a számukra sok helyen idegen szakszöveg miatt. Hangsúlyos erdélyi vonatkozásai miatt viszont, igaz, némi késéssel, és megköszönve írójának lapunk iránti bizalmát, örömmel közöljük.

*„A Világ így megyen” (Móra)
„A legszentebb, legúrabb vétek
a vissza-vissza emlékezés”
(Ady)*

Egy Körös-melléki a Tisza-parti klinikán

Vajon nem istenkísértés-e a múltat faggatni, fél emberöltő távlatából?

Mit keresett a legendás szegedi klinikán egy Ady legszeretettebb városában, Bihar ország fővárosában, Váradon nevelkedett? Erre leginkább a XX. század magyarokat sújtó történelme adhatna választ.

Hol is kezdődött minden? - talán akkor, amikor szeretett anyám könyvespolcáról leemeltem az „Aranykoporsót”. A csodálatos lelkületű Móra városának varázsa már akkor arra a piedesztálra emelkedett bennem, amit a rákövetkező évek „a múltat végképp eltörölni” hamis ígéinek özöne sem volt képes lerombolni.

A folytatás szinte rendeltetészerűen alakult. A feldarabolt Magyarország sebészeinek egy harmadik országban volt leginkább alkalmuk találkozni. Így történhetett meg, hogy a nagy romániai árvíz évében, 1970-ben, a prágai Nemzetközi Sebész Kongresszuson tartott előadásom sorsszerűen hozott össze, minden idők legkiválóbb magyar nyelvű sebészével, Imre Józseffel. Az ezt követő budapesti kongresszuson a minden érdemesre érzékeny Kulka Frigyes professzor fogadott barátságába. Két sorsfordító találkozás! Ilyen előzmények után kereshettem fel Petri Gábor professzornak a már akkor európai mércével mérhető szegedi sebészeti szentélyét. Az a felejthetetlen pillanat, az ott átélte szellemi kisugárzás ma is magával ragad.

A váradi közkórház Erdély és Órománia-szerte ismert sebész főorvosának, Krisár Zoltánnak tanítványaként, sikeresen megvédett disszertációm alapján hiába avattak az orvostudományok doktorává 1973-ban Bukarestben, a magyar értelmiségre nehezedő nyomás szülőföldem elhagyására kényszerített. Professzor barátaim javaslatára így kerültem a szegedi klinikára 1978-ban. Örök hálával tartozom Petri professzornak, hogy befogadott klinikájára, ahol tanultam, tanítva mindazt átélhettem, amitől a marosvásárhelyi Egyetemen örökre el lettem zárva.

Volt mit tanulni: Fráter Lóránd radiológiai elemzéseiből, a Professzor Úr vezette kunérok „forum romanorum”-ából, Varró professzor Belklinikájának és a Kör-intenzív klinikusainak, kutató elméinek gárdájától. Az évtized végére a zenitjén már túljutott, de még akkor is 3 masszív pilléren nyugvó klinika poroszosan szigorú, ám annál hasznosabb rendjébe beilleszkedni, pályafutásomat újra kezdeni - mai szóhasználattal - nagy kihívás volt. Akkor, olykor dermesztően hatott.

A múltba visszatekintve, nemcsak a sorok írója, hanem a

klinika derékhada is vizsgázott a Szent István-i intelmekből, a Trianon verte magyar érzület akkori állapotából, hiszen a rendkívüli előrelátással megáldott Klébelsberg Kunónak köszönhetően a Klinika a kolozsvári Egyetem jogutódja volt. Stefan Zweig tollára illő szituáció. Nos, a klinikák vezérkara, jelesre vizsgázott.

Még ma is érzem Németh András professzor felém áradó szeretetét, Kovács Gábor, Varró Vince, Sonkodi Sándor, Ribári Ottó, Kovács László professzorok és a Professzor Úr feleségének kedves közvetlenségét és mindazon klinikusokét, akikkel szegedi éveim alatt megismerkedtem, és akik közül sokan szeretetükbe fogadtak. Hiszen egy adott pillanatban összklinikai konziliáriussá neveztek ki, s így a klinikák belső élete nyitott könyvvé vált számomra.

Talán nem lesz érdektelen arról is beszámolni, hogy egy kívülről (Közép-Európa Mayo Klinika volumenű sebészetéről) jött független erdélyiben, ám a klinikák vitathatatlan elsőbbségének szellemében nevelkedettben milyen kép alakult ki a szegedi Sebészeti Klinikáról. Ez Szegeden a mérnöki precizitással tervezett műtétek rendjében, mikéntjében is beigazolódott. Másfelől viszont világossá vált, hogy ezek a szabályok az azonnali, előre nem látható döntéseket követelő akut sebészetet nem fedik le teljesen. Egy-két kudarc kellett ahhoz, hogy ráébredjek: a Krisár Zoltán mellett tanultak, mindenütt, Szegeden is érvényesek. Emlékszem, milyen kitartóan igyekeztem a Professzor Urat a pylorus plasztikák Váradon alkalmazott rejtélyeibe beavatni, viszont annál nagyobb egyetértésben idéztük fel Dutka Ákos akkoriban megjelent könyvét, A holnap városát, majd a klinika történetében első, sürgősségi Hartmann műtétet is volt merszem elkövetni. Szellemi nagyságához méltóan, ezeket a szegedi gyakorlatból „kilógó” műtéteket Petri Gábor nem büntette, nem tiltotta meg.

Miért ne idézném fel, hogy vért izzadtunk, amíg az első szegedi coronaria by-pass-olt beteg masszív vérzését, gyomor tamponádot okozó miniatűr akut stressz-fekélyét hajnalok hajnalán, a fornixban meg nem találtuk! Ritka pillanatként, a kétségbe vont megoldás mellett a sebészek egységesen kiálltak. Hála Istennek, a beteg teljesítve a kétes helyzetekre vonatkozó „Imre József-i kritériumot”, életben maradt. Aztán egy „csendes” vasárnapi ügyeletbe robbant a 3 akut műtétet megkoronázó belklinikai, addig fel nem ismert, de éppen akkor spontán rupturát produkáló lép brucellosis.

A női klinikai nyitott hasi „expedícióim” (konziliáriusi feladatom részeként) során sem illett szégyent vallani.

Mesterem mellett elsajátított nőgyógyászati és urológiai ismeretek óvtak meg ettől.

A klinikai lét különös színfoltjának tűnhet, hogy két ifjú, azóta híressé vált sebész kezének vezetése, első gyomorműtétük során, szigorú szavak kíséretében, reám lett bízva. Való igaz, még ifjú kollégám, Nagy Attila sem tagadott meg tőlem egy „Várad-like” egyrétegű, csomós Dixon műtét utáni kézfogást.

Miért idézem fel mindezeket az eseményeket? Nos azért, mert része volt az „élet így megyen” klinikai mindennapjainak. A szegedi sebészeti műhely, valójában Akadémia tisztító vizében sokan megmártóztak. Ennél is érdekesebb volna kideríteni, miért nem jöttek sokkal többen? Voltak aztán akik Váradra, Krisár Zoltán fellegvárába is ellátogattak. A néhai pályatárshoz fűződő barátságáról Belsey egyik világhírű tanítványa, a löveni Katolikus Egyetem professzora, Toni Lerut 1995-ben az Imre József emlékülésen tett tanúságot. Felejthetetlen gesztus.

Szegedi éveim mindegyikére esett egy sebész kongresszus. Nem véletlenül, a budapesti maradt számomra a legemlékezetesebb, ahol magyar viszonylatban először számolhattam be az egyrétegű tápcsatorna anastomosisok Váradon gyakorolt, azóta univerzálisan elfogatott előnyeiről.

Pályafutásom következő fordulópontját jelentette az a körülmény, hogy Petri professzor Úr engedélyével a Tokióban 1980-ban életre hívott Nyelőcső Betegségek Nemzetközi Társasága (ISDE) első kongresszusán egyedüli magyarként, a Klinika és a „Nagy Vörös Tábor” képviselőként vehettem részt. Kongresszusi beszámoló a Klinika életében ritkán tapasztalható érdeklődést váltott ki.

Az akkor kitaposott ösvény egyeseket a magasba lendített; másfelől egyenes úton vezetett a Budapesten, 2008-ban rendezett XI. Nyelőcső Sebészeti Világkongresszushoz, jelezve Imre József követőinek a Társaság életében betöltött szerepét.

A későbbiekben az ISDE alapító tagságom perdöntőnek bizonyult. Hiszen amikor Imre József halála után a Szegedről eltávozott Kulka Frigyes által a budai Korányi Intézetben életre hívott Mellkas Sebészeti Tanszéken az Ő biztatására 1981-ben nyelőcső sebészettel kezdtem el foglalkozni, a szegedi gyakorlatot az ISDE kongresszusain azon melegében eltanultakkal lehetett folyamatosan kibővíteni. A modern nyelőcső sebészet nagy egyéniségei: Csendes, Akiyama, Pinotti, Pearson, DeMeester, Skinner, Moreno-Gonzalez, Lerut, Feketé, Nabeya, Ong, Henderson, Skinner, Hölscher, Udagawa, Peracchia, Bonavina, Ferguson, Gerzic, Siewert voltak a tanítómesterek. Hogy közöttük voltak, akik barátságukra méltónak találtak, az a szerencsén is múlt, de felejthetetlen ösztöndíjak és tanulmányutak formájában öltött testet. Aztán tovább lépve, mint a szegedi stílus képviselője, a Tanszék műtétí rendjébe eredeti technikákat, módszereket vezettem be közleményeim tanúsága szerint, amelyek évtizedekre meghatározták az ISDE, a Trilaterális Mellkassebész Társaság, az O.E.S.O, GEEMO, Bronchológusok Világszövetsége, az EuroSurgery és az ESTS, a MST, MGT, MTT soron következő kongresszusain tartott előadásaim tárgyát. Másfelől, a fenti eseményeknek a tükrében tetten érhető az is, miként sáfárokodtam a szegedi örökséggel. A magyar mellkassebészet európai elismertségéért folytatott tevékenységemet 2004-ben, Sauerbruch emlék plakettel

jutalmazták.

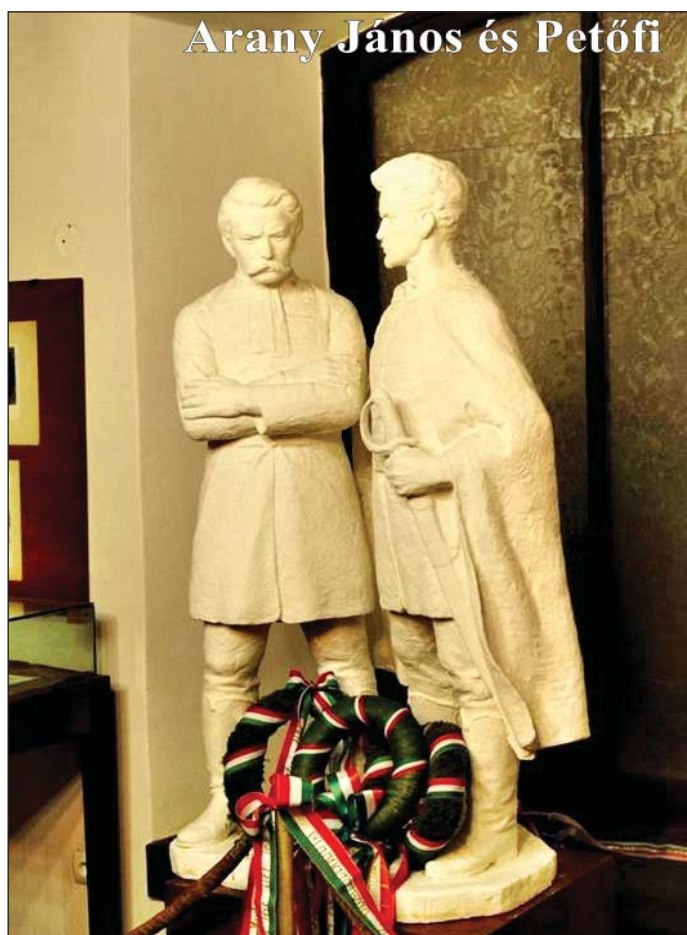
Ha a Szegeden, második otthonomban töltött évtizedre gondolok, óhatatlanul felsejlik előttem Imre József puritán tanyájának, kőbe vésott tanácsainak látványa és szövege, Ilia Mihály, az összmagyar irodalom élő lexikonának arcvonásai, Annus József, a „Tiszatáj” főszerkesztőjének jelleme, Szabó Gy. László elegáns intellektusa, Halász Miklós telitalálat híradásai, a szobrász Kligl házaspárhoz, Gál Tiborékhoz fűződő és a Pap Ákossal kötött töretlen barátság, Nagy Ferenc szüleinek szeretete, az egyetemi tenispálya szombati meccsei, Pepó János örökös páros partnereként, a mártélyi művésztelep, a Kisszínház előadásai, a vásárhelyi Őszi Tárlat hangulata, a Dóm tér és a Széchenyi téri műterem-lakásunk áttört fényei.

Petri professzor egyik hagyatéka, a bélmozgató zseniális módszere nemcsak Váradon, majd a Korányi Szanatóriumban vált be, hanem 2009-ben a freiburgi Egyetem egyik transzplantált, szepszist szenvedett, majd bélhűdött betege esetében is. Miért rejteném véka alá, hogy a közreműködő, Szegeden született, éppen akkor ügyeletos orvos-leányom volt? A visszaesés dacára, ez a beteg is, eleget téve az „Imre József-i kritériumoknak”, gyógyultan hagyta el a freiburgi Klinikát.

Petri Gábor professzor „nagy pályás játékosnak” született. A múlt időben visszatekintve, Őt leginkább egy jobb sorsú ország akadémiaja élén lehet elképzelni.

Mindez, akár csak a Sebészeti Klinika hajdan volt fénykora, már a múlté, örökre elsüllyedt. Ám ameddig lesz magyar orvoslás, a Klinika fénye ragyogni fog.

Kotsis Lajos egyetemi magántanár

Serdült Benke Éva

Szobrok a múlt időben

(Folytatás decemberi lapszámunkból, befejező rész)

Szoborállító Háromszék

Barót és Köpec határánál 1848. december 9-én zajlott a háromszéki ellenállás leghíresebb csatája a Véczer dombon, amikor Gál Sándor huszárjai Gábor Áron ágyúival megtámogatva a Rika-hegyen túlra üzték Heydte nagy túlerőben levő csapatait. Ennek emlékére a helyiek 1901-ben honvédekre emlékező obeliszket emeltek, melyet az 1916-os román betörés idején a román katonák leromboltak, a rajta levő feliratot levakarták. 1934-ben az obeliszk maradványát a háromszéki román prefektus parancsára ökrökkel lehúzták. Az emlékmű több évtizedre eltűnt a két út találkozásáról. 1968 után, mintegy öt évig tartó enyhülés idején, a diktatúra felerősödése előtt a megyében több helyen emlékműveket, szobrokat, emléktáblákat avattak. Kézdimárkosfalván Barabás Miklós, a reformkor nagy portréfestőjének szobrát, Kovásznán és Csomakőrösön Kőrösi Csoma Sándor szobrát (Jecza Péter és Orbán Áron alkotását), Dálnokon, a parasztvezér szülőfalujában Dózsa György szobrát, Miholcsa József alkotását, Felsőcsernátonban Bod Péter, tudós teológus szobrát. Alsócsernátonban Végh Antal negyvennyolcas ágyúöntő kapott szobrot, Zabolán Mikó Imre, erdélyi polihisztor emléket őrzi Petrovics István szobra, Nagyajtán Kriza János, az első népdalgyűjtő író emlékére állították Jecza Péter alkotását, Eresztevényen Gábor Áron mellszobra áll a Benke kúria udvarában – Vetró András munkája, Zágónban Mikes Kelemen mellszobra, Kézdiszentléleken 2009-ben állították fel Szent István szobrát, Zawaczki Walter Levente alkotását, Sepsiszentgyörgyön 2004-ben állították II. Rákóczi Ferenc portrészobrát, Varga Mihály alkotását, valamint Mikó Imre egészalakos szobrát, akinek nevét a helyi gimnázium viseli, Sepsiszentkirályon áll Szent István szobra, a marosvásárhelyi Dienes Attila munkája, Bölön, a háromszékiek unitárius fellegvára Erzsébet királynénak állított 2005-ben szobrot, Sebestyén Benedek alkotását. Torján Miholcsa József újraalkotott Árpád-szobrát állították fel 2003-ban.

A Barót határában lerombolt obeliszket 1973 tavaszán az erdővidékiek és az egész megye kitaró buzgalmanak köszönhetően sikerült visszaállítani. Ebben a munkában oroszlánrésze volt Sylvester Lajos sepsiszentgyörgyi újságíró, színházigazgató meggyőző érvelésének, az ügy iránti elkötelezettségének, aki a szembenállást is nemegyszer vállalta a megye párt-uraival szemben. Ugyancsak kitaró munka és leleményesség segített abban, hogy végre Gábor Áron is szobrot kaphasson szülővárosában, Berecken. Pedig ez a terv a szoborállításról már az 1890-ben megalakult berecki szoborbizottság jóvoltából megszületett, a pénzt is elkezdtek gyűjteni a kivitelezésre, ám az első világháború elsodorta a megvalósítást. A remény újraeledt a második bécsi döntést követően, hiszen éppen itt, Bereck határában az Ojtozi-szoros előtt húzták meg a legkeletibb országhatárt Magyarország és Ro-

mánia között. Ismét munkához láttak a szoborbizottságok, de a korábban Sepsiszentgyörgyre tervezett Gábor Áron szobra a háború végeztével már úgy látszott, végképp Budapesten rekedt. Igaz, egy Gábor Áron szobrot felavattak Nagyváradon, Nagyvarjasi Oláh Sándor művét, 1943-ban az ágyúöntő nevét viselő hadapródiskola előtt. Ezen az avatáson a kézdivásárhelyiek, bereckiek népes csoportja is részt vett Hankó Aladár vezetésével, a díszvendégek között ott voltak a hős ágyúöntő leszármazottai is. Az avatóbeszédet Dálnoki Veres Lajos háromszéki születésű vezérezredes mondta. A szülöttükre oly büszke bereckiek nem sejtették, hogy lesz oly idő, amikor egy lelkes, de annál tájékozatlanabb roma jogvédő olyat talál mondani a Magyar Parlamentben a kétezres év közepén, melytől kinyílik a bicska a jó bereckiek zsebében. Nevezetesen, hogy legyen büszke a magyar cigány társadalom az őseire, a Gábor-cigányokra, akik közül a híres ágyúöntő származott, mert íme, ő sokra vitte, híres lett, ez az esély nekik is megadatik. Ezt is megérte az 1814-ben székely határőr családban született későbbi tüzértiszt, hogy az ő pályafutásával példálózni, értelmesebb életre buzdítva egyes népcsoportot. Csak azt nem tette hozzá a lelkes jogvédő, hogy ez az ember 1849. július 2-án hősi halált halt a hazáért, melyet az életénél is többre tartott. Ellenségei annyira félték tőle még holtában is, hogy ideiglenes nyughelyét kozák lovasok a földdel egyenlővé taposták, így gondolva elpusztítani emléket. A háromszékiek nem feledték a Budapesten rekedt, az ostromot is átélte Gábor Áron szobrot, próbálták hazahozatni a háború után, ám a helyi pártvezetők mereven elzárkóztak az engedély kiadásától. Nagyváradon azonban a múzeum udvarán a sok törmelék alatt ott aludta álmát a hadapródiskola hajdani szobra, ezt Sylvester Lajosnak köszönhetően sikerült hazahozatni, és 1971. szeptember 8-án felavatni a sokat szenvedett szobrot Kézdivásárhely főterén. (Az eseményről lapunk 2011. júniusi, 78. számának 50–51. oldalán közöltünk írást Dr. Kovács Lajos tollából, akiben nagyváradi muzeológusként a szobor hazavitelnek gondolata felmerült, majd az előkészítésben és kivitelezésben kulcsszerepet játszott. A szerk.) Aztán megadatik az is a háromszékieknek, hogy a híres ágyúöntő emlékére szülővárosában is szobrot emelhetek, Berecken 1992 óta áll Gábor Áron szobra, Varga Mihály alkotása.

Sepsiszentgyörgytől keletre terül el a Szépmező, Réty határában találkozunk a Felső-Háromszéki medencével. Itt alakult ki az évezredek folyamán Erdély egyik lenyűgöző természeti ritkasága, természetvédelmi területe, a futóhomokjáról nevezetes Rétyi Nyír. Orbán Balázs Háromszék Szaharájának nevezte ezt a ma nevezetes turisztikai célpontot. Az első világháborúban a rétyi férfiak nagy számban vonultak be katonának, legtöbben a brassói 24-es honvéd gyalogezrednél szolgáltak, de harcoltak rétyiek a brassói császári és királyi 2-es gyalogezredben is. A 24-esek az első világháborúbéli 38-as magyar hadosztályhoz tartoztak, amelynek székely katonáit 1918 végén a román betörés kivédésére vetették be, később az összeomlás előtt utolsóként is ők álltak harcban a híres Székely Hadosztály soraiban. A brassói 24-es magyar királyi gyalogezred egyik veteránja volt Pál Ferenc, szentivánlaborfalvi malomtulajdonos. 1941-ben Pál Ferenc, a 24-es Honvédi Bajtársi Szövetség tagja maga is megvásárolt Réty határában egy kétholdas területet, hogy ott felépítsenek egy zárándokházat a Szövetség veterán találkozóira. A ház előtt egy emlékoszlopot kívánt felállítani az elesett bajtársak em-

lékére. A ház nem készült el, de 1942-ben felavatták a magas talapzaton álló másfél életnagyságú, terméskőből faragott honvédszobrot, Gabay L. alkotását. A talapzat négy oldalára fehér márványtáblát helyeztek a következő feliratokkal: 1. A brassói 24-es honvéd gyalogezred emlékére állíttatta Pál Ferenc és neje. Szentivánlaborfalva. 2. „Nagy a világ, s amilyen nagy,/te székely nép oly kicsi vagy,/de nagy a lelked napvilága,/s világít a nagyvilágra.” 3. „Csak nem fajult el a székely vér,/minden cseppje drágagyöngyöt ér” 4. „Hiszek egy Istenben,/hiszek egy hazában,/s hiszek Magyarország feltámadásában. Ámen.” 1944 őszén a honvédszobrot a bevonuló román hadsereg katonái megcsonkították, céltáblának használták, a fejét lelőtték a törzséről. Ezen az őszön, amikor a malmos Pál Ferenc vagyona még megvolt, még nem semmizték ki mindebből (Kenderesen ő faragtatta a székelykaput, a két világháború között tíz szegény sorsú székely diáknak rendszeresen biztosított a Mikó Kollégiumban napi ellátást), készítettett egy uzoni kőfaragóval egy kopjafát, ezt állíttatta a talapzatra. Ez állott ott egészen az utóbbi évekig. A csonka katona szobrát a helyi hatóság beszállította a sepsiszentgyörgyi Székely Múzeumba, ott hevert évtizedeken át a múzeum kertjében. 1966-ban már volt egy visszaállítási kísérlet, de ez kudarcba fulladt, a diktatúra felerősödésének éveiben már nem lehetett ilyen terveket megvalósítani. A megsemmisülés fenyegette a szobrot, amikor 1977-ben Ceausescu román diktátor a megyébe látogatott. S mint ilyenkor szokásos volt, mindent el kellett tüntetni, ami valami miatt szemet szúrt volna a rettegett diktátornak. Nagyhírtelen a múzeum munkatársai a szoborcsonkot elásták, így rejtették el. Aztán még rejtőzködött egy ideig, míg eljött az ideje, hogy elővegyék. Erre 2009. november 29-én kerülhetett sor. Nagy Benjamin szobrászművész vezetésével eredeti formájában restaurálták és felállították az eredeti helyére. Réty testvértelepülése, Bicske ajándékként a négy, (korábban fehér) márványtáblát is visszaállították, most fekete márványból, rajta ismét olvashatók Petőfi sorai. Ám az egyik táblára nem az eredeti szöveg került fel, a Hiszek egy Istenben sorok még most is indulatokat váltanak ki a többségiekben. Sylvester Lajos szavai szerint a rétyi honvédemlékmű a lefejezettség állapotából is képes volt talpra állni. A háromszéki szobrokról írt esszéjében Sylvester Lajos ezt írta: „Ha tárgyi emlékeket igyekeztek is tönkretenni, szobrokat döntöttek le, emléktáblákat, sírhelyeket gyaláztak meg, a dacos ellenállás következménye az volt, hogy még makacsabbul kapaszkodott történelméhez és nemzetépítő fordulópontjaihoz a nemzet jelesebbje...” Kisgyörgy Zoltán helytörténész az újraavatáson az 1944-es szoborlefejezésről mondta: „Az erőre és rangra emelt butaság az Osztrák-Magyar Monarchia katonájának jelképét gyalázta meg, holott a 24-es gyalogezredben székely magyarok mellett háromszéki románok és barcasági szászok is voltak.”

Háromszéken közel ötezer szobor, kopjafa, emléktábla, székelykapu, fontos sírhely van. A szoborállító Háromszék példáját Erdély-szerte követik, így őrzik a magyar múlt fontos eseményeit, személyiségeit, és hagyják örökölni utódaiknak.

Bíró József tanulmányában ezt írta 1943-ban: „Erdély műemlékei egy Nyugathoz kapcsolódott magyar kultúra lenyomatai, hirdetői. Bár Trianon után a magyar állam nem vehetett részt közvetlenül az erdélyi műemlékek védelmében, ám Erdélyben fellendült a művészettörténet-irodalom, szaporodtak a műemlékekkel foglalkozó kiadványok. Ennek vezére és segítője

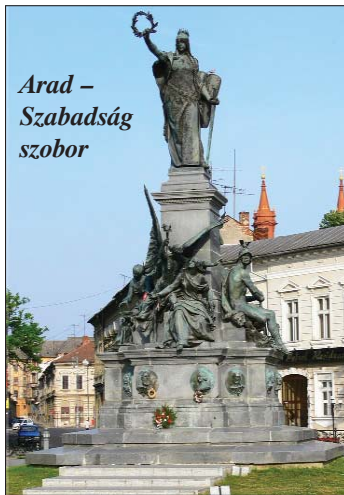
Kelemen Lajos volt. A kutatók bejárták Erdély falvait, városait, fényképezték a műemlékeket tönkretett állapotukban, vagy akár a helyüket, ahonnan lerombolták, elhurcolták az új hatalom urai. Ezekben a műemlékekben nagy nemzeti értékek pusztultak el, vagy sérültek meg. A tudományos kutatások, fényképek bizonyították, hogy az új hatalom minden törekvése ellenére, hogy kisajátítsa és bizáncivá nyilvánítsa ezeket az értékeket, mint Magyarország többi alkotását, a felvidéki, délvidéki műemlékeket ugyancsak. 1940-ben az Észak-Erdélyi emlékművek, kastélyok, várak, udvarházak, templomok időlegesen védett helyzetbe kerültek. Fontossá vált az eltávolított szobrok, műemlékek visszaállítása. Városok, egyházak, civil adományok is kivették ebből a részüket. Így kerülhetett vissza eredeti helyére többek között a zilahi Wesselényi szobor, Fadrusz János alkotása. Ám a Dél-Erdélyben maradt műemlékek, legyenek bár a szász néppel kapcsolatosak, jogilag az 1919-es román műemléktörvény hatálya alá tartoznak, így a magyar műemlékek dolgában együttműködést nem lehet várni.”

Gerevich Tibor művészettörténész professzor, 1940-től a Műemlékek Országos Bizottságának elnöke írta: „Műemlékeink az egész nemzet szellemi tulajdona, kincse: múltunk megbecsülésére intenek, a nemzeti öntudatot nevelik, amire a mai sorsdöntő időkben különösen nagy szükségünk van. Történelmünk leghitelesebb okmányai, országszerte szétszórta múltunk megismerésének nagy kölevéltárát szolgálják. Hallgatva is szüntelen gondolnunk kell rájuk.”

Szobrokat ma is állítanak, ez rendjén is lenne, ha helyenként nem sebeket tépnének fel az emlékezőkben ezek a szobrok, vagy az általuk hordozott üzenetek. Ha ezek a szobrok nem sértenék méltóságukban, nemzeti identitásukban az ott élőket. Avagy éppen ez a szándékuk a szoborállítóknak? Mire gondolhatunk a Nagyenyeden felállított, a várost hajdan felégetett, a városlakókat barbár kínzásokkal legyilkolt Axente Sever 1993-ban felállított szobra láttán? Ez az 1849-es januári hallatlan barbárság végérvényesen megváltoztatta Dél-Erdély etnikai összetételét, a szülőföldjéről kipusztított, vagy félelmében elvándorolt magyarság kárára. Kik bátorítják még ma is például Gyergyószentmiklóson 2014-ben azokat, akik leöntötték festékekkel egy olyan magyar orvos szobrát, aki az 1920-as, 30-as években sokat tett a város közegészségügyi fejlesztéséért? Elég volt pusztán a magyar név? Mikor kezdődött mindez? 1990 nyarán, amikor már az Ispán-kút helyén, Segesvár közelében addig békében meglévő Petőfi-szobrot, Hunyadi László alkotását a márciusi vásárhelyi események nyomán felbátorodott láthatatlan pusztítók kövel összetörték, arcát felismerhetetlenségig megrongálták? És ősszel, amikor erre válaszként Maroshévízen az Eminescu szobrot rongálták meg ismeretlen tettesek, vagy ez inkább provokáció volt? Bármilyen, de ekkor éppen e sorok írója paksi diákjaival egy maroshévízi szállodában volt, ahol még azon az éjjelen a helyi milícia képviselői érdeklődtek, vajon nem magyarországi elkövetők vannak-e köztük?

1999 őszén, Aradon a magyarok reményteljes hangulatban készültek a sok évtizedes börtönorvosból kimentett Szabadságszobor újrafelállítására, de azt az indulatot, mellyel ezt a szándékot a román lakosság fogadta, ma sem lehet elfelejtetni. E sorok írója az aradi magyar gimnázium meghívására paksi diákjaival részt vett az 1849-es októberi megtorlások 150. évfordulóján, nem sejtve, hogy fizikai épségük is veszélybe kerülhet a feldühödött tömeg részéről. Mi lakhatott ezek-

ben a felzaklatott lelkekben, hogy egy szobortól ennyi félelem vett rajtuk erőt? Talán annak a területnek az elvesztésétől rettegetek, mely a megmaradt Magyarországnál is nagyobb volt, és amely egyszerűen az ölükbe hullott? Akkor, és ott veszélyes volt a magyar érzelmek kinyilvánítása, a csalódás, a fájdalom mindenki arcán ott ült. A diktátor bukása utáni eufórikus hónapokban az illúziók gyors összeomlásának voltunk akkor szenvedő tanúi.

Arad –
Szabadság
szobor

És nem értjük azóta sem, mi, miért történik. Szentségtörés és kegyeletstértés lett volna az, amit Marosvásárhelyen is mármár megtettek volna, ha a városlakók és a közvélemény nem tiltakozik. Azt tervezte a városi önkormányzat ugyanis, hogy szobrot emel annak a román hadseregtábornoknak, aki 1989 decemberében Temesváron belelővetett a tüntető tömegbe, aki miatt hetven ember meghalt, közel ezer megsebesült. Ilyen rövid lenne a hatalom emlékezete? De hiszen még alig huszonöt év telt el, vagy időközben a hatalom átírta a történelmet? Miért találják Szerbiában méltányosnak, hogy szobrot emeljenek annak a Gavriló Principnek, akinek lövése 1914-ben megölte az osztrák trónörökös, és ennek következtében kirobbant az első világháború? Ez terrorizmus volt, és ma is az, mely elindította az európai nemzetek pusztító háborúját, négy évig tartó iszonyatos szenvedését, magával hozva országok feldarabolását, húszmillió ember pusztulását. (Tudjuk ma már, hogy találtak volna más casus bellit a világ hatalmasai a háború kirobbantásához, de az a puskaelövés eldőrdült, és az európai államok háborúba léptek.) Miért kell a világháború centenáriuma ezzel a szoborállítással megünnepelni ma Szerbiában. Így kell emlékezni arra a háborúra, melyben az európai nemzetek, magyarok, osztrákok, szerbek, románok, csehek, olaszok, németek fiai véreztek el? Milyen megfontolásból tervezik ennek a szobornak a felállítását pontosan a nándorfehérvári várban, mely annak idején élet-halál harcot vívott az Európát előzőlni akaró Török Birodalommal? Lehet-e történelmi megbékélést szolgálni ezekkel a szobrokkal? Vagy ez már nem is cél, mert fontosabb a nemzeti önértékelés hamis alapokon álló növelése minden tény ellenére? Igaz lenne a kijelentés: „A múlt az, ami megtörtént, a történelem pedig az, amit mondunk arról, ami megtörtént.” (Margittai Gábor)

A szoborállítás a mindenkor szoborállító felelőssége. A ma

embere is állít emlékjelet a világról, amelyben él, ezzel üzen az utána következőknek, hogyan látta világát, milyen volt a kor, amiben élt, mit gondol múltból és jelenről. Kifejezhetik ezek az alkotások egy nemzet sorsfordulóit, ragyogó felíveléseit, veszteségeit, tragédiáit, de sugallhatják az újrakezdés küzdelmét, szükségességét, az áldozathozatal előtti főhajrást, az élet folytatásának parancsát. Az emlékjelek formálhatják az utánunk jövő nemzedék gondolkodását, életszemléletét, segítenek a múlt jobb megismerésében. Nem mindegy tehát, mit üzennek mai szobraink, emlékműveink, milyen képet sugároznak a jövő emberének.

Serdült Benke Éva, 2014.

A Szobrok a múlt időben, melynek befejező részéhez érkezett az olvasó, részét képezi Serdült Benke Éva Életem, Erdély című könyvének. (Mentor Kiadó Marosvásárhely, 2014.) A kötetről MARGITTAI GÁBOR írt recenziót (És mégis Szobormészárlás Erdélyben címmel) a Magyar Nemzet 2015. január 24-i számának hét végi kulturális mellékletében, a Magazin Könyvesház rovatban. Ebből közöljük az alábbi részletet.

Hogy micsoda feneketlen gyűlölet és rettegés övezte a magyar kő- és bronzalakokat – övezi ma is maradványaikat –, az mindennél beszédesebben árulkodik a Kárpát-medencei „utódnépek” történelmi komplexusairól. Serdült Benke Éva, aki hosszú és fájdalmas esszéjében szedte lajstromba ezt a Trianon előtti - körüli szobormészárlást, saját bőrén is megtapasztalhatta az őrjöngő dühöt 1999-ben. Paksi diákokat vitt Aradra sokat szenvedett Szabadság-szobor „kiszabadításakor”, ám buszukat megtámadták, leköpdösték (...) Serdült Benke Éva könyve azonban nem elsősorban az ilyen önsanyargató leltárápítást letehetetlen olvasmány. Mindaz, amit az elveszett, szétmorzsolts, talapzatáról tűzérlovakkal lerántott Erdélyről ír, valójában ennek a megszüntetett világnak az újjáépítése. Legyen szó elpusztított emlékművekről vagy Hankó Zoltánról, a neves kolozsvári gyógyszerészről, aki a Gulág elől szökött meg a román hadifogolytáborból, mielőtt a rabokat elnyelte volna Szibéria, vagy saját családtörténetéről, marosújvári polgárokról, akiket viszont elnyelt az orosz hadifogság az első világháborúban, majd a megmaradtakat a romániai kommunizmus, hogy aztán az ezredfordulón lassan magát a bányászvárost is elnyelje a sóbányák roskadozó tárnái...

Ha szoborról, ha szenvedő lélekről van szó, Serdült Benke Éva együttérzéssel, kifinomult érzékenységgel, de mindig történelmi tárgyilagossággal jeleníti meg az elveszetteket. Mi mást lehetne tenni, amikor ezek a tények önmagukért beszélnek?

Felhasznált irodalom:

1. Thaly Kálmán Az ezredévi országos hét emlékoszlop története 1898. In Magyar Nemzet 2013. november 9.
2. Olay Ferenc A magyar kultúra válságos évei 1918-1927. Az elcsatolt területek műemlékeiről
3. Bíró József Erdély műemlékeinek sorsa a belvederi döntés után In Hitel 1943. január Kolozsvár
4. Markó Miklós Magyarország elszakított országrészei műemlékeinek és szobrainak pusztulása In Ország-Világ 1922/9.
5. Magyar Lajos Szoborállítók In Háromszék 1991. július 16
6. Margittai Gábor Utazás a végeken Külső magyarok Magyar Nemzet Könyvek 2005. Scolar Kiadó
7. Fodor Sándor-Balás Árpád Vásárhelyi útikalauz Impress Kiadó Marosvásárhely 1996.
8. Dr. Nagy Lajos Réty Médium Kiadó Sepsiszentgyörgy 2005.
9. Csallóközi Zoltán Magyarok 60 emlékműve Kráter Kiadó 2013.
10. Kő, bronz, bulldózer Láthatatlan és újra látható emlékműveink Erdélyi Könyv Egyesület 2004.

Átalvető melléklet

2015. március

Az alábbi dolgozatot – legfőképpen terjedelme miatt – formailag lapunk mellékleteként szerkesztettük be. Közlését az írás alanyául szolgáló személytől és a történések óta eltelt időtől függetlenül fontosnak és több szempontból is aktuálisnak tartjuk, nemzetpolitikai és eszmetörténeti súlyáról nem is szólva.

Tóth Károly Antal

Az Ellenpontok színe és fonákja

**Ara-Kovács Attila, a szamizdat hajdani „főszerkesztője”
politikai nézeteinek és viszonyulásainak változásai**

A Nagyváradon 1982-ben megjelent földalatti kiadvány minden számának címdalán ez a szöveg áll: „Az ELLENPONTOK folyóirat. Megjelenése alkalmoszerű. Célja a kelet-közép-európai emberi jogfosztottságnak – s ezen belül az erdélyi magyarság politikai, gazdasági, kulturális elnyomásának – ismertetése.” A megfogalmazás nem tesz különbséget az általános emberi jogok hiánya, és a magyar etnikum sajátos jogainak hiánya között. A két jelenség valóban szorosan összefügg: szükségszerű, hogy egy jogtipró társadalomban a kisebbségek elnyomása a többségénél is súlyosabb, mert ők már számarányuknál fogva is fokozottabb mértékben kiszolgáltatottak.

Az fenti idézetet Ara-Kovács Attila fogalmazta, akárcsak a folyóirat első, „Meggyőződéseink” című, programnyilatkozatnak beillő írását is. Az utóbbi meglehetősen elvont szövege azokhoz szól, akiket „a szabadság lehetősége a személyes felelősség és boldogulás közösségi egyetemességére” döbrent. Lényeges mondata: „E lap megindítása mindenekelőtt annak az erkölcsi felháborodásnak az eredménye, amely e mai román rendszerrel súlyosbított kelet-európaiság viszonyai között, történeti tapasztalatait mérlegelve, türelmének határait ábrándította.” A hiteles igazság keresésének igényeként szögezi le: „a lap célja nem annyira ideológiai vita színterévé válni, mint inkább a szó gyakorlásának pluralizmusa révén megteremtteni a felháborodás jogosságának tudatát...” (Ellenpontok, Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda, 2000, 29-30. o.)

Helyes megállapítások

Mostanában újra elolvastam Ara-Kovácsnak az Ellenpontokban megjelent írásait. Arra kerestem választ, hogy szamizdatunk alapítójá és fő szervezője a lap megjelenésekor milyen mértékben volt inkább az egyéni emberi jogok szószólója, és mennyiben tartotta fontosnak a közösségi érdekek védelmét is. Erre egyrészt az indított, hogy az eltelt időben magát többször is a liberalizmus képviselőjének nyilvánította, engem népi beállítottságúnak mondott, Szócs Géza pedig szerinte a két álláspont között „ingadozott”. (Gittai István: Tíz év után az Ellenpontokról – beszélgetés Ara-Kovács Attilával. In: Bihari Napló 1993. január 14.) Ugyanakkor meg kíváncsi voltam, hogy az erdélyi magyar kisebbség helyzetéről akkor vallott véleményével mennyiben egyeznek például a székelyek autonómia-törekvéseivel kapcsolatos utóbbi nyilatkozatai. A továbbiakban az Ellenpontokból idézett szövegek és az azokban levő kiemelések mind tőle származnak.

A nemzetiségi létünket is veszélyeztető társadalmi rend vonatkozásában nem volt közöttünk nézeteltérés. Ara-Kovács szavaival: „megmenteni» az erdélyi magyarságot csak itt és csak most: lehetetlen. Ha az erdélyi magyarság emberi módon akar megmaradni, akkor nemcsak a mai román rendszerrel kell szembeszegülni,

hanem minden olyan rendszerrel, mint amilyen e mai román rendszer is...” (Ellenpontok, i. m. 61. o.)

1931-ben Romániában még nem volt kommunizmus, de abban az évben tartották Moszkvában a Kommunisták Romániai Pártjának V. kongresszusát. Az Ellenpontok ötös száma *A nemzeti-ségi kérdés Romániában és a KRP feladatai* címmel közli az ott készült jegyzőkönyv egy fejezetét. Ara-Kovács Attila bevezetőt írt hozzá.

„...hogy ma e szokványkongresszusnak lehet még valami érdekessége számunkra, az e jegyzőkönyv tanúsága szerint épp a nemzeti kérdésben elfoglalt meglehetősen meglepő, érdekes, és sok tekintetben helyes állásponttal magyarázható.” (...) „A kongresszus anyagában megfogalmazást nyernek olyan irányelvek, amelyeknek mai »veszélyességét« egyedül az adja, hogy erdélyi magyarságunk jogainak lényegét, központi problematikáját ragadják meg néhol. Vagy éppen e jogok megsértésének mikéntjét.” (...)

„Az első (...) sarkalatos tézis” – folytatódik a bevezető –, „hogy Románia »soknemzetiségű állam«. Ennek helyességét nem egyszerűen az indokolja, hogy a ma Romániában élő elnyomott nemzetek számaránya a többszöröse a hivatalosan közöltnek, hanem az is, hogy egyes területek, a lelketlen és szerződészegő kitelepítések ellenére még mindig legalább 90%-os »más-nemzetiségű« homogenitást mutatnak.

Románia »gyarmatosító politikát folytat« a »megszállt« területeken. Tanulmányok és dokumentumok egész sora igazolja, hogy Erdélyben – melynek problematikussága a hovatartozást illetően egyedüli ma már – a telepítési és iparpolitika a legklasszikusabb gyarmatosítási ismérveket követi: rablógazdálkodás folyik e vidéken, a kényszerű népességcserék egzisztenciálisan-kulturálisan állandóan felforgatják az életet, s az embereket megmaradt jogaikból is kifosztják.

Fontos szempont, hogy a jegyzőkönyv »megszállásról« beszél, hisz történetileg bizonyított, hogy a román kormánynak a két világháborúban játszott »hintapolitikája« érdemelte ki Erdély Romániához csatolását, s korántsem a dák-román ostobaság történelmi blöffje.

Az »elnyomott nemzetek önrendelkezési joga«, valamint az »elszabadási jog« a jegyzőkönyv meglepő két olyan ideológiai pozíciója, melyeknek, ha reális aktualitása ma át nem is tekinthető, ésszerű és – amilyen vonatkozásban lehet – tudományos mérlegelése jövőnk és jelenünk szempontjából is életbevágóan fontos. Hisz ha történeti jogaink precedenshelyzetét fenn akarjuk tartani, akkor itt létünk emberi feltételeiben – önmagunkkal és nemzetünkkel szembeni bűn lenne – e jogokról, a mai és tegnapi román propagandaszövegeknek engedve, lemondani.” (Ellenpontok, i. m. 195-196. o.)

Néhány idézet a szerzőnek a belső emigrációról szóló cikkéből (7. szám):

„Románia mindig is létszükségletének tartotta azt, hogy a területén élő egyéb nemzetek homogén együttélését megszüntesse.” (...) „Természetesen megsértették a trianoni diktátum ama kitételét, hogy a népesség-homogenitáson és -arányon nem lehet népességcserékkel, be- és kitelepítésekkel módosítani.” (...) „A helyzet ma ott tart, hogy a mai román kormányzat akként él vissza a népességcsere lehetőségeivel, ahogyan éppen nem szégyell. A magyarországi kormányzat nem akar, az itteni magyarság elnyomott vagy gerince tört vezetői pedig nem tudnak ez ellen semmit sem tenni. S így tehetetlenül nézzük mind egész városok, megyerészek nyomtalan felszívódását, mind pedig azokat a teljesen abszurd következményeket, amelyeket e cserék szükségszerűen és minden más területen előidéznek.” (I. m. 284. o.)

Az Ellenpontok kettős számának *Dokumentumok* rovatába – az aláírók feltételezett kilétével kapcsolatos fenntartásai ellenére, akik egyébként az azóta eltelt évtizedek alatt se buktak föl az ismeretlenségből – Ara-Kovács Attila a 62-ek levelét tette, és a szerkesztőség két másik tagjával hangszalagra vett beszélgetést folytatott róla. Itt is csak az ő szavaiból idézek:

„E levél célja, hogy az utóbbi időben gyakrabban – de mégsem elég gyakran és nem elég hatásosan – emlegetett jogfosztottságunkat ismertesse úgymond a román értelmiséggel, s egy egyetemes emberség nevében nyerve meg őket szövetségesül.” (I. m. 74. o.)

„Számomra – ha pozitív megállapításokról akarunk beszélni – a románok megnyerésének a taktikája merőben másodlagos probléma. Fontossági sorrendben ezt megelőzik azok a jelzések, melyek szerintem az itteni magyar öntudatosodás újabb fejleményeire utalnak. E levél ennyiben nem jelentéktelen mérföldkő. (...) Ezek a »létező szocializmus« büvöletében »felnőtt« emberek életük folyamán most először döbrentek rá, és fogalmaztak úgy, hogy az, ami itt van, náciizmus...(...) és egy történetes szlengben: neofasizmus.” (I. m. 80. o.)

(...) „Románia – csak e században többször bebizonyította már – a bűnös emberek sértett önértékével és a jogtalanságokat tetézve, nemcsak Erdélyre fog – az egész Erdélyre fog – egyre agresszívebben igényt formálni, hanem Magyarországra is rá fog törni, valahányszor az ún. nagypolitikai helyzet ezt számára lehetővé teszi. Ne feledkezzünk el 1919-ről, 1944-ről, sőt ne feledjük azt a román »segítség«-felajánlást sem, amely 1956-ban még az oroszok étvágán is túltett.

A kommunista társadalom belső logikája e tekintetben is csak súlyosbítja a helyzetet; be kell látni, e rendszerben semmilyen *emberi* probléma meg nem oldható – hogy lehetne akkor épp a nemzeti-ségi kérdést megoldhatónak tekinteni benne?!” (I. m. 81. o.)

Részlet a *Betiltott történelem* című bevezetőjéből: „Nem tudományoskodó kényszer, hogy szóba hoztuk a múltunkkal való visszaélés politikai machinációit. Nekünk, magyaroknak, s ezen belül erdélyi magyaroknak, történelmünket háromszorosan is megtiltották akként megvallani, amiként az volt. (...), s alig teszi meg gyermeklépteit napjainkban a magyar történetiszemlélet új és végre tisztességesebb kurzusa, Romániában a fasiszta könyvek plejádjai ütik föl fejüket, (...) fenyegetve létében az erdélyi magyarságot...” (I. m. 194. o.)

Ara-Kovács Bevezetés a fasiszmusba című írása Ion Lancranjan 1982 elején Erdélyről megjelent könyvéről és egy azt méltató román cikkről szól: „A könyv és a cikk furcsa folyamat határállo-mása: sejtéseinken túl révükön most már bizonyítékokkal is rendelkezünk arra vonatkozóan, hogy a román állam milyen irányba próbálja terelni a nemzeti kérdés végleges megoldásának folyamatát. Egzisztenciális szempontból ez nagyon súlyos jövőt ígér.” (I. m. 97. o.) (...) „Lancranjan leleplezte Ceaușescu; tetten érhetővé tette számunkra a valóságot: Romániában fasisztának lenni állampolgári kötelesség. S a magyargyűlölet – a terhelt lelkiismeretek íratlan, de örök törvényeként – e kötelesség elmaradhatatlan velejárója.” (I. m. 98. o.)

Egy másik cikkben szóvá teszi, hogy a Szabad Európa Rádió

magyar részlege csak magyarországi problémákról szól, a környező országok magyar kisebbségei nem kapnak teret programjaiban: „Az Erdély-probléma: egyetemes magyar probléma. Egyetemes magyar érdekekről van – ill. az említett összefüggésben sajnos nem esik – szó. A románság erre már rádöbrent; ezzel nemcsak politikai szempontból, hanem gátlásainak feloldása szempontjából is lépéselőnyben van. (...) De önmagunknak kell szemrehányást tennünk, ha érdekellentétünket magunkba fojtva, az idők végezetéig kibékíthetetleneknek s ezeket az érdekeket örökre elvesztetteknek nyilvánítjuk. Arról nem is beszélve, hogy egész nemzetünk – és meglehet, hogy egész Kelet-Európa – történeti perspektíváját terheljük meg így okatlan szorongással.” (I. m. 299. o.)

Érdekes következtetésre jut a *Jogi helyzet és társadalmi függés* című írásában, ahol két kijelentés („*Alattvalónak* lenni: jogszerű kiszolgáltatottság”, illetve: „*Állampolgárnak* lenni: jogszerű meghatározottság”) elemzése után (I. m. 304. o.) kijelenti: „A társadalom gonddal ügyel (...), hogy ne az ember-volt közvetlen konkrétsága legyen az, ami a társadalmi mozgásban jogos helyet biztosít az embernek, hanem a tény, hogy előbb a társadalom által legyen meghatározva, e meghatározás révén értékelve, s így a meghatározás és értékelés révén cselekvését bizonyos irányba lehessen terelni. E terelőút politikai keresztnéve: liberalizmus, ha demokráciáról van szó (...)” (I. m. 305. o.) Vagyis a liberális demokrácia is meghatározza az emberek magatartását a társadalomban. Természetesen egészen másként, mint egy szokványos diktatúra, de Ara-Kovács itt idézett felfogásában az egyéni szabadság megvalósítását célként kitűző emberi közegben is valamilyen módon érvényesül a közösségi jelleg. Ezért, ha jól megnézzük, az individualizmus eluralkodása a liberálisnak mondott társadalomban is emberellenes.

Véleményem szerint a nemzeti-nemzetiségi kérdésekről az Ellenpontokba írt szövegeiben Ara-Kovács Attila – meglehetősen sajátos módon – a leginkább itt nyilatkozott meg liberálisként.

Zsidókkal kapcsolatos észrevételek

Az Ellenpontok számos írása érinti vagy részletesebben is taglalja a zsidók akkori helyzetét és a világháborúban őket ért szörnyűségeket. A folyóirat negyedik száma Lévai Jenő *Zsidósors Magyarországon* című könyvének „A szomszédos államok zsidóságának megsemmisítése” című fejezetéből közöl. Ara-Kovács bevezető sorai így indokolják a választást: „Mivel az utóbbi időben (...) megszorodtak azok a román vádaskodások, melyek szerint a *magyar nemzet* felelős a Magyarországról és főképp Erdélyből deportált zsidók sorsáért, s ezzel szemben az akkori *román kormányzatok* nemhogy nem felelősek a zsidók ellen elkövetett gátlatokban, de még meg is akadályozták a romániai zsidóság elpusztítását”, szükség van ennek a dokumentumértékű szövegnek a közlésére. (Ellenpontok, i. m. 158. oldal)

Ezúttal is csak az Ara-Kovács Attila írásaiból hozunk szemelvényeket.

„A román tudat (...) furcsa tudathasadással viszonyul ahhoz, ha valaki zsidó: Erdélyben ez mindenképpen nemzeti karakter kérdése román szemszögből, ám magyar vonatkozásban csak vallási kérdés, hisz itt a zsidók szinte kivétel nélkül magyar nemzeti tudattal rendelkeznek. (...) A zsidóságra ugyanis mindig nagy befolyással volt az erdélyi magyarság vagy az itteni németek hangsúlyozott kultúrfölénye. Ez magyarázza egyébként e körben a zsidóság oly magas fokú asszimiláltságát, s egyben azt a tényt, hogy az erdélyi magyar kultúra” nem egy kiemelkedő (Ara-Kovács fogalmazásában: „gyakran legemberibb és legeurópaibb”) képviselője zsidó. (I. m. 165. o.) Persze különbséget kell tenni az egyes országok között: „a Szovjetunióban vagy Romániában, ahol a diszkrimináció szélsőséges volt és maradt (...), a zsidóság *nemzeti* karaktere kívülről és belülről, pozitív és negatív értelmében egyaránt erősödött. Magyarországon, Csehszlovákiában, ahol a társadalmi tűrés európai fogantatású volt, a zsidóság önmagát és a zsidókat csak mint *vallást* szemlélte és tudatosította.” (I. m. 174. o.)

Erdélyben a magyarok valóban egy más vallású magyarnak tartották azokat a zsidókat, akikkel anyanyelvünk azonos volt. Ez a vélemény és viszonyulás volt a természetes a családban, elágazó rokonságomban és ismerőseim körében is. Olyan volt ez, mint egy lelki örökség. Az eredetnek sem volt jelentősége, hiszen az ottani örömeinket éppúgy magyaroknak érezzük mindmáig. Magyarországra költözve, eleinte inkább csak félreértésnek tartottam a „népiek” és a „demokratikus ellenzék” közötti ellentéteket.

„A zsidók nagy arányszáma a kommunista – és persze nemcsak kommunista – társadalmi ellenzéki mozgalmakban köztudott. Sokfajta magyarázata van ennek a ténynek. E magyarázatok nemcsak az okokat elemezték, hanem” – véli Ara-Kovács Attila – „bebizonyították azt is, hogy a zsidó »befolyás«, a zsidó »vezető szerep« sohasem volt rejtett kiterjesztése, érvényesítése valamiféle zsidó érdekszövetségnek, netán »összeesküvésnek«. *A zsidók önmaguk emancipációját (...) az egész társadalom emancipációjának következményeképpen voltak hajlandók értelmezni...*” (I. m. 174. o.)

Úgy tűnik, Ara-Kovács nem veszi észre a kijelentésében rejlő csapdát, mert a saját közösségi törekvéseiket mindenki számára kívánatosnak tartva, a zsidók mások sajátos érdekeit hajlamosak figyelembe nem venni, és így talán csak a nekik kedvező változásokat, a maguk sajátosságainak érvényesülését kiáltják ki haladásnak, emberi szabadságnak, az ezt elősegítő társadalmi szerkezetet pedig demokráciának.

„A koncentrációs táborokból hazatérő zsidók egy része, s közülük, ma már tudjuk, a kommunista párttagok jeleskedtek, meglehetősen jellemző és meglehetősen meggondolatlan gyűlölettel foglaltak el azokat a vezető pozíciókat, amelyeket a megszálló orosz, majd román hatóságok – ahogy sokáig hittük – nem csupán azért ruháztak rájuk, mert zsidók voltak, hanem amiért soraikból került ki a Kommunista Romániai Pártjának 80-90%-a. (...) Ma már egyre féltetemesebb, mert bizonyosabbnak tűnik, mint bármikor a kezdetben bántortalan feltételezés, hogy a »zsidókat« a szovjet cinizmus nemcsak illegalista múltjuk, hanem auschwitzitapasztalataik alapján szemelték ki erre a célra. Magyarországon a nyilas terror elszennvedői és ezért a fasiszta módszereket legjobban ismerő egyének vették át a hatalmat meghatározó posztokat; Erdélyben a német haláltáborokból visszatértek voltak azok, akik a szovjetek által megkínált (...) módszereket saját bőrükön szenvedték el, s ezért őket találták a legalkalmasabbnak arra, hogy e módszereket itthon is meghonosítsák.” (I. m. 293. o.)

Ara-Kovács az egyik írásában azt mondja el, hogy a hatvanas években „a hatalmi pozíciók zsidó származású birtokosai máról holnapra elveszítették állásaikat”. (I. m. 294. o.) Az igazság az, hogy nem mindegyikük befolyásos állástól fosztatott meg, hiszen tízezerrel vándoroltak ki Izraelbe. Kétséges, hogy ennyi „hatalmi pozíció” állt volna Romániában a rendelkezésükre.

A zsidó állam is – akárcsak a német – minden egyes kiengedett emberért fizetett a románoknak.

A demokratikus ellenzék és az elszakított magyarság

Balla Gyula és Dippold Péter *A szomszéd országok magyarságának ügye a magyarországi független (szamizdat) kiadványokban (1976-1986)* című tanulmányukban (készült 1986-ban, megjelent a Regio – Kisebbségtudományi Szemle 1991. 2. évf. 1. számában) Kenedi Jánosnak egy 1984. február 25-én Budapesten elhangzott előadását elemzik. Kenedi a magyar úgynevezett demokratikus ellenzék működését három szakaszra osztja. Az elsőben (1976-1979) szerinte inkább csak teoretikus tudással bírt az ellenzék, empirikus ismeretei még nem voltak, ezért a nemzetiségi kérdés ritkán kapott teret a munkáikban. A második periódusban (1980-1981) a Bibó- emlékkönyv közös kiadása a népies-urbánus ellentét csökkenéséhez vezetett. Ezen időszakban, új jelenséggént, „az ellenzék és a kelet-európai külvilág összefüggésében a lengyel és a

cseh szimpátia, kapcsolat mellé fölzárkózott a szomszédos országokban élő magyar kisebbségek ügye is”. Ebben az időben alakult ki a csehszlovákiai, valamint az Ellenpontok körüli erdélyi értelmiségiekkel a személyes kapcsolataik.

A tanulmány szerzői megállapítják: „Itt olyan áttörés keletkezett, amelyben a magyar társadalom egyik legsúlyosabb feszültségforrása kezdte az ellenzék figyelmét a magyar valóság felé fordítani és fordítva: szélesebb közönség kezdte az ellenzékot komolyan venni azért, mert nyíltan beszélt arról a kérdéssel.” Kenedi értékelése szerint ez a változás nagymértékben Tamás Gáspár Miklós előadássorozatának és írásainak volt köszönhető, aki 1978 augusztusában Romániából (Erdélyből) Magyarországra telepedett.

A Kenedi János felosztása szerinti harmadik korszakban (1982-1984) újabb időszaki kiadványok láttak napvilágot Magyarországon, és ekkor jelent meg (1982 folyamán) Nagyváradon az Ellenpontok folyóirat.

Mindenki tudja, hogy a magyar kisebbségek problémái egyrészt arra a tényre vezethetők vissza, hogy a trianoni diktátum nemcsak az országot, hanem a nemzet testét is szétszakította, valamint arra, hogy az utódállamok – mint Ara-Kovács az előbbieknél már idézett megállapítása a románokkal kapcsolatban kimondja – mindig létszükségletüknek tartották azt, hogy a területükön élő egyéb nemzetek homogén együttesét megszüntessék. Ez a kommunista diktatúra leépítése után is mindmáig realitás maradt. Nos, jó lenne már látni, hogy „a térség nemzeti-nemzetiségi problémáit egyedül a kelet-európai országok politikai rendszereinek demokratizálódása” megoldja, ahogy Balla Gyula és Dippold Péter tanulmányukban remélik, és ahogyan azt sokan – köztük ma már egyértelműen Ara-Kovács is – várnák. Igazán említhetne valaki bár egyetlen olyan országot a világnak, ahol ez valóban így történik.

Nem véletlen, hogy – mint a Balla-Dippold szerzőpáros megemlíti: „Tamás Gáspár Miklós egyik cikkében nem tartotta véglegesen kizárhatónak az »igazságos és méltányos« határrevízió gondolatát.”

Ara-Kovács Attila több alkalommal is elmondja, hogy őt 1978 kora nyarán – amikor visszaemlékezése szerint már javában érlelődött benne egy szamizdat gondolata – első ízben próbálták letartóztatni Nagyváradon (Pontos magyar kifejezéssel: bekísérni akarták; a letartóztatáshoz rendesen bírósági végzés kell, és letartóztatottat nem engedik el mindjárt egy kihallgatás után. Az esemény leírását például *A rinocérosz éve* című írásában is megtaláljuk, In: *Beszélő* 1999. február.). Valami okból kifolyólag az állambiztonsági szervek székháza helyett előbb a rendőrségre vitték. Ott az útleveleért sorban álló embertömegben meglepett, és néhány barátja riadóztatva a kolozsváriakat. Szócs Géza és Tamás Gáspár Miklós odautazott érte, és sikerült egy vonattal Kolozsvárra szöktetniük. Ara-Kovács éppen államvizgára készült, és ezután néhány hónapig T. G. M-nél lakott (Lásd Molnár János: Az egyetlen - Az Ellenpontok és az ellenpontosok története, Szeged, 1993. 30. o., 23. sz. lábjegyzet).

A földalatti folyóirat tervével kapcsolatban megjegyzi: „Intellektuálisan a kezdeményezés Tamás Gáspár Miklós nevéhez fűződik, aki akkor számunkra a legfontosabb ellenzéki intézmény volt, sőt maradt” a Budapestre történt áttelepedése után is. Házigazdája nézetei – melyek változásait nemigen korlátozták merev elképzelések – valószínűleg befolyásolhatták az Ara-Kovács felfogását is. Ugyanakkor a Kenedi János beosztása szerinti harmadik szakasznak szabadabb légköre kedvező volt az Ellenpontokban összpontosult gondolatok megjelenítésére. Elgondolkozathatta viszont a tény, hogy Tamás Gáspár Miklós véleményét Magyarországon és Románia határainak esetleges igazságos rendezéséről Demszky Gábor, akit Ara-Kovács az Ellenpontok óta mindmáig nagy tisztelettel említ, „nacionalizmusnak” bélyegezte.

Balla Gyula és Dippold Péter tanulmánya szerint „az Ellenpontok és a Beszélő szerkesztői elhatárolták magukat a határrevízió gondolatától”.

Ez az állítás az Ellenpontokkal kapcsolatban téves. Cáfolatát

több Ara-Kovácsról már kiemelt idézet is bizonyítja. Az eddigiekhez érdemes még egyet bemutatni:

„Magyarország 1918-as feldarabolása, az azóta többször is meg erősített helyzet és a területeken kialakuló új élet talán minden szempontból, de a kisebbségi magyarság szempontjából mindenképpen abnormális és tarthatatlan. Feltehetően e tény azok is elismerik aberrálnak, akik ilyen vagy olyan megfontolások alapján, kényszerből vagy haszonból a kialakult helyzettel – a nyilvánosság előtt – egyetértének” (Ellenpontok, i. m. 210. o.)

A revízió kérdését, annak még a gondolatát is Szöcs Géának az Ellenpontok hetes számában megjelent cikke utasítja el, amely a lebukásunk lehetőségéről, a szekuritáé lehetséges haragjáról és azokról az ellenzékietekről szól, akik életükkel fizettek cselekedeteikért. (Ellenpontok i. m. 274-276. o.) Az írás így fejeződik be: „Erdélyt vissza, mindent vissza? Ugyan ki beszél itt erről! De azért – minek szépiús – a fejünkkel játszunk.” Balla és Dippold következtetésüket kétségtelenül ebből a magányos Szöcs-írásból vonták le, amely Ara-Kovácsnak már a kezdetekben meghirdetett felfogása szerint legrosszabb esetben egyike a szamizdatunkban megjelent véleményeknek. „Jobb” esetben – és bár nem rokonszenves, de ez a valószínű –, Szöcs vele nem elvi álláspontot fejezett ki, hanem inkább csak meglágyítani akarta így a minket várhatóan előbb-utóbb megtaláló román állambiztonság velünk szembeni indulatait.

Ara-Kovács Attila szóbeli megnyilatkozásaiban a közösségekkel szemben már akkor is nem egyszer az egyéni jogok mellett tört lándzsát, és amikor a négytagú szerkesztőség (a negyedik tagja Tóth Ilona volt) megbeszélte a Programjavaslat elkészült szövegét (teljes nevén: az ELLENPONTOK szerkesztőségének PROGRAMJAVASLATA a romániai magyarság jogfosztott helyzetének megváltoztatása érdekében), csak Szöcs Géának voltak a szöveg jobbítását célzó javaslatjai. Ara-Kovács később azt mondta, hogy a Programjavaslatot leközi ugyan a szamizdatunkban, de nem ért vele egyet. Miután a Helsinki Értekezlet madridi utókonferenciájának küldendő memorandummal is elkészültem, az Ellenpontoknak e két dokumentumot tartalmazó nyolcas számához írt előszavában végül mégis ezeket a mondatokat találjuk:

„Az itt közreadott MEMORANDUM és PROGRAMJAVASLAT (...) nem a rendszer egyetemes problémáit összegzi, hanem azokat a konkrétumokat, amelyeknek megoldása egyfelől az igazi, nemzeti jogi jobbítás előfeltétele, másrészt viszont egy valódi, egyetemes emberjogi jobbítás következménye lenne.

E mai, Európa szegényének számító román rezsim valódi megváltozása – meggyőződésünk – azoknak a gyakran csak a háttérben érvényesülő kérdéseknek a fölvetésében, kritikájában és megoldásában rejlik, amelyeket a PROGRAMJAVASLAT rendszerez.” (Ellenpontok i. m. 315. o.)

Elhagyjuk Romániát

Ara-Kovács Attila soha nem utazott Magyarországra, valószínűleg azért, mert ott rokona nem lévén, csak az állami utazási iroda által szervezett csoportos kirándulás keretében léphette volna át a határt. Ennek ellenére hozzáfogott a magyarországi demokratikus ellenzékkel való kapcsolatainak a kiépítéséhez, amiben nem egy magyarországi fiatal, de főként Rékasi János matematikus és szociológus volt a segítségére. Némileg magam is részt vettem benne, mivel nagynéném élt Budapesten, és a román hatóságok két éveként megengedték, hogy meglátogassam őt.

Ara-Kovács végleg Magyarországra akart települni, és ezért oda nősült. Ekkor hontalan útlevelet kapott, mert akkoriban az ország elhagyásához előbb le kellett mondani a román állampolgárságról. A magyar hatóságoktól azonban nem kapott beutazó vízumot. Legalább két évig tartott ez a helyzet, és az Ellenpontok eltervezését és megjelentetését – és nyilván a szekuritáé zaklatásait, a

kihallgatásokat – hontalanként csinálta végig. 1982 novemberében, a vallatásunk és a szamizdat általunk történt kiadásának és szerkesztésének beismerése után értesült arról, hogy immár megkapta a magyar vízumot. Addig azonban nem tudott elutazni, amíg az állambiztonsági szervek le nem zárták az Ellenpontok-ügyet. Ugyanis csak ezután kapta kézhez hontalan útlevelét a román rendőrségen. Ekkor kötelezték, hogy negyvennyolc órán belül hagyja el az országot. Bonyolította a helyzetet, hogy magyarországi barátai csak a harmadik napra ígérték, hogy kocsival elmennek érte. A szoku a második napon figyelmeztette Ara-Kovácsot: ne feledje, hogy éjjel el kell tűnnie Romániából. Vonat éjjel előtt már nem lévén, ekkor már csak gyalog tudott átmenni a határon, majd autóstoppal folytatta az útját. Így született távozásának romantikus elnevezése: kitoloncolták az országból. A valódi kitoloncolást ugyanis hatósági kísérettel szokták végrehajtani, általában kitoloncolási őrizet alá vett személyeken

Budapesten Knopp András, aki akkor az MSZMP KB Tudományos, Közkutatási és Kulturális Osztályának osztályvezető-helyettese volt, magához hívatta, és az Európa Könyvkiadó szerkesztőjévé nevezte ki.

Átmenetelen után mindjárt beindította az Erdélyi Magyar Hír-ügynökséget. Erdélyieként hozzá eljuttatott híreket Hámos Lászlónak, a Magyar Emberi Jogok Alapítvány (a HHRF) elnökének továbbította, aki anyagi fedezetet biztosított ehhez a tevékenységéhez.

Társadalmilag a helyét az úgynevezett demokratikus ellenzék körében kereste, és meg is találta.

Egy év múlva a családommal mi is „végleg” Magyarországra költöztünk. Akkor nem is álmodtuk, hogy Svédorszáig szaladunk majd belőle. Ara-Kovács Attila addigra már beilleszkedett választott emberi környezetébe. Biztos nem volt könnyű. Erre nemcsak Demszkynek a revízió gondolatát is bíráló cikke és az Attila ezzel kapcsolatos erdélyi felfogásának elütő volta a bizonyosság. Magam szinte órákon át próbáltam Solt Ottiliát meggyőzni, hogy létezik magyar érdek, ami a megmaradásunk igényét és feltételeit fogalmazza meg. Ottilia egyszerűen képtelen volt megérteni, mit jelöl a magyar érdeknek nevezett fogalom. Akkor azt hittem, ez neki személyes érzéketlensége. Azóta tudom, hogy ez egy réteg számos tagjának a meggyőződése.

Három és fél éves magyarországi tartózkodásunk alatt kapcsolatban álltunk Ara-Kováccsal. Nézeteit hallva, magatartását látva az volt az érzésem, hogy számomra ismeretlen módon eladta magát.

*

1986 őszén, a Irodalomtörténeti és Nyelvészeti Intézetben feladva kutatói állását, Szöcs Géza is elhagyta Romániát, és Svájcban telepedett le. Budapesten megszakította az útját, és ekkor készült vele egy két részes, magnóra rögzített beszélgetés azzal a céllal, hogy közös emlékezettel minél többet rögzítsünk az Ellenpontok folyóirattal kapcsolatos történetekből. Jelen volt a szamizdatunk nagyváradi szerkesztőségének mind a négy tagja: Ara-Kovács Attila, Szöcs Géza, Tóth Ilona és jómagam. Ezen a felvételen Ara-Kovács és Szöcs tisztázták akkor, hogy vagy 1980 őszén, vagy 1981 tavaszán találkoztak a Bohémélet előadásán a Kolozsvári Magyar Operában, utána a közeli parkban beszélgettek, ahol Ara-Kovács felvetette egy földalatti folyóirat létrehozásának a gondolatát. E találkozót létrehozásában Kőrössi P. Józsefnek volt szerepe, mert ő jobban ismerte Szöcs Gézát (Lásd Molnár János I. m. 31. o., 27. sz. lábjegyzet), és segített összehozni őket.

Ara-Kovács *A rinocérosz éve* című (már említett) írásában azt állítja, hogy amikor megtudta, hogy megkísérelték őt „letartóztatni”, Szöcs Géza is azonnal Nagyváradon termett, hogy kimentse őt a bajból. Ha ez igaz, akkor ők mégiscsak jól ismerték egymást, nem világos tehát, hogy annak a szamizdataalapító találkozóznak a megszervezéséhez miért volt szükség a Kőrössi közbenjárására?

Ráadásul az új változatban nem az Kolozsvári Magyar Opera és a Sétány az eszmecsere színhelye, hanem Szöcs akkori munkahelye, a helyi lap szerkesztősége körüli utcák. Ugyanakkor mindez 1978 kora nyarán történt volna, vagyis a megbeszélésnek mintegy két évvel a Budapesti beszélgetésben jelzett időpontja előtt. Jó lenne érteni, miért van két változata ugyanannak a törtetésnek.

Egy interjú az Ellenpontokról

Ara-Kovács Attilával az első általam ismert interjút a szamizdatunkról Krizsán Árpád készítette 1988 márciusában a „Motolla” című müncheni magyar ifjúsági magyar lap részére. Címe: *Az „Ellenpontok” és az erdélyi magyarság*. Ebben Attila így mutat be bennünket, ellenpontosokat: „Erdélyben korosztályunkban volt néhány ember, aki határozottan »kozmetopolita« – a szó jó értelmében vett »világpolgári« – nevelést kapott, ami a többnyelvűséget, a világkultúra közvetlen átvételét jelenti. Emlékszem, például én hamarabb olvastam Appolinaire-t vagy Rilket, mint Adyt. Nyilvánvaló, hogy kivételek voltunk. (...) ...még magatartásunkban is másképp éltük meg az ottani világot, mint a nagy átlag. Elég volt végigmenni egy ügynöknek az utcán, és meglátnia minket – sok száz ember között –, hogy már csak gesztusaink révén is gyanússá váljunk számára. Kelet-Európában a másként gondolkodás körül zajlik a vita. Romániában erről szó sincs, ott elégséges másként viselkedni ahhoz, hogy gyanús legyen valaki.”

Ez a nagyképű leírás nem általában ránk, ellenpontosokra vonatkozik, hanem csak Ara-Kovács Attilára. Valójában azt az érzést fogalmazta meg, amit maga iránt táplált, és talán még azokra is vonatkoztatta, akik nem írtak ugyan az Ellenpontokba, de a referencia-csoportjához tartoznak.

Az interjúban az erdélyi magyar kisebbség helyzete megváltoztatásának a lehetőségéről mindmáig érvényes igazságokat mond. Szerinte legelőször is fel kell számolni mind a kisebbségek jogait, mind pedig az összembari jogokat sértő szocialista rendszert. Ez – mondta – mindenekelőtt a románság feladata. Az ottani magyaroknak „nem csak politikai és adminisztratív, de gazdasági autonómiát kell biztosítani”. Kulturális autonómiát is, de „nem csak abban az értelemben, hogy a magyarság visszakapja régi intézményeit, hanem módja legyen új intézmények létrehozását szorgalmazni; és ezek felett rendelkezni is.” Ugyanakkor „Magyarország határozottabb és aktívabb külpolitikát folytasson ebben a kérdésben. Mozgósítsa az ENSZ-et és más nemzetközi szervezeteket, intézményeket”, hogy a problémák megoldásra leljenek.

A velünk szembeni román viszonyulásról keményen fogalmaz, de nem alaptalanul: „A románság nagy része jelenleg is rendkívül mélyen gyűlöl minket, és én ebben a gyűlöletben annak a »garanciáját« látom, hogy a Ceaușescu-vezetés megdöntésével a magyar probléma semmiképp sem fog megoldódni Romániában. Nagyon rossznak ítélem a román és a magyar nemzet viszonyát.”

A rinocérosz éve

Ettől kezdve meggyorsult személyiségének, de mindenekelőtt nézeteinek átszerveződése, aminek következtében a néha korábban is emlegetett baloldali és liberális volta mind egyoldalúbban eluralkodott szemléletében. A szocialista rendszer leépítésének körülményei között elvesztette a Gondolat Kiadónál a szerkesztői állását, belépett az SZDSZ-be (a Szabad Demokraták Szövetségébe), az Erdélyi Magyar Hírügynökség megszűnt. Ekkor a Beszélő munkatársa lett, és mind szorosabban kötődött azokhoz, akikhez már az Ellenpontok előtt készült Romániából. *A rinocérosz éve* című írása, amelyről már szó esett, szinte jelzőbójája addigi álláspontja revideálásának. Így vall kapcsolódásairól: „Sokkal inkább kötődtem Magyarországhoz és a közép-európai – nyilvánvalóan nemzetközibb – ellenzéki értelmiséghez, mint az erdélyi valóság-

hoz.” Szerinte ez meg is látszott az Ellenpontokon, „hiszen egyre határozottabban törekedtem arra, hogy ne a nemzetiségi kérdés oldaláról közelítsük meg a létező társadalom kritikáját, hanem épp fordítva. (...) Álláspontom persze, mely ötdrangúnak tekintette a nemzetiségi bajokat az (...) általános társadalmi elnyomás és diktatúra szempontjából, enyhén szólva nem voltak – és nem is lehetek – népszerűek Erdélyben. Erdély belső részei felé haladva a nemzeti szemlélet egyre inkább meghatározott mindent, az elnyomással való szembenállást pedig fokozatosan a magyar-román konfrontáció dinamikája határozta meg, nem pedig az európai és a romániai valóság durva különbsége.”

Ennek a beállításhoz nagymértékben ellentmondanak az Ellenpontokból tőle vett idézetek, amelyek világosan mutatják, hogy ő is tudta: a kétféle elnyomást nem lehet széttránszorolni, mert a kisebbség számára azok szorosan összefüggnek. Arról nem is beszélve, hogy *A rinocérosz* évének megjelenésekor már túl vagyunk a szabaddemokraták azon döntésén, hogy 1994 és 1998 között összefognak az addig halálos ellenségüknek nyilvánított kommunistákkal (a posztkommunista Szocialista Párttal, amely egyébként a jelzett időszakban nélkülük is kormányképes volt), csak hogy több beleszólásuk legyen a magyarországi társadalom alakításába. Az igazságtevés vágya hajtotta őket? Ugyan, ne tréfáljunk. A magyar társadalom hatalmi szférájának tagjaivá akartak lenni. A nézeteikhez való mind nagyobb mértékű hasonulás a jelek szerint Ara-Kovács Attila létérdekévé vált.

A rinocérosz évében megfogalmazottak szerint Erdély keleti részén a magyar értelmiség hangadóinak „politikai megnyilatkozásai semmiben sem léptek túl a XVIII-XIX. századi hagyományok védelmének indulatán”. Más szóval maradiak voltak. „A Székelyföldet Kis-Magyarországnak tartották, melyet nemcsak a nyilvánvalóan agresszív Romániától akartak elszigetelni, hanem a teljes való világtól, beleértve a XX. századot is. Számolatlanul ontották költeményeiket, melyeknek képzavarait és kínrímeit a nemzeti elkötelezettség volt hivatva elviselhetőbbé tenni.” A román uralmi törekvéseknek kiszolgáltatottakról, akiknek a helyzetéről előzőleg maga is igazat szólt, itt még tovább gúnyolódik. Megnyilvánulásaiban alapos változás állt be. A szamizdatunkból az előbbiekből idézett igaz tartalmú mondatait vagy többségüket ma valószínűleg a legszívesebben kikaparná.

Ara-Kovács Attila a magyar népi értékeket sohasem kedvelte. Viszolygásának mértékét csak most, utólag tudom felmérni. Az Ady-kör ülései után a tagság egy része valamelyikünk lakásán összegyűlt és nagyritkán magyar népdalokat énekeltünk. Ez Ara-Kovácsot láthatóan idegesítette. Akkoriban ezt az intellektuális nagyképűségéből fakadó ízlésbeli sajátosságának, a „magas kultúra” iránti egyoldalú elfogultságának tekintettem. *A rinocérosz* éve egyik bekezdésében általa írtak viszont mást bizonyítanak:

„A kulturális rendezvények sorába tartoztak a – *Securitate* legnagyobb rémületére – időnként megszervezett néptáncestek, melyeket a szervezők összekapcsoltak folklórgyűjtői előadásokkal. Jól emlékszem egy esetre, amikor az emelkedetten tudományosnak aligha nevezhető előadást követően a vállalkozó kedvűek falrengető népi toporzékolásba kezdtek. Csak úgy repdestek a légben az irdatlan női idomok, s ha egy-egy testesebb asszonyság önfelédten becsörtetett a táncbolyba, a gázlómadár törékenységgű fiúk páni félelemmel menekültek a szélrózsa minden irányába. A legjobb *Rinocérosz*-adaptáció volt ez, amit csak láttam, ráadásul egy olyan korban, amikor Eugene Ionesco teljes életművét letiltotta a színről a cenzúra. Csak ültem ott; néha szájtátva, néha hahotázva néztem a lét mélyéből felbőgő abszurditást, és mérhetetlen öröm töltött el arra a gondolatra, hogy másnap a *Securitate* ismét a rendszer elleni komoly kihívásként minősíti majd e képtelen estét.”

Nem igaz, hogy időközönként néptáncesteket szerveztünk. Az előbbiekből a nagyváradi Ady Endre Irodalmi Kör 1980. december 12-i rendezvényének különös leírását olvashattuk. Kallós Zoltán

folklórkutató és népzene gyűjtő volt a vendégünk, aki 1980. január 25-én is járt már nálunk, de ezúttal az Ördögszekér együttest, valamint a kolozsvári táncház néhány tagját is hozta magával. (Az időpontokat és a program rövid leírását a *Péntek esti szabadságunk – A nagyváradi Ady-kör húsz éve* című könyv – Bihari Napló Kiadó, Nagyvárad, 1998 – 206. és 208. oldalain találjuk.)

Ha valaki kíváncsi, mi volt az Ördögszekér, nyissa meg például a <https://www.youtube.com/watch?v=MJfY3izdX0c> kapcsolatot. Látni és hallani fogja a Román Televízió Magyar Adásában közvetített zenei játékukat a Csíkszeredai Ifjúsági Fesztivál 1977 novemberében készült felvételében.

A kolozsvári táncház hozzánk látogató tagjai egyetemisták, tehát fiatalok voltak. Kik lehettek akkor azok az „asszonyosságok” akik „irtatlan női idomaikkal” önfeledten egy „falrengető népi toporzékolásba kezdtek”?

A fenti leírás egy beteg elme valóságtól elrugaszkodott szüleménye, amilyen valószínűleg csak valami kisebbrendűségi érzés gonosz indulataiból támadhat.

A meghívottak a köri ülés után a kör több tagjával együtt hozzánk jöttek, és ott ropták tovább alagsori lakásunkban, egészen az éjjeli utáni vonatindulásig. Hogy Ara-Kovács ott volt-e, és kibírta-e a látványt, arra én akkor nem figyeltem. Emlékezetem szerint csak kolozsvári vendégeink táncoltak, hiszen a körünk tagjai nem is igen értettek hozzá. A szekuritáé – Ara-Kovács ijesztgetése ellenére – a népi táncokkal nem sokat törődött. Őket mindenekelőtt az erdélyi magyar történeszek előadásai izgatták.

Ara-Kovácsnak *A rinocérosz éve* című műve még néhány említésre méltó tévedést tartalmaz. Rólam például a szerző azt írja, hogy „Karsci ekkor már szűknek érezte az Ellenpontokat. A Memorandumot és a Programjavaslatot olyan fontosnak tartotta, hogy annak sikere érdekében fontolgatta: nem kellene-e névvel vállalnunk közzétételét?” Az említett két írást az Ellenpontok anyagai között valóban a legfontosabbaknak érzem, de nyílt vállalásukat nem én vettem fel. Ezt Tóth János genfi nemzetközi jogász sugallatára (Molnár János i. m. 56. o.) Bollobás Enikő tette 1982. november elsején egy nálunk tartott megbeszélésen. A *Budapesti beszélgetés*ből idézzük Szöcs Géza szavait erről: „Azt mondta, hogy ezt a memorandumot névvel kell vállalni, és úgy elküldeni a Madridba, hogy a nevünk bizalmasan, bizalmas aláírás formában... egyelőre bizalmas, és később nyíltan vállalt aláírás formában...” Hármannal kellett volna vállaljuk. Szöcs Géza és én egyetértettünk vele, de Ara-Kovács Attila megvétőzte ezt a javaslatot.

Hamis Ara-Kovácsnak az a meséje, hogy alapvetően új helyzet állt elő, amikor (1982. november 8-án, hétfőn délelőtt) megtudtuk, hogy „Kolozsváron letartóztatták Keszthelyi Andrást”. (Lám megint: ha valakit bekísértek az állambiztonsági szervekhez, azt szerinte már le is tartóztatták.) „Nem taktikázhattunk tovább: mentendő, ami menthető – előzetes megállapodásunknak megfelelően – be kellett vallanunk (majdnem) mindent.” Ez azt jelentette volna, hogy a vasárnapi házkutatás után bevitték a szervekhez, és másnap – Keszthelyi mentésére (!) való tekintettel – már el is készültek a vallomásaikkal!

Keszthelyit nekem a szekun alig említették, mert több mint egy éve nem is találkoztam, és valójában semmiféle kapcsolatban nem voltam vele. A nála talált Ellenpontok-számokról Ara-Kovácsot kérdezték, és ő adott rájuk valami magyarázatot. Eszembe sem jutott, hogy miatta tegyek vallomást, a vallatásom pillanatnyi logikája szerint ugyanis nem volt közöm a nála talált számokhoz.

Sajnálatos, hogy Ara-Kovács ezt a mesét a Seregi Zoltán rendezésében 1999-ben készült *ELLENPONTOK – Fejezetek egy erdélyi szamizdat történetéből* című filmben is elmondta, amit valamikor vagy két televíziós csatornán is sugároztak, és végül is maradandó dokumentum.

Téves az az állítása is, hogy én a szkopolamin „emlegetéséitől” „borultam ki” és adtam félig igaz nyilatkozatokat arról, hogy isme-

rem az Ellenpontokat. Ez valójában a velem szembeni egyáltalán nem kíméletes bánásmódjuk és a viselkedésükből valószínűsíthető ismereteik miatt történt. Egész magatartásukból azt szűrhettem le: tudják, hogy én tudok valamit. (A szocialista idők román titkosszolgálatának a bukaresti archívum azóta elküldött anyagából ma már tudható, ki volt a besúgó.) A szkopolamin miatt akkor „borultam ki”, amikor – immár a vallatás negyedik napjának estéjén – egy folyadékkal teli fecskendővel erőszakoskodtak velem, mondván, most beadják ezt a szert, amely az agyra hat, és megszünteti az ellenkezést. Ez volt az a pillanat, amikor úgy ítélt meg: ebben a helyzetben itt az ideje, hogy érvénybe lépjen a megegyezésünk, mely szerint „ha kell” Szöccsel és Ara-Kováccsal hárman vállaljuk az egészet.

Ara-Kovács további kétes értékű állításai

Érdemes sorra venni az Ara-Kovács Attilával készített interjúkban a hamis, vagy legalábbis téves állításokat. *A rinocérosz éve* című írását is megfaggathatjuk még egy kicsit. Ezáltal az eddiginél is teljesebb képet nyerünk volt „főszerkesztőnk” szavahihetőségéről.

1. Egy interjú bevezetőjében – nyilván az interjúalany által mondottak alapján – ezt találjuk: az „illegális szervezőmunka... eredményeként 1981 decemberében elkészült az Ellenpontok első száma.” Ugyanitt egy kérdésére a riporter azt a választ kapja, hogy „’81 decembere és ’82 októbere közötti időszakban, tehát szinte havonta, másfél havonta jelent meg egy-egy számunk.” (Bojár István András: *ELLENPONTOK – Beszélgetés Ara-Kovács Attilával*, Magyar Narancs, 1992. november 12.) Másutt ezt olvashatjuk: „...ekkor már – 1981-1982 fordulóján – lényegében összeállt az Ellenpontok első két száma”. (Ara-Kovács Attila: *A rinocérosz éve* i. m.)

A valóság az, hogy a szamizdat első száma 1982 márciusában, a második pedig csak áprilisban lett kész. Amikor Ara-Kovácsot megkérdeztem, miért írt korábbi megjelenési időpontokat, azt mondta, hogy a román állambiztonsági szervek (vagyis a szeku) megtévesztésére. De mivel magyarországi „testvérlapunk”, a Beszélő tényleg 1981 decemberében jelent meg, nagyon valószínű, hogy inkább csak az egyidejű indulás történelmi pillanatának a látzata bővítte őt meg.

2. Az egyik riporter megkérdezte tőle: „Mennyi ideig tartották önöket vizsgálati fogságban?” A válasz: „Három hétig”. (Szendrei Lőrinc: *Az Ellenpontoktól a célpontig – Ara-Kovács Attila egy erdélyi szamizdat történetéről*, Népszabadság, 2000. december 16.)

Ez akkor lett volna igaz, ha három hétig folyamatosan megfosztottak volna minket a személyi szabadságunktól, vagyis erre az időre bezártak volna. A kihallgatásunk-vallatásunk 1982. november hetediké délutánjától tizenkettedike korai óráig tartott, ami szűken négy nap, nem pedig egy hét, háromról nem is beszélve. Közben időközönként hazaengedtek, majd visszarendeltek bennünket. (Ez a szerkesztőség nagyváradi tagjaira vonatkozott csupán, mert Szöcs Géza elrejtőzött egy szanatóriumban, és csak december 9-én találták meg.) Vagyis szó sem volt vizsgálati fogságról. Ebből még annyi sem igaz, hogy „három hétig vallattak” minket. (Lásd Dési János intervjút: *Kettesben Ara-Kovács Attilával, akiről az írógéptörvényt elnevezték*, Heti Budapest, 1990. november 2. 8-10. oldal.)

3. Egy másik riporter az állítja az ismertetőjében, hogy földalatti lapunknak „a kommunista totalitarizmust” és a kisebbségi helyzetet elemző írásai, a szerkesztőkön kívül számos élvonalbeli román értelmiségi, Cs. Gyimesi Éva, Balázs Sándor, Salat Levente és mások tollából származtak... A szerkesztők természetesen román szerzőket is megszólaltattak (pl. Doina Corneát)” (Bíró Béla: *A kommunizmus morálisán könnyű időszak volt* – interjú Ara-Kovács Attilával, Brassói Lapok, 1997. IV. 11-17.)

Ezek a nevek az Ara-Kováccsal folytatott beszélgetésből talán

valami félreértés révén váltak Bíró Béla szerint a szamizdat szerzőivé, de ez sem magyarázza, hogyan alakult át számára a három magyar „román” értelmiségivé. Az azonban bizonyos, hogy az említettek egyike sem közölt soha egy betűt sem az Ellenpontokban, amelyet valószínűleg inkább csak a Szabad Európa Rádióból ismertek meg.

4. „A folyóiratot Ara-Kovács Attila filozófus, Szócs Géza költő és Tóth Károly tanár szerkesztette. Az újra kiadás alkalmából beszélgetünk Ara-Kovács Attilával” – írta Szendrei Lőrinc. Az szerkesztők között Tóth Ilonát (aki pedig többet dolgozott, mint Szócs Géza, hogy az Ellenpontok példányai valóban létrejöjjenek) elfelejtette megemlíteni, az én második – egyébként anyakönyvileg iktatott – keresztnévemet, az Antalt is elhagyta, noha következetesen használom abban a könyvben is, amelynek megjelenése alkalmából az interjút készítette. (Szendrei Lőrinc: *Az Ellenpontoktól a célpontig – Ara-Kovács Attila egy erdélyi szamizdat történetéről*, Népszabadság, 2000. december 16.)

5. A vallatások befejezése után tudtam meg Ara-Kovács Attilától, hogy őt nem verték a szekuritátén (pedig addig azt hittem, versenyben vagyunk, ki bírja tovább). Ezt fenntartotta egy 1986-ban Magyarországon magnóra rögzített beszélgetésben is: „Hát én nem aludtam egy csomót. Nem vertek, de nem aludtam abszolút. Nem mehettem ki pisilni, nem kaptam enni.” (*Budapesti beszélgetés az Ellenpontokról*, 1986. Lásd: http://tothkarolyantal.se/u-frissebbek/8-budapesti_beszeltetes_az_ellenpontokrol.pdf) 1992-re gazdagodott az emlékezete: „Eleinte engem nem vertek, de később pofozkodásokra, haj- és szakállcibálásokra is sor került.” (Bojár István András: *ELLENPONTOK – Beszélgetés Ara-Kovács Attilával*, Magyar Narancs, 1992. november 12.) 1999-re, *A rinocérosz éve* című írása szerint a Keszthelyi Andrásnál megtalált Ellenpontok-számok hatására a szekusok egészen nekivadultak: „Az óvatos kérdezősködés helyett hirtelen pofozni kezdtek, tépték a szakállamat, hajamat...” Akkoriban, amikor ez állítólag megtörtént, egy szóval sem említett nekünk ilyesmit.

6. A vallatásunk-kihallgatásunk után Ara-Kovács nem akart arról beszélni, hogy mit vallott az állambiztonságiaknál. Rengeteget írt – mondta –, de nem is emlékszik már rá, hogy mit. Viszont naplót írt minden napról, azt elküldte Rékasi János barátjának, és ha mi is átme gyünk Magyarországra, elolvassuk majd ott. Attila azonban alighogy Magyarországra ért, halálosan összeveszett Rékasival, aki emiatt nem adta vissza neki a naplójegyzeteket.

A *Budapesti beszélgetés* idején sem tudtam erről Ara-Kovácsból kihúzni semmit.

Később érdeklődtem Rékasinál. Azt mondta, hogy az Ara-Kovács naplója nincs már meg, elkallódott az ő költözködései során.

A legkülönösebb az egész történetben az, hogy a román állambiztonsági szervek archívumából megkaptam az Ellenpontokra vonatkozó anyagot, benne valamennyi résztvevő nyilatkozataival, de egyedül az Ara-Kovács Attila szekun tett nyilatkozataiból nincs egy sor sem. Vajon a szekuritáé miatt tartja eltitkolnivalónak azt, amit ott vele, a „főszerkesztővel” beszélgettek?

7. „Én is ontottam a cikkeket” – írta Ara-Kovács – „később valaki azonosította az ott – természetesen aláírás nélkül – publikált anyagok szerzőit, így a legnagyobb meglepetésemre kiderült, hogy a cikkektől mintegy kétharmada tőlem származik.” (In: *A Rinocérosz éve* i. m.)

Ara-Kovács Attila figyelmen kívül hagyta, az ELLENPONTOK Csíkszeredában megjelent teljes anyaga előtt található, *Az Ellenpontok rövid története* című bevezető írásomat. Ugyanis magam voltam az, aki az egész anyagban szereplő írások arányait kiszámítottam. Ott ezt olvashatjuk: „Kétharmaduk erdélyi szerzők tollából származó első közlés; ez az egész terjedelemnek több mint a felét teszi ki. A legtermékenyebb szerző Ara-Kovács Attila volt (az eredeti cikkek számának mintegy fele, terjedelmük több mint

egyharmada).” A „kétharmad” szó a fenti szövegösszefüggésben akkor vonatkozna csak rá, ha más erdélyi szerző rajta kívül nem lett volna.

8. Ara-Kovács Attila szerint: „A novemberben tartó kihallgatások után *házi őrizetbe* kerültünk, *amíg ki nem toloncoltak* az országból.” (Bojár István András i. m.; kiemelések tőlem – T. K. A.) A „kerültünk” szó többes számának értelemszerűen azt kell jelölnie, hogy ez mindhármunkra vonatkozott, akik vállaltuk az Ellenpontok létrehozatalának és szerkesztésének ódiumát: Ara-Kovács Attilára, Szócs Gézára és reám is.

Ara-Kovács meghatározta a házi őrizet pontos mibenlétét: „azt jelentette, hogy a lakásajtón se ki, se be.” (Dési János i. m.) A feleségem és én semmiféle házi őrizetről nem tudunk. Engem a szeku 1983. március 15-én megfenyegetett, hogy kidobnak tanári állásomból, ha nem fejezem be az Attilával való találkozásokat. Nem én jártam hozzá, hanem ő mihozzánk. Hogyan? Meglógott talán a házi őrizetből? Erről a témáról még ezt írta: „A házi őrizet dacára a hétfői koncertekre Szabó Katival és néhány más barátunkkal továbbra is eljártam.” (A rinocérosz éve i. m.)

Ami a mindnyájunkat érintő „kitoloncolást” illeti, maradjunk a tényeknél. Arról már szóltam, hogy Ara-Kovács, mivel nem vette komolyan Románia elhagyásának neki megszabott határidejét, miért ment át gyalog Magyarországra egy délután.

A feleségem, Ilona, valamint én és fél éves kisleányunk 1984. július 8-án utaztunk Magyarországra, amikor minden papírformát sikerült elintéznünk. Szócs Géza 1986 őszén döntött úgy, hogy – mivel Magyarország nem volt hajlandó befogadni – Svájcba költözik. Vagyis egyikünket sem toloncolták ki, feleslegesen játszottak némelyek a kifejezéssel.

9. „Először Gézának szóltam, hogy indítani kellene egy ilyen folyóiratot” – mondta Ara-Kovács Attila a Gittai Istvánnak adott interjújában. „A második ember, akinek elképzelésemről szóltam, Tóth Karsai volt.” (Gittai István: *Tíz év után az Ellenpontokról – Beszélgetés Ara-Kovács Attilával* – Bihari Napló, 1993. január 14.)

Sajnos ez nem igaz. Azon a (minden bizonnyal) február eleji estén, amikor a Körös utcán Ara-Kovács az Ellenpontokban való részvételemet kérte, teljesen egyértelműen kijelentette, hogy a szamizdat létrehozásáról már beszélt Szócs Gézával, valamint Molnár János tamáshidai lelkésszel is, akik készek támogatni a kezdeményezést. Én tehát nem a második ember voltam, akinek szólt, hanem a harmadik.

Molnár augusztustól valóban nem vett többé részt az Ellenpontokban. Talán mert éppen gyermekük született – gondoltam akkor. Később megtudtam, hogy számomra mindmáig ismeretlen természetű személyes konfliktus volt közte és Attila között. A köztük levő ellentmondás egy másik interjúból is kiderül. A riporter megkérdezte Ara-Kovácsától: „*Megírta-e valaki az akkori történetet?*” (Mármint az Ellenpontokét, természetesen.) A meginterjúvált válasza: „A Soros alapítvány pénzt és megbízást adott valakinek erre. A dolog azonban furcsa pszichobohózáttá fajult. A szerzőt ugyanis egykoron – írói és emberi alkalmatlansága miatt – kihagytuk a folyóirat szerkesztéséből, így aztán ekkor látta elérkezettnek a pillanatot, hogy korábbi kudarcainak kompenzálásaképpen összeüsse a maga verzióját. Szó se róla, képzelgéseinek gyűjteménye igen szórakoztató, épp csak annyi baj van vele, hogy még az ellenkezője sem igaz” (Bojár István András i. m.)

Molnár Jánosnak *Az egyetlen – Az Ellenpontok és az ellenpontosok története* című könyve (Szeged, 1993) azokkal folytatott beszélgetéseit tartalmazza, akiknek a szamizdathoz – legalább közvetve – valamilyen köze volt. Ha nem is tökéletes mű (ugyan mi tökéletes a világon?), eddig ez az egyetlen könyv, amely emberi és társadalmi összefüggéseibe helyezi az Ellenpontokat, és olyan ismereteket gyűjt össze, amelyek azóta jobbra már elkallódtak volna. Ezért amikor Ara-Kovács Attila a könyvet Molnár „saját verziójának”, „képzelgéseinek gyűjteményének” mondja, aminek „még az ellenkező-

je sem igaz”, akkor elfoglalt rosszindulatának enged szabad folyást, és már jóval túl van az inkorrekttség határain.

10. „Évente például két alkalommal filozófustalálkozót szerveztünk Nagyváradon; ezeken összegyűltek az erdélyi filozófusok, és jöttek Magyarországról is.” Ara-Kovács ezt is Bojár István Andrásnak mondja (lásd i. m.).

A kommunista Romániában csak a párt megyei művelődési osztálya engedélyével lehetett kulturális találkozókat szervezni. Mi ezt a nagyváradi irodalmi körben tehattuk volna. Néha a filozófia egy-egy erdélyi magyar művelője – egyszerre ritkán kettő vagy véletlenül három – jelen volt a körünkön, de olyan együttlét, amit valóban filozófustalálkozónak lehet nevezni, soha nem volt. Külföldről pedig jogunk sem volt vendéget hívni. Legfeljebb inkognitóban lehetett ott valamely magyarországi ismerősünk. Az évente kétszeri nagyváradi (nemzetközi!) filozófus-találkozó tehát egy nagyképű kitaláció.

A karrier

1987 késő őszén felkeresett Ara-Kovács Attila, hogy a novemberi brassói tüntetésekkel kapcsolatban írjunk és tegyünk közzé egy nyilatkozatot. Az aláírók nevével való tisztességtelen manipulációi és az ezzel kapcsolatos hazug magyarázatai miatt úgy döntöttem, hogy nem tartok vele többé kapcsolatot. (Tóth Károly Antal: *Ki igen és ki nem – Az ellenpontosok brassói eseményekkel kapcsolatos nyilatkozatának igaz története*, Átalvető, 2005. március; vagy: http://tothkarolyantal.se/c-egy_szamizdat/15_ki_igen_es_ki_nem.pdf) Ezt az időközönként kiújuló nézeteltéréseink is indokolták tették.

Für Lajos akkoriban kérte meg Joó Rudolfot, szervezzen egy munkacsoportot, amelynek az lenne a feladata, hogy a Magyar Demokrata Fórumnak a Jurta Színházban Erdélyről tartandó 1988. március 6-i tanácskozására egy tanulmányt készítsen. Megmondom őszintén, nehezemre esett ismételtlen egy társaságban lenni Ara-Kováccsal, ugyanis Rudi mindkettőnket meghívott ebbe a csoportba. Ráadásul nekem adta át az Ara-Kovács által készített két anyagot, hogy ha lehet, azokat is olvassam az általam készítendő részekbe. Csakhogy a kapott, meglehetősen gyenge írások témája Románia külpolitikája és – ha jól emlékszem – valamilyen katonai kérdés volt, amit nem tudtam az erdélyi magyar kisebbség általam tárgyalt problémáiba illeszteni. Lehetséges, hogy ő – liberális voltában mindinkább erősödve – már akkor kerülni igyekezett a nemzetségek problémáinak etnikai vonatkozásait.

Családommal annak a márciusnak a végén, harmadfél évi mindinkább keseredő magyarországi tartózkodás után elrepültünk, és svédországi lakosok lettünk. Ara-Kováccsal azóta nem találkozunk, és csak hírfoszlányok jutottak el róla hozzánk. A székeleyk autonómia-mozgalmai kapcsán Bajnai Gordonról kiadott nyilatkozata ébresztette fel érdeklődésemet az ő pályafutása, no meg a sajátóban, főleg a Magyar Narancsban és a Beszélőben megjelent írásai iránt.

Már említettem, miként lett Ara-Kovács Attila 1984-ben az Európa Kiadó szerkesztője. A Wikipedia szerint később a Beszélőnek a munkatársa, majd az 1990-es évek végén külpolitikai és nemzetbiztonsági szakértő. 1998-tól 2002-ig az SZDSZ külügyi irodavezetője, 2002-től 2008-ig pedig a Külügyminisztérium Stratégiai Tervező és Elemző Főosztályának volt helyettes, majd megbízott vezetője. 2008 után szabadúszó újságíró, majd a Bajnai-féle Együtt-PM szövetség tanácsadója, egészen a szövetség vezetőjének a székeleyk nagy menetelését (2013. október 19) helyeslő nyilatkozatáig. Akkor felháborodásában megszakította Bajnaival a kapcsolatot. 2014 júniusában Ara-Kovácsot a darabokra szakadt Magyar Szocialista Párt egyik utódjának, a Gyurcsány Ferenc vezette Demokratikus Koalíció (DK) külügyi kabinetjének a vezetésére kérték fel. Írásai mindmáig főként a Magyar Narancsban jelennek meg.

Ezek a száraz tények. Vizsgáljuk meg kissé a dolgok hátterét. Ara-Kovács Attila az Európa Kiadónál a kádári kommunista rend-

szertől kapta a szerkesztői állást. A Beszélőnél a Szabad Demokraták Szövetségét megalapító liberális ellenzék segítette. Az első Fidesz-kormány idején ennek az akkor ellenzékben levő pártnak a külügyi irodáját vezette. 2002-ben a szocialisták nyerték a parlamenti választásokat, és ekkor Ara-Kovács a Külügyminisztériumba került, hála az SZDSZ és az MSZP közötti nem mindig zökkenőmentes, de mindenképpen gyümölcsöző kapcsolatnak. A kettejük közötti rokonszenv korántsem véletlen.

A Magyar Szocialista Párt (MSZP) a hajdani állampártnak, a Magyar Szocialista Munkáspártnak (MSZMP) a jogutódjaként, annak utolsó kongresszusán, 1989-ben alakult meg. A Szovjetunió felbomlásával a marxista pártok lényegében egy ideológiai vákuumba kerültek. Az őket irányító „mintapárt” hatása alól kikerülve meglehetősen irányvesztettek lettek. Az események az addig számukra irányt adó elmélet gyakorlati kudarcát is jelentették.

Az SZDSZ-t az ilyen válság elkerülte. Ők mindig tudták, hogy a cselekvés mintája a liberális Nyugattól érkezik további szilárdítást ígérő neoliberális „elvek”, vagy akár utasítások formájában. A szocialistákkal szövetségben ők lettek a „politikailag korrekt” nézetek és a „demokrácia ismérveinek” fő közvetítői és élharcosai. Az általuk terjesztett szabadságeszmények a véleménydiktatúra tárgyai voltak, és azok ma is. Úgy vélik, hogy „felsőbbrendű tudásuk” feljogosítja őket arra, hogy a társadalom vezetői legyenek. Ezért – noha a posztkommunisták halálos ellenségeiként nyilatkoztak egy darabig – amikor 1994-ben a szocialisták megkapták a szavazatok több mint felét, vagyis Horn Gyulával az élen egyedül is kényelmesen kormányt alakíthattak volna, mindkét párt mégis szívesen vette, hogy szövetkezhet a másikkal.

Az ELLENPONTOK című filmben Ara-Kovács Attila többek között ezt mondja: „annak a rezsimnek európatlanságát szeretnénk volna bemutatni. (...) Erdélyben nyilvánvalóan a magyarság ott magyarként élte meg ezeket a konfliktusokat, ami hát nagyon lényeges szempont... (...) De akkor nem ez volt a lényeges. Akkor olyan mérvű volt a román rezsimnek az elszigetelődése, és éppen ezáltal ez volt az az (...) Achilles-sarok, ahol a leginkább támadható volt ez a rezsime. Hogy megmutassuk tehát azt, hogy mennyire európatlan, mennyire abszolút Nyugat-ellenes. (...) Tehát mi nagyon jól érzékeljük azt, hogy ez az a momentum... és ez az a pont, ahol a legtöbbet árthatunk az akkori rezsimeknek, s ez az, amivel a legtöbb szövetségest szerezhetjük kint külföldön. Tehát ha mi nemzeti problémát vetünk föl, és csak nemzetit, abban az esetben könnyen ránsüthették volna, hogy nacionalisták vagyunk, mint ahogy próbálkoztak is ezzel.”

Ha ezt a szöveget egybevetjük mindazzal, amit a románoktól elszenvedett nemzetiségi sérelmekről az Ellenpontokban Ara-Kovács leírt, érhető, hogy később, a szamizdat anyagának nyomtatásban való esetleges megjelenéséről így vélekedik: „...elolvasva mind a nyolc és fél számot, politikai fontosságán túl e produktumokra rányomta bélyegét a keletkezésük szükségessége. Nem tudunk kellő mértékben és irodalmi vagy publicisztikai értékben megfelelő minőséget produkálni. Sok a slampéria, a redundancia és a szerkesztési hiátus az egyes számokban. Meg kellene szerkeszteni.” (Gittai István i. m.) Valószínű, hogy legszívesebben liberális szellemben átirta volna a saját szövegeit, hogy minél tompítottabb legyen mindaz, amit az erdélyi magyarok helyzetéről és problémáiról hajdan meggondolatlanul kimondott.

*

Az MSZP és az SZDSZ 2002-től – két választás győzteseként – nyolc éven át volt kormányon. Ez Magyarország számára nehéz megpróbáltatások periódusa volt. Jelentősen megromlott a gazdaságnak és általában a társadalomnak az az anyagiakban továbbra is szűkös, de viszonylag kiegyensúlyozott és lassan javuló állapota, amit az előző időszakban a Fidesz-kormánynak sikerült létrehozni. Újabb kölcsönök növelték az államadósságot, növekedett az éves

költségvetési hiány, csökkent az életszínvonal. Ennek az időszaknak az első miniszterelnökét, Medgyessy Pétert 2004-ben, Gyurcsány Ferencet 2009-ben váltották le. Ara-Kovács Attilának már egy esztendővel korábban megszűnt a külügyminisztériumi megbízatása. Az utolsó évben, a 2010-es választásokig, Bajnai Gordon volt a kormányfő. Ő, jelentős megszorítások által, javított valamit a gazdaság katasztrofálissá vált állapotán.

A legmegdöbbentőbb események, amelyekhez hasonlók a politikai baloldal, valamint az Európai Unió és az Egyesült Államok által különösen sokat emlegetett demokráciában nehezen elképzelhetők, Gyurcsány Ferenc személyéhez kapcsolódnak. Természetesen a hírhedt, 2006 májusában balatonőszödi beszédéről van szó, amelyben a miniszterelnök bevallotta, hogy ő, szocialista és szabad demokrata politikusok, sokat hazudoztak a népnek, és *kurva országnak* nevezte saját hazáját. Amikor ez köztudott lett (nagyon valószínű, hogy valami céllal maga szivárogtatta ki), az emberek felháborodásából, mint tudjuk, tüntetések születtek.

Ha valóban demokrácia lett volna akkor Magyarországon, a tüntetők kiáltványának beolvasását 2006. szeptember 18-án nem utasította volna vissza az állami televízió. Hiszen másnap egy vitaműsorban az egész szöveget ismertették a nézőkkel. Így viszont megindulhatott a kis számú vidéki és tapasztalatlan rendőröktől védett tévé ostroma.

Egy idős pár, svédországi magyar ismerőseim, ott álltak, és nézték. A kódobálásban nagyon aktív „harcosok” számát mintegy harmincra becsülték. Kétségtelen, hogy egy részük őszinte felháborodásból cselekedett. De egyikük azt mondta ismerőseimnek, hogy ő harmincezer forintot kap ezért az éjszakáért. (Lásd az *'56 sűrűjéi ássák* című írást a *Kapu* 2006. októberi számában.)

Vajon ki fizethette a hozzá hasonló példamutatókat, ostromra, erőszakra buzdítókat? Ismerünk már néhány helyszínt a nagyvilágban, ahol bérelt felforgatókkal terjesztették a „demokráciát”.

Gyurcsány Ferencet másnap kétszer is meginterjúvolták a televízióban. Elmondta, hogy előző napon este fél tíztől reggelig folyamatosan nyomon követte az eseményeket, és szoros kapcsolatban volt a rendőrség vezetőivel. Nyilvánvaló, hogy miniszterelnökként módja volt befolyást gyakorolni az eseményekre. Így rajta múlhatott, hogy a televíziót védők nem kaptak megfelelő segítséget a szomszédos utcában tétlenül tanyázó nagy tömeg rendőrtől. Ennek az a valószínű magyarázata, hogy így az ostromban sok rendőr, köztük nem egy súlyosan megsebesült, és ez lélektanilag felkészítette a rendőrséget, hogy az elkövetkező napokban vadállati kegyetlenséggel bánjanak nemcsak a tüntetőkkel, hanem a véletlen járókelőkkel, sőt a forradalom évfordulóját ünnepelni kívánó emberekkel is. (Lásd *Magyarországon „ünnepelt” a kormány* című írást a *Krónika* 2006. november 17-19-i számában.) Mindezt a baloldal egyetértéssel fogadhatta, hiszen a *fődemokraták* egyike, Demszky Gábor, aki akkor Budapest polgármestere volt, a főváros napján, november 16-án kitüntette Gergényi Pétert, Budapest rendőrfőkapitányát.

Amerika megvédi Gyurcsányt

Lehetséges, hogy Gyurcsány Ferenc, Ara-Kovács Attila jelenlegi főnöke, aki személyesen javasolta őt a Demokratikus Koalíciónál betöltött mostani külügyi funkciójába, ha idejében pert indítanak ellene, ma büntetett előéletű lenne. Mire kiderültek a Gyurcsány tulajdonában levő, jogilag soha nem is létező Nomentana Kft., valamint az Altus Rt. törvénytelen ügyletei, közismertté válásuk pillanatában már elévültek, ezért vizsgálat sem indult velük kapcsolatban. A Nomentana adóssikkasztással, az Altus pedig az állam kárára történt több tízmilliós beruházással gyanúsítható.

A Gyurcsány-kormány 2008 januárjában létrejött egyezség a Velencei tó partján, Sukorónál, nagy beruházási területet adott a külföldi Lauder-csoportnak egy nagy kaszinóváros (King's City) építéséhez. Ez területserével történt, amelynek során a területek igen különböző értéke következtében az állam jelentős összeget veszített.

Bajnai Gordon, a Gyurcsányt követő miniszterelnök belső vizsgálatot indított ebben az ügyben. A számvetőszték megállapítása szerint a földcsere szabálytalan volt. Az LMP (Lehet Más a Politika; 2009-ben megalakult párt) büntetőeljárás kezdeményezett: hivatali visszaélés miatt feljelentést tett Gyurcsány Ferenc ellen, aki röviddel lemondása előtt kiemelt beruházásnak nyilvánította a kaszinóváros tervét.

Gyurcsány ügyészégi kihallgatása már a Fidesz-kormány idején, 2011 októberében történt. Az Országgyűlés felfüggesztette a mentelmi jogát, és közölte vele, hogy hivatali visszaélés gyanúja miatt eljárást indítanak ellene, mivel úgy döntött, hogy az igényelt sukorói ingatlanok a törvényben előírt pályáztatás nélkül, ingatlancserével kerüljenek a Lauder-csoport birtokába.

„Bizonyítottság hiányában” a Főügyészség 2012 júliusában megszüntette a Sukoró ügyvel kapcsolatos nyomozást Gyurcsány Ferenc ellen. Ebben szerepe volt az amerikai nagykövetségnek is, aki nyomást gyakorolt a magyar kormányzatra. Budai Gyula számonkérési kormánybiztos, akivel „számonkérő jellegű beszélgetést” folytattak a nagykövetségen, egy tévéinterjúban elmondta, hogy „*az amerikai nagykövet nyíltan beleavatkozik a magyarországi belpolitikába, illetőleg azok a kérdések, amik ott elhangzottak, mind a nyomozó hatóság, mind a jogállamiság alapjait kérdőjelezték meg. Én úgy gondolom, hogy sem én, sem más soha nem tett fel olyan kérdéseket, hogy az Amerikai Egyesült Államokban milyen jellegű büntetőeljárások folynak politikusok ellen.*” A Kúria (a Legfelsőbb Bíróság neve 2012. január 1. óta) ugyanakkor megerősítette a Fővárosi Ítélőtábla korábbi ítéletét: érvénytelen és semmis a sukorói telekcsere.

Természetesen Gyurcsányon és társain mindenekelőtt a 2006. szeptemberi és októberi szadista rendőrterrorra kellene számon kérni. Jellemző, hogy néhány akkori politikus és a hatalmi szervek vezetői közötti helyzetelemző tanácskozásnak az anyagát harminc esztendőre titkosították. A tévé ostroma után az Országgyűlés teljes bizalmat szavazott meg Gyurcsány Ferencnek. Ez a tény azt bizonyítja, hogy a liberális pártok képviselői lenézik az ország népét.

A Fidesz, amely lényegében mindmáig az egyedüli rendszerváltó kormányzó párt (bár igazán akkor lenne az, ha sikerülne neki Magyarország közjogi folytonosságát helyreállítania), a történetekért el kellett volna számoltassa az elkövetőket. Persze az Európai Unió és az Egyesült Államok politikusai és médiája a történeteket a baloldali „demokrácia” természetes megnyilvánulásaként kezelték, és valamennyi számonkérési szándékot a magyarországi polgári kormány „diktatúrája” bizonyítékának tekintettek.

A Lauder-csoport beperelte aztán Magyarországot a sukorói egyezség felbontásáért, és százmilliárd forintos kártérítést követelt. A végső szót egy washingtoni választott bíróság mondta ki. Ez megerősítette a Kúria korábbi döntését, mely szerint a telekcsere-üzlet törvénybe ütköző volt. Emiatt és anyagi visszaélésekért öt ember ellen folyik tovább a per, akiknek lényegében Gyurcsány adott tetteikhez utasítást. De maga a volt miniszterelnök, aki ellen saját, valamint az amerikaiak állítása szerint is „politikai üldözés folyik”, érintetlen. Talán e miatti bosszúvágyból, no meg hazájával szembeni ellenszenvből Gyurcsány, a Demokratikus Koalíció vezetőjeként 2014 októberének végén Magyarország uniós támogatásának felfüggesztését és egyes magyar cégek uniós pályázatokról való kitiltását követelte az Európai Bizottság leendő elnökénél. Több diplomátával és az amerikai ügyvivővel is tárgyalt. Az Egyesült Államok, Gyurcsány támasza – mint tudjuk – bejelentette, hogy több sikkasztással vádolt magyarországi személy nem teheti be a lábát Amerikába. A személyek nevéről, kitiltás okáról és annak bizonyítékairól Obama vagy munkatársai nem hajlandók beszélni.

Egyébként különös, hogy miután az ügyészség Gyurcsányt mindezenekelőtt a törvények által akkor előírt nyilvános pályázat vagy árverés mellett még meg nem engedett telekcsere elrendelése miatt szándékozott bíróság elé állítani, 2014-ben a magyar parlament a pályázattól való lehetséges eltérés tizenhárom indoka mellé bevette a törvénybe a telekcsere-t is.

Amikor 2010-ben a Fidesz-KDMP szövetség nyerte meg a választásokat, a baloldali liberális értelmiség egy része „El a kezekkel Gyurcsánytól!” kezdetű „kiáltványt” adott ki, amelyet száznolc személy írt alá. Ezek a Gyurcsány-korszak idején történt visszaélések miatti *elszámoltatás* fogalmát azonosították a politikai *leszámolás*-sal. Szerintük a 2010-ben kormányra jutott pártok „összemosás a bűncselekményekért való jogi felelősségre vonást a másfajta politika egzisztenciális szankcionálásával, s ez jogállamban megengedhetetlen.” Kijelentették: „A demokratikus magyar jogállam magyar híveiként tiltakozunk a Fidesz »elszámoltatási« kampánya, a vezető Fidesz-politikusok fenyegető nyilatkozatai ellen”. Majd kijelentették: „felhívunk mindenkit a szabadság védelmére”.

Vajon milyen joron beszélnek éppen ezek a szabadság védelméről, miután a lakosság a szavazatával, tehát a *legdemokratikusabb úton* eltávolította politikai pártjaikat a hatalomból. Milyen erkölcsi joron beszélnek most, ha szavuk sem volt a 2006-ban elrendelt kivételes állapot idején, amikor rendőrruhába öltözött vadállatok békés járókelőket és ünnepelni kívánó embereket rugdostak és fogdostak össze az utcán. Miért nem volt szabad akkor még békésen sem tüntetni? Miért kaptak engedélyt a rohamrendőrök azonosító számuk levételére (engedély nélkül ezt nem merték volna megtenni), hogy megmásíthatatlanul azonosíthatatlanok maradjanak? Hogyan lehet az, hogy – kirívó példaként – egy vak embert, akinek fehér botja jelezte látásának hiányát, kiráncigáltak akkor egy kávéházból, az utcán megverték, és amikor menekülni próbált, tíz (tíz!) gumilövedéket lőttek a hátába? Hol volt akkor a „szabadság védelmére” felhívó liberális „urak” és „hölgyek” hangja, tiltakozása, valamint felhívása, hogy azonosítsák a pénzért ostromot szítókat, és azokat, akik fizették őket?!

Az Gyurcsányt védő felhívás egyik aláírója Ara-Kovács Attila, a volt *Ellenpontok* volt főszerkesztője, aki hajdani nézeteinek maradványait is megtagadva jelenleg Gyurcsány Ferencnek, a „módszerváltó” korszak mind politikailag, mind gazdaságilag legsötétebb periódusában a leghosszabban regnáló miniszterelnök pártocskájának a külügyi vezérszakértője.

Gondolom, jó kapcsolatai vannak a nem utasításai szerint ugráló Magyarországot különböző utakon, de mindenképpen megbüntetni akaró Egyesült Államok diplomáciai szerveivel.

Főnöke, Gyurcsány Ferenc, Magyarország „szeretett vezére”, mint említettem, arra törekszik, hogy az Európai Uniónál elérje: országunk ne dönthesse szabadon a kapott az uniós források felhasználásáról, mi több: egyáltalán függesszék fel a támogatásunkat, egyes magyar cégeket pedig tiltsanak ki az uniós pályázatokról.

A székely törekvésekről

Amikor Bajnai Gordon nyilatkozata szerint – az azóta már felbomlott – pártja, az Együtt-PM (azaz: Párbeszéd Magyarorszáért) szövetség úgy döntött, hogy támogatja Székelyek Nagy Menetelése elnevezésű tüntetést (2013. október), melyet ők autonómiájuk elnyeréséért szerveztek, Ara-Kovács Attila szinte hisztérikus kitöréssel bevallotta, hogy szégyelli, amiért egyáltalán ismeri a politikust, akinek egy ideig tanácsadója volt. Ellenzi ugyanis egy olyan autonóm terület létrehozását, ahol a magyarok többségben vannak. Indokai főleg gazdaságiak: egy olyan fejletlen terület, mint a Székelyföld nem tudja önállóan fenntartani magát. Persze, Ara-Kovács kétségtelenül tudja, hogy a román állam szándékosan hagyta ezt a területet megfelelő anyagi támogatás nélkül, és azt is, hogy a székely erdők már régen a tulajdonosaik birtokában kellett volna legyenek a kilencvenes évek elejétől, de még hosszú ideig az állami erdészet termelte ki azok faanyagát, és a haszon az állam zsebébe vándorolt. A hegyek lekopaszításában állítólag a magyarok szervezetéből valami miatt kizárhatatlan egy-két RMDSZ-mágnás is jócskán nyereszkedett.

A románok új közigazgatási egységekre akarják felosztani az országot. Mindenki tudja, Ara-Kovács is, hogy ennek fő célja a

román sovinsztáknak állandóan a torkán akadó, majdnem tisztán magyar lakossággal bíró székely megyék felszámolása, hogy – miután a németeket és a zsidókat pénzért kiengedték az országból – végre megvalósuljon a román alkotmányba foglalt hazugság: az, hogy Románia egységes nemzetállam. Ennek érdekében a székely megyéket úgy osszák háromfelé, hogy mindegyik részhez román vidékeket csatolnak, és az így kialakult területi egységek román többségűek lesznek, ezért „demokratikusan” megszűnik a magyarok regionális és helyi saját önkormányzatának lehetősége, s visszaszorul a nyelvük használata is. A cél: tűnjenek el már ők is az első világháború után Erdéllyel kibővített Romániából.

Ara-Kovács egyetért az egyik (talán legújabb) román tervvel, mely szerint a székely vidékeket Brassó megyéhez kellene csatolni. Ez gazdaságilag fejlettebb vidék, és így megfelelő anyagi lehetőséget tudna biztosítani az új területi egység fejlődéséhez. Szerinte: „Azzal, hogy a Székelyföld kiegészül ezzel a tájegységgel, megszabadul eddigi kiátkozott voltától, vagyis attól, hogy a magyarság egyfajta rezervátuma maradjon, ahol az ipart a kézművesség, a kultúrát pedig a nemzeti giccsgyártás jelentette hosszú időn át. És persze az ezekkel járó politikai radikalizálódás.” (Ara-Kovács Attila: Tüntető székelyek, In: Magyar Narancs 2013. okt. 28.)

Tudtommal Ara-Kovács apja székely volt. Vajon miért kezeli ilyen megvetéssel apai ági rokonait? És miért drukkol azért, hogy kisebbségbe kerüljenek, hiszen a Brassó megyével való egyesülés után az új adminisztratív egység lakosainak csak kevesebb mint a fele lenne magyar.

Emlékezzünk arra, hogy Ara-Kovács Attila a Krizsán Árpád által készített, már idézett interjújában még 1988-ban is a kisebbségek politikai, adminisztratív, gazdasági és kulturális autonómiájáról beszélt. Miért vált mindez időközben tárgyalanná? Mára értelmetlenné lett ezért küzdeni? Vajon miért? A *Milyen messze van Lengyelország?* című írásában még ezt írta:

„A kelet-európai népek többsége nem ébredt még ama felelősség tudatára, hogy a változtatás, az ellenállás felelőssége és gyakorlata – a hiábavalóságok parancsolta belenyugvással ellentétben – az az előfeltétel, amely nélkül még egy esetleges kívülről jövő segítség sem tud rendet és szabadságot e világrészben létrehozni.” (ELLENPONTOK i. m. 96. o.)

Nyilvánvaló, hogy a románok nemigen akarják majd megváltoztatni alkotmányuk nemzetállami mivoltukra vonatkozó pontját. A legkönnyebb az ezért folyó küzdelmet „hiábavalóságnak” tekinteni, és eleve lemondani róla. Segítséget jelentene, ha a tekintéllyel bíró államok helyes állást foglalnának ebben a kérdésben, de maguk sem viszonyulnak rokonszenvvel hozzá. „Akkor meg mire ez az egész cirкус, hisztéria, handabandázás?” – kérdezi Ara-Kovács.

Kétségtelen, hogy ennek az embernek nincs már köze az Ellenpontok szelleméhez. Lehet, hogy titokban ma már handabandázásnak tartja az egész szamizdatot. Ez talán azon liberálisok koncepciónak az átvételéből is származik, akik a kilencvenes években léptek fel a kollektív jogok ellen. „...máig őrzök egy fénymásolatot” – írta egy cikk szerzője – „amelynek eredetijét az SZDSZ terjesztette be a Liberális Internacionálé 1995 végi gyűlésén, amelyben a kollektív jogok helyett az egyéni jogok hangsúlyozását szorgalmazták – e tény egyébként simán letagadták az ügyből kiinduló sajtópolémiában. Megpróbálták elméletileg megmagyarázni, hogy nem kell foglalkozni a kollektív jogokkal, mert azok »alanya« megfogalmazhatatlan, ők fogalmazták a »republikánus«, az anyasorságtól elszakított magyarokat a nemzeti közösségekből »kidefiniáló« nemzetfogalmat az »etnicista« kultúránemzet fogalmával szemben.” (Borbély Zsolt Attila: *Nacionalista provokáció kontra kiemelkedő nemzetépítő gesztus?* Erdélyi Napló, 2013. 11. 18.)

Ide kapcsolódik a nemzeti érdek fogalmának a problémája is. Ara-Kovács Attila a londoni Chatham House által megjelentetett *International Affairs* folyóiratra hivatkozik, melynek 2014. májusi kötete ezzel a kérdéssel foglalkozik. Ő Jonathan Gilmore tanulmányát tartja a legérdekesebbnek, aki „párhuzamot von az 1997 és 2010

közötti munkáspárti, valamint az azóta érvényesülő konzervatív koalíció »nemzeti érdek«-definíciója között, megállapítva, hogy míg az előző a belső feltételek stratégiai teljesítésének és a külső köteleességek morális vállalásának harmóniájára törekedett, addig David Cameron kormányát nem feltétlenül vezérli a moralitás érvényesülése, a jelzett harmóniára egyáltalán nem törekszik. Azaz míg Tony Blair a nemzeti érdek szerkesztésének tekintette, hogy kormánya a demokrácia támogatása érdekében fellép a világ kríziszónáiban, addig Cameron számára az efféle dolog másodlagos, sőt politikailag mintha terhesnek is tűnne. Elég ha – tegyük hozzá, Gilmore fejtegetését szem előtt tartva – a brit nagykövetség példátlan szenvtelenségére gondolunk, amivel a demokrácia lebontását szemléli Magyarországon. Nyilvánvalóan az Orbán Viktor és Cameron közötti furcsa, Európa-ellenes különalkuk feltételrendszere nem teszi lehetővé, hogy London – szigorúan brit nemzeti érdekek szellemében – aggódjék a magyar sajtó szabadsága, a bírák függetlensége, az Alkotmánybíróság mozgásterének korlátozása miatt, pedig ezekre és az igazán aggasztó gazdasági állapotokra, valamint a kormány szintre emelt korrupció veszélyeire a City elemzői gyakorlatilag naponta felhívják a konzervatív koalíció figyelmét.” (Ara-Kovács Attila: Nemzeti érdek. Magyar Narancs, 2014. jún. 13.)

Úgy tűnik, hogy a külpolitikára specializálódás nagyon megfeküdt Ara-Kovács Attila lelkületét és intellektusát. Hiszen szerinte a belpolitikai célokat is külpolitikai törekvések kell meghatározni.

Vizsgáljuk meg a történeteket. Az angol „munkáspárti nemzeti érdek” képviselője, Tony Blair, miután körbetáncolta az őt meglátogató George W. Bush elnököt, mindketten kijelentették, hogy Irakot meg kell támadni, mert Szaddám Huszein atombombákat és gyilkos vegyi anyagokat tartogat a világ, és főleg Európa számára. És így is történt. Ara-Kovács szerint valószínűleg ez jelentette a „külső köteleességek vállalását”. A „belső feltételek stratégiai teljesítése” nehezen értelmezhető fogalom (egyáltalán hogyan „teljesít” valaki „belső feltételeket”), ezért nem világos, hogy a teljesítés és a kiprovokált háború vállalása között miféle harmónia jöhetett itt létre. Utólag mindkét államférfi bevallotta: eleve tisztában volt azzal, hogy Irakban sem atomfegyver, sem a vegyi fegyverek nem léteznek. Ennek alapján miképpen beszélhetünk „a köteleességek morális vállalásáról” egy olyan háborúban, amelynek elindítóit kezdettől tisztában voltak az indoklás hazug voltával? Aztán ne mondjunk nyilvánvaló ostobaságokat arról sem, hogy Blair „a nemzeti érdek részének tekintette, hogy kormánya a demokrácia támogatása érdekében fellép a világ kríziszónáiban”. Legyen bennünk annyi tisztesség, annyi „moralitás”, hogy bevalljuk: anyagi és hatalmi érdekek hajtották, amikor háborút kezdett Irakban. Hogy milyen sikeresen „támogatta a demokráciát”, azt minden ostoba is beláthatja az Irakból és környékéről érkező régebbi és mostani hírek alapján.

David Cameron minden bizonnyal férfi és nem pincsikutya. Ezért nem ugrál úgy, ahogy mások szeretnék. Tudja: a brit nemzet érdeke, hogy otthon harmonikus viszonyokat teremtsen, és nem tévesztik meg a budapesti kormányzó párt ellenfeleinek rágalmait. Sem a Magyarországot gyűlölő magyarországiak – vagy akár idegenek – feljelentései.

Keszthelyi András

Maga is a nagyváradi Ellenpontok egyik gazdag termésű szerzője, és noha közvetlenül nem vett részt a szamizdat előállításában, mivel a csaknem minden számban megjelenő *Cenzúrán innen* rovatot ő javasolta, van, aki őt is szerkesztőnek mondja.

1985-ben települt át Magyarországra. Pécssett befejezte Kolozsváron megkezdett filozófiai tanulmányait, és már utolsó éves egyetemistaként tanítani kezdett az ottani egyetemen.

„A rendszerváltás reménye és lehetősége magával ragadott” – vallotta. – „És nem volt kétséges számomra (...), hogy az SZDSZ, mint a pártállam legádázabb ellenfele, az én pártom. (...) 1993-ig tényleg csak műkedvelőként ártottam bele magam. Az első parlamenti választásokon segítettem Bretter Zoltán barátom pécsi SZDSZ-kampányát.” Ezt

követően viszont főleg politikával foglalkozott: felkérésre elvállalta Demszky Gábor újraválasztási kampányának sajtófőnöki feladatát, majd a German Marshall Fund ösztöndíjasaként két hónapot az Egyesült Államokban töltött, ahol – mint mondta – a politikusi szakma legjobbjaival találkozhatott. Demszkytól Kuncze Gáborhoz került, akit 1998-ban az SZDSZ elnökének választottak.

Ezután egy kis „politikai szünet” következett: a Synergon informatikai cég kommunikációs igazgatója lett.

A munkahelyét 2002 elején, ezúttal a szocialistákért, egészen pontosan Gyurcsány Ferencért hagyja el, aki reménysugár számára, bízván abban, hogy a vele együtt folytatott választási kampánnyal sikerül „legyőzni a Fideszt”. Azok „nem jöhetnek vissza, mert tönkre fogják tenni az országot” – állította minden indoklás és magyarázat nélkül. Ezért politikai főtanácsadó lett Gyurcsány Ferenc irodájában.

A Keszthelyivel kapcsolatos itteni sorok forrása egy vele készített interjú. (Keszthelyi András: „...egy illúzió rabjai voltunk” – Keszthelyi András politikai tanácsadóval Ádám Zoltán és Révész Sándor beszélgetett. Beszélő, 2013. november 13.) Az illúzió említése arra az elvárásra vonatkozik, hogy a szocializmus bukásakor „megjelentek olyan elvárások, melyek a legfejlettebb nyugati civilizáció legjobb mintáit követték.” Ennek azonban semmi társadalmi alapja nem volt. „Magyarország sosem volt korrupciómentes ország. Miért gondoltuk, hogy a szocializmus béklyóinak lerázásával egy csapásra az lesz?”

Ezek szerint 2013-ban Keszthelyi korlátlan jóhiszeműségében még azt gondolja, hogy van valahol – talán a „nyugati civilizációban” – korrupciómentes ország. Meglehet, hogy a Magyarországon szerzett tapasztalat teszi türelmessé az erkölcsileg kétes jelenségekkel szemben. Ezért nem zavarja, hogy Medgyessy Péter, a periódus első miniszterelnöke korábban „szigorúan titkos állományú tiszt” volt, hogy az SZDSZ a „legádázabb ellenfelének” utódpartijával, a szocialistákkal kormányoz együtt (sőt maga is „bármilyen áron” „annak a szerkerét tolja”), hogy Gyurcsányt, a következő miniszterelnököt „hevesen támadják privatizációs, üzleti ügyekkel”. Amikor ezzel kapcsolatban a riporter megjegyzi: „Hogy a csodába ne támadták volna, mikor ő volt a tipikus példája annak, hogy valaki a politikai kapcsolatainak köszönhetően lett gazdag ember”, Keszthelyi szelíden hozzátétele: „Meg a tehetségének, az eszének és a szorgalmának köszönhetően.” És nincs semmi lényeges megjegyzése a balatonörszödi beszédhez.

A 2004-es decemberi népszavazást, amely a határon túli magyarokat tiltotta a magyar állampolgárság felvételétől, Keszthelyi „nem szerette”, de „csinálta”.

A 2006 őszi rendőrterrorral kapcsolatban nehéz nem megdöbbenni a Keszthelyi álláspontján: „a jobboldali narratívánál, vagy akár a jogvédő narratívánál jelentősen nagyobb empátiám van azokkal a rendőrökkel szemben, akiket utcabútorokkal dobáltak, meg kövekkel.” A részvét valóban megilleti a Tévt parancsra védő, az illetékes hatóságok által magukra hagyott vidéki rendőröket. De úgy látszik, Keszthelyi Andrásnak eszébe sem jutnak az elkövetkező napokban a szemkilövő rohamrendőrök által mintegy bosszúból megtaposott, összerugdosott, megcsónkított emberek.

Gyurcsányt jobbra csak egy hibáját rója fel: hogy nem fogadta meg az ő tanácsát a szocialista párt megújításáról.

Úgy látszik, Keszthelyiből hiányzik az erkölcsi megfontolás képessége, és csak a siker gyakorlati oldaláról tudja megítélni a dolgokat.

Az Egyesült Államok értékei. Tanuljunk tőlük?

Diplomáciai háborúban állunk – állapítja meg Ara-Kovács Attila egyik cikkének címeiben (Magyar Narancs, 2014. jan. 28.), és feltételezi a kérdést, hogy a leendő (vagy bármikori) amerikai nagykövet „észreveszi-e, hogy a mai magyar kormány elszánt ellensége azoknak az értékeknek, amelyek Amerika hétköznapijait és ünnepnapjait igazgatják annak megalapítása óta?”

Nyilván nem anyagi értékekről van szó. Az igazi értékek az emberek életével kapcsolatosak. Nézzünk néhányat, amelyek soha nem fordultak elő Magyarországon.

1. Az Amerikai Egyesült Államok tízmillió bennszülöttjéből az államot megalapítók és utódaik kilenc milliót kipusztítottak.

2. Az Egyesült Államokban rabszolgaság volt... az alkotmány 13. kiegészítésének („amendment”) elfogadásával a rabszolgaságot az -ban törvényen kívülre helyezték.

3. Több törvény aláátámasztotta a faji szegregációt egészen az 1960-as évekig!

4. Az Egyesült Államoknak kilenc gyarmata volt, amelyekből három napjainkra tagállamokká nyilvánítottak.

5. A második világháború végén a japánok a svájci kormány közvetítésével már több mint félszáz fegyverszünetért könyörögtek, de az Egyesült Államok nem is válaszolt a kérésre. Truman elnök, valamint az amerikai tudósok és politikai vezetők egy része ki akarta próbálni, hogy az atombomba milyen hatással van az emberi szervezetre. Truman 1945 nyarán dobatta le a bombákat Hirosimára és Nagaszakira. A két várost mindjárt amerikai orvos szakértők szállták meg.

6. Eisenhower amerikai „elnök október 27-én, Dallasban tartott beszédében (...) kiemelte: »Ezeket a [kelet-európai] államokat nem tekintjük potenciális katonai szövetségeseknek.« Október 29-én Dulles táviratozott Moszkvába Bohlen nagykövetnek: ismételve meg ezeket a szavakat személyesen Hruscsovna, Zsukovna és másoknak.» (Johanna Granville: Megtorlás Budapesten. Szovjet invázió és normalizáció, 1956–1957. 1997. 2. szám) –Mindeközben a Szabad Európa Rádió segítséget ígért a magyar forradalmároknak.

7. Irak, melynek vezetője már akkor Szaddám Huszein volt, első sorban amerikai biztatásra 1980. hadüzenet nélkül, megelőző légitámadásokkal megtámadta Iránt. A nyolc évig tartó háborúban mintegy másfél millió ember halt meg.

8. 2002 óta a kubai Guantánamo amerikai támaszponton helyezték el afganisztáni, iraki, északkelet-afrikai és dél-ázsiai foglyokat. Ezekre sem a Genuai egyezmény hadifoglyokra vonatkozó része, sem pedig az Egyesült Államok területén kötelező hasonló törvények nem érvényesek. Itt rendszeresen kínozzák a foglyokat, és nagy részüket minden ítélet nélkül ma is ott tartják.

9. Amerikai – és részben Nyugat-európai – támogatással bukott meg a tunéziai, a líbiai és az egyiptomi kormány. Azelőtt Afrikában Líbia népének volt a legmagasabb az életszínvonala. Ma különböző fegyveres csoportok prédálja.

10. Hasonló beavatkozással buktatták meg az ukrain törvényes kormányt is amiatt, hogy nem akarta aláírni az Európai Unióba való belépési kérelmet.

Amíg a Szovjetunió fel nem bomlott, Európa legnagyobb nemzetiségi kisebbsége a magyar volt. Addig az ukrain oroszok a többi orosszal egy államban éltek. Amikor Ukrajna kivált a Szovjetunióból, az orosz lett a legnagyobb európai kisebbség. Ne feledjük, hogy a kelet-ukrainai orosz területeket Lenin ajándékozta Ukrajnának, a Krím félszigetet pedig Hruscsov, aki maga is ukrán volt. Vagyis az ottani oroszok bolsevista vezérek politikai játékai révén kerültek ukrán fennhatóság alá.

Amikor az 2014-es évben az amerikai és uniós segédlettel törvénytelenül létrejött ukrán kormány a korábbi, viszonylag liberális nyelvtörvény helyébe a kisebbségek jogait korlátozó és sovinszta ukránok által támogatott új törvényt hozott, az ország orosz lakosai megmaradásuk érdekében joggal léptek akcióba, és nincs mit csodálkozni azon, hogy anyaországuk a kialakuló konfliktust nem nézte közömbösen. Egy normális emberi világban minden népnek joga kellene legyen arra, hogy megőrizze nemzeti-etnikai sajátosságait, valamint módja arra, hogy megakadályozza a többségi néphez való beolvadásukat.

November elején Mihail Gorbacsov megalapozottan vádolta a Nyugatot mindenekelőtt az Egyesült Államokat az 1989-ben a Moszkvának tett ígéretek megszegésével és a bizalom lerombolásá-

val. Szerinte a világ egy újabb hidegháború küszöbén áll, és ez még a kedvezőbb forgatókönyv megnevezése.

Csaknem másfélszáz évvel ezelőtt írta Karl Marx: „*Angliának kettős küldetését kell betöltenie Indiában: az egyik romboló, a másik újjáalkotó – a régi ázsiai társadalom megsemmisítése és a nyugati társadalom alapjainak lefektetése Ázsiában.*” (Konrad Löw: A kommunista ideológia vörös könyve. Marx és Engels – A terror atyjai – Kairosz Kiadó, 2003. 114-115. o.) Csak kevés változtatással (Anglia helyett Amerikát, Ázsia és India helyett Európát vagy talán az egész világot írva) aktualizálhatjuk az idézetet. A világkormány megvalósítása az amerikai pénzvilág határozott célkitűzése. Ez a kormány – ha valóban létrejön – egy újfajta amerikai világbirodalmat lesz hivatott irányítani, ahol valószínűleg még a teljesen lényegtelen vonatkozásokban is kötelező lesz a feltétel nélküli egyetértés, mert csak így lesz sajátosságok nélküli egyenfelegyelem. Ennek kitűnő próbája és kísérleti iskolája az Európai Unió.

Ami hazámat illeti: ha Gyurcsány vagy más hasonló kvalitású baloldali liberális politikus lenne Magyarország miniszterelnöke, s hozzá hasonló emberi tartású személyekből állna a kormány, a mindenkori amerikai elnököt biztosan a gazda öröme töltene el. Esetleg olyan, mint amelyet Obama akkor érezhetett, amikor – a már megszületőben levő háború előtt – gyorsan megkapta a béke-Nobel-díjat.

Végszó

Keszthelyi András cselekvésének indítékait nem könnyű megérteni. A sikerhajhászason túl talán maga sem tudja, hogy mit miért csinál. De lehet, hogy okosabb, és el tudja hallgatni – mondjuk egy interjúban – az igazi indokait.

Ara-Kovács Attila nem rejti el a gyűlöletét. Erre talán szüksége is van, hogy ellensúlyozza a vele hasonlók előtt azon gondolatait, amelyeknek ma szinte az ellenkezőjét kell vallania, hogy befogadják azok, akik előtt csillogni szeretne. Benne és Gyurcsányban van valami közös, ami érthetővé teszi, hogy kölcsönösen vonzódnak egymáshoz.

Mindkettőjük számára a Fidesz a fő ellenség, noha – bár nyilván ez a párt sem tökéletes – mindketten tudják, hogy a „mód-szerváltás” óta az ország számára Gyurcsány regnálása volt a legrohadtabb és a legbestiálisabb. Tény: Gyurcsány „érdekesebb”. És akinek hiányzik az erkölcsi ítélőképessége, az vele szemben elveszti a józan esztét is.

Magyarországon a baloldali liberálisok képviselik a „demokráciát”. Ezt minden ellenségünk tudja kívül is, belül is – szerte a világon. A politikai darálóokban az etnikai-nemzeti megmaradás gondolata a demokrácia halálos ellenségévé változik. Ezért önvédelmünk megnevezése hamar eljut a nacionalizmustól a fasizmusig.

Mindkét említett személy a világot gyarmatukká átalakítani törekvő hatalmak kiszolgálóinak szolgálóivá lettek. Ez bizonyára kifizetődő számukra. Közben úgy emlegetik a „szabadságot” mintha ennek a napjainkra felismerhetetlenné torzított fogalomnak a manipulátorai nem a nemzetek eltiprására, a népek homogenizációjára és lehetőleg minden egyes ember erkölcsi lényének semmivé tételére törekednének. Az odavezető utat „demokráciának” nevezték el, melynek gyakorlati „érvényesülése”. ellentmondásban van a szó képzeletbeli tartalmával. Az „egyenlő egyéni jogok” csak a hatalom kiváltságosai számára érvényes fogalom, Egyébként a tartalmas életet mossák össze a semmivel.

Ara-Kovácsra és Keszthelyire gondolva mélységes sajnálattal állapítom meg, hogy éppen ezzel a két egyénnel csináltam az Ellenpontokat. Egyáltalán nem új keletű ez az érzés, de egyszer ki kell már mondani.

Göteborg, 2014. augusztus-november

Hetvenöt éve született Jakabos Ödön

Jakabos Ödön Nyujtódon született 1940. január 29-én. Harminckét éves korában vágott neki nagy útjának, alapos előkészületek után: könyvtárakban kutatott, nyelvet tanult, térképeket böngészett, tudósokkal beszélgetett és világot átszövő kapcsolathálót épített ki, több ezer levélben keresett szállásadó, célját támogató ismerősöket. Vékony poggyászában mindössze egy váltás fehérneműt, székely ruhát, egy pár tornacipőt és egy marék csomakőrösi földet vitt magával, zsebében öt dollárt. 1972 októberétől négy hónap alatt jutott el autóstoppal, vonattal, hajóval Dardzsilingbe, 1973 júniusában érkezett haza. Útján írt naplójegyzéseit folyamatosan, több példányban küldte haza barátainak, belőlük itthon könyvet szerkesztett Indiai útinapló címmel. 1979-es halála után felesége fejezte be a kézirat gondozását, 1982-ben adta ki a Kritérium Könyvkiadó. Ebből közlünk rövid részleteket.

Február 21.

Az éjjel néhányszor felébredtem, nem a moszkító miatt, rosszat sem álmodtam, de kellett egy kicsit tornásznom és néhányszor körülgrándoiznom a szobát, dörzsölgetnem meg-gémberedett végtagjaimat. Valahára aztán virradni kezdett, és mivel aludni úgysem tudtam, nekikezdtem a tegnapi eseményeket lejegyezni, leveleket írni. Utóbbiakat innen postázni nincs pénzem, de majd a legközelebbi levelezőm elintézi. Dardzsilingban vannak kényelmes, nyugati típusú szállodák is, 30, 40, sőt, 100 rúpiáért, de én csak lélekben számítok nyugatinak, fizikailag sokszor túlteszek a helyi lakosságon is.

Mint említettem, reggeli helyett írogattam, aztán megborotválkoztam, rendbe szedtem székely ruhámat, szállásadómtól kerti szerszámokat kértem kölcsön, aztán székely harisnyám zsebében a maréknyi csomakőrösi földdel, kezemben a szerzőszámmal és a tegnapelőtti búcsúzásnál a nyakamba akasztott virágkoszorúval elindultam a temető felé. Nézegettek az emberek, olyan is akadt, aki megkérdezte, milyen országból jöttem, merthogy olyan szép az öltözetem. Időnként előhúztam a zacskó földet, mosolyogva morzsolgattam jobb kezemben, szinte jött, hogy felmutassam, összecsiszítsem az embereket: nézzétek, világlátott föld Európából, Indiát is jobban ismeri, mint sokan közületek, hiszen közel 100 napja vándorol ebben az országban, áthaladva a 15 legnagyobb államon!

A város szélén egy rúpiáért kenyeret vettem. Nemsokára felértem a hegygerincre, elhagytam az utolsó házakat, és szinte abban a pillanatban megláttam alig száz méterre előttem az út szélén a már fényképekről ismert temetőt. Rögtön felismertem Kőrösi Csoma síremlékét az út melletti első teraszon. Tizenöt lépcsőfok vezet fel az út jobb oldaláról odáig, az első terasz körülbelül két méterre van az út fölött. Be kell val-lanom, percekig csak álltam és éreztem, amint könnyeim végigfolynak az arcomon. A közel féléves kilátástalan bolyongás nehézségei, az ijesztő helyzetek miatt sokszor féltem, de soha nem sírtam, és most éreztem, nincs erő a lábamban, képtelen vagyok egyet is lépni. Nem tudom, megértene-e engem most azok is, akik repülőgéppel és kocsival néhány nap alatt Európából a síremlékhez érnek, és a taxi vagy magánautó éppen a temető előtt áll meg velük, de nekem most jutott eszembe minden: az átélt veszélyek, éhezés, honvágy, a további bizonytalanság. Minden most jutott eszembe, hogy itt magam előtt láttam egy darabot otthonról. Időnként emberek jöttek az úton, ilyenkor elfordultam és rátamaszkodtam az út bal oldalán álló betonkorlátra, ne lássák, hogy sírok. Lassan megnyugodtam. Felmentem a lépcsőköre, be a temető kicsi lécezett kapuján. A síremlék a bejáratától a harmadik, az út felől a második. 2x2 méteres betonlapján kettős öntött vas-korlát. A négy sarkán virágtartók betonból.

Szép napsütéses idő van. A levegő éles, de nem hideg, mint a nyári hónapokban a Fogarasi-hegység gerincén. A virágkoszorút rákötöttem a síremlékre, aztán leültem a vaskorlátra, és megettem a kenyeret. Nagyon éhes voltam. Félútnál vagyok! A négy virágtartóból maréknyi földet gyűjtöttem, és a helyére beszórtam az otthonról hozottat. Ennek megvan a helye odahaza. Hiányzik onnan egy marék dardzsilingi föld.

„Nem tartozom azok közé a tehetős európai úriemberek közé, akik a maguk költségén, élvezetből és kíváncsiságból utaznak: inkább csak szegény diák voltam, akinek az volt a vágya, hogy felkeresse Ázsia különböző országait, amelyek a múlt időkben oly sok emlékezetes történés színhelyei voltak, hogy megfigyeljem a népek szokásait és megtanuljam nyelvüket...” (Kőrösi Csoma Sándor – Előszó a Tibeti–angol szótárhoz.)

(...) Rokonszenves kicsi állomás a dardzsilingi. Friss hegyi levegő. Indiai viszonylatban ez a város kimondottan tisztának nevezhető. Időnként szél seper végig rajta, egy-egy felhőt hajtva maga előtt és ködbe vonva egy ideig a kilátást. Leírhatatlanul szép vidék. Egyfelől nagy mélység erdőkkel borítva, másfelől a város teraszosan épült házsorai, köröskörül hegyek, hegycsúcsok végtelen sora. (...)

Dardzsilingben vagyok. Utam 128. napján elértem a tulajdonképpeni célhoz, a városba, ahol Kőrösi Csoma Sándort több mint 130 évvel ezelőtt eltemették. Egyelőre az engedélyem hétnapos itt-tartózkodásra jogosít fel. Valószínű, hogy az én helyemben sokan egyenesen a Kőrösi Csoma Sándor síremlékéhez siettek volna. Én nem. Úgy tettem, mintha egészen más okok miatt jöttem volna ide. Visszagondoltam arra a pillanatra, amikor először tettem a lábam India földjére, és elindultam éppen ellenkező irányba, délre, aztán nyugatra, északra, és csak két és fél hónappal később kanyarodtam Kelet-India felé, akkor is nagy kerülőkkel, és mégis idejében ideértem. Ha ilyen nagy távon nem ártott a nyugalom, ugyan miért sietnék az utolsó órákban? Úgy éreztem, valami nagy és kellemes nyugodtság szállja meg egész lényemet. Valósággal jólesett eljátszozni a gondolattal, hogy itt vagyok, síremléke, földi porai itt vannak nem messzire, és ha akarom, egy nekiszaladással ott lehetek. Ha csak rágondoltam erre a pillanatra, már a torkomban éreztem a szívem, és fojtogatott a sírás. Nem – ismételtettem magamban –, ma még nem. Nem akartam porosan, szakállasan és fáradtan a síremlékhez menni. Úgy éreztem, nemcsak magam vagyok, sokan állnak mögöttem, tömött soruk Európáig ér, és most mind látnak engem, minden mozdulatom figyelik és irányítják. Nem lehet ezt megmagyarázni. (...)

Széchenyi István Sarkadon 1823-ban

Széchenyi hosszas szabadságolás, benne egy nyugat-európai s angliai utazás után visszatér huszárezredéhez - Gyulán, Sarkadon, Nagyszalontán, Nagyváradon át Bihar-Díószegre. Naplója szerint egy dél-magyarországi kanyarodó után érkezik, Makó, Mezőhegyes irányából.

“(május) 15-én

Megyesen át, ahol Hengelmüllert nem találtam; Gyulára, ahol Wenckheim grófot nem találtam: ahol a kastély egy frissen tisztított bórna drághoz hasonlít - onnan Sarkadra .”

Megyesen a Sarkad s Sarkadkeresztúr között elterülő Megyespusztát kell érteni. Hengelmüllerről (akit nem talált) kicsit később. A gróf pedig, akinek kastélya a frissen tisztított bórna drághoz hasonlít s szintén nincs otthon, Wenckheim József. Mit láthatott a szellemileg, lelkileg s testi valójában is örökké nyughatatlan, túlfűtött, minden iránt érdeklődő Széchenyi Sarkadon? Biztosan “találkozott” a református templommal, csak akkor még mai ritka szép, “kilenc- egy” tornya nélkül. S ott volt, ugyanúgy, mint ma, a Márki Sándor Múzeum épülete is, de akkor épp mint postaállomás. Ellenben nem láthatta az Almásy - kastélyt, mert annak építését 1829-ben fejezték be.

“16-án

Szalontára. Véletlenül összeakadtam Simonyival.(...)”

Akivel véletlenül összeakadt, az nem más, mint Simonyi József ezredes, vakmerő és vad Simonyi óbester, a napóleoni háborúk páratlan, legendás huszára. Közlegényből lett ezredes és báró, aki, hogy képletesen szóljunk, szabályával vágta ki a nemesi címert s vérével írta meg hozzá a bárói címet. Ekkor épp a 4. Hessen - Homburg huszárezred és, mint ilyen, Széchenyi István parancsnoka. (Amúgy, mint tudható, Széchenyinek sem kellett szégyenkeznie híres ezredese árnyékában. István gróf 1813-ban, a Napóleonnal vívott sorsdöntő lipcei „népek csatájában” oly fontos s veszélyes küldetést hajt végre bravúrosan, hogy megkapja a legmagasabb orosz, porosz és osztrák kitüntetések.)

Bényei Miklós: Széchenyi István, a bihari katona c. tanulmányából idézzük:

„Előbb (július 27-én) a Bihar megyében, Sarkad alatt fekvő Megyes pusztán - ahol május közepén is megfordult - nézett szét. A kincstári birtok bérlőjével, Hengelmüller Mihály ügyvéddel korábbi keletű, még a lóversenyek szervezésének idejére datálható a kapcsolatuk.”

Most vissza Széchenyi Naplójához. Július 31-én ismét Megyespusztán van.

„Nagy égháború. Megyesen egy csengős ökröt agyonütött a mennykő; ilyen eset már többször előfordult. Az égháború engem a vadászatot ért utól. Villám, jég, zivataros eső az arcomba. Egy kicsit féltem. A villám 4 embert és 1 lovat agyonűjtött - 1 embert megsebesített.”

Megyespusztai, kétegyházi és mezőhegyesi tapasztalatairól írja Cenkre, gazdatisztjének: „Meglepő, hogy ezek az emberek a gazdaságukat milyen olcsón s jól vezetik. Egyharmaddal olcsóbban építenek, mint mi! A helyi sajátosság az oka, vagy hogy ők okosabban s ravaszabban fognak hozzá, mint mi. Nekem úgy tűnik, egyik is, másik is.”

Ekkoriban jegyzi le: „Nem annyira a szabadság hiánya, mint gyakran állítják, hanem a földtulajdon hiánya nyomasztja elsősor-

ban az idevaló földnépének nagy részét.” (Elgondolkodtató..)

Úgy számoljuk, bihari szolgálata idején Széchenyi legalább háromszor utazott át, időzött Sarkadon. Nevezetes Naplóját főleg német, helyenként francia, angol nyelven - néha olasz s magyar mondatokkal fűszerezve - írta. Társalgási s írott nyelven ekkor még inkább idegen, de lelke, mint mindörökké, magyar. Rengeteget olvas, tanul, tudni, tapasztalni akar.

Minden energiájával: készül! Készül az ő tragikusan, megrendítően nagy sorsháromszöge: a Haza- Szerelm- Halál „foglyaként”. A sorrend néha változik, de érdekes, hogy ha a szerelmet (vagy annak fájó hiányát) jelzi Naplójában, megszólal a sorsháromság másik ketteje is. Crescence-ről (akkor még reménytelen szerelme, később a felesége lesz) írja: úgy akarja, reméli elnyerni szívét, hogy mindent megtesz a hazáért. Hogy így legyen igazán méltó az asszonyhoz, önmagához, szerelmükhöz. Mi ez, ha nem vegyitizta romantika? S mégis, vegyitizta valóság lett belőle. 1814-ben kezdett Naplójában, melynek ő az *Ami jót és rosszat átéltem* címet adja - 1823-ig több, mint tucatszor emlegeti a szabadító, mindent megváltó halált. Amikor csalódik a világban, reményeiben és önmagában. S másnap újra indul, új lendülettel. Nekünk, egyszerű halandóknak felfoghatatlan, mennyi sziporkázó ötlet, zseniális terv és elemi erejű érzelem született abban a hatalmas elmében és lélekben. Most képzeljük el, mekkora erő, akarat és tehetség kellett e rengeteg vibráló, nyüzsgő, helyét kereső érzelem s gondolat hadának fegyelmzéséhez, rendszerezéséhez és célá, tervvé kovácsolásához! Aki érteni, sejteni akarja, vegye elő a Fehérlófia népmesénket s bízza magát a benső, csendes sugallatokra. (Ez persze csak egyik megfigyelési lehetőség.) Mondott keményeket, kevésbé hízelgőket a magyarságról. Felmenti őt, hogy saját magán még kegyetlenebbül elverte a port, ebben is példát adott. (Amit ma sem követünk, de hát nem mindenki Széchenyi, mondhatjuk sunyin.) Kétszeresen vezekelt: nemzete s önmaga miatt. Nagyon nagy lélek s nagyon nagy szenvedés kell ehhez. Mint a Golgotához.

Bihari huszár korában Platon, Arisztotelész, Rousseau, Voltaire, Racine, Condorcet, Goethe, Schiller, Kleist, Edmund Burke, s persze, lelki - szellemi és szerelmi gyötrődésehez az oly igen passzoló Shakespeare és Byron a „társai”. Tanulmányozza a kor nagy közigazdászai, Adam Smith és Friedrich List munkáit. (Talán nem érdektelen, de a Napló alapján elmondhatjuk, hogy a huszártisztek többsége az átlagot jóval felülmúlta műveltségben, a magyar és európai valóság és kultúra ismeretében, így azokkal Széchenyi szinte mindenről szót tudott váltani. Persze, nem minden vita nélkül.

Ő - a korabeli állapotok, a haza és saját maga esendősége miatt is oly sokat gyötrődő, szenvedő (néha tán szenvedgő) ember - ALKOTOTT, TEREMTETT! Minden valamire való magyarnak ismernie kell, kellene céljait, eredményeit. (Tanítják az elemi iskolában, középiskolában s egyetemeken.) Kétségbeesései, csak Naplójának meggyónt vívódásai, meg nem értettsége s végül a pisztolygolyó volt a tandíj. „A magányosság a méltó halálra érlel, a társaság a kurta életörömről nevel.” - mondja a Naplónak. Kossuth Lajos szerint ő a „legnagyobb magyar”, Kemény Zsigmond szerint ő a „leghívebb magyar”. Miért nem mondjuk, hogy ő volt a leghasznosabb magyar?

Szabó István

A műveltség

Az igazi műveltség nem az ismeretek rendszertelen halmaza, hanem az ismeretek pontos koordinátarendszere.

Török László

A világ és benne önmagunk megismerése már csecsemőkorunkban elkezdődik, mikoron érzékszerveink és bontakozó értelmünk segítségével fogalmat alkotunk a környező és a magunkban rejlő valóságról. A megismert dolgok és jelenségek rendre nevet kapnak, s ezzel megkezdődik a világ anyanyelvi megismerése. Kölyökkorunkban a mese és játékaink segítségével vesszük birtokba a világot, így válik az számunkra ismertté és otthonossá. A megfigyelés, utánzás és főleg a beszéd segítségével fokozatosan a közösségi tudás, tapasztalat birtokába jutunk, alaposabb műveltség megszerzéséhez (iskolás kortól kezdve) azonban az olvasás (a nyelvi, matematikai, vegyi, zenei stb. jelrendszer) elsajátítása is szükséges, melyek a világ olyan területeit tárják fel és olyan kérdéseket válaszolnak meg, melyek csak azon a nyelven írhatók le és ismerhetők meg, más nyelvre, jelrendszerre tulajdonképpen lefordíthatatlanok, s melyeken el lehet jutni, ha nem is az igazság, de a kifejezhetőség végső pontjáig. Az olvasásnak tehát kiemelkedő szerepe van a műveltség megszerzésében, melyet nem helyettesíthet sem a személyes tapasztalat, sem a televízió képernyője, sem előadások meghallgatása.

A megismerésben az egyszerűtől haladunk a bonyolultabb, az egésztől a részletek (pl. vázlattól a kidolgozás), a közelebitől a távolabbi (pl. a bölcsőtől a világegyetem), a régítől az új (pl. az őskortól a jelenkor), a népitől a magaskultúra, és az érzékletestől az elvont felé, lépésről lépésre, lépcsőről lépcsőre. Tananyagnak pedig nem valami hígított pótlék való, hanem csakis az, ami helytálló, s ami egyszerre tudományos, erkölcsi és művészi érték. Minden más ártalmas. *Mert aki valamit rosszul tud, az kevesebbet tud, mint aki nem tud semmit.* Az ismeretek felhalmozása, az adatok gyűjtése megelőzi az adatok feldolgozását (átgondolását, szűrését, kiértékelését) és gyakorlati felhasználását, de maga a gyakorlati próbálkozás, a kísérletezés is újabb adatok, észleletek, tapasztalatok és gondolatok birtokába juttat.

A valóság megismerésével új tulajdonságra teszünk szert: *tudás*. Az összegyűjtött és rendszerbe foglalt tudást, mely a világ megismerését, megértését, és ennek az ismeretnek a gyakorlati felhasználását biztosítja, nevezzük Tudománynak. A tudomány feltárja a valóság formai és tartalmi összefüggéseit, miközben gyakorlati alkalmazásával egy új világot teremt. A korszerű tudomány és alkalmazásai ma már a túlszaporodott emberiség létszükséglete lett.

A különböző tudományokat két nagyobb csoportra oszthatjuk: vannak elméleti tudományok, és vannak gyakorlati (vagy alkalmazott) tudományok. Az *elméleti tudományok* képezik a gyakorlati tudományok alapját, viszont minden tudomány a leíró résszel kezdődik, mely az állandó (pillanatnyi) és a változó (működő) dolgok, jelenségek összegyűjtésével előbb a „mi van?” kérdésre ad választ, majd az értelmező résszel folytatódik, mely az érzékszervi ismeretek elméleti átgondolásával és követ-

keztetések levonásával most már „a miért?”-re keres magyarázatot. A *gyakorlati tudományok* ellenben az elméleti ismeretek és tudományok hasznosításával az emberiséget vágyainak, szükségleteinek és igényeinek (pl. táplálkozás, közlekedés, párbeszéd, védelem stb.) minél jobb kielégítéséhez segítik hozzá („mire használható?”). Ide tartoznak az összes foglalkozások, mesterségek és szakmák tudományai.

Az elméleti tudományok eredményeit tehát végül is a gyakorlati tudományok használják fel, de a gyakorlati tudományok is újabb megfigyelésekkel és gondolatokkal gazdagíthatják az elméleti tudományokat. A tapasztalat megtanított arra, hogy nem is létezik haszon nélküli tudomány; tulajdonképpen minden tudománynak van elméleti (leíró, értelmező) és gyakorlati része, melyek kölcsönösen is hatnak egymásra. Ha pedig a művészetek, tudományok és mesterségek kapcsolatát tekintjük, benne a szépnek, igaznak és jónak a kapcsolata nyilvánul meg. A különböző tudományok és művészetek így módon szoros egységgé olvadnak össze, mint ahogy a világ, melynek megismerésére törekszünk, maga is megbonthatatlanul egy.

A tudományok tagolódása az emberi szellem szüleménye, hiszen a természetben és társadalomban csak jelenségek vannak, anélkül, hogy fel lennének osztva különböző területekre a különféle tudományok szerint. A természet és társadalom egyszerűen felkínálja nekünk a végtelenül sok jelenség látványát, mi pedig ezeket értelmezzük, osztályozzuk és kötni igyekszünk valamely ismeretághoz a könnyebb érthetőség céljából. Az egységes világ tehát pazar sokszínűségben tárul elénk, de csak annyi a miénk, amennyit a tudományok feldolgoznak belőle.

A tudományok és művészetek egyénileg elsajátítható része a műveltség. Az elméleti és gyakorlati tudományoknak megfelelően tehát van elméleti, és van gyakorlati műveltség is, és itt is alapvető az elméleti műveltség, melyet aszerint, hogy a világ két nagy jelenségcsoportjának melyikét részesíti előnyben, természettudományos és társadalomtudományos műveltségre bonthatunk.

A dolgok természetes folyása szerint elsődleges és alapvető a Természettudományos műveltség, amely nélkül a társadalomtudományos műveltség is elveszítheti minden tudományos alapját. A természettudományos elméleti műveltséghez szorosan kapcsolódik a természettudományos gyakorlati műveltség, ezért célszerű a természettudományokkal együtt tanulmányozni azok gyakorlati felhasználását is, pl. a mérnö-

Márványtábla a Gyárfás-kúria homlokzatán

ki tudományokat, az orvostudományt, a különböző mesterségeket.

Míg a természettudományos műveltségből tudjuk meg, kik vagyunk, hol élünk mint természeti lények, és hogy mi történik körülöttünk a természetben, addig a társadalomtudományos műveltség arra képesít, hogy felismerjük kik vagyunk, hol élünk mint társadalmi lények, és hogy mi történik körülöttünk a társadalomban.

Minden elmélet végső célja azonban a Gyakorlat; ezért szükséges, hogy az oktatás és az önképzés ne csak elméleti, hanem gyakorlati is legyen. Az elméleti műveltség segítségével csak tájékozódunk a világban, de azért kell tájékozottnak lennünk, hogy majd a gyakorlatban helyesen és eredményesen járassunk el. Szellemünk fejlesztését ezért a gyakorlati műveltség megszerzésével zárjuk, mely csakis az elméleti műveltség alapján állhat szilárdan. Míg tehát az elméleti műveltség célja a gyakorlati műveltség megalapozása, addig a gyakorlati műveltség az elméleti ismeretekre és gyakorlati tapasztalatokra támaszkodva segít helytállni a mindennapi életben és a munkában.

A gyakorlati műveltség elérésének legkézenfekvőbb módja az önmagunk ellátását biztosító munka, amely egyszersmind az Erkölcsei elv legtermészetesebb alkalmazása is, mert a legegyszerűbb erkölcsi szabály abban áll, hogy lehetőleg minél kevésbé szolgáltassuk ki magunkat másokkal, mi magunk ellenben minél többet szolgáljunk másoknak. Minden, amit teszünk, valamilyen formában mindig érinti embertársainkat, ezért a gyakorlat mindig morális természetű. *Az erkölcs tehát a legfontosabb gyakorlati szempont*, mert az erkölcs dönti el mindenekelőtt, hogy az, amit csinálunk, jó-e vagy rossz.

A gyakorlati műveltségnek – az elméleti műveltséghez hasonlóan – szintén két formája van, hiszen túlnyomórészt természettudományos elméleti műveltségű embereknek a gyakorlati műveltsége is inkább természettudományos jellegű, míg a társadalomtudományos elméleti műveltségűek gyakorlati műveltsége is nagyobb részt társadalomtudományos. Mivelhogy minden tudománynak van gyakorlati része is, ezért minden tantárgyat lehet és kell gyakorlatiasan is tanulni.

A természettudományos gyakorlati műveltséghez tartozik mindaz a gyakorlati tudás, amely az anyaggal, mégpedig akár az élettelen, akár az élő anyaggal közvetlen kapcsolatban áll. Tulajdonképpen az egész civilizációs fejlődés a természettudományos gyakorlati műveltség terméke, de alapjául a természettudományos elméleti műveltség, főként a természet törvényeinek ismerete szolgál.

A társadalomtudományos gyakorlati műveltséghez tartoznak a közösségi és az egyéni érdekek érvényesítésével kapcsolatos gyakorlati ismeretek, melyek ugyancsak szükségessé ahhoz, hogy a közösség és az egyén boldogulhassanak a világban. Ezek az érdekek lehetnek kulturális (pl. az anyanyelv megőrzése), társadalmi (mindenekelőtt a közösségi szabadságjogok biztosítása), és gazdasági (az anyagi jólét növelése) érdekek.

Az életben mind az elméleti, mind a gyakorlati műveltségre egyaránt szükségünk van, ezért nem csak az a félművelt, akinek az elméleti műveltsége hiányos, hanem az is, akinek a gyakorlati műveltsége elégtelen, szegényes. Elméleti műveltség nélkül még lehet az ember élelmes és ügyes, de nagy ember nem lesz soha, mert nem képes elkülöníteni az örök

értékeset a pillanatnyi hasznostól; gyakorlati műveltség nélkül viszont az egyén élehetetlen és ügyetlen lesz, s így minden elméleti kiválósága ellenére is menthetetlenül lemarad a mindennapi gyakorlati életben.

A tudományok és mesterségek fejlődése maga után vonta azok részekre bontását, szakosodását is. Ma már lehetetlen tökéletesen ismerni mindegyik részterületet. A szakosodás, vagyis a munkamegosztás – a nagyobb elmélyülés és szakszerűség révén – előnyös a tudományok és mesterségek fejlődésére, hasznos a különbözőképpen szakosodott egyének számára is, akik békésen megélhetnek egymás mellett, mert nincsenek egymással közvetlen versenyben, és mindegyiknek megvan a saját jövedelmi forrása, de üdvös az egész társadalom számára is, mert tagjai egymás igényeit kölcsönösen kielégítik, s így az egyének hatékonyabb működése az egész közösség teljesítményét emeli.

Az ember hovatovább mind kisebb részterület mind képzetesebb szakértőjévé válik, tévedés azonban azt hinni, hogy kis területen el lehet mélyedni szélesebb ismeretek nélkül is, hiszen az újabb adatok és szempontok nemcsak kibővítik, hanem gyakran egészen más megvilágításba is helyezik szűk körű szakismereteinket is. Az a szakember tehát, aki csak a sajátjához ért, nem olyan ember, aki a kicsiről mindent tud, hanem olyan ember, aki valójában nagyon keveset tud, még ha azt másoknál jobban is tudja. Ezért nem elegendő a képzést csupán a szűk körű szakosodás irányába fejleszteni, hanem ki kell terjeszteni a sokoldalú tájékozódás felé is; pl. a szakiskolák az elméleti ismeretek kibővítésével eljuttathatnák tanulóikat az érettségi bizonyítványig.

Így hát a szakismeret mellett az általános műveltség továbbra sem fölösleges, s az iskolai általános oktatás éppen ennek a nyújtására hivatott. Míg az általános műveltség a *személyiség* általános fejlődését, addig a jól választott szakismeret az *egyéniesség* kibontakozását, az egyéni tehetség és képességek kiteljesítését segíti elő; ám az egyén csak akkor tudhatja meg, mik az igazi képességei, ha előbb kipróbálja őket. Ezért az iskola igyekszik minél több tantárgyat és részletet megtanítani, csakhogy a műveltség nem egyenlő a különböző szakok egymás mellé tanulásával és a lényegtelen részadatok halmozásával, mert ez a „sokoldalúság” szétaprózódáshoz vezet.

Mindent megtanulni reménytelen, fölösleges és helytelen, mert a túl sok tananyag megemészthetetlen, csak fáraszt és kimerít, végül pedig megutáltatja a tanulást, melytől lehetőleg majd szabadulni igyekszik. Ebben a formában az iskolai munka egy nagy semmi, amely csak bizonyítványt ad, de nem képes általános műveltséget is adni. A tanuló legjobb esetben is csak ügyesen színlel, de szellemi érdeklődés nincs benne, így iskolái elvégzése után igyekszik sürgősen elfelejteni mindent.

Aki sokfelé kap, keveset markol, s így menthetetlenül lemarad a szűk területre szorítkozó szakemberekkel szemben, akikkel egyetlen területen sem állja majd ki a versenyt, mert nem fog tudni semmi érdemlegeset alkotni semmilyen téren; emiatt idővel megkeseredett és önbizalmát veszített ember lesz. Aki viszont felismeri és kifejleszti képességeit, az nem fogja túl-, de alábecsülni sem magát, így magatartása egyszerű, természetes és öntudatos is lesz.

A szétszórt tudás tehát nem sokat ér, sem általános műveltséget, sem szakismeretet nem tud nyújtani, hiszen

minden ismeret csak abban az összefüggésben válik értékesé, mely a megismerés egészével köti össze. A valóság ugyanis nem elszórt tények garmada, hanem összefüggések hálózata, s így az igazi tudás sem lehet széthulló részletek és összefüggéstelen adatok halmaza, hanem csakis egymással összefüggő részek egésze, amelyben mind a szakismeretnek, mind az általános műveltségnek megvan a maga helye. A szétaprózódás viszont azzal a veszéllyel fenyeget, hogy elsorvad a szélesebb összefüggések felismerésének képessége; márpedig nem az az igazán fontos, hogy föl tudjunk mondani egy csomó fölösleges részletet, hanem hogy az egészből is legyen valami átfogó áttekintésünk, mert a műveltség főképpen egybelátást jelent.

Mindent tudni lehetetlen, de minden lényegeset tudni már elérhető feladat. Általános műveltséghez tehát úgy lehet hozzájutni, hogy az alapok megszerzése után, a fontosabb ismeretek kiemelésével, a főbb vonalak kihangsúlyozásával és a nagyobb összefüggések összefoglalásával előbb az egész vázlatos áttekintéséhez jussunk, majd az egész és a lényeges felől a részletek felé haladva, mindenki kedve, tehetsége, érdeklődése és iskolázottsága szerint tovább szaporíthatja, dúsíthatja, sűrítetheti, gyarapíthatja a részleteket, mint ahogy egy rajz vagy festmény is mindig a vázlattal kezdődik, és csak utána következik a részletezés. Ebben mindenki különböző fokig, részletességig juthat el, a teljesség elérése nélkül; sokat tudhat az ember, de eleget sose. S bár az egészet bejárni nem lehet, belátni már lehet, mert ha az ember a megismerés magasabb csúcsaira jut el, onnan már messzebbre elláthat. Minél tágabb szemhatárt láthatunk be, annál inkább elvesznek a részletek, de annál jobban előtűnnek az általános összefüggések. Így hát az általános műveltség részleteiben elkerülhetetlenül többé-kevésbé szegényes marad; a részletek alaposabb ismerete továbbra is a szakemberek feladata és kiváltsága marad.

Az általános műveltség megszerzéséhez tehát nagy vonalakban mindennel foglalkozni kell, de semmiképpen sem szétszórtan: nem ide-oda kapkodással, hanem egyidőben csakis meghatározott tárgykörben való elmélyüléssel (vagyis tanulmányozással, több könyvben egyidejű búvárkodással) szerezhethetünk megfelelő ismereteket, mert különben az időben távol eső részletek között elveszítjük a kapcsolatot. Ezért, aki el akarja érni kitűzött céljait, az egyszerre csak egy úton, egy tárgykörben haladjon, s ne kóboroljon sokfelé, mert az nem haladás, hanem ténfergés. Éppen ezért, ha szilárd ismeretekre akarunk szert tenni, célszerű a különböző tudományokat, művészeteket és mesterségeket egyenként, bizonyos ésszerű sorrendben és egymással összefüggő, ugyanakkor egymást ki is egészítő csoportokban tanulmányozni.

Az általános műveltség tehát egységes egészet jelent, a különböző ismeretek összhangzatos, összeillő rendszerét, azaz a részek nem csupán halmozott, hanem szervezett, rendezett összességét, amelyben minden összefügg, és mindennek megvan a maga helye, s amely minden új adatot képes a maga helyére illeszteni, a meglévő ismeretekhez kapcsolni (hiszen a részismeret is az egész ismeretére vonatkozik), s ily módon képessé tesz arra, hogy mindabban, ami agyunkat ostromolja, rendet tudjunk teremteni. Ehhez azonban sokoldalú: természeti és társadalmi, elméleti és gyakorlati tájékozottságra van szükségünk, mert az igazság ismeretét csak a

harmonikus egész tudása adhatja. Az ember tehát kiemelhet egy szakot, de a többi vázlatos ismerete is szükséges. Az egyest persze mindig könnyebb megérteni, mint az egészet, és nyilván könnyebb kiragadni egy részt, majd felnagyítva előtérbe állítani, s a szakszempontok kivetítésével és általánosításával magyarázni mindent, hogyha az általánost, az egészet átfogni már nem képes.

Az ilyen ember tudja, amit tud, de nem tudja, mi a műveltség. Műveltség híján azonban a szakemberből *szakbarbár* lesz, akinek „műveltsége” többnyire a kártyajátékok és a filmsztárok ismeretére szorítkozik, és a legkultúrátlanabb szórakozásokat választja, általános műveltségre pedig már nem is törekedik. A szakbarbár nem tud tájékozódni a világban, tévelyeg, nem ismeri fel azt, ami már nem szakmai kérdés, hanem *létkérdés*, és könnyen a szélhámosok, népámítók hálójába kerül.

Ezzel szemben a műveltség egy ésszerűbb, igazabb és teljesebb világkép kialakulásához vezet, helyesebb valóságismeretet ad, és ezáltal biztonságérzetet is nyújt, elősegíti a hibák elkerülését és könnyebbé teszi beilleszkedésünket a környezetünkbe. A tökéletesebb tájékozottság nagyobb önállóságra ad lehetőséget, ami egyszersmind a szabadság növekedését is jelenti, és segít bennünket abban, hogy megtaláljuk helyünket a világban, létünket pedig szép és hasznos szereppé tudjuk formálni. Végére is *nemcsak magunknak tanulunk*, hanem családunknak, népünknek, és a legkiválóbbak az emberiségnek is; mert csak akkor ér igazán valamit egy ember tudása, ha kisebb-nagyobb közösségét és a jövőt is szolgálja vele.

Véér Győző, Szováta

Petőfi emlékszoba Koltón

Orvosainkra emlékezünk

Dr. Bálint Jenő

1926–2001

A szép erdélyi őszök számomra egyik legemlékezetesebbje az 1953-as évi vénasszonyok nyara volt. Most is látom, ahogy a már alacsony pályán járó nap koradélutáni sugarai besütöttek a Hadapródiskolából hét évvel ezelőtt egyetemmé előléptetett épület földszintjének délnyugati sarkán lévő boncterem ablakain. Bent a boncteremben mintegy nyolcvan fehérköpenybe öltözött lány és fiú, az 1-4-es csoport tagjai szorongtak szipogva, illetve időnként a szemüket törülgetve a formalinnal telített levegő izgató hatása miatt.

A négy tanársegéd közül csak egy viselt fehér sapkát és egy igen-igen hosszú pálcával mutogatott számunkra még egészen ismeretlen valamiket a falakat beborító, négyzetmétert is meghaladó ábrák egyikén. Erős székely akcentussal beszélt, amire szerintem még rá is játszott. „Na nézzük sze meg ezt a dógozást”, mutatott rá az alkaron egy általa izomnak nevezett rajzolatra, amelytől egy nyíl vezetett oldalra, ahova annak a latin neve volt felírva. „Musculus flexoris hallucis longus” a neve ennek a dógozásnak”, mondta Bálint Jenő, mert hát ő volt az a fiatal tanársegéd, aki ez év nyárelején végzett és mindjárt benn tartották tanársegédnek. Nem is csoda, hiszen harmadéves korában már díjtalan gyakornok, negyedéves korában már fizetési gyakornokként oktatja az anatómiát, s közben végzi az egyetemet is. Ebben az időben faragta ki az agytörzset az agyidegek magvaival, amelyik az anatómiai intézet múzeumának egyik büszkesége volt.

Tizenkét éven át oktatta az anatómiát, s közben bejárta a sebészetre is, hiszen a legtöbb fiatal anatómus nem akar örökre a formalinos boncteremben oktatni, hanem az itt szerzett ismereteit a sebészeten akarja kamatoztatni. Így lett Bálint dr. is előbb általános sebész, majd urológus szakember a marosvásárhelyi urológián, ahonnan 1968. november 1-én jött át a sepsiszentgyörgyi kórházhoz, ahol aztán nyugdíjaztatásáig dolgozott.

* * *

Székelyudvarhelyen született 1926. november 9-én, kisiparos családban. Az édesapja szabómester, az édesanyja háztartásbeli. Öten voltak testvérek, így hát nem dúskáltak nagyon a földi javakban. Iskoláit az elemtől kezdve az érettségiig Udvarhelyen végezte, nagyon jó oktatók keze alatt. Ahogy annyira nőtt, a nyári vakációit a helyi deszkagyárban töltötte, napi tizenkét órát dolgozva. Ez jó volt arra, hogy megtanulja, a feladatokat el kell végezni. Erre szoktatta a cserkészmozgalom is, mert időközben a „kis magyarvilág” alatt abba is bekapcsolódott. S mert kiváló tornatanára volt, vívóleckét is vett. S tetszett-nemtetszett, a leveleoktatáson is részt kellett vennie. 1944 nyarán éppen a deszkagyárban kereste meg két csendőr az azonnali bevonulásra felszólító, levante- katonának való behívóval. A Szászrégen melletti laktanyában két hónapig levante katonai szolgálatot teljesített, azután rendes katonának „léptették elő”, s mint ilyen vett részt az erdélyi harcokban. A Kelemen havasokban fogták el az oroszok, s indították volna a Szovjetunió felé, de „három nap után úgy döntöttünk a társaimmal, hogy nem veszünk részt a Szibériában tartandó nyelvtanfolyamon, és megszöktünk”, meséli Bogdán Lászlónak.

Tegyük hozzá - sikeresen, és azt is megérezte, hogy mint volt levante katonának, jobb, ha nem mutogatják magukat Udvarhelye, ezért elindultak a Hargitához közeli Zeteváraljára, ahol mind a hárman tanítói állást kaptak. 1945 tavaszáig lapítottak itt, s csak ezután mertek hazamenni és visszaülni a középiskola padjaiba. Így megúszták a földvári internálást, a foksáni „átmeneti tábor”, az orosz fogságot, illetve a szinte biztos halált.

Eredetileg tanárnak készült, de aztán 1947-ben mégis az orvosi mellett döntött, ahol saját szavait idézve „kemény tanulás volt hat éven át” Ezután mint már említettük, tovább is Marosvásárhelyen dolgozott.

A tudományos munkába is bekapcsolódott, 12 dolgozat szerzője vagy társszerzője volt. 1962-ben meghívást kapott Budapestre, de kiutazási vízumot már nem kapott hozzá. Később, már a változás után, Svájcba és Brüsszelbe is kapott meghívókat, de akkor már anyagi és más ok miatt nem mehetett el.

Mindezt egy másfajta tudományoskodással kárpótolta a Sors. De ezt már hadd mondja el Ő, a Bogdán Lászlóval készített interjúból idézve:

„Professzorom az urológián dr. Kótai Pál, rendkívül színes egyéniség volt. Állandóan németalföldi festőkről, irodalomról, zenéről beszélgettünk, s engem a guta ütött meg, mer vártak a betegek. Egyszer azt kérdezi maliciózus hangulatában: Jenőké, fel tudnád sorolni az aradi vértanukat? Mondom, hogyne, névsor szerint, vagy kivégzési sorrendben? Hát ehhez tudni kell, hogy én Aradon 1962-ben rendbe szedhettem a csontokat. Még azelőtti kalandom a régészettel Petőfi nevéhez kötődik. '956-ban, mint csontszakértőt hívtak meg a Segesvár környéki ásatásokhoz. A jeles Petőfi kutató, Dienes Sándor, több kiváló monográfia szerzője, ott próbálta meg a dolgokat hadtörténeti szempontból is rendbe tenni. Élmény volt számomra ez a pár nap. Ott ismerkedtem meg Nyilas Vilmával is, a Petőfi Intézet igazgatójával. 9 év után végre felkereshettem Pesten. -Jókor jön Jenő — fogadott nagyon kedvesen — éppen költözünk, de itt vannak a Petőfi kéziratok, turkáljon bele -Hát akkor láthattam a nagy költő kézíratait. Minden lap mappában volt. Legnagyobb hatást rám egy, a debreceni évekből származó kötelezvény tette: Alulírott P.S. tartsom fejebe itt hagyom a kalapomat, atillámat, csizmámat. Hát akkor hogyan és miben ment el?

Azután ott volt Arad. Tudvalevőleg annak idején illegálisan ásták ki a vértanúk csontjait a bitófák alól. Ott hányódtak a múzeum pincéjében ládákban. Megkérdezték tőlem mikor megérkeztem, meg tudom e különböztetni az emberi csontokat az állati csontoktól? Jó vicc—így én. S nekiláttam megszerezni a vértanúk maradványait. Nagy Sándor egyik combcsontját például Aulich ládájában találtam meg. Mindenesetre rendbe raktam az egészet... a pince különben tele volt negyvennyolcas emlékekkel. Még a Kossuth temetésén lévő, el nem égett, vagy félig égett gyertyák is ott voltak. Kótai csak ezután tudta meg, hogy én Aradon voltam, s mibe ütöttem bele az orromat”

Hát beleütötte még egyébbe is az orrát. Az egyetem titkárságán dolgozó Kovács István főtitkár rendezésében az egyetem kultúrscsoportja, ahogy az akkori plakátok hirdették „az intézet fennállásának tizedik évfordulójának tiszteletére” a Marosvásárhelyi Állami Filmharmóniával közösen előadta Kodály Zoltán Hány János népi daljátékát, amelyben a táncokat Bálint Jenő tanította be, s egyben az első huszár szerepét is ő

alakította. Mint másodéves hallgató én is énekeltem a mintegy száz tagot számláló kórusban, és kisebb szerepet is játszottam, így szemtanúként bizonyíthatom, hogy olyan fergeteges huszártáncot azóta sem láttam, pedig még a Szegedi Szabadtéri Színpadon is megnéztem később a daljáték előadását. S ezt Bálint Jenő tanította be. Tódult Marosvásárhely lakossága a színházba, nézni a pompás huszárruhában feszítő táncosokat, s hallgatni: „Hadd tudja meg császár fensége / Mi terem a magyar szívébe...”. Azt hiszem, a meghirdetett öt előadás után le is vették a műsorról, de lehet, hogy még annyit sem ért meg.

Ezután újabb fába vágta a fejszéjét: részt vesz az Egyetemi Művészegyüttes (EM) megszervezésében, az orosz katedra tanársegédének, Kóródy Ferencnek, Toró Árpád VI. éves medikusnak és Dali Sándor intézeti IMSZ titkárnak szövetségében. Ebben a társaságban hangadó szerepet játszott, úgy is, mint szervező, úgy is mint a táncsoport vezetője. Sőt, túlságosan is hangadó volt. Márkos Albert Csík-felesíki sorozó című hármass együttesre írt táncszvitjével jutott a csúcsra a művészegyüttes a főiskolások országos bukaresti seregszemlájén. 1958-ban első díjat nyert, az ezzel együtt járó 30.000 lejmel (Egy kezdő orvosi fizetés 800 lej volt), és egy autóbusszal. Ezen a versenyen a „manschafttal” még Bálint Jenő is részt vett, de valahonnan figyelmeztetést kaphatott, mert hirtelen visszavonult a kulturális életben való részvételtől. Még idejében, mert amikor már a Kállai kettőssel készült a bukaresti versenyre az együttes, annak vezetőjét, Kóródy Ferencet nacionalizmus vádjával 7 év javító börtönbüntetésre ítélték 1959-ben, az egyetemnek egyesítésekor.

Időközben megnősült, és két fiúgyermeke, Levente és Előd született. Egyre inkább a szakmai munka foglalta le az idejét,

abbahagyta a sportokat, az úszást, evezést, falra akasztotta a törét és vívósisakját. A faragást nem hagyta abba, előbb díszítő-motívumokat, később a Szervátiuszok biztatására alakokat is faragott. Hat kiállítása volt. Kettő-kettő Marosvásárhelyen és Sepsiszentgyörgyön, egy-egy Csíkszeredában és Udvarhelyen.

Kedves foglalatossága volt összegyűjteni az első világháborús katonák „háryádait”, amit aztán egyes szám első személyben olyan sikeresen adott elő, hogy egyszer - éppen nálam - az előadás közben betoppant kolozsvári kémia-tanársegéd rácsodálkozva kérdezte: *Tényleg olyan hideg volt?* Ugyanis akkor épp azt mondta el, hogy Szibériában olyan hideg volt, hogy *a melegedés céljából gyújtott tűz lángja ráfagyott a barakk falára.*

Negyvenkét évig orvoskodott, beleszámítva azt is, hogy negyedéves korában már eltávolított egy zsírdaganatot. 7228 műtétet végzett, amit azért tudott pontosan, mert minden operációt gondosan feljegyzett.

Orvosi munkájában segítette a jó kezűessége, a nagyszerű szellemi és fizikai adottsága. Hogy nem futhatott be akkora pályát, amire mindezek predesztináltak, abban az adott társadalmi körülmények mellett az élete vége felé a lassan szenvedélybetegséggé váló etilfogyasztás is hozzájárult. De ez sok más tehetséges emberrel is megesett, különösen a székelyek között. Én is csak a rend kedvéért említem meg.

Sokoldalú, termékeny, mozgalmas élete 2001. december 22-én ért véget, miután még megérte Levente fiának autókarambolban elszenvedett halálát is. Hamvai, kívánságának megfelelően, a székelyudvarhelyi temetőben pihennek.

Dr. Nagy Lajos, Sepsiszentgyörgy

Dr. Bíró András

1926–2004

Erdővidék sok neves embert adott a tudományos és művészeti életnek, akik különböző nagy kulturális centrumokban fejtették ki tevékenységüket, de olyant, mint dr. Bíró András, nemigen találunk köztük. A kis mezővárosban, Baróton vált neves orvossá, miközben az orvostudományok doktora címet is megszerezte a környékbeli emberek elismerése mellett.

Nem erdővidéki származású, még csak székelyföldi sem. Ősei a Partiumban éltek. Apai nagyapja a Szatmárnémetihez közeli Ákos községben földművelésből tartotta fenn hat fiút és egy lányt számláló népes családját. S ahogy lenni szokott, a sok fiú közül egyesek nem a földművelést választották, hogy a családi vagyont ne aprózdják el. Így lett András apjából iparos, aki több helyen dolgozott, többek között a kolozsvári Dermata gyárban is, majd feleségével, Kapusi Teréziával véglegesen Zilahon telepedett le. Ez a választás a gyermek András szempontjából szerencsés volt, hiszen a nagy múltú zilahi Wesselényi Református Kollégiumban tanulhatott az elemi iskolától kezdve. Az izes zilahi nyelv és a gondos egyházi légkör határozta meg az Ady Endre iskolájában eltöltött éveket, ahol kiváló tanítók, tanárok formálták a zsenye gyermekek és ifjak lelkivilágát, tudását. A bécsi döntés után a meglévők mellé még Magyarországról is érkezett néhány tanár feltölteni a hiányzó helyeket. Az iskolai élet rendjébe beletartozott, hogy áhítattal kezdték és végezték heti munkájukat, ami nagymértékben hozzájárult az életrend és munkafegyelem, az embertársakkal szembeni tiszteletadás, a közösségi szellem kialakításához.

1928. augusztus 11-én született nagyapja falujában, Ákoson. Már középiskolás korában elhatározta, hogy az orvosi pályát választja életcélul, sőt, azon belül is a sebészet vonzotta. Így érettségi után a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Intézetbe felvételizett eredményesen, itt végezte tanulmányait magyar nyelven 1953-ban. A vakációk alatt szabad idejét a zilahi megyei kórházban töltötte tapasztalatszerzés céljából. Harmadéves korától igyekezett jelen lenni az úgynevezett extern orvosi munkában. Sokat tanult a nagy híró Mátyás Mátyás professzortól.

A korszak rendje szerint minden végzős orvosnak három, jobb esetben két évig körzeti orvosként kellett dolgoznia. A köpecsi szénbányához került üzemorvosnak. Kihasználva „a párt és a kormány” bányászokat pártoló intézkedéseit, jól működő üzemi rendelőt szerelt fel tízágys fektetővel, röntgennel, laboratóriummal. A bányában föld alatti elsősegélynyújtási pontot létesített, ahol jól felkészített egészségügyi személyzet tartott állandó szolgálatot három váltásban. Miután letelt a kötelező körorvosi szolgálat, jelentkezett a baróti kórház sebészetén meghirdetett állásra, amit el is nyert, és 1956. június 1-jétől alorvosként dolgozott Lőrincz Béla sebész szakorvos mellett. 1959 őszén szakvizgázott, és szakképzett sebészorvosként végezte tovább munkáját Baróton.

1972-ben Bukarestben a főorvosi vizsgát is sikeresen letette. Közben több alkalommal továbbképző tanfolyamokon vett részt, ahol állandóan bővítette ismereteit.

1973. július 1-jéig a baróti kórházban dolgozott egyfolytában, ekkor szolgálati érdekből áthelyezték a sepsiszentgyörgyi megyei kórházhoz dr. Darkó Zsigmond egykori egyetemi tanársegéd, osztályvezető főorvos mellé. A sokoldalúan felké-

szült, ambiciózus fiatal sebész is hozott valami újat: bevezette az égett sebek szakszerű és összetett eljárású kezelését. Elvállalva az Orvostudományi Társaság elnöki tisztségét is, részt vett a kórház tudományos munkájában, megpezsdítve azt. A megyei kórház sokkal nagyobb lehetőséget nyújtott számára, hiszen messzemenően nagyobb jogköre volt bizonyos műtétek elvégzésére, mint a baróti kisvárosi kórházban. Ennek ellenére nem adta fel baróti otthonát, ingázó orvosként dolgozott. 1982-ben sikeresen megvédte doktori disszertációját Marosvásárhelyen a dr. Maros Tibor érdemes professzor vezette tudományos bizottság előtt, megszerezve az orvostudományok doktora címet is.

1985. október 1-jével az egészségügyi minisztérium a sepsiszentgyörgyi megyei kórház sebészeti osztályának vezető főorvosává nevezte ki, egyben Kovászna megye gondjáiért is felelt. Ezt a tisztséget 1990. február 28-áig töltötte be. Ekkor saját kérésére hazahelyezték a baróti kórházhoz osztályvezető főorvosnak abban a reményben, hogy ott szakember hiányában a nyugdíjaztatása után is tud majd dolgozni. És úgy is történt, a nyugdíjkorhatár elérése után – miniszteri jóváhagyással – tovább dolgozhatott.

1995-ben egy minisztertanácsi törvénymódosítással mindazok, akik rendelkeztek az orvostudomány doktora címmel, 70 éves korukig dolgozhattak, így ő is. Hetvenedik születésnapján mint a Kovászna Megyei Orvos Kollégium doyenjét köszöntöttük.

2000 áprilisában betegség miatt kénytelen volt abbahagyni

tevékenységét és nyugdíjba vonulni. 2003. június 14-én a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógyszerészeti Egyetem – 32 volt évfolyamtársával együtt – mint ötven éve végzettet aranydiplomával tüntette ki.

Gyógyíthatatlan, de türelemmel viselt betegség után tíz esztendeje, 2004. január 4-én hunyt el.

* * *

Szilágysági ember lévén is ragaszkodott Erdővidékhez, Baróthoz, a székelyekhez. Megszerette őket. Felfogása szerint kis helyen is lehet nagy eredményeket elérni, aminek kulcsa az állandó tanulás.

Szakmai pályafutása – beleértve az orvostudományok doktora cím megszerzését is – szép példája annak, hogy mennyire hamis az a sokat hangoztatott állítás, miszerint „anyanyelven való tanulás hátrányos helyzetbe kerül egy nemzeti kisebbségű tanuló”. Bíró doktor végig magyar nyelven végezte tanulmányait, és mégis sikerült feljutnia a csúcsra. Igaz, egész életében Barnard szívsebész mondatát tartotta irányadónak: „Minden tőled függ. Ha azt hiszed, hogy veszteni fogsz, már veszítettél is. Előbb vagy utóbb az nyer, aki hisz abban, hogy nyerni fog.”

Szabó Rozália egészségügyi asszisztenssel kötött házasságából két gyermeke született: András és Péter. Márk, Ágnes és Réka unokái viszik tovább nevét.

A baróti református temetőben nyugszik.

Dr. Nagy Lajos

Keresztes Gyula emlékére

Keresztes Gyula közösségünknek a példaképe volt és az is marad mindörökké. Amit elért az életében, azt valós munkával, személyes hozzáállással tette, tekintélyt kikövetelő személyisége gyümölcsének tekinthető. Nem külső, hanem belső hatalom eredménye. Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület a szervezet jelmondatával méltatja Keresztes Gyula köz szolgálatába állított életpályáját, kiemelten a műemlékvédelem terén kifejtett szakmai és közérdekű tevékenységét: „Ki a köznek él, annak élni érdemes.”

1921 augusztus hetedikén született Marosvásárhelyen. Nemcsak hosszú és boldog élettel ruházta fel a sors, hanem idős korában is figyelmet érdemlő testi, lelki és szellemi frissességgel rendelkezett. Már reggeli órákban mozgékonyan járt-kelt a városban, vasárnaponként megszokott helyén ült a templomban, és továbbra is alkotott.

Éppen „magyar időben” volt egyetemista, tanulmányait az akkori fővárosban a M. kir. József nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetemen (Műegyetemen) végezte és fejezte be 1944-ben. 1946-1950 között Budapesten dolgozott építésmérnöki irodákban, majd a Fővárosi Tervező Intézetnél, de hazatért Marosvásárhelyre. Szakmai és családi életét idehaza alapozta meg mondhatni „kóskárolyi” helytállással.

Kós Károlyhoz nemcsak az a párhuzamos életút köti össze, miszerint az építéset egyetemes értékeinek budapesti kamatoztatása helyett a kisebbségi sorsot, annak bánatait és örömeit választották mindketten, hanem nyilvánvalóan a szakma is. Továbbá az írás, a magyar nyelv művelésének a szeretete, a közösség szolgálata. Hazatértét követően tervező, a Vártemplom restaurálását vezeti, az Építészeti Technikum tanára, 1955-58 között Marosvásárhely főépítésze, majd nyugdíjazása-

ig a Maros megyei Tervezőintézet főtervezője. A hatvanas évek elején a Maros Magyar Autonóm Tartomány területén számba veszi a műemlékeket, felméri, tanulmányozza, tervezi a helyreállítási munkálatokat. Később munkaterülete leszűkül Maros megyére. Munkássága feldolgozásával öt könyvet jelentet meg és számos más könyvben társszerzőként van jelen.

Önálló könyvei: Maros megyei kastélyok és udvarházak (1996), Vásárhelyen vásár tartatik (1996), Marosvásárhely régi épületei (1998), Marosvásárhely szecessziós épületei (2000), Maros megye középkori templomai (2011).

Több helyi, országos és külföldi szaklapban ismerteti műemlékeinket, közöl a műemlékvédelem és a művészetek tárgyköréből. Mintegy négyszáz cikke jelent meg.

Az újjáalakulást követően az EMKE tagja lesz, a kilencvenes években aktívan részt vesz a Kelemen Lajos Műemlékvédő Társaság tevékenységében, valamint a Református Kollégium Öregdiákok Baráti Körében. És bár testi-szellemi energiáit egyre inkább be kell osztania, hosszú és eredményes nyugdíjas éveit során továbbra is műemlék jellegű munkát végez, sok egyháznak ad szakmai tanácsot helyreállítási munkáknál.

Főbb kitüntetései: 1997 - Marosvásárhely díszpolgára, 2001 – a „Város neves személyisége” címe a Marosvásárhelyi Rádiótól, 2003 – a Dr. Bernády György Közművelődési Alapítvány Emlékplakettje, 2006 – a Református Kollégium „Bolyai Farkas emlékplakett”, valamint az Európai Bolyai Társaság „Elismerő oklevele”, 2011 – az EMKE Maros megyei szervezete emléklapja.

Köszönjük, Gyula bácsi, hogy mindenkoron követendő példa maradtál, hogy helytállásból, szülőföld-szeretetből és ismeretből, pontos munkából és hívó emberi méltóságból örökervényű útravalót adtál nemzedékek számára!

Ábrám Zoltán

Gyászol a színházi világ

Eltávozott közülünk Kötő József (1939–2015)

A napokban emlékeztünk meg a Szatmári Friss Újságban Senkálzsky Endre színművész halálának első évfordulóján a romániai magyar színház "Fanatikusról". Így nevezte Kötő József Senkálzsky Endre színművészt "A színház fanatikusa" című, 2004-ben megjelent könyvében. Ma pedig a keresztapa, Kötő József, távozása döbbsenti meg a színházi világot. Igen, bármennyire hihetetlen, dr. Kötő József színház-történész, a romániai magyarság mindenese 2015. január 20-án letette a tollat. Befejezte színészmentő küldetését. Hány száz színészt mentett meg a feledéstől! Hány ezer színházért lobogó lelket őriznek könyvei, tanulmányai! Mindig másokért, mindig másokról szóltak munkái. Egész élete a küldetéses ember szolgálata volt a színházért, a romániai magyar kultúráért, megmaradásunkért. Ehhez egyetlen utat ismert: a minőség útját. Hányszor elmondta itt Szatmárnémetiben is: a romániai magyarság megmaradásának titka a minőségi munka, a minőségi tanulás, a minőségi élet, mert mi az élet minden területén többet kell teljesítsünk, többet kell felmutassunk mint a többségi nemzet. Nem csak mondta, de tette napról napra, óráról órára. Volt élsportoló, tanult, írt, utazott, előadott, zsűrizett, intézményt vezetett, lelkesített, erőt adott. Mindezt boldogan, mosolyogva, de mélységes komolysággal, nagy hittel és magas minőségen tette. Mára már legendává lett.

Nem fogalmazhatunk nála pontosabban, hitelesebben és szebben, mint ahogy Ő írt Senkálzskyról: "A legendát nem

költenünk kell, hanem feltárnunk mibenlétét, leírunk a jelenséget, hogy a hiteles kép példa és tanulság erejével szolgáljon, alkotói modellként eljövendő korok számára is." Igen, Kötő József, megértettük, ezt kell tennünk, leírunk a jelenségeket, felmutatni a példaképeket, de már Nélküled, az ember odafigyelésed, a gondoskodó szereteted nélkül...

Kötő József a Harag György Társulat hatvan éves évfordulóján rendezett ünnepségen járt utoljára Szatmárnémetiben. A 60 év krónikája című kötetben mára nélkülözhetetlen színház-történeti tanulmánya jelent meg Kutya kötelesség elmenni a falig címmel, amely a színház-társulat 1953-1989. közötti időszakát részletekre menő alaposítással elemzi. A cím Csiky Andrásról vett idézetből származik, amelyben a színművész a diktatúra idején lelkünkben és mindennapi életünkben beépült falakról, félelmekről, gátakról beszél. "De egy művésznek, egy értelmiséginek kell legyen annyi bátorsága és annyi intelligenciája, hogy tudja, nem marad középben, hanem elmegy a falig". Ezt vállalta és tette Kötő József is, mint színház-történész, mint értelmiségi, mint művész, mint színház-igazgató, mint egyetemi tanár, mint erőt-hitet sugárzó magyar ember. Mindig elment a falig. Ma már azon is túl van. Szeretnénk visszahívni, mert látjuk az úrt, a betöltethetetlen, ami utána maradt. Gyászolja a Harag György Társulat és annak közönsége. Mindannyian együtt kérjük az Urat: adjon nyugalmat Kötő Józsefnek, ugyanakkor tudjuk, hogy emléke, példája itt kell maradjon közöttünk és az utánunk következők között.

Csirák Csaba, Szatmárnémeti

Egy embert a gátra!

Búcsú Márton Zoltántól

Gyászol a Székely Nemzeti Tanács. Elhunyt Márton Zoltán, a testület alelnöke, a Marosszéki Székely Tanács elnöke, Makfalva polgármestere. A mindig készséges, mosolygó, másokat is derűre, optimizmusra bátorító fiatal politikus, aki 2003-tól, a Székely Nemzeti Tanács Kezdeményező Testületének tagjaként kötelezte el magát Székelyföld autonómiája mellett. Aki a hivatalos felszólításra, távolítsa el Makfalva polgármesteri hivatalának homlokzatáról a székely zászlót, azt mondta, hogy ezt soha nem fogja megtenni. Amikor a büntető eljárás veszélyére figyelmeztették a barátai, csak mosolygott: „Vagyonom nincs, tőlem semmit elvenni nem tudnak. Legfeljebb a szabadságomat. De ha eddig elmegy a hatalom, akkor valakinek ezt is vállalnia kell!” Aki Márton Zoltánt ismerte, tudhatta, bár mosolyogva mondja, de amit mond, az halálosan komoly.

Mindig lehetett számítani rá.

Hol szervezzük meg a Székely Majális? Nyilván Makfalván. Márton Zoltán és csapata vállalja biztosan.

Melyik polgármesteri hivatalra tűzzék ki Marosszéken el-

sőként székely zászlót? Nyilván Makfalván. Márton Zoltán és csapata vállalja biztosan.

Honnan induljon szekérkaraván a Székelyek Nagy Menetelésére? Nyilván Makfalváról. Márton Zoltán és csapata vállalja biztosan.

Hol fogadják el elsőként Marosszéken az autonómia mellett kiálló önkormányzati határozatot? Nyilván Makfalván. Márton Zoltán és csapata vállalja biztosan.

Marosszéken honnan terjedhet ki újra a székely öntudat, a székely hagyományok újjászületése? Nyilván Makfalváról. Márton Zoltán és csapata vállalja biztosan.

A Székely Nemzeti Tanács európai polgári kezdeményezését honnan indíthattuk volna méltóbb módon útjára, mint Makfalváról. Márton Zoltán és csapata vállalta.

Hirdesse a székely zászlók csúcsán fekete szalag: gyászol a Székely Nemzeti Tanács. Hirdesse, hogy új katonákat, új védelmezőket keres a székelyek szabadságának üldözött zászlaja. Olyant, aki hittel, harag nélkül, de elszántan vállalja a küzdelmet, szellemi fegyverekkel felvértezve, mint Márton Zoltán.

Gyászolunk, s keresünk közben valakit. Egy embert a gátra.

Marosvásárhely, 2015. január 8.

*Izsák Balázs
a Székely Nemzeti Tanács elnöke*

A SZÉKI-TA

Részletek az Előszóból

Évekkel ezelőtt egy fiatalember rám kérdezett: „Jóska bácsi! Milyen útvonalat tetszik ajánlani, mert én is fel szeretném keresni a magyarok őshazáját Keleten?” Válaszom azonnali és egyszerű volt: „Járd be a tágabb értelemben vett Kárpát-medencét! Ez a mi őshazánk.” Az illető meglepődve kért magyarázatot, majd annak eredményeként lemondott a keleti őshaza kereséséről. Ebből az alaptételből kell tehát kiindulnunk e könyv fellapozásakor is. Úgy, ahogy Attila, a hun nagykirály fogalmazott: „Életem nagy tanulsága, hogy megtapasztalhattam, hogy az erős istenhit, a hűség és az elkötelezettség az ősök tanítása mellett sikerre és győzelemre vezet!” (...)

Sebestyén László szerint: „Amit ma őstörténetnek ismerünk, az...sommásan szólva, egy finn-ugor nyelvészeti és egy jobban történeti szempontú turkológus irodalom. Az előbbi inkább a mindenkori katedra-birtokosok, a tudományos intézetek sáncain belüliek, sőt mondhatni politikailag is 'erdő felől állók' (ez elsősorban a monarchia korára érvényes) táborát jelenthetné, az utóbbi a kivert helyzetű mezei hadakét. A két álláspontot történelmünk e századi kegyetlen viharai lényegében kifárasztották, ma amolyan „ökumenikus” viszony van közöttük, mint katolikusok és protestánsok között” (...)

Az említett kifáradás és „ökumenizmus” alapján véve magyar-ellenes (lényegében) közös nevezőjük kifejezője, de ez sem tudja meggátolni a magyarság valós őstörténetének közeli – sőt jelen - feltárását, hiszen hihetetlen erőfáradoznak azon. Nincs az az ellenerő, amely ezt megakadályozhatná. A homályba behatol a fény, és helyét átveszi a világosság. A finnugorizmus őstörténeti pikantériája lényegében soha nem jelentett különösebb revelációt, sőt inkább józan szellemi megütközést, már a korai kortársak részéről is. A gondolkodást mókusketreci keretekben felfogó finnugorizmus nem figyelt sem a magyarság spirituális gyökereire, sem a filozófiai antropológia, sem az analitikus filozófia eredményeire. Ennélfogva a mítoszi ősapák, ősök, papkirályok szerepe az emberiség születésének és korai fejlődésének bölcsője körül náluk elenyészik. Ezen belül pedig természetesen sem a magyar népesség őselődeinek (Marija Gimbutasnál "Old europeans") kimondhatatlanul fontos bábáskodó szerepe nem kerül felszínre a magyar nép és a magyar nyelv szellemi és testi megszületésénél, ami az önismeretünk egyik legfontosabb területét jelenti, s amit az

óriási mennyiségű helynévanyag igazol. Ezek nélkül viszont nem oldható meg sem a székely (és általa a magyar) eredetkérdés, sem a korai magyar nyelvemlékek (pl. a *Halotti beszéd és Könyörgés*) helyes olvasatának, felfogásának és értelmezésének kérdése.

Vizsgálódásaink tájegysége nemcsak a Székelyföld (de elsősorban az), mert az elpusztításunkra törekvők támadásukkal a trianoni Magyarországon kívül most már az egész Kárpát-medencét célba vették, és gyökereinket immár a Székelyföldön is ásókkal közelítik meg. Arról nem is beszélve, hogy már régóta a torkunkat markolásszák. „Így hát egyértelmű tény: halálra kiszemelték vagyunk” – írja Gazda József. „Kultúránk elpusztításra célpontosított kultúra. Nyelvünk, mely ugyanazzal a szóval fejezi ki a teremtést, a teremtőt, azaz az Istent és a természeti világot, mindenséget, s magának a teremtőnek köszönhető áldást, azaz termést – tehát egy történelem előtti filozófia rejtőzik benne -, ugyancsak elpusztításra kiszemelt. Ezért kell megbüntetni az tűzlethálózatot, s már azokat az árusokat is, akik magyarul és merészelik hirdetni árujukat”. (...)

Múltunk nem mögöttünk, hanem alattunk van – mondta egy kiváló meglátású magyar. Legendák csak ott születnek, ahol a nemzet múltjába tekinthet. A mai anarcho-ballib-idióta világban is folytatódik a nem mély gyökerű nemzetek eszeveszett, lihegő loholása az áhított ősiség után, és mások kárára próbálnak maguknak történelmet alkotni. Ez viszont képtelenség, hiszen legendáik nem születtek, hőseikről nem tud a történelem, mert ilyenek nem voltak. Viszont, amilyen mélyek a fa gyökerei, olyan terebélyes lesz a koronája is. Az ősi Életfánk, Istenfánk vagy Világfánk és ennek nyelvi (helynévi) megörökítése a bizonyosság erre. Ezért nem „barátkoznak” sem ellenségeink, sem azok pribékjei a mítoszainkkal, legendáinkkal. Megvetik azokat. Pedig Ady is azt mondta: „Ne bántsátok a legendákat, csak azokat tudjuk bizonyosan” (...)

Több mint ezeréves szándékos, módszeres, szervezett, külföldről hatékonyan támogatott nemzetellenes „nemzetnevelés” után senki se higgye, hogy az értelmiségi propagandistává válíkat azzal, ha – tiszteletben tartva az egyének azon jogát, hogy olvasmányaik alapján (is) maguk alakítsák ki meggyőződésüket – két könyvbe sűrítve mondandóját, nyíltan szembenéz azokkal az erővel és személyekkel, amelyek/akik a történelem során kivetették addigi egészséges medréből, majd darabokra tépték egykor egységes és hatalmas népét/nemzetét. A vádlottak padja tele van belöldi és külföldi tettesekkel. Csakis a tényekkel való tabu-mentes szembenézés, a történelmi tisztánlátás biztosíthatja a nemzeti megújulást, amelynek előbb-utóbb el kell jönnie.

Rokaly József,
Gyergyószentmiklós, 2013. május 3.

„Haza a magasban.”

Megtörténik, hogy egy könyv olvasása közben az embernek olyan érzése támad, hogy ismeri az író, ismerősek az általa leírt gondolatok. Így hatott rám Cseh Tibor könyve is. (Cseh Tibor: **Csernátontól a Reménység taváig** – válogatott írások, Válogatta és szerkesztette: Ludányi András; Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2014.)

Életének mintegy keretét képezte Erdély, hiszen onnan indult és idős korában újra ott telepedett le. A Háromszék megyei Alsócsernátonban született, de már hat éves korában Budapestre kerül. Itt vegyészmérnöki diplomát szerez. 1948-ban diákmozgalmi tevékenysége rendszerellenesnek minősült, ezért kereste az AVO. Kénytelen volt Ausztriába menekülni. Életének következő állomásai Brazília, az Egyesült Államok, Erdély (Csernátón), majd újra az Egyesült Államok. E hosszú és kacskaringós életút alatt soha nem feledte szülőföldjét, Erdélyt, soha nem adta fel magyarságát, és mindig azért harcolt, hogy bárhol is él az ember, ha magyarnak született, maradjon is meg annak. Ez nem volt egyszerű és magától értetődő. Ahogyan ő mondta: „...magyarnak megmaradásunk nem a véletlen szeszélyes műve, hanem tudatos, állandó, tervszerű erőfeszítés eredménye.” Nem véletlenül írta ezeket a sorokat, hiszen élete egy részét Brazíliában töltötte, ahova a Trianont követő menekülthullámból sokan vetődtek, főleg Biharból és Szatmárból. „Őket már elnyelte a brazil népi tenger, értelmiség nélküli, elszigetelt csoportjaik távoli földműves szórványokban vagy külvárosokban csángó sorsra jutottak.”

Brazíliában a **cserkészszetben** találja meg azt az eszközt, amely a külföldön élő magyarok azonosságtudata megőrzésének, a magyar jövő és megmaradás ígéretes lehetősége. „Általánosan közismert tapasztalat, hogy a nyugati magyar fiatalok megtartásának legjobban bevált módszereit a cserkészlet alkalmazta.” (299. old.)

A cserkészmozgalomban tevékenyen és nagyon aktívan vesz részt. Ahhoz, hogy a magyar élet és főleg a magyar ifjúság megmaradjon, intézményekre van szükség: *magyar egyházak, magyar ház a kulturális és társadalmi eseményekhez, cserkészotthon a városban, cserkész tanya a város közelében, cserkészpark a nyári tábornak, magyar kórus, néptáncsoport, regös munka, újság, szabadegyetem*, - sorolja a legfontosabbakat.

„Ötvenéves a nyugati magyar cserkészmozgalom” című összefoglaló beszámolójában a beolvadás, az eltűnés veszélyére figyelmezteti a diaszpórában élő magyarságot: „...Kövessünk el mindent, hogy megmentjük templomainkat, ahol magyar nyel-

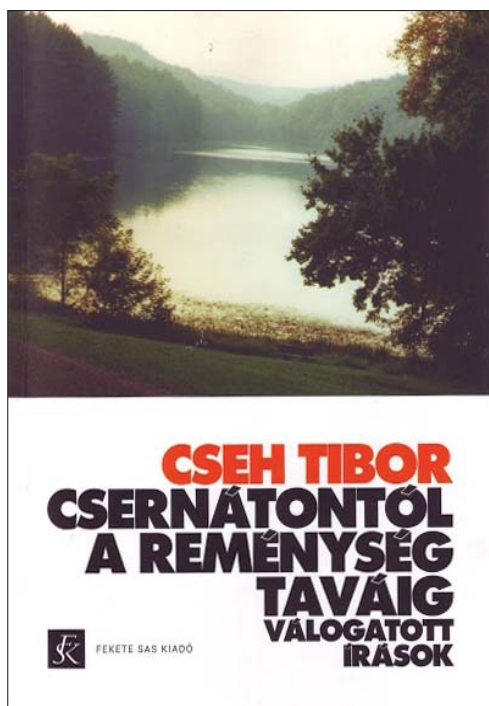
ven szól az Isten igéje. Ha a magyar szó a templomban elnémult, elnémul a környéken is. A veszély már legnagyobb magyar szórványainkat is fenyegeti. A Kárpát-medencében a szlovákok és a románok a törvény erejével indulnak rohamra a magyar nyelv ellen. Magyarországon a média, különösen a Kossuth rádió és a televízió rombolja, pusztítja szépséges anyanyelvünket. Hát hova menjünk? A föld melyik sarkára, ha sem ott, sem itt nem tudjuk megóvni a magyar szót? Ne engedjük, hogy a demokrácia cégére alatt mindig mi legyünk a vesztesek.” - írja 1996-ban.

Miközben végzi mindennapi munkáját, hogy családjának biztosítsa a megélhetést, a napi munka után újabb „műszak” kezdődik, a magyar megmaradásnak szentelt órák. Ezt nemcsak visszafogottan, munka utáni fáradtsággal, hanem teljes odaadással és nem utolsó sorban páratlan felkészültséggel végzi. Sao Paolóban a Könyves Kálmán Szabadegyetemen oktatja az érdeklődőket. Faggatja a múltat – pl. Zrinyi Miklós történetét - de úgy, hogy minden tett vagy eszme tanulságként áthallatszik a mába. A központi téma, mint a vízbe dobott kő hullámai, eljutnak a jelenig.

Ha tanít, ha közösségi tevékenységet végez, mindenütt Erdély a központ. „Az erdélyi magyar irodalom jelentősége a két háború között” című tanulmányában, noha szabadkozik, hogy kevés forrás áll rendelkezésére - inkább csak az emlékezet és a hiányos könyvtári anyag -, azért a ma irodalmárainak is becsületére válik az a tudás és tisztánlátás, ami a bőséges anyagismereten túl egy igazi erdélyi szemléletet tükröz. Csak egy példával szeretnénk ezt illusztrálni. Nyírről és Tamásiról általában az a vélekedés, hogy az egyik jobboldali, a másik baloldali. „Kettejük között világnézeti szempontból tulajdonképpen egy különbséget tehetünk. -

írja Cseh Tibor. Nyíró a népi humanizmus, Tamási pedig a népi radikalizmus képviselője. Mindketten a falu írói, mert a székely falusi tömegekben látják Erdély magyar életének jövő alapjait. A falut azonban harmonikusan illesztik be a nemzet egyetemébe.”

Széles látókörrel tanúskodnak tanulmányai Szabó Dezsőről, Németh Lászlóról, Gombos Gyuláról, Teleki Pálról, Tamási Áronról, Illyés Gyuláról stb. Figyelme nemcsak az erdélyi irodalomra terjed ki, hanem éles szemmel figyeli az aktuális romániai valóságot is, és benne az erdélyi magyarság nehéz életét, a megmaradásért való küzdelmét. Ezt tükrözi „A romániai magyarság helyzete” (1974) című tanulmánya is, mely pontos helyzetfelismerésről, jó tájékozottságról győzi meg az olvasót: „A kommunista köntösbe bújt román nacionalizmus büszkén őrzi

tovább a dákoromán elméletet, s azt marxista frazeológiával a párt hivatalos elméleteként terjeszti. (Ma már odáig mennek, hogy Erdélyt már Krisztus születése előtt is románok lakták)... Íme, így dolgozik Ceaușescu elvtárs, a Nyugat déledgetett kedvence. Kiirtja a történelmet az erdélyi magyar gyermekek lelkéből, kiirtja a magyar környezetet a pályájuk kezdetén álló fiatalok körül s – ha kell! - kiszántatja a földből is a magyar múlt emlékeit...”

Beszámol arról is, hogy a nyugati emigráció mit tett az erdélyi magyarság érdekében. A számvetés nem ad okot az elégedettségre. Elsősorban hiányzik a hátszország, az anyaország támogatása. A Kádár kormány, noha tisztában van azzal, hogy az erdélyi magyarság léte végveszélyben van, a kisebbségek problémáját Románia belügyének tekinti és úgy is kezeli, vagyis nem tesz semmit. A nyugat támogatására szintén nem lehetett számítani, miután Románia nyugati politikája azt a látszatot keltette, hogy távolodni kívánt a Szovjet hatalmi befolyástól, ezzel jó pontokat szerezve mind a nyugati közvélemény, mind a nyugati kormányok előtt. Ezt a helyzetet még tetőzi az emigráció térbeli és időbeli szétszórtsága és az ebből adódó konszenzus hiánya.

A nyugaton élő magyar emigráció ebben a politikai környezetben nagyon nehéz helyzetben van, és ha tudja is, hogy mit kell tennie, akciói, politikai lépései visszhangtalanok, erélytelenek. Nyugaton, főleg az Egyesült Államokban alakultak ugyan Erdélyre figyelő csoportosulások, szervezetek, amelyek egy pillanatra sem vették le szemüket az erdélyi magyarság beolvasztását, kiűzését, megsemmisítését célzó román mesterkedésekről és tettekről. Ezt bizonyítja az Amerikai Erdélyi Szövetség, az Erdélyi Bizottság, az Erdélyi Világszövetség, a Committee for Human Rights in Rumania tevékenysége is.

Céljaik elérésére újságokat, könyveket adtak ki, tüntetésekkel és beadványokkal igyekeztek felhívni az amerikai közvélemény és kormány figyelmét a Romániában egyre durvább méreteket öltő magyarellenés politikai támadásokra. Az eredmény azonban nem sok reménnyel kecsegtetett. Csak a nyolcvanas évek végén, amikor a Ceausescu féle falurombolási terv ellen egyre többen lépnek fel, akkor mutatkozik a nyugati közvélemény és a kormányok szemléletében némi változás.

Magyar kultúra a szétszórtságban (261. old.) című írása az emigráció kulturális életéről tár elénk borúlátó, de valós képet. „Magyar szempontból nyomasztó kulturális vákuumban élünk külföldön. Elfogadható nívójú kulturális rendezvények olyan ritkák, mint a fehér holló... A közeg, amiben élünk, koptatja, szürkíti magyarságunkat. A rádió, tévé, újságok nyomasztó napi súlya mellett aránytalanul kicsi a magyar hatás. Az emigrációs közélet mechanizmusa sajnos kultúraellenes. Ennek hátterében egyesületeink, egyházaink önfenntartási küzdelme rejlik. A költségvetéshez szükséges pénzt vacsorákból, bállokból, piknikekből teremtik elő. Ez azonban annyira lefoglalja idejüket, energiájukat, hogy másra, nemesebb rendezvényre már nem futja. Így emigrációnk életére is érvényes a McLuhan-i tétel: nem a mondanivaló, hanem a keret a lényeg. Az eszköz a cél. **Pénzt szerzünk azért, hogy a pénzt elköltsük pénzszerezésre.** A vacsorák, bállok, szónoklatok tömegében megtelik a kalendárium eseményekkel, hely se

marad benne, csak árnyékukban, néha meghúzódik egy szerény irodalmi est, kilenc és fél résztvevővel. Így ebből a látszólag mozgalmas közösségi életből, a perifériákra szorul a kultúra.

1963-ban családjával Amerikában telepszik le, ahol társadalmi tevékenységét újra a cserkészettel folytatja. Évei előrehaladtával, a hatvanas évek végén azonban abba kell hagynia. Később a szellemi, alkotói igényeinek színterét a már Amerikában született és magukat már nem emigránsoknak, hanem *magyar amerikainak* tartó fiatalok között találja meg. Aktívan bekapcsolódik munkájukba, sok írása jelenik meg az ITT–OTT című nyomatosukban. A lap körül összegyűlt baráti társaság megalapítja a Magyar Baráti Közösséget. Ebben a kis magyar körben gyümölcöző tevékenységet fejt ki. Cikkeket, tanulmányokat közöl a megmaradás, a magyar öntudat fejlesztése témakörében.

1990-ben, gróf Teleki Béla halálát követően felkérlik az Amerikai Erdélyi Szövetség lapjának szerkesztésére. „... Széki Teleki Béla harminc éven át volt a vezetője az Amerikai Erdélyi Szövetségnek és szerkesztette a Transsylvania [Erdélyi Tájékoztató] c. negyedéves kiadványt. A Transsylvania az ő irányítása alatt az erdélyi humanizmus szellemét sugározta rendületlen hűséggel - egy hűtlen és zord korban, a hidegháború évtizedeiben, amikor az elfogultság, a fanatikus gyűlölet, a kommunista hazugsághadjárat, vagy a nemzetünknek annyi kárt okozó, habzó szájú nacionalizmus oly gyakran testvérgyilkos támadásai töltötték meg az újságok, folyóiratok hasábjait.” A Szövetség felkérésére elvállalja a szerkesztést, ugyanakkor megváltoztatja a lap profilját is. Amint írja: „a folyóirat ma döntő mértékben erdélyi források, újságok, folyóiratok írásaira – valamint a kisebbségekkel foglalkozó más forrásokra – támaszkodik, hogy minél közelebb hozhassa Erdély mai valóságát a nyugati magyarsághoz, és sugalmazzon értelmes, reális kezdeményezéseket, melyek a közép-kelet európai kisebbségi problémák megoldására vezethetnek.” (megj.: A lap mára már megszűnt)

Hazalátogatásai során kézzelfoghatóbbá válik számára a szörnyű romániai valóság, amiben az erdélyi magyarság sínylódik. Erdély elszakíthatatlan köldökszinórként mindig ott van gondolataiban, érzéseiben, hazaszeretetében. A Székelyföld vonzása annyira erős, hogy egy időre hazatelepszik. „Túl sokan elkerültek Erdélyből, csüggedten, fáradtan, jobb élet reményében, kalandvágyból, vagy gyávaságból otthagyták hazájukat. (megj.:sokan viszont kényszerből.) Túl nagy immár a dezertáció (megszökés)! Túl sok az árván maradt, elhagyott őrhely. Erdély történelme ma nem retorikát vár tőlünk, hanem tetteket. Ezért megyek haza...”

A halálának tizedik évfordulójára készült kötet nyolc nagy fejezetet tartalmaz. A tanulmányok, (összesen 88) nem kronológiai sorrendben, hanem a témák megkövetelte mozaikban vannak elrendezve és megjelenítve. Az 518 oldalas kötet tanulmányait Ludányi András válogatta és szerkesztette nagy gondnal és hozzáértéssel.

A mai korban bátran ajánljuk minden magyar, de főleg azok kezébe, akiknek nem közömbös a határon túl élő magyarok sorsa.

Spaller Árpád

Ioan és János egyetlen esélye

Az Elegem van Romániából! című 1998-ban megjelent kiáltványával új kaput nyitott a román–magyar párbeszédben a rendszerváltás utáni transzszilvanista mozgalom megteremtője, Sabin Gherman. A kolozsvári újságíróval az erdélyi autonomista mozgalom esélyeiről beszélgettünk.

– A 17 évvel ezelőtt egy kolozsvári román nyelvű lapban megjelent kiáltványa révén egycsapásra országos hírnévre tett szert – ön lett a rendszerváltás utáni Románia első nagy hazaárulója. Hogyan élte túl?

– Szörnyű periódus volt, az ötvenes évekre emlékeztetett az ellenem indított hajszja.

Meg kellett válnom a Román Televízió kolozsvári szerkesztőségében betöltött szerkesztői állásomtól. Szakszervezeti gyűléseken több kolléga is egyértelműsítette, hogy nem hajlandó többé velem dolgozni. Az ügyészség hazaárulás vádjával indított ellenem többször is bünvádi eljárást.

– Mivel védekezett?

– Az ügyészek arra hivatkoztak, hogy a regionalizáció alkotmányellenes, következésképpen államellenes bűnt követtem el, azaz hazaáruló vagyok. A sajtóban közben elindult a hisztériakeltés, hogy magyarországi kém lehetek, merthogy igazi román ember ilyesmit nem írhat le, ilyesmit nem kérhet. Elmagyaráztam, amit ilyen esetben el kell magyarázni: a kiáltványomban megfogalmazott elvárások összhangban vannak az európai szubszidiaritás elveivel. Nem normális dolog, hogy mások helyett dolgozz, hogy elrejtse a néped elől a valódi történelmet, és egyáltalán nem normális, hogy a nyelvhasználathoz és a nemzeti hagyományaid őrzésére engedélyt kell kérned. Végül ejtették a bünvádi eljárásokat, de akkor meghurcoltak értük.

– Mi hoz elő egy erdélyi román emberből ilyen kemény hangú kifakadást Bukarest ellen?

– Számomra ez identitáskérdés. Román emberként jól ismertem Erdély történelmét, és nem értettem, miért nem a tényekről írnak a tankönyvek? Miért nem ismerjük meg belőlük az erdélyi kultúrák egymást kiegészítő kölcsönösségét, a helyi közösségek igazi múltját? 1990-ig számomra az volt a természetes, hogy ha románok és magyarok együtt töltöttük az újévet, éjfélkor és egy órakor megbontottunk egy-egy üveg pezsgőt, és koccintottuk. Vagy megültük egymás húsvéti ünnepét. Már a rendszerváltás előtt így éltem meg az erdélyiséget, ezért volt nagy a döbbenetem 1990 márciusában. Nem értettük, miként válhatott a rózsáiról elhíresült Marosvásárhely az etnikai konfliktusok terepévé? Ezekre a kérdésekre a pártok nem tudtak, és nem is akartak válaszolni.

– Ön fellázadt a teljes román politikai elit ellen...

– Marosvásárhely véres márciusa a rendszerváltást köve-

tő káosz legfájdalmasabb tapasztalata volt számomra. Rájöttem, hogy a pártok az etnikai konfliktuskeltést is a maguk érdekében használják fel. Tudtam, hogy ebből egyetlen kiút létezik: úgy kell megélnünk Erdély sokszínűségét, hogy ahhoz sem Bukarest, sem Budapest engedélyét ne kérjük. Ehhez önrendelkezés, autonómia kell! Amikor megjelent a kiáltványom, több politikus is megkeresett, és magánbeszélgetéseken elmondták: a regionalizáció a megoldás, de ők ezt nem vállalhatják fel, mert akkor kidobják a pártjukból. Megértettem, hogy politikusokra nem lehet számítani. Igazából mindvégig az egyszerű erdélyi emberek álltak ki mellettem.

– Kiáltványában úgy fogalmaz, hogy nem minden erdélyi román értelmiségi örült 1918-ban Erdély Romániával való egyesülésének. Ha ez így van, vajon miért nem lehetett megakadályozni Erdély teljes beolvását abba a Romániába, amely nem akart felemelkedni az új tartomány színvonalára, inkább Erdélyt is a saját szintjére züllesztette?

– E tekintetben több nevet is érdemes megemlíteni, Traian Vuiă és Iuliu Maniu Gyulafehérvárra, ahol azzal fenyegették meg Bukarestet, hogy felmondják az egyesülést. De ne feledkezzünk el Ion Slavici-ról sem, akit a korabeli hatalom börtönbe vetett, mert Bukaresttől olyan Erdélyt követelt, amelyet manapság mi, autonomisták is szeretnénk. Ezekről a tényekről a román történetírás hallgat. A szintén elhallgatott bukovinai Iancu Flondor Maniuhoz hasonlóan egyesülpártiként harcolt Bukovina Romániával történő egyesüléséért. A Bratianu-kormány őt bízta meg Bukovina igazgatásával, és ő volt az első román politikus, aki fellázadt a Bukarest által diktált abszurd centralizmus ellen, és a bukovinai románok élén már 1919. április 24-én sajátos státusú bukovinai terület kialakítását követelte. Válaszul a bukaresti kormány minden tisztségétől megfosztotta.

– Mennyire volt számottevő ez a két világháború közötti román autonomista mozgalom?

– Erős volt. A korabeli erdélyi román értelmiség még tudta, hogy Románia 1915-ben csődbe ment, fizetésekre lenné vált. Túl sok jót nem ígért Erdély csatlakoztatása egy ilyen országhoz. Az 1920-as években például Iuliu Maniu *Kifele a regátiakkal Erdélyből!* nevű szlogennel nyert választást. Nyilván az erdélyiek nyakára ültetett Kárpátokon túli adminisztrációra célzott. A korabeli erdélyi román lapokból lesújtó képet kapunk az Erdély és Bukarest közötti „gazdasági kapcsolatokról”: 1927-ben például a román költségvetés 86 százalékban az Erdélyből begyűjtött adókból állt össze, a többi 14 százalékot adta az Ókirályság meg Moldva. Hogy mennyire volt erős az erdélyi román politikusok körében a Bukaresttől való gazdasági függőség feloldásának szándéka, azt legjobban Romul Boila példája szemlélteti: ő a Bratianu által 1920-ig tolerált erdélyi kormány tagjaként – Erdély Bukarest általi módszeres kifosztásától megcsömörlötten – 1931-ben egy részletes föderalista tervet dolgozott ki, elkészítette Románia új föderalista

alkotmányát. Ezt akkoriban az erdélyi román értelmiség egy része támogatta, a második világháború, majd az azt követő kommunista hatalomátvétel azonban már nem adott lehetőséget az érdemi vitára.

– *Úgy tűnik, a kommunista időszak teljesen megváltoztatta az erdélyi embert, hiszen az ország föderalizációja ma ördögtől való történetnek számít nálunk is...*

– Ez nem teljesen így van. Amikor a kétezres évek elején a közvélemény elé tártuk az Erdély–Bánság Liga regionális pártként való megjelenését, egy 2003-as Gallup közvélemény-kutatás szerint országos szinten az emberek 4,6 százaléka szavazott volna ránk. Erdélyben természetesen sokkal nagyobb lett volna a támogatottsága. Nem véletlenül nem indulhatott pártként, a román hatóságok elgáncsolták. Én akkor is, most is azt hirdetem, hogy a többség nem élhet demokráciában, ha a kisebbség nem teljes jogú tagja ennek a demokráciának. Az erdélyi népek békés egymás mellett élése nem mítosz. A közös erdélyi történelemben igazából egyetlen alkalommal háborúztunk egymás ellen, akkor is Bécs nyomására, 1848-ban. Kérdem én erdélyiként, milyen követendő példát kell választanunk: az 1848-as forradalom öldökléseinek történetét, vagy a hosszú évszázadok békés egymás mellett élésének hagyományát?

– *Eltelt 25 év, és ebben az együttélésben igazából nem léptünk előre. Ma is éppúgy tűnnek el Erdély pénzei a bukaresti feneketlen kútban, mint 1930-ban. Vajon kialakítható Erdélyben olyan tömegmozgalom, amely képes lenne érdemben változtatni ezen a helyzeten?*

– Ez sokban függ a magyarok hozzáállásától is. Az erdélyi magyarság vezéregyéniségei nem tudják feledni a szlovákiai Híd–Most párt történetét, amely tulajdonképpen átverés. Ma leginkább ez akadályozza a román–magyar párbeszédet Erdélyben. Én nem ítélem el ezért a politikusokat, mert lehet, hogy a szlovákiai magyarság ilyen szintű átverése után én is valami hasonlót éreznék. De ezek az előzmények nem befolyásolhatják egy életre a magyarság képviselőit abban, hogy fontos momentumokban össze tudjunk fogni. Igenis, sorsdöntő pillanatokban a románoknak és magyaroknak együtt kellene fellépniük. Ilyen alkalom lehetett volna a 2012-es bukaresti államcsínykísérlet...

– *Az erdélyi magyaroknak maholnap százéves kinkeserves tapasztalatuk van arról, hogy a bukaresti hatalom mindig*

átverte őket, javaikat eltulajdonította, jogaiktól megfosztotta. Nem az erdélyi románok részéről kellene jönnie a kinyújtott kéznek, az összefogást jelentő gesztusnak?

– Induljunk ki abból, hogy Erdélyben önmagában soha nem fog egy nép önrendelkezést kiharcolni. Ez sem a románoknak nem sikerülne magyar segítség nélkül, sem a magyaroknak a románok segítségével. Azokat a dolgokat kell keresnünk, amelyek összefognak, és nem azt, amelyek elválasztanak. Egy erdélyi román közelebb áll magyar szomszédjához, mint a bukaresti románhoz, és szerintem ugyanez érvényes a magyarokra is, akiknek előbb kapcsolatai vannak a szomszédban élő románnal, mint a budapesti magyarral. Ebből az együttélésből kell kiindulnunk, ha valóban azt akarjuk, hogy Erdély közös földünk legyen. Ezért csak akkor lehet eredményes bármilyen transzszilvanista mozgalom, ha a régió egyforma súlyú népének tekinti a románt, a magyar és a szászt.

– *Mennyi esélyt lát egy ilyen mozgalom sikerére?*

– A sikerhez románnak, magyarnak egyaránt tanulnia kell a történelemből. Kós Károly egyik 1911-es írásában így fogalmazott: „A székelyek kongresszusa Erdélyben szinte minden évben megfogalmaz egy memorandumot a budapesti kormány fele, de kéréseinkre érdemi válasz soha nem érkezik. Valószínűleg, a kormány már unja az erdélyi magyarok gondjait.” Erre rímel Traian Vuia-nak a 1920-as évek elején kelt egyik írásának részlete: „Ha a bukaresti kormány nem követ el nagyobb hibákat, 20-30 év alatt Erdély teljesen elbalkanizálódik. Rögzíteni kellett volna az egyesülés feltételeit.” Egyértelmű hát, hogy Ioan és János megérdemel egy saját Erdélyt – ha képes tanulni a történelemből

Erdélyi Napló, 2015. 01. 24.

Névjegy

Sabin Gherman

A mezőszéki Mezőzáhon született 1968. november 22-én. A Babes-Bolyai Tudományegyetemen végzett román–francia szakon, ezt követően szerkesztőként dolgozott a Román Televízió kolozsvári szerkesztőségében 1992–1999 között. Az *Elegem van Romániából* című kiáltványa 1998-ban jelent meg a *Monitorul de Cluj* napilapban. A szerkesztőségre nehezedő nyomás miatt elbocsátották a közszolgálati televíziótól: 1999–2000 között budapesti és bécsi egyetemeken meghívottjaként tartott előadásokat az erdélyi autonómia törekvésekről, Románia lehetséges regionalizációjáról.

Az ügyészség több kihallgatás után ejtette ellene a hazatérés vádját. 2000-ben alapítója és elnöke lett az Erdély–Bánság Ligának, amelynek regionális pártként indulását a román hatóságok megakadályozták. A transzszilvanista mozgalmak vezéregyénisége, több kötet szerzője. A Pászvány Árpád üzletember tulajdonában levő *Transilvania Live* és a *Look Tv* vezető szerkesztője: a gazdasági önrendelkezésről szóló műsorai igencsak kedveltek.

Osvát Kálmán

Románia felfedezése

(II. rész)

IV.

Bukarest, – Gara de Nord, július 13.

– Román vagyok, de Udvarhely megyéből, hogyan tudnék magyarul... Két éve vagyok itt.

Hogy leszállottam nagyszerű kétfogatú járművéről, a Gara de Nord előtt, mondotta kocsisom e szavakat, de négy nap alatt szállodákban, kávéházban, fodrászműhelyben meglepő gyakorisággal találkoztam ilyen bemutatkozókkal. „Két éve vagyok itt”, „három éve vagyok itt” – a Capitala vonzza az erdélyi embert... munkaalkalmaival? – óh dehogy! Kifejlett baksis-rendszerével.

Mi erdélyiek, akiknek idegeire (csak most látjuk!) megnyugtatóan hatott a borraivaló eltörlése vendéglőben, kávéházban és borbélyműhelyekben – tehetetlen dühvel állunk szemben a Regát borraivaló-örületével. A kiszolgáló személyzet valósággal ráuszított a fogyasztó közönség idegére. A szállodai szabályzat négy nyelven kiabálja világgá, hogy a kiszolgálás a napi bérbe nincsen „beleértve”, és hogy a személyzet fix fizetésben nem részesül, életfenntartásában a közönség generozitására (szórol szóra így!) van ráutalva. Fürdőkben rövid, de fenyegető felírás: „A személyzet részére – távozás előtt – baksis adandó”. Elutazásod bejelentésére a szálloda egész személyzete alarmiroztatik. Egyazon funkció elvégzése címen hárman-négyen jelentkeznek a díjazásért. Főkegyurunk, a portier, minden ilyen törekvést melegen pártfogol. Ő maga – a portier – érkezésetől távozásodig mellnyomásszerűen nehezedik rád. Ha időm engedi, e felfedező út folyamán, megfestem portréját e férfiúnak. Megírom geneziséjét és szédületes evolúcióját az impérium első napjaitól. Karakterben már most is sikerülne a kép, mert érzem uralkodó vonalát. A fölény az, elgázoló fölény – szemben mindenivel. Önnel szemben is, Vezérigazgató Úr, ki naponta pénzeli őt az egyenjogúság látszatáért, és Önnel szemben is, Nagyságos Asszony, ki boldog e drágán vásárolt főhajtások birtokában...

És nemcsak földi létünk kalobiotikáján ront e baksisrendszer. Hogy megzavarja és tönkretégye az ámulatot, az álmodozást, a révületet – ah, igényeink már annyira lefokozottak, hogy ezzel a csekélységgel alig is törődnénk.

De magát a kiszolgálást is károsítja. Elkésztető légkört teremt. A kiszolgálás egyöntetűségét, ökonómiáját megzavarja. E kötelező, de limitálatlan díjazás a munkát megfosztja munkajellegétől. A pincér-, a portás-, a fodrászsegéd elme szünetlen taksáló munkát végez, szívességet, pontosságot, gyorsaságot hozzámér a bérhez, melyet nem ismer, mely lehet negyede, de lehet tízszerese is annak, amit – kapni vél. Bár... jórészt az elmék már mind a maximumra beállítottak. Az idegesség és félelem első hónapjaiban a csatolt területek Bukarest-járói (pont, mint ahogy lelki alázkodásban) úgy pénzben is, mindent túlfizettek. Akkori granszenyori gesztusaik már önmagukra is kellemetlenek, ám a most kimozduló

kisközönségre – egyenesen katasztrofálisak. Két-háromszori, 150 lejt kitevő szállodai számla baksisban további 80 lejt jelent.

És ez még tisztességes elvonulást sem jelent. Legföljebb békés elvonulást. Azt pedig legkevésbé jelenti, hogy legközelebbi alkalommal újra kapsz fedelet.

Nota bene – mindenben csak a durva manier bánt. A durvaság, mely a High life találkozó helyein is leplezetlen. E helyeken minden európai nyelven beszél, de amit mond, a kiskocsmák sörgőzéiben sem lenne stílushiba.

De végül is, kedves „felfedező” – ez így magában: csak izolált megfigyelés, melyet hogyan illeszt be Nagyromániába? Sehogyan. A Capitala – nem Nagyrománia. E főváros ma nem a Regát népének és nem a csatoltságok népének kultúrcentruma, még csak gazdasági központja sem. Csak a régi és új területek fezőreinek csatartere. És mit lehet várni – kantinosoktól?

A verekedés, mely itt a milliókért folyik – az osztályharc képét is meghamisítja. A baksisváró kezek – ugye végül is – munkáskezek, de amelyek a tőkével e percben egy tóban

halásznak. Hisz feltűnhetett – e már sok sorra terjedő helyzetrajz egyetlen szóval sem említ, egyetlen rámutatással nem éreztet: osztályküzdelmeket.

Mert itt még nincs elrendeződés. Az új helyzet adta lehetőségek terén még – Kaliforniázás folyik. Ki-ki a maga eszközeivel, de a legkisebb is a határtalan lehetőségekben bízva, kincskeresésben „dolgozik”. Új vagyonok ezrei keletkeztek, de ezek a vagyonok sem trezörökba, sem az óvatosság földvárba nem vonultak még vissza, a küzdőtéren állanak, és kísérlik magukat megtízszerezni. E vagyonokon még keresni, e vagyonokból még leharapni lehet és ügynökök, galapinek, tipsterek ezrei fűtik a vállalkozást. És a meleg amúgy is elviselhetetlen. Restaurantok, bárók, bodegák százával kínálnak hűsítő italt. És kell a pillanatnyi enyhület. Autón, gyors trap-perektől vont kocsin némi szél a homlokceppeket felszárítja.

Taksa... borraival...? Nagy dolgok mellett kicsik eltörpülnek. Évek múlva tán. Majd lesz osztályharc megint. Ha némely autóutasokból pincérek lettek.

Most megyek Konstancába.

V.

Konstanca, július 22.

„Ez most a fősaizon...” Így vélekedett a hotel portása, mikor némi ellenvetéseket tettem a számla ellen, melyben a 35 lejre állapított szobaárat 60 lejjel számította fel. „Tudnia kell, uram, hogy ez még nem a saizon...” Ekként pedig a Banca Marmorosch konstancai igazgatója világosított fel, mikor keveselltem előtte a számát a kikötőben ténfergő hajóknak.

A két igazság szépen megfér egymás mellett: a fürdőszezon csakugyan zenitjén, Konstanca tele van idegennel, a nagy hotelben alig kapni már szobát, és nem kevésbé igaz, hogy a kikötőben alig pár munkás lapátol, öt ujjamon számolhatom meg a rakodó gabonahajót. Két görög, egy román, egy magyar – az Óceánia társaságé, s magának a hajónak a neve is Óceánia – ez összesen négy, és egy ötödik már kivehetetlen zászlajú, rakódva úszik nyílt vizek felé.

Szorosan a partnak feküdve három fehér hajó, személyszállító gőzösök, állandó járattal Konstanca–Konstantinápoly között. Három közül csak a legnagyobb, a Regele Carol I.-nek fedélzetén van élet, ma péntek és vasárnap indul, hevesen tisztogatnak. Minden, ami mozdítható, kirakva, szellőzik a kapitány szakkönyvtára is, a tengerhajózás sok angol katekizmusa. Homokkal súrolják, vízzel öblítik a hajófedélzetet, a hácsók hófehérek, rezek aranylanak, ebédlők tompa barnák, felhőtlen kék az ég, a Fekete-tenger zöldje csillog, itt-ott fehér taraj.

És csend, emésztő melegség, ernyedtt nyújtózkodás. Üres, meg félig telt raktárak ásítognak, előttük a CFR kocsik. Sűrű vágánysorok erősítik a Marmorosch igazgató igazát: a kikötő nem mindig ily kihalt. Csak hetek kellene még, az új campagne elkezdődik. S ha csak váratlan valami közbe nem jön (most már alig jöhet!) – a forgalom ez idén nagyobb lesz, mint eddig bármikor. Kvantításban a Dobrogea tán soha még ilyen gabonatermést nem adott, az ország más részeinek is a termése jó, Beszarábiát kitűnő, s a kötött kivitelt szüntető rendelkezések (a 20 000 L. illeték magassága ellenére is) kivételes nagy forgalomra nyújtanak reményt.

E most rakodó hajók egyébként – Konstancában csak kiegészítik rakományukat. Galacban rakodtak annyi lábig,

amennyire a Duna vízállása engedi. Egyik informátorom a galaci konkurenciával is mentegette Konstanca kis hajóforgalmát, de számosabbak voltak, s beavatottaknak látszottak, akik a három utolsó év kötött marsrutájú gazdasági életét okolták a Románia egyetlen tengeri kikötőjében uralkodó relatív csendességért.

„Bizonyára tudja, hogy Konstanca speciálisan a petróleum-exportra terveltetett” – fűzte beszédét harmadik szakértőm. – „Campina és Ploiesti minden termelését a mi kikötőnkől viszi el a Kelet.” S így a kikötői forgalomban, ottlétem alatt, ennek sem láttam nyomát, a petróleumtársaságok helyi expozitúráit kerestem fel kérdéseimmel. Nem is hiába, mert megvilágították, hogy a petróleum-export főszezonja: az ősz. Szeptember, október, november hónapokban hatalmas szállítmányok indulnak Arábia és a többi Kelet felé. Konstancába a finomítók termelése csővezetéken jut el (időlegesen e vezetékben zavarok vannak, de rendes funkciója idején a szállítási költség egynegyedét sem teszi a vasúti szállítás költségeinek).

A kikötőkben hatalmas tartályok veszik fel az olajat s a finomítás melléktermékeit, a szállítás ide rendszeres, és Románia legkiadósabb földkincse – a messziről látható piros rezervoárokba zárva – csak a saizonra vár.

De Konstanca város gazdasági élete e szezonban is élénk. Meglepő e 20 000 lakójú város kereskedelmi lüktetése. Ahogy kivettem (s itt információm jórészt a cégtáblákon indul) e téren – a görögök vezetnek, kik lélekszámra szinte annyian vannak, mint a románok, és jóval többen, mint a törökök. (Zsidók, bolgárok, örmények jóval kevesebben.) A bukaresti nagy pénzintézetek szinte kivétel nélkül itt fiókokat tartanak, vagy egy-két kisebb helyi intézet is, pénzváltó bolt meg egész csomó. Hogy e kis butikokban vennék-e valutát, ezt a kérdést nyílt kérdésnek hagyom, – bár e kis városban ilyen irányú informátlanságának alig eshetik áldozatul az ember.

A Rador naponta leadja jelentését, a minden sarkon lesben álló konkurencia is tompítja az extrém lehetőségeket, no meg Konstancának van közvéleménye is: a déli órákban négy helyi napilap nevét karcollják a füledbe egészséges hangú hírlapárusok. A *Dobrogea Juna* (Ifjú Dobrudzsa) az öregebb, tekintélyesebb, híreire a megye, sőt távolabbi vidék is kíváncsi. *Dacia* – ez a fiatalabbik lap – a helyi piacon talál sok vevőt. Persze, mint minden vidéki lapnak, e kettőnek is a Capitala lapjaival kell egyenetlen harcot küzdeni. A fővárostól Konstanca hat gyorsvonati óra, reggel 6 órakor már hangos az utca az ismerős bukaresti lapnevektől. A kávéházak, bodegák előtt ülő vendégektől is hangos, a főtéren szinte a kocsit közepéig érnek a kirakott asztalok, de aligha van igazam abban, hogy a pompás reggeli kávé és a még pompásabb frissen sült vajastészta vonzanak a korai órán ekkora tömeget. Jórészt a kisebb szállók vendéglakói gyülekeznek itt, hogy idején felkeressék a Tekirghiol gyógyfürdő bűvös gyógyszeremét és a Mamaia fürdő strandját. A Mamaia könnyen megközelíthető, kisvonattal, mely a város közepétől indul, 15–20 perc alatt ott vagyunk, s nem is kell túlságos gyorsan berohanni, hogy kabinhoz jusson az ember. Mérsékelt hullámverés, sok finom homok, mély víz csak elérhetetlen messzeségben, biztos veszélytelen életöröm. De aki az életörömet nem okvetlen a veszélytelenségben látja, fürdőalkalmat sokkal közelebb is kap. A főtér bármely mellékutca-

Konstanca-Kaszinó

ján leszaladva az ember tengerhez ér, és vannak bár sziklák és nincs teljes bizonyosság, – de az esztétikum se kutya és (bocsássanak meg az érdekeltek) – térdig érő vízben strandolni: olyan bivalyszerű.

A Tekirghiol-tó (Romániának egyik legsűrűbben járt fürdője és klimatikus stációja) – félóránnyira van a város alatt, vendégei nagy részét szállodai és Tekir község házai maguk is befogadják, a kisebb (s talán szegényebb) rész Konstanából jár ki autóbusszon. E fürdőről csodákat beszélnek (gyógycsodákat) a látogatók meg a Baedeker-szerű román fürdőmutatók, és csodákban hinné: már egymagában is áldásos gyógyhajlamra vall... Egyébként a klimatikus meg balneikus gyógycsodákban erősen hittem minden időben. Szememmel láttam működni annyiszor Istenünk áldástevő kezét. És csodáltam azt a kezet – óh nemcsak akkor, mikor választottját a fürdő vizébe vezette! – nem, már jóval előbb: mikor tízezeink közül kettőt-hármat kiválasztott, lehetővé tette számukra, hogy megszakítsák hetekre a robotot, zsebükbe pénzt adott, szívükről a hátranéző gondot levette, és vezette őket autón, expressz kocsin... már akkor csodáltam e csodát, én, ki nem választott, ki ott maradtam tízezer magammal porban, verejtékben fürödve tovább... Óh, én mindig hittem a fürdőcsodákban...

VI.

Konstanca, július 25.

Másodpercenként gyűl meg és kialszik a kikötői torony gyengéd kis lámpája. Erőtlen fényét emeli a kontraszt... jó is a hajóknak! De rossz a szállodai vendégnek, mert ott a világítás bár konstans, de végig erőtlen. Leégett a múlt évben a városi telep, és a kikötői telepnek kell most ellátnia a várost meg kikötőt. Alig bírja szegény, éjjel 1 órakor csődöt is jelent, a szállodai folyosókon már tizenkettőkor székekre helyezett tartalék petróleumfények lobognak és emelik a szokványos nyáréji folyosóhangulatot.

Ilyenfajta megfigyelésem az álmos diákéra emlékeztet, ki hajnalidőn ablak helyett a spájaztót nyitotta ki, és sommás ítéletet hozott a mindenség felett, mondván: „Az egész világ sötét és sajtszagú.”

Égészen bizonyos, hogy a Palace hotelben reggelig ég a vilány, és – miért tagadnám – szemtanúja voltam, hogy a Casinóban sem alszik ki előbb.

A Casino... a Casinoul Comunal villanypompájával biztosabb vezére tévelygő hajóknak, mint a kikötői világítótorony. De a tévelygő utasnak is biztató fénnel int: ahányan vagyunk a városban idegenek, este tízkor mindannyian bent vagyunk. Vigasztaló demokrácia: sem két tag ajánlata nem kell, sem bevezetés – 5 lej kell csupán, és szabad az út a tágas hallba, a színházterembe, a rulettszobába és a fényben fürdő kőteraszra, mely kiugrik a sötét vizek felé.

És mindennap új attrakció! Világjáró staggiónék színielőadásai, nemzetközi márkájú magánénekesei, üres napokon a Casino saját zenekarának Concert Promenade-ja. Ma éppen az. Guillaume Tell, Faust és operettmuzsika is a műsoron, előttünk habzó sör: az isteni Bragadir, jobbról harsogó fekete vizek, balról nyitott nagy szárnyas ajtó, izgalmas játék, vezényszavak... de szép is a tenger, be jó is a Bragadir, s mily gyönyör hallgatni Gounod-t, Rossinét... hogy esik mégis, hogy félóra múltán magára marad a tenger, a zenekar, a pincérse-

reg, de – zsúfolt a három játékasztal vidéke... „Onor Public este rugat a pastra liniste in timpul Concertului” (a tisztelt publikum kéretik csendben maradni a koncert ideje alatt- a szerk.) – ó, e közönség jól fegyelmezett, a koncertet jelenlétével sem zavarja, egyenként libbenünk át a játéktérbe.

Érdemes. Mert száz lejt játékmárkára váltva – 5 louis-t kapok. Kicsire itt nem nézünk, kis valutadifferenciákra meg éppenséggel nem. Az ötletes darab cinque franc-nak nevezetik, a húszlejes egyszerűen: louis... Csak első pillanatban szokatlan, pár perccel később az ember megtanulta... no nem

annyira, hogy a visszaváltásnál veszedkednék, hogy egy louisért csak húsz lejt kap viszont... meg Istenem, nem létezőkről minek disputálni, a pénz, az úgyis ott marad, lett légyen frank vagy lej.

De a pénzünkért legalább elegánsak voltunk, világias tartással lépünk a hallba ki, vissza se nézünk, pedig kétszer egymásután kiált „septe”-t a cigányképű monsieur, ‘sz tudtam előre, a 7 akkor fog jönni szériában, mikor már nekem nem lesz több louis-m...

Legalább művelődjünk... Három méter magas márványtábla hirdeti, hogy a Casino a háborúban hadikórház volt, és ellenséges aeroplán 1916-ban eredményesen bombázta is. Háború múltán sürgősen restaurálták, eredeti rendeltetésének visszaadták, ellenséges aeroplánok nem járnak azóta, csak magamfajta szegénylegények próbáljuk „robbantani” – eredménytelenül.

Mindenki játszik. Apróka játék, öt és húsz maximálisan (de ritkán háromszáz lejes tétek) lapátolnak el, kevés rizikóval akar úrrá lenni az emberfia, és nem jön rá, csak a szállodai lépcsőn, hogy a tét kicsi volt, az eshető nyereség is kicsi, éppen csak egy volt nagy, mérhetetlenül nagy: a rizikó. És mégis, mindenki játszik. Csak a kövér amerikai nem, akivel délelőtt találkoztam Marmoroschnál, s aki, hogy engem itt lát, irtó magasra húzza két szemöldökét, és láthatóan elhallgat valamit. Talán, hogy: „Hm, a délelőtt mégsem láttam Önt ekkora számárnak...”

(Fiam, ha tán az úti levél kezembe kerülne, ennyit, legalább ennyit tanulj belőle: ha csak egy picurka eshetőség volna rá, hogy Te nyersz – hát a bank nem játszanék veled...)

De úrnak lenni jó, és tengerteraszon enni jó, másnap délelőtt ebédre bementem a Palace hotelbe. Micsoda étlap, soha még ilyet! Én az étlapot mindig úgy fogtam fel: Kérdés – Felelet. A kérdés az étel neve volt, a felelet az ára. Erről az étlapról hiányzott a felelet rovat. A Palace hotel vendégei nem kíváncsiak.

Én bizony kíváncsi voltam, és a kíváncsiságom, bár későn, ki is elégült. Egy ragout-levesért, kis adag ramsztekéért, csésze törökért 88 lejt fizettem. (Románia nem hagyja magát ingyen felfedezni.)

Ebéd után Ovidius szobrához zárandokoltam. Szomorú vággyal áll a Primaria előtt. Háttal a Casinónak, s a Palace hotelnek fordul, arccal határozottan a pályaudvar felé. Szegény Ovidius. Egy kis szerelemért 2000 év óta itt... És az amnesztia rendelet szobrokról nem is beszél.

(Folytatjuk)

Eleven hagyomány

Vitéz Somogyváry Gyula

(1895. április 21., Füles (Nikitsch) - 1953. február 12. Budapest mellett.)

*S legyen bár hegynyi omladék,
Mely ránk zuhant kívájjá még
Győzelmes útját minden águnk,
S hajtunk, sarjadunk, kivirágzunk,
Mert istenáldott dachban égünk
És csakazértis százszor élünk!*
(Somogyváry Gyula)

„...Furcsa virág a mandulavirág.

Sokszor esztendőig hiába keressük. Lombja, levele hajt a fának, de virágját nem adja ki.

Azután egyszerre, valamelyik tavaszon csudát tesz. Annyi a virágja, mint semmiféle más fának. Egyetlen hatalmas, vidám bokréta az egész fa.

Furcsa virág a mandulavirág. Ha nem hívja leghangosabb kürtjével a tavasz: nem hajt. De ha kihajt, akkor elsőnek hajt ki minden virágok között. S akkor kihajt olyan korán, mikor más fák, más virágok még csak nem is álmodnak a tavaszról.

S aztán, egy éjszakán lehull csaknem az egész virágcsoda róla. Egyetlen szélroham leráz róla minden virágot, melynek nem volt rendelése, hogy kössön s teremjen. Alig marad rajta.

Ami lehull, virágként hull le, gyönyörűségként hal meg tavaszi mámorban, fiatal varázsban.

S ami rajt marad a fán, - néhány árva virág – leveti szirmait, kopott, szürke termés lészen, s csontpáncélt ölt ruhája alá. Ha meghámozod: kemény, mint maga az irgalmatlanság. Pedig belül édes, tiszta és jó –mint a kenyér s mint a becsület. Ámbár van olyan is, amely megkeseredik. Arra se haragudjatok: nehéz a sors, a mandulasors. Annál inkább szeressétek azt, amelyik szürkességben, keménységben s páncélban is megmaradt édesnek!

...Furcsa virág a mandulavirág.

Ritkán hajt, de ha hajt, akkor...”

Lehet, a címet meglátva néhányan felteszik a kérdést, hogy ki is ez a sokak számára rejtélyes, köztudatból hosszú ideig kiejtett, elfelejtett alak, akiről most úgy vélem, feltétlenül írnom kell? Íme a válasz: Vitéz Somogyváry Gyula, írói nevén Gyula diák, a két világháború közti időszak sokoldalú, igen értékes személyisége volt. Személyében a költőt, a regényíró, a hős katonát, a közéleti személyiséget, az országgyűlési képviselőt, a német fasizmus és a magyar kommunizmus által egyaránt üldözött, a magyarság valódi érdekei mellett rendíthetetlenül kiálló, s ezért mártírumot is szenvedni hajlandó embert tisztelhetjük.

1895. április 21-én született az Őrvidéken, az akkori Sopron megyei Füles, a mai Nikitsch faluban. Erről a vidékről több, eredetileg németnek született, de igaz magyarrá lett híresség származik, elég ha csak Liszt Ferencre gondolunk. Gyula diák is németnek született, Freissberger néven. Szülei innen kerültek Somogyvárra, ahol édesapja gróf Széchenyi Imre neves agrárpolitikus somogyvári uradalmában volt uradalmi intéző. Itt tanulta meg a magyar nyelvet, s később e település után magyarosította nevét Somogyváryra. Nyolc éves volt, amikor édesapját elveszítette. Édesanyjával és testvéreivel Budapestre költözött és ott végezte el tanulmányait. Már fiatalon megmutatkozott a tehetsége, első munkája 13 évesen látott napvilágot, egy vidéki lapban. Első versei Gyula diákként jelennek meg, melyekből Isten- és haza iránti szeretete árad.

Budapestben megvalósíthatta álmát: hírlapíró lesz. Kultúráról, irodalomról alkot. 1914-ben önként jelentkezik a frontra, a 29-es honvédekkel vonul ki, 1915 közepén kerül frontszolgálatra. Előbb zászlós, majd hadnagy s főhadnagyként szerel le. 36 hónap az első vonalban, emlékek fejében, szuvenírek mellén, Ferenc József Kisezüst Vitézségi Érme, tisztként meg a III. osztályú Katonai Érdemérem, a „Verdienst”. Természetesen minden medáliája hadiszalagon, vörösrés textil fehér csíkokkal szabdalva. Későbbi regénytrilógiáját ezen „élményeiből” merítette. 1929-ben, érdemeire való tekintettel, Horthy Miklós kormányzó vitézzé avatja Volhínia, Bukovina, Isonzó hőseit, számtalan győztes csata résztvevőjét, egy vesztes háború – egyáltalán nem néma – tanúját. Ekkor magyarosítja német hangzású nevét Somogyváryra. Németellenes, rendíthetetlenül a nemzeti szocializmus ellenzője, ugyanakkor a bolsevizmustól is tartott és reménykedett, hogy a szovjet hadsereg nem éri el Magyarországot.

A két háború között sorra írja történelmi regényeit. A török kor, az azt követő felszabadító háborúk, a reformkor, 1848-1849 – mind feldolgozásra méltó téma, s ő meg is írja regényeit, amikben a szerelem is folyamatosan megjelenik. Ezek nem a mi korunk érzelmei, nincsenek vad test a testnek feszülések, egyéjszakás kalandozások, az éjszakában. Gyula diák a lélekre teszi a hangsúlyt,

többet viaskodik önmagával, mint a szerelemmel. Közben 1928-ban a Magyar Rádióhoz kerül, s egészen az irodalmi igazgatói posztig viszi. Neki köszönhetjük a „hangjáték” kifejezést. Az első hazai rádiós hangjáték, az 1927-ben bemutatott *Hazatérés* című megírása és rendezése is az ő nevéhez fűződik. Nevezetese és emlékeztetése voltak az újévi rádióbeszédei.

Német származása ellenére – mint már említettem, nem szívleli a nácik terjeszkedését. A II. világháború alatt Kádár Gyula vezérkari ezredes alatt szolgál a Vezérkari Főnökség Nemzetvédelmi Osztályán tartalékos századosként, s ott sem tartja magában véleményét, hiába figyelmezteti őt parancsnoka.

Vitéz Somogyváry Gyulát, gyönyörűséges lírája a legmagyarabb érzelmű költőink közé emelte. Miután végigharcolta az első világháborút, Trianon iszonyatát elutasító, forró hangvételű verseivel vált országos hírvé költővé. Ez, valamint hazája sorsáért, felemelkedéséért érzett aggodalma végigkísérte művészetét Minden könyve és verse adott valamit a magyar embernek, segíteni a tisztánlátásban, és az előrébb jutásban. Egy időben az összes könyvét be is tiltották, éppen az igazmondása miatt. Bár ma már csak kevesen ismerik műveit, régen a családi könyvespolcokon nélkülözhetetlenek voltak háborús, csatákról szóló teljesen hiteles történelmi regényei.

Mint összekötő tisz, a háború után részt vett a dunántúli mozgalmakban, a kormány és az antant külön megbízottjai között. Erről és Sopron magyarhűségéről az *És mégis élünk* c. könyvében drámai erővel írta meg a történeteket. Aztán húsz éven keresztül regényeinek sorozatával *Ne sárgulj, fűzfa!*, *Virágzik a mandulafa*, *Mihály harcolt* stb. vált elismert íróvá.

Somogyváry Gyula *És mégis élünk* című regényében egy testvérpár romantikus szerelmi történetén keresztül hazánk egyik legtragikusabb korszakát idézi fel, az 1920-21-es éveket. Trianon döntéshozó urai Nyugat-Magyarországot is el akarták csatolni – szövetségesünkhöz, Ausztriához. De akadt egy maroknyi népesség, amely fellázadt az igazságtalan döntés ellen. A Rongyos Gárda egyetemisták, gazdalegények, veterán frontkatonák, volt különítményesek, magyarok, németek, horvátok harcoltak az országrész megmaradásáért. Hősies küzdelmük a híres, kikényszerített népszavazásig vezetett, ahol Sopron a leghűségesebb magyar városnak bizonyult.

Neve a legismertebbek közé tartozik a háború utáni Magyarországon. Személye a legkedveltebbek egyike minden rendű és rangú magyarok előtt. Első regénye megrázta az embereket és eltöltötte őket rendíthetetlen lelki tavasszal. Pedig ez a regény a háborús élet egy szörnyű szakasza és hull benne a fiatalság, mint áprilisi havasesős szélviharban a virágszirom. Miért akkor mégis az író és könyve felé áradó hálás szeretet? Mert Somogyváry Gyula ama legritkább írófajtából való, aki a tökéletes írásművészet mellett hitet ad. Meleg hitet, életértelmet és megbékélést a történelmi kérelhetetlenséggel megírt, harctéri szörnyűségek ellenére is. Remarque-féle háborús regényt írni, - mely kimélyít minden fájót és megdagaszt minden háború-utálatot -, könnyebb. A

háború, valóban irtózatossá átok, melytől az emberiesség örök nagy eszményeinek hangoztatása nélkül is, egyszerűen természetes életössz-tönből retteg mindenki.

Somogyváry Gyula nem militarista és nem pacifista, hanem a világtörvény szól belőle, mely a küzdést parancsolja ránk, az életet. Az olasz harctéren látott mandulafa békíti meg ezzel a világtörvénnyel. A mandulafa gyönyörű jelképe kibékítő

vigasztalással végigderüszli az egész könyvet. Somogyváry fajszeretete és írói ösztöne felragyogtatja élénk a legárvább világháborús katonát, a magyar népfelkelőt. Az első regény jelentős mértföldkő. Somogyvárynál azonban nem az az értelme, mint másoknál. Igazolását látjuk benne annak, hogy írója mind magasabbra hág. Lírában, elbeszélő műfajokban és drámában egyre értékesebbeket alkot. Sokoldalúságával csak természetnek művészi értéke vetekszik, fejlődése minden irányban örömdetes és mind többet ígérő. Az optimizmus költője és művésze ő, az a fanyar irodalmiság, mely oly régóta fonnyasztja a magyar írásokat és annyira elfordítja az embereket a könyvtől, nála nem mutatkozik soha. Nem a keserűen szemlélődő esztéta-író világa az övé, hanem a derűt, tetteket, életet kereső egészséges író lelke árad műveiből felénk. Segít, és ez a legszebb írói hivatás. Prózai stílusa felvillanóan színes, egyszerűsége és rövid mondatai világosak, élvezetesek. Nyelve a legtisztább magyar nyelv, mely sok-sok versen át csiszolódott ennyire tökéletesre.

1932 őszén fejezte be, - mint a Magyar Rádió irodalmi igazgatója -, háborús regénysorozatának első részét, mely *Virágzik a mandula* címen 1933-ban meg is jelent. Sikert aratott, s ettől kezdve a Singer és Wolfner cég, amely a népszerű *Új idők* című hetilapot is kiadta Herczeg Ferenc főszerkesztésében, évente publikálta Somogyváry új regényeit és a *Virágzik a mandula* új- meg újrakiadásait. A jelentős siker arra készítette az író, hogy még két regényben ossza meg első világháborús élményeit az olvasókkal. Így látott napvilágot 1939-ben a *Ne sárgulj fűzfa!*, majd 1940-ben az *És Mihály harcolt* című műve. Másfél évtizedig se tartott ez a regényírói sikersorozat és életpálya. 1944 után egész 1990-ig egyetlen Somogyváry-mű sem látott napvilágot, ugyanakkor az antikváriumokban és a használtcikk-piacon nagy áron cseréltek gazdát a régebbi kötetek.

A *Virágzik a mandula* szociográfiai megfigyelésekben gazdag élményregény, átmenet a háborús napló és a regényes cselekményszöveg között. Aki e könyv fellapoztaig semmit sem tudott az első világháborúról, annak jó tájékoztatást ad, miképpen élte át ezt a véres vihart egy, - mint mondani szokás, - „középosztálybeli” ifjú, aki kényszerűségből cserélte fel a tollat a karddal. A regény humora, anekdotikus részletei, a fejezetek mottóiként idézett katonanóták szövege azt az egy-egy hangulatot közvetítik, amit például Gyóni Géza versei is.

Somogyváry Gyula ahhoz a háborút átél, csalódásokon és megrázkódtatásokon átvirágzó közép- és középosztálybeli nemze-

dékhez tartozik, mely nemzedék meghatározta a két háború közötti Magyarország életét és közvéleményét. A frontról sebesülten és elrongyolódottan hazatérve, kétségbeesetten tapasztalták a forradalmak zűrzavarát, a trianoni békediktátum könyörtelenségét, az ország megcsonkítását, mely országért öt éven át véreztek, a gazdasági helyzet és vele az életkörülmények romlását. Majd emberfeletti erővel kikecmeregtek ebből az állapotból, alig tizenöt esztendő alatt segítettek talpra állítani az országot, hogy az újabb háborúban ismét csak szembe kerüljenek az állam szekerét rossz irányba toló bűnös törekvésekkel. Somogyváry Gyula élete mindezt jelképesen is példázza.

Mint már mondtam, tömegsikert először az 1933-ban kiadott *Virágzik a mandulával* aratott. Ettől kezdve mint közéleti személyiség is, fontos szerepet játszik, nem csupán mint a rádió egyik vezetője, hanem mint – 1936 őszétől kezdve – szűkebb hazájának, a csornai választókerületnek országgyűlési képviselője is. Bevásztják a Petőfi Társaságba. Somogyváry Gyula emberi tisztességérzete és becsülete először a zsidótörvény meghozatalakor kerül szembe a fennálló renddel. Mint képviselő, tiltakozik a zsidótörvény miatt és a törvény meghozatala ellen szavaz. Bekapcsolódik egy németellenes mozgalomba, melynek részleteit nem ismerjük, de annyi tény, hogy Magyarország német megszállása után, 1944. március 21-én a Gestapo foglyul ejti és Mauthausenbe hurcolja. Szemben állt a pángermán behatolási törekvésekkel, a németek feltétlen kiszolgáltatásával, a nemzeti szocializmussal és annak magyarországi változatával. Ugyanakkor roppant naív, álmodozó. Költő volt, nem látta a realitásokat. Nem szerette a németeket, szidta őket, elítélte minden erőszakot.

Az 1945-ben Mauthausenből szabadult, „felszabadult!” Somogyváry Gyula hazatérőjén, mint rádiós igazgató, nyugállományba került. Ám a kommunista rendszer nem vette

tudomásul érdemeit, humanista szellemiségét. Nyugdíját a Magyar Rádiótól megvonták, személyét teljesen elszigetelték, a rádió igazoló bizottsága eltiltotta minden publikációs lehetőségtől. 1950-ben, budai lakásán az ÁVÓ lefogta és ötvenöt esztendő korában hurcolták el Rákosi pribékjei. Vádat nem emelhettek ellene, így hát csupán internálták Kistarcsára. A kistarcsai táborból a fővárosba szállítás közben szívroham következtében halt meg, 1953-ban.. Halála után két nappal földelték el a rákoskeresztúri temető 301-es parcellájában, 39 évig pihent jeltelen sírban, míg a család 1992 február 14-én temettette újra a 301-es parcellába.

Emlékezzünk! 1995-ben emléktáblát állítottak tiszteletére a budapesti Ybl Miklós téri lakása közelében. Műveit sorra, újból kiadták. Somogyváron, a templom déli falán emléktábla hirdeti az életének ott töltött hat évét.

Így vált tehát a *Virágzik a mandula* akkor még zászlósi rangot viselő, első világháborús hőse úgy Hitler, mint Rákosi rabjává. Furcsa virág a mandulavirág!

Elmondhatjuk, hogy akit mind a német Gestapo, mind a magyar Államvédelmi Hatóság méltónak talált elhurcolásra, rossz ember nem lehet. S valóban, ha munkássága ma már részben elavult is, - hiszen elvein és erkölcein (sajnos) túllépett az idő -, újraolvasásra, emberségtanulásra mindenképp méltóak regényei és versei. Élete a mai szóhasználatban annyira divatos „elhatárolódás” iskolapéldája volt, ami adott körülmények között a legkevésbé sem segített rajta. Akár tanulságul is szolgálhat, hogy mit, mennyit ér az „elhatárolódás”.

Minden könyvét ajánlhatom teljes szívvel, mert minden könyve, és verse ad valami fontosat a magyar anyanyelvű embernek.

Vitéz Somogyváry Gyulát 2012. december 22-én, posztumusz Magyar Örökség-díjjal tüntették ki.

Összeállította: *B. Osvát Ágnes*

*Levelet hozott a posta,
Minden honvéd a magáét olvassa
Egy legénynek a rózsája
Azt írta a rózsaszínű kártyára:
Úgy verekedj, édes rózsám,
Hogy a cárnak ne maradjon
kozákja!*

(Bakanóta)

Esett.

A lejtőre vert sátor alján apró ereken futott a víz, s mi mégis aludtunk kábult, ólmos alvással. Még a konyhások is alig tudtak lelket verni a táborba.

Végül mégiscsak ki kellett mászni a sátorból.

Csak Kalányos, a cigány, aki megint az én századomba került, aludt még, mint a hulla. Hiába rázta a sátorcimbora, meg se rezzent.

- Kelj föl, füstös – riogatta -, itt az ezredes úr!

A cigány aludt.

- Meggyűnt idesanyád, kejj föl!

A fekete legény meg se moccant.

- Hej, hallod-e, szólogat a szép szeretőd!

Horkolás.

- Riadó! Riadó!

Semmi eredmény.

- Itt a menázi, füstös!

Rendületlen hortyogás. Se rázás, se rúgás nem használt.

- Eriggy – lódította félre a hasztalan kísérletező honvédet Gölöncsér, majd én.

Azzal lehajolt a gyapjas fejű csodaalvó füléhez, s a légydongásnál is halkabban a fülébe súgta:

- Bognár Anti most lopja a konzervádat.

Vérszomjas párducként pattant föl a cigány:

- Ázs anyád, ázs anyád! – ordította körbevilanó szemmel.

De hogy nyomban röhögni kezdett vagy húsz ember, röstelkedve vakarta meg gubancos, szalmatörekes, tollpihész gyapját a füle fölött. Mert ebben a gyapjas hajban benne volt az utolsó hét minden gödrének, odújának, tyúkoljának színe, jellege és emléke.

Kanalasztuk a párolgó katonakávé. De bármily forró volt, egy percre sem szüntette szakadatlan didergésemet. Mert rázott a hideg este óta. S egyre istentelenebbül. A legényem riadt szemmel tukmált rám bekecsot, köpenyt, pokrócot, már úgy lézengtem a táborban, mint egy bebugyolált beduin, de csak nem használt semmit. Szédelegtem, tántorogtam, s olyan gyöngé voltam, akár a szopósgyerek.

- Fűzfa, te bekapnál valamit – vigasztalt Látrányi. – Amilyen marha szerencséd van, még hazakerülsz vele!

Délben új doktort kaptunk. Valami szemüveges, nyurga, osztrák fiút. Bauer hozzám küldte, de akkor nem értem rá a nyelvtölgötetésre s á-mondogatásra, mert bevonult a XX. menetzászlóalj második fele. Két század pótlást kapott az ezred. Sárosan, cuppogva caplattunk egész délután, amíg csak be nem osztottuk őket maroknyi századainkba. Így valamennyire megszaporodtunk. A századok 80-80 emberre erősödtek. Reiner Gusztitól hallottam, hogy az ezred megint 45 tisztt, 1047 puska. A Pákh-zászlóalj: 11 tisztt, 364 puska. Örület! Az odhlopóvi induláskor, amikor utoljára

volt együtt az egész ezred a hadművelete előtt: 90 tisztt s vagy 2000 puska volt a létszám. Ha leszámítom a két menetszázadnyi új pótlást, marad 30 tisztt meg vagy 600 ember. Ennyi jött vissza tegnap este az eddigi harcokból. A vesztesség tehát vagy 60 tisztt meg 1400 ember volt. Riasztó! Két zászlóaljparancsnok, nyolc századparancsnok s a seregnyi hadnagy, zászlós meg kadét. Számba se lehet venni őket. Kaltenecker, Varga, Szabó főhadnagyk, Sós, Hauer, Kürthy hadnagyk nincsenek többé, Fejér főhadnagy, Pintéd hadnagy fogoly. Az öreg Honti meg Rudner eltűnt. Csak a mi zászlóaljunkból elesett Krázsánics, Iványi, Kürthy meg a szegény lóképű Schmidt. Fogoly lett Fejér és Müller. Eltűnt Honti meg a sötét Rudner, megsebesült Sallay. S holtan fekszik Kónya őrmester meg a kemény Széll szakaszvezető. És mennyien elpusztultak csak az én derék szürkém közül is, irgalmas Úristen! Nem, nem szabad rájuk gondolni! Hiszen magam is olyan nyomorult vagyok!

Este felé már csak víziószerű kábulatban vettem tudomást a tábor életéről. Három pokróc volt rajtam a sátorban, de azért dideregtem.

S megint hívatott bennünket az ezredparancsnok. Kulka nevű morva alezredes volt.

Akkor már elállt az eső, s tisztult az ég.

Pákh sorra mutatott be bennünket. Mikor rám került a sor, Pákh meleg szóval dicsért, s egyik legderekkabb alantásának mondott – ő, örök emberi gyöngeség! -, nyomban forróság lepett el. A hiúság is csodát tesz néha. Egy pillanatra úgy éreztem, semmi bajom sincs. Úgy kihúztam magam, mintha szobor lettem volna. Pedig olyan gyámoltalan voltam, akár a száron ütött mákfej.

Kulka ezredes megveregette a vállam, s továbblépett. Azután rövid beszédet mondott, de a szavai úgy csengtek, mintha valahonnét irtózatoss messziről jöttek volna. A sírban fekvő halott hallhatja így a sír fölött levők beszédét. Csak arra emlékeztem, mikor arról beszélt, hogy az ezred megtette a kötelességét, az orosz offenzíva itt is megtorpant, büszkén veszi át e nagyszerű csapat parancsnokságát, s reméli, hogy ezután is méltók leszünk a régi becsülethez és az ezred vitézi híréhez. Végezetül közölte, hogy erős német hadtest érkezett Verdun alól, az veszi át a frontot, mi pedig nyilván hosszabb időre tartalékba kerülünk Porwancz községbe.

Mikor szétozlottunk s elindultam a sátor felé, egyszerre sötét lett előttem a világ...

Mire fölnyitottam a szemem, a sátrunk előtt feküdtem. Ingemet, zubbonyomat akkor gombolta be a doktor. És meghallottam Látrányi hangját. De azt is olyan messziről, mintha mérföldes távolságról szólt volna. Pedig mellette térdelt, s alig arasznyira volt tőlem az arca:

- Ne félj, fűzfám – mondotta, - kutyabaj! S majd röhögsz rajtunk valami jóképű spítáiban, hogy mi még mindig itt nyomjuk a gombot ezen a fene fronton.

Mosolyogni akartam, de vonaglott az ajkam: És akkor egyszerre magam előtt láttam azt a képet, mikor a szant-danieli állomáson Kovács Pista hadnagy fölé hajoltunk, s ugyanezt mondtunk neki. Tudtuk, hogy meghal, s hazudtunk neki. És most, könyörülő Isten, most ugyanezt mondják nekem! Hát már nekem is meg kell hálnom? Nem, nem, nem! – sikoltozott bennem hangtalanul a megriadt életakarat.

De akkor már vittek a hordágyon, s szekérre emeltek.

Elshant előttem Pákh kapitány mokány kis arca... Takáts megsoványodott, pelyhes képe... Koczkás szepegő, buksi feje... Bauer Ernő monoklija és tisztelgő, kesztyűs keze... a két Tátár hűséges szeme... Gölöncsér... a szürkék... és aztán dőcögni kezdett velem a kocsi. Az erdőszélen még egyszer megszorította a kezemet Látrányi, s rám kiáltott:

- Ne sárgulj, fűzfa, annyi baj legyen!

A két Tátár meg Gölöncsér elkísértek még egy darabig. Végül ők is elköszöntek:

- Jószerencsét, zászlós úr!

Csak a fejemmel intettem, s aztán eltűnt szalutáló alakjuk az esthomályban.

Elnyikorogtunk a tűzérüteg mellett, s már lefelé gurult a kocsi. Távol s közel fáklák imbolyogtak: a németek építették tábori vasútjukat. Igen: ők így dolgoznak. S egyik zászlóaljuk a másik után vonult előre. És nehéz, kongó ágyúk egész sora gördült a front felé... És lövészer, megint lövészer, töméntelen lövészer. Valami csendes fájdalom nyilallt át rajtam. Ó, igen: most jönnek ők. Mi rongyos, ágrólszakadt magyar dandárok, maroknyi erővel, tűzérűség nélkül, élelem nélkül, térkép és ásó nélkül, szinte csak pusztá foggal meg körömmel nekirohantunk az orosz tűzfalnak, s véres cafattá mállottunk szét. S most jönnek ők, jóltápláltak, ágyúcsordával, lövészerrel meg élelmet ontó tábori vasúttal, és – győznek. Ők győznek! A mi halottaink fekszenek ott elől százával az erdőben, s a hadijelentés majd elmondja, hogy: „*birodalmi német csapatok a Styrtől délnyugatra is megállították az orosz offenzívát, s állásaikat szilárdan tartják.*” Mi, magyarok elvérzünk, mindig elvérzünk, de a győzelem másoké. Osztrákoké, cseheké, németké, csak a mienk nem. Mi csak rohamparasztok, haláljobbágyok, ároknapszámosok vagyunk, de a dühödő harcok után roncsolt hekatombáink fölött mások teszik fejükre a babért. És nincs hatalom, meg megfordítsa fölöttünk ezt a vérben s dacos hősiességben forgó szerencsétlen csillazatot... Ó, keserű, átkozott magyar sors...

A legényem megfordult a kocsis mellett a holdfényben:

- Megálljunk, zászlós úr?
- Nem, nem – dadogtam.
- Azt hittem, valami baj van, mer nyögött a zászlós úr.
- Nem, nem, csak gyerünk.

A kocsi dőcögött. Dehogyan nyögtem az imént. Csak sírtam. Árván, panaszosan, gyerek módra. A könnyeim hideg csíkja még ott reszketett az arcomon.

Elszégyelltem magam, s másfelé tereltem győtrő gondolataimat.. Haza, igen, csak haza. Nem akarok meghalni. Hiszen még semmit sem csináltam. Eddigi életem még csak pusztá készülődés volt. Szép, nagy, nemes, becsületes munkákra. S még csak hozzájuk se fogtam. Lehetetlen, hogy meghaljak. Hogy nyom nélkül elmenjek a földről. Hát mi vagyok én, kódarab, mely egyszerűen lett valamikor, s hevert ok, cél, érzés, gondolat nélkül? Ostobaság! Én több vagyok az útszéli kőnél. Nekem még dolgom van a

földön! Élve kell maradnom. Nekem még ne mondják a kegyes búcsúzó fronthazugságot, azt a sztereotíp mondatot, amelyet én is annyiszor mondtam haldokló bajtársaimnak, valami kényszerítő hatalom nyomása alatt. Élni akarok.

...Barakkok közé értünk. Tavaly építettük őket hadtápraktáraknak. S most dugig voltak trénnel. Kocsitelepek, lövészeres oszlopok szekérsorai sötétlettek körös-körül. És sürgött-forgott az éjszakában minden.

- Ehun van a mi ezredünk vonattelepe is – dűnnyögte a kocsis.

- Akkor álljunk meg! – mondtam.

- Hát... nem megyünk tovább? – fordultak hátra mind a ketten. – A hadosztály szanitéckolonnéjához köllene vin-nem a zászlós urat. Ez vót a parancs.

- Állj! Megállunk! – ellenkeztem. – Itt maradunk.

Vacogott a fogam, de azért leszállottam s támolyogtam a tréntisztünkhöz. Szállást kértem tőle. Új ember volt, de mintha már láttam volna valahol. Régen, nagyon régen. Akkor nem volt főhadnagyi ruha rajta, mint most. De most nem jutott eszembe semmi.

Kelletlenkedett egy darabig, s unszolt, hogy hajtassak tovább, fél kilométerre van a hadosztály-egészségügyi intézet, de én csökönyösen ismételttem, hogy itt maradok.

Láttam, hogy sajnál is, bosszús is, de végül mégis adott helyet valami barakksarokban, törött málhanyergek s üres lőszeres ládák között, egy marék szalmán.

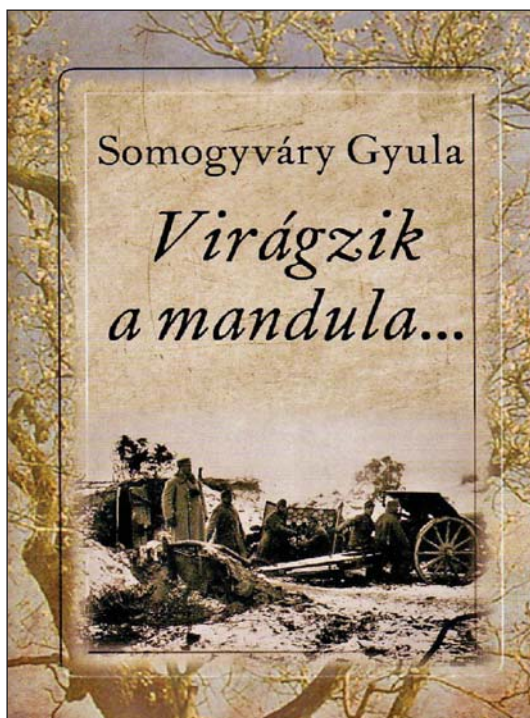
Aztán belém diktált egy kulacs rumos kávét, s ment a dolgára azzal, hogy reggel majd a nyakamra küld valami doktort, aki hazaparancsol, mert mégis abszurdum, hogy ekkora lázzal itt csökönyösködjem a trénnél.

Feri rám vetette minden ruhánkat-rongyunkat, a rum végképpen elkábított, a homlokom gyöngyözni kezdett, forróság vett körül, s a bizsergető melegben elaludtam a sóhajtvá kuporgó gyerek mellett.

Csak egyszer ébredtem föl éjszaka. Ügyefogyott férfitenyér pihent egy pillanatra a homlokomon. Aztán szorosabbra bugyolálta a nyakam körül a köpönyeget, lehúzta a csizmámat – hetedik napja először -, valami forró téglát támasztott a talpaimhoz, s betakarta a lábaimat. Akkor már merő víz voltam, de az a forró valami ott a talpamon csodálatosan jólesett.

Futó képek...arcok...édesanyám... a testvéreim... Nanni... Szebenicsné... harangszó... és virágok...hamvas mandulavirágok...rengeteg virág...még a fák alja is terítve volt velük...és azután csönd... sötétség... semmi...

Részlet Somogyváry Gyula:
Virágzik a mandula c. regényéből

„Hol vagy, elképzelt goethei öregség,/ mikor túl a test sok rossz gerjedelmén,/ az ember egy meleg könyvtár-
szobában/ pipázgatván köszörülget az elmén!” (Jékely Zoltán: **Találkozás.** Szerb Antal emlékének)

Jékely Zoltán versei

ZENGŐ NEVEK

Hadrév,
Sáromberke,
Kalota-Szentkirály –
didergő fészkek az erdélyi rengetegben!
Nevetek ki mondhatná ki szebben,
Mint én az emlékezés áhítatában.

Zentelke,
Asszonynépe,
Szépkenyerű-Szentmárton,
s Detrehem, ki Betlehemet idéz –
hogyan szakított tőletek a végzet,
lelkem térképén egyre pirosultok.

Régi vitézek lábnyomán kelt virágok,
hervadt bokréta kopjás, árva dombon:
valahányszor a nevetek kimondom,
álmodozásom sólyomszárnyra kap.

Némelyitek mint húsvéti harangszó,
másban egy fejedelem csizmás lépte döng,
csillagfény csillan s édes pártagyöngy,
ha felderengtek az őszi éjszakában...

Hazám lelkéből lelkedzett neve,
ti maradtatok nekem a világon!
de meghalljátok-e szólóngatásom,
s hívásomra szálltok-e közelebb?

1947.

PSALMUS

Én már rég a harangoké vagyok:
Erdélyben is hányszor megvigasztaltak,
túlzengvén a boldogok kardalát,
hirdetének nem földi diadalmat.

Muzsikáló, rézsárnyú égi hinták,
fenn suhognak a romlott tornyokon,
hajnali széllel ütnek homlokon,
szagattják éjünk bakacsínját.

A tündöklő, nagy ablakokra, ládd,
hogyan csapódik a törtszügyű madárhad!
Ott sejti hosszú téli otthonát,
hol az egetkérő gyertyák zihálnak.

Pusztákról jönnek kósza lovasok,
koldusok törnek a kapukhoz utat,
szekeresek és kerékpárosok
kérnek örök szárnyéket* ott maguknak.

A mennyek kárpitján keskeny rés hasad,
belépszül menekvő lelkek éke,
haranghintán így jut a szomszéd had
a vad világ elől a szelíd égbe.

1947. október 26.

*szárnyék – nádból v. vesszőből készült szélvédő fal a nyáj számára.

Devecsery László: Katica Kata

Katica Kat a ribizi egyik levelén lakott. A felső ág negyedik levelét szerette a legjobban. Napsütésben – ha nem volt semmi dolga – mindig ott napozott. Amikor esett az eső, a levél aljára húzódott.

Hárman voltak testvérek: Kata, Évi és Lali. Kata volt a legidősebb, s nagyon büszke volt a négy pettyére. Évi egy-pettyes, Lali kétpettyes. Ne gondoljátok ám, hogy a katicák mindjárt hét pettyel jönnek a világra. Úgy kapják a pettyeiket, akár a katonák a csillagokat. Szorgalmasan dolgozni kell érte, el kell pusztítani a levelek apró élősködőit, segíteni kell a gyümölcsösben, s ha egész évben becsülettel dolgoztak, akkor kapnak egy-egy pettyet.

Katica Kata tegnap, amikor elrepült a diófa mellett, furcsa beszélgetést hallott. A füstifecske családot meglátogatta városi rokonuk, a molnárfecske. Emeletes házakról, autókról, szökökútakról, csodálatos fényekről, nagy folyóvizekről mesélt a vendég. Kata elcsodálkozott, s elhatározta, elmegy a városba.

Korán reggel megszólalt a dongó-csengőóra, ébresztőt zümögött a lánynak. Mielőtt Kata elindul, gyorsan elmesélem, milyen különleges szerkezet ez a dongó-csengőóra: mákgubó a külseje, rajta egy ajtó, benne a dongó, aki egy lassan forgó szélkeréken üldögél. A kerék alatti lyukakon fúj be a szellő, s ahogy forog körbe, egyszer csak a csápjával hozzáér az időpálcikához, s akkor aztán dongani és bongani kezd, amíg Kata fel nem ébred. Dongó Tóni csorgatott mézet kap

cserébe a szolgálataiért, amit Katica a méhektől vásárol, s Tóni legközelebb is szívesen jön ébresztőórának.

Szavamat ne felejtsem: Katica Kata útra kelt. Repült, repült, repült. Amikor elfáradt, megpihent az útszéli jegegyénén. Rövid pihenő után haladt tovább. Mintha ködbe került volna. Trüsszögni és prüsszögni kezdett. Majdnem nekiütközött egy toronynak, s ekkor vette észre, hogy valami faurcsa gyárkéményrengetegből száll felfelé az a ködfüst, akarom mondani, a füstköd. Örült, amikor távolabb kerülhetett.

Az a valami, amire letelepedett, hamarosan meglendült alatta. Azt hitte, megsüketül, s hozzá még le is zuhan. A harangozás – szerencsére – hamarosan abbamaradt. Szédelegve repült tovább. Később lepillantott. – Micsoda furcsa áradat! Füstölnek, zörögnek, morognak, túlkölnak. Levegőt is alig kapni tőlük.

Autót a faluban is látott, de ennyit! Végre valami zöldet pillantott meg. Odaszállt. Az erkélyládában virágok, s csodák csodája, az egyik levelén egy katicát pillantott meg. Csodálkozva néztek egymásra, Kata törte meg a csendet.

– Szia! Engem Katica Katának hívnak.

– Szia! Az én nevem Katica Karcsi. Ne haragudj, de egy kicsit szédülök. A testvéreim is így haltak meg: elszédültek és lezuhantak.

– Ezen egyáltalán nem csodálkozom. Azt mondom, gyere velem! Ahol én élek, ott mindig tiszta, friss a levegő, s táplálék is van elég!

– Nem bánom, menjünk!

Óvatosan, magasabban repülve keltek útra. Hamarosan meg is érkeztek. Újabb lakója lett a ribizlibokornak.

S azóta biztosan boldog, hétpettyes katicabogár Kata és Karcsi...

Mentovics Éva: A kiskacsa és a pillangó barátsága

Klotild, a kacsamama egy napon elhatározta, hogy elvezeti gyermekeit a közeli tóhoz és beavatja őket az úszás rejtelmeibe.

– No, ide is érkeztünk – mutatott körbe lelkesen.

– Látjátok ezt a csodálatos tavat? Nincs is annál jobb dolog a viágon, mint megmártózni a hús habok között – lelkesedett vidáman.

Az egyik kiskacsa odatotyogott a vízhez, majd óvatosan beledugta a lábát.

– Még hogy víz? Csak nem azt akarod mondani, hogy ebbe még bele is kell mennünk? Fúj! A múltkor is alig tudtam bemenekülni az ólba, amikor eleredt az eső. Csurom víz

lett tőle a tollacskám. Mondhatom, nem volt túl kellemes. Én aztán biztos, hogy nem megyek bele. Még hogy hús habok és abban még meg is mártózni? Brrrrrrr – háborgott morcosan.

– De hát, Tóbiás! Milyen kacsa az, amelyik nem tud úszni? Olyan, mintha egy sas nem tudna repülni – gyözködte lelkesen a mamája.

– Jaj, jaj, jaj, segítség, segítség, sas! – kiabálták rémülten a kiskacsák és már szaladtak is a mamájuk szárnyai alá. – Ó, jaj... ne haragudjatok, nagyon rossz példát mondtam. Szerencsére nincs itt semmiféle sas. Bújjatok csak elő nyugodtan – nyugtatgatta a gyermekeit.

– De hát milyen szégyen lenne egy kacsának, ha nem tudna úszni?

– Nem bánom. Inkább szégyenkezem, de én abba a vizes micsodába még a lábamat se lógatom bele – szíjogott durcásan Tóbiás.

– Jól van no. Ne pityeregj. Ha nem szeretnél, akkor ne gyere. De el ne mozdulj innen a partról! Ha meg netán meg gondolnád magad, csak szólj, azonnal érted jövök cirógatta meg szárnya végével Klotild a makacs kiskacsát. Tóbiás szomorkásan sétálgatott a part közelében.

– Elég unalmas itt egyedül. Senki sem játszik velem, pedig olyan jó lenne egy kicsit fogócskázni motyogta félhangosan.

– Ez meg mi? – pillantott a közelben lévő fűzfa törzsére.

– Meg kellene kóstolni. Biztosan finom lehet – hápogta, és már nyújtotta is érte a csőrét, hogy felcsippentse.

– Jaj, ne egyél meg, kedves Tóbiás! – hallatszott egy halk kis hangocská.

– Beszélő enivaló? Na, ilyet se láttam még – pislogott meglepetten.

– Ha nem eszel meg, szívesen leszek a barátod. Akkor majd nem kell egyedül unatkoznod. Fogócskázhatunk és akár bújócskázhatunk is együtt – könyörgött megszeppenve az a kis színes, szőrös valami.

– Ezt ugye nem gondoltat komolyan? Hogyan tudnánk mi fogócskázni?

– Igazad van. Most tényleg nem tudnánk, de ha várnál rám néhány napot... Hidd el nekem, akkor már nagyon sokat tudunk majd együtt játszani – kérlelte szívhez szólóan a kis hernyó.

– Na jól van. Azt ugyan én sem tudom, hogy miért, de hiszek neked. De addig is mit csináljak? Annyira unatozom így egyedül.

– Azt hiszem, igaza van anyukádnak. Az egész baromfiudvar kinevetne, ha nem tanulnál meg úszni. Hidd el, az úszást legalább olyan jó mókának fogod találni, mint a fogócskázást. És ne feledd, néhány nap múlva találkozunk.

– Szerinted is olyan nevetséges egy úszni nem tudó kacsá? Na jó, akkor kipróbálom. De ha becsaptál, akkor visszajövök és bekaplak.

Azzal letotyogott a vízpartra és zsupsz... beletoccsant a tóba.

– Nahát! Ez nem is olyan rossz dolog. Sőt, egyenesen szuper. Anya, anya, úszok, úszok! – hápogta hangosan.

– Ugye mondtam én neked, hogy nincs is az úszásnál remekbb dolog a világon – mosolygott vidáman Klotild mama.

Ettől kezdve a kiskacsák naponta többször is elsétáltak a tóhoz. Tóbiás annyira belefeledkezett az úzásba, hogy észébe sem jutott a kis hernyó ígérete.

Egy napon, amikor szintén a tóhoz tartottak, ismerős hangra lett figyelmes.

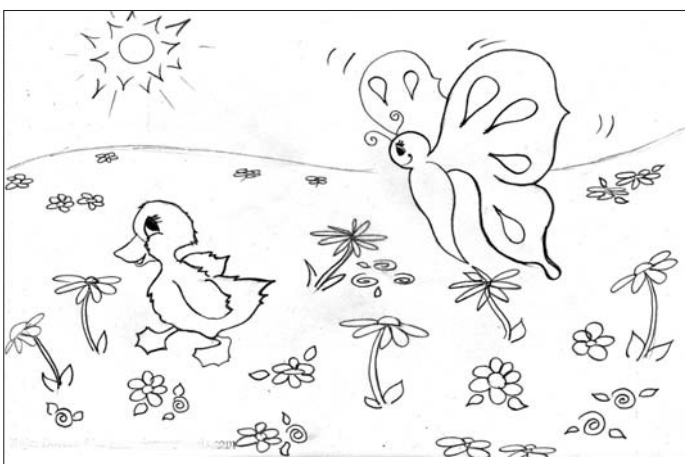
– Tóbiás! Tóbiás! Fogócskázol velem? – kérdezte valaki.

A kiskacsa a hang irányába fordult, ám ott csak egy csodálatos színekben pompázó pillangót látott.

– Megígérted, hogy leszek a játszópajtásod, emlékszel? – kérdezte a kis lepke.

– Nahát! Te vagy az? Ezt meg hogyan csináltad? Amikor a fűzfánál találkoztunk, valamilyen szőrös öltözetet viseltél és szárnyaid sem voltak – álmélkodott a kiskacsa.

– Ezen nincs mit csodálkozni. Akkor hernyó voltam, azután bebábozódtam, néhány nap múlva levettem a bábruhámat és most itt vagyok. Nem is értem, hogy mit találsz ezen olyan furcsának, hiszen úgy tudom, hogy te meg nem is olyan régen még csak egy tojás voltál.

– Látod, erre nem is gondoltam – kacagott önfeledten a kiskacsa.

– Igazából neked köszönhetem, hogy megtanultam úszni. De most, hogy itt vagy, akár fogócskázhatnánk is egyet.

– Igazán remek ötlet – szólta a kis pillangó és csalogatóan lebbentette meg a szárnyait Tóbiás felé.

Ettől a naptól kezdve a kiskacsa és a pillangó elválaszthatatlan barátok lettek. Vidáman kergetőztek és bújócskáztak a színpompás vadvirágokkal tarkított mezőn és a mézillatú, hófehér, fodros ruhába öltözött bodzabokrok tövéénél. Persze, azért Tóbiás gyakran útb ejtette a szélben fodrozódó tavat is, ahol pihenésképpen úszott néhány kört a családjával.

Kellemes húsvéti ünnepeket kíván és továbbra is szeretettel várja leveleiteket, javaslataitokat

a szerkesztő néni, az alábbi címre:

B. OSVÁT ÁGNES

540.477 Marosvásárhely (Targu Mures),

str. Armoniei nr. 22 ap. 13, jud. Mures, Románia.

Telefon: 0040265/249918, 0040365/803670,

0040770/173128

E-mail: osvataagnes@gmail.com

Petőfi Sándor és Szendrey Júlia
szobra a koltói kastélyparkban

Fotó: Gerő Zoltán

Támogatóink

(a megjelölt előfizetői díjakat meghaladó befizetéseket tekintjük támogatásnak)

Emlékeztünk rá: lapunk függetlenségét és erdélyi olvasóinkhoz történő díjmentes eljuttatását teszik lehetővé a nagylelkű adományok. Köszönjük!

Bereczky-Veress Biborka	Stockholm	500 Ft
Fülöp Ferencné	Bocfölde	3500 Ft
Dr. Csutoros Ernő	Pécs	1500 Ft
Dr. László László	Marosvásárhely	20 RON
Józsa Judit	Budapest	500 Ft
Moravec Erzsébet	Budapest	3500 Ft
Prof. Dr. Kosztarab Mihály	USA	50 USD
Román Elemér	Szentendre	1500 Ft
Szilágyi Béla	Debrecen	500 Ft
Zöldi Aranka	Szentendre	500 Ft

KELLEMES HÚSVÉTI ÜNNEPEKET!

Tisztelt olvasóink!

Előző, decemberi lapszámunkban jeleztük, hogy mellékeljük a befizetési csekkeket. Nos, a postázásnál bekövetkezett zavar miatt ez megbocsáthatatlan módon elmaradt. Többen jelentkeztek ezt követően, szóvá téve a hiányt. Sajnáljuk, hogy zavart, bosszúságot okoztunk, elnézésüket kérjük. Ígérjük, jobban koncentrálnunk majd, és a csekkek ott lesznek a lapban (kivéve erdélyi olvasóink esetében.)

Előfizetői díj változatlanul: 1500 Ft. belföldre, Európába 10 EU, a tengeren túlra 20 USD egy évre. Előfizetni természetesen banki átutalással is lehet, a következőképpen:

Belföldről: Erdélyi Körök Országos Szövetsége. Számlaszám: 10918001-00000063-39990003, UniCredit Bank, Szekszárd.

Külföldi átutalás esetén: Erdélyi Körök Országos Szövetsége 2200 Monor, Kapisztrán János u. 49. Számlaszám: 10918001-00000063-39990003. IBAN: HU34 1091 8001 0000 0063 3999 0003. Bank-kód: UNICREDIT BANK - SWIFT (BIC): BACXHUHB

Megismételjük felhívásunkat, kérésünket az SZJA 1%-ra vonatkozóan. Kérjük, ne feledjék: lapunk fennmaradását, függetlenségét, Erdélybe történő ingyenes eljuttatását segítik ezzel. Adószámunk:

19110114-1-13

ÁTALVETŐ ONLINE

Lapunk pillanatnyilag 2008-ig visszamenőleg az interneten a következő címeken olvasható:
www.ekosz.hu, www.erdelyikor.hu.